

V-216054

EESTI
RAHVA
LAULUD

N XIV
A-1950

V-26054

EESTI RAHVALAULUD

ANTOLOOGIA

II KÖIDE • 2. VIHK

Tatu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

fu
1970

KIRJASTUS „EESTI RAAMAT“ * TALLINN 1970

$\frac{E F}{E 20}$

Kunstiliselt kujundanud E. PARIS

Tartu Riikliku Olikoeli
Raamatukogu

Ühiskondlike vastuolude teemal on eesti regivärsilises rahvalaulus suur erikaal nii väljakujunenud selgeilmeliste laulutüüpide arvu kui ka paljude laulutüüpide laia leviku ja suure populaarsuse tõttu rahvatraditsioonis. Laule on loodud nii varandusliku seisundi erinevuse (vt. «Rikas ja vaene») kui ka sotsiaalse sõltuvuse alusel tekkinud vastuoluliste suhete kohta. Seejuures on viimase vastuolude liini luulendamine esikohal (vt. «Ori ja orjus», «Küla ja mõis», «Peremees ja sulane»).

Rühma «Rikas ja vaene» on koondatud laulud, milles kõneldakse majandusliku seisundi erinevuse (rikkuse—vaesuse) pinnal tekkinud vastuoludest. Kvalitatiivselt, s. o. tüüpide arvult ja nende sisuliselt mitmekesisuselt üsna rikkalik, ei etenda laulurühm kvantitatiivselt laulurepertuaari üldmahus aga kuigi suurt osa. Paljud siia kuuluvad laulutüübid on traditsioonis haruldased või tuntud ainult kitsamal alal. Ka ülemaaliselt või laiema geograafilisel alal tuntud laulud esinevad rahvaluulekogudes tihti vähestes üleskirjutustes. Tõeliseks «rekordtüübiks» nii leviku ulatuse kui üleskirjutuste arvu poolest on selles rühmas õieti ainult laul «Rikka härg ja vaese vares».

Laulutüüpide (ja motiivide) omavahelised lõikumised ja põimumised n.-ö. rühmasiseselt on üsna sagedased. Kokkupuutepunkte on laulurühmal ka mitmete teiste temaatiliste piirkondadega (töö-, pulma- ja abielulauludega, lauludega laulust, looduslauludega, mõisavastaste ja vaeslapselauludega, laulurühmaga «Kasvatus asjatu», kõrtsihooplustega ja neidude kiitlustega).

Laulurühma sisuline amplituud on lai. Siin esineb väga kitsaid ja konkreetseid rikkuse—vaesuse vastuolu konstateeringuid («Vaene naine kehvalt riides», «Vaene rikka kirstu täitjaks», «Tühjad vaese viljakotid» jt.), rikaste hooplemisi («Rattad jooksevad raha», «Mitmesugune raha kodus», «Palju raha»), pilkeid rikaste aadressil («Kuidas keegi rikkaks sai», «Läätsed liiguvad linna poole», «Rikka härg ja vaese vares», «Rikas härra ja vaene mees» jt.) ja suurest elutarkusest kantud

filosoofilisi tõeteri rikkuse püsimatusest ja surmast kui kõiki erinevusi nivelleerivast paratamatusest («Ei rikast rahasse panda»). Laulurühma sümpaatia kuulub vaestele: kõneldakse nende kokkukuuluvusest («Ei sünni suurte sekka»), eneseväärtusetundest («Ei hooli uhkeist»), vähe-sega leppimisest («Rikka härg ja vaese vares», «Ei püüa rikkaks») jm.

Alarühma «Ori ja orjus» on eraldatud laulud, milles kõneldakse sotsiaalsest sõltuvusest ja raskest orjapõlvest laiemas, üldisemas laadis. Neil lauludel on kokkupuuteid sotsiaalse sõltuvuse laulude mõlema põhirühmaga: nii lauludega talurahva ja mõisniku (vt. «Küla ja mõis») kui ka talurahva omavahelistest vastuoludest (vt. «Peremees ja sulane»). Seejuures on aga piirid nende kahe sõltuvussuhte määratlemisel lauludes jäetud üsnagi ähmaseks ja ebaselgeks. Tegemist on kurtmisega raske orjaelu üle, kusjuures jäetakse tihti nimetamata, kelle alluvuses ollakse (orjaks nimetatakse teatavasti nii mõisniku kui peremehe sõltlasi).

Lauludes esitatakse orjastumise põhjendusi — enamasti maagilisi («Orjaks viheldud», «Halvasti kasvatatud — orjaks saanud»), kõneldakse orjapõlve raskustest (enamik siia kuuluvaid laulutüüpe), töörohkusest ja uneaja vähesusest («Ori ootab õhtut», «Millal saab ori magama», «Ori ei saa magada»), unistatakse orjaseisusest vabanemisest («Orjusest ostja»). Omamoodi filosoferivad on laulud «Kes kellegi ori» ja «Kümme orja».

Tüpoloogiliselt on laulud üldiselt kindlapiirilised (küllalt palju on siin ka haruldasi tekste, mis on esitatud iseseisvate tüüpidenä, kuid kalduvad sageli omavahel liituma. Temaatilisi lõikepunkte on orjalauludel vaeslapselaaludega, laulurühmaga «Kasvatus asjatu», kodu-, lapsepõlve- ja pulmalauludega, lauludega laulust ja loodusest ning juba konkreetsemalt sotsiaalsest sõltuvusest kõnelevate lauludega. Tänu mitmetele traditsioonidele väga levinud laulutüüpidele on neil üldisemat laadi orjalauludel repertuaaris küllalt suur osatähtsus.

Küla ja mõis. Minetanud pikaajalises ebavõrdses võitluses ordu-rüütli vastu XIII sajandi algul oma iseseisvuse, jäid meie esivanemad ligikaudu seitsmeks sajandiks kõige raskema ja julmema feodaal-koloniaalse ikke alla. Pikk orjapõli, mis ruineeris maa pärisrahvast füüsiliselt ja vaimselt, ei suutnud aga kustutada rahva võitlustahet oma orjastajate vastu. Lepitamatu rahvuslik ja klassiviha koos lootusega rõhujaist vabaneda pärandus põlvest põlve. Oma kõrgaegadel lõkkus see põlema aktiivse vastupanu leegiks, mis leidis väljenduse jõulistes ja tihtigi meeleheitlikult otsustavates talurahvaülestõusudes; nii-öelda «rahulikel aegadel» aga hõõgus salajase tuha-aluse tulena inimeste südameis, avaldudes muuseas orjade passiivses vastupanus rõhumisele ning rahvapärased ajalookontseptsioonid kokkuvõttes ideoloogilises võitlusrelvas — rahvaluules. Mõisavastane rahvaluule on meie rahvatraditsiooni aktiiv-

semaid, ühiskondlikult kõlajõult teravamaid ja klassipäraselt suunitlusest selgepiirilisemaid ainealasi. Regivärsilised laulud võtavad sellisulisest repertuaarist enda alla suure osa. See laulurühm on nii oma sisuliselt mitmekesisuselt kui ka leviku ulatuselt mitte ainult kõige olulisemaks teemalõiguks sotsiaalse protesti luule valdkonnas, vaid moodustab väga tähtsa sektori meie regivärsilises rahvalaulus üldse.

Olenevalt materjali mitmepalgelisusest ja tema loomulikust liigendatavusest on laulud antud esituses grupeeritud väiksemateks sisulisteks alarühmadeks, kuhu kuuluvaid laule ühendab nii-öelda sama peateema. Alarühma «Mõis» on viidud laulud, milles näidatakse mõisat kõige hirmuäratavama kohana, võrreldakse seda põrguga ja röövloomade lõugadega (vt. eriti laulutüübid «Hirmus mõis», «Mõisast pääsemine»). Kui õige harva vilksatabki mõte heast mõisast, siis on see esitatud suhtelise hinnanguna («Hea ja kuri mõis») või on siin tegemist muud algupära olevate motiivide sekundaarse liitmisega mõisatemaatikasse («Korralik mõis»).

Lauludes saksast (vt. alarühm «Saks») näidatakse ajalooliselt õigesti, et rüütlid olid meie maale tulles paljad ja armetud ja hakkasid alles siin vara koguma ja uhkust taga ajama («Saksad kaugel — elu hea»). Üldse kujutatakse saksa talupoja töövaevast elava parasiidina («Saks ei künna ega külva», «Maamees toidab saksad-sandid»), näidatakse, et saks võttis endale õiguse segada talurahva kõige intiimsemasse isikliku elu küsimustesse (sellest naljatoonis laulus «Saks ei luba naist»), et temalt oli taluinimesel karta igasugust inimväärikut solvavat vägivalda (alarühmas «Mõis», «Tütar mõisas»). Arvukates sakste pihtitud kättemaksu- ja sajalauludes soovitakse sakstele surma, põrgukaristust, kujutatakse neid tööloomade ja elutute tööriistade osas («Kättemaks sakstele» A), unistatakse poolte vahetusest ühiskonnas («Kättemaks sakstele» B) jm.

Järgmisse alarühma («Mõis rikas valla vaevast») on koondatud laulud, milles kõneldakse talurahva mitmesugustest naturaalkohustustest mõisale. Punase niidina läbib siinseid laule mõte feodaalisanda majandusliku sunnivõimu raskusest ja ülekohtususest. Näidatakse, et mõisnik kasutab nii talupoja vara kui tema enda isikugi suhtes hoolimatut ja täielikku omandiõigust («Mõisad külas», vt. eriti A 2), näidatakse, et sakste uhkus ja rikkus põhineb talurahva töövaeval («Härrad ilusad valla vaevast», «Miks me, vaesed, vaeva näeme», «Kust saks saapad saanud», «Teeni saksa sada aastat», «Saame saksale raha»).

Ulatuslikus alarühmas «Mõisategu» on esitatud laulutüübid, mis kõnelevad talurahva teotöökohustusest mõisa vastu. Neile lauludele on tunnuslik teotöö vastumeelsuse kujutamine. Puudub igasugune töörohm (haruldaseks erandiks selles suhtes on laulutüüp «Neiu õpib teol tööd»). Kõneldakse tööst võõrale-tigedale-tänamatule («Töötegu tänamatule»); näidatakse, et kurnav teotöö ruineerib tervist,

muudab inimese tülpinuks vaimult ja väsinuks kehalt («Jalad kõverad teol käimisest», «Teol käies vanaks jäänud»); sajatatakse saksu tööväsimust kandma («Surgu saksa selg»); näidatakse, et igasugused töötakistused on teolisele, kes töötab põhimõttel «Mõisal tööd, jumalal päevi», otse teretunud («Vihm — teoliste õnn»). Hulgaliselt on laule pikast tööpäevast ja lausa öötööstki (eriti öistest tulekutest-minekutest). Kõnealuste töödena esinevad lauludes valdavalt põllutööd (küünd, lõikus), kuid mainitakse ka rehepeksu («Kubjas kubu katsumas») ja mõisavooris käimist («Teopoisid killale», «Mõisa märg vili»).

Järgnevad kupjavadastased laulud hõlmavad mahult kõige suurema osa mõisavastasest laulurepertuaarist. Arvulise rohkuse juures on neile lauludele iseloomulik ka küllalt suur sisuline mitmekesisus. Võiksime öelda, et kubjas on meie regivärsilise rahvalaulu kõige põhjalikumalt ja mitmeplaanilisemalt väljajoonistatud negatiivne tegelane (saks, kellega talurahval oli tunduvalt vähem otseseid kokkupuuteid, jääb kupja kõrval varju). Suhtumine kupjasse kui vihatavasse klassireetoris on hukkamõistev. Esineb koguni naiivset apelleerimist sakste poole kupja vastu («Palve sakstele», ka «Härä hea, kubjas kuri»). Arvesse võttes kupjavastaste laulude sisulist eriilmelisust, võiksime nende hulgas omamoodi temaatiliste ringidena eraldada esiteks enamvähem konstateerivaid laule kurjast kupjast (tüübid «Kuri kupjapöli» kuni «Kubjas ja teomees»), teiseks palveid ja meelitusi kupjale (tüübid «Kubjas, lase lõunale!» kuni «Sundijale sukad»), kolmandaks sajatusi ja kättemaksusoove (tüübid «Õnnetused sundijale» kuni «Mis kupjast saab?»), neljandaks pilke- ja söimulaule (tüübid «Kubjas kutsumata» kuni «Kuulus kupja naine») ja lõpuks mõningaid laule endisest kupjast («Endine kubjas», «Kubjas läheb ära») ja kupja teistlaadigi suhetest külainimestega («Kupja armuke», «Kubjas ja rikas tüdruk»). Sundijapõlve komplitseeritust hindab kokkuvõtlikult «Ära kipu kiltriiks». Lauludest nähtub, et kubjas on vihatav ja selletõttu (ilmselt peamiselt tagaselja) hurjutatav ja sajatatav. Kupjale mõeldakse lauludes välja kõikvõimalikke karistusi, tihti sadistlikult julmi («Kubjas tulle!», «Kubjas ahju!», «Tuld-tõrva kupjale», «Mis kupjast saab»), teda sajatatakse põrgusse, pilgatakse väga tagasihoidmatult ja halvustavalt, sageli otse söimatakse — «ebatsensuurselt» ja ropult. Kubjas on külainimeste ühistest ettevõtmistest välja lülitatud, soovimatu tegelane («Kubjas kutsumata»). Otseselt laululistes pöördumistes kupja poole leiame aga ka meelitavaid palveid vihatud sundijale, kubjast näidatakse kui teoliste ülevaatajat ja tagasundijat mõisapõllul («Kubjas, lase lõunale!», «Kubjas, lase õhtule!» «Kubjas, ära löö!» jt.).

Muud mõisateenijad jäävad lauludes kupja kõrval täiesti varju. On leitud vaid üksikuid minavormilisi laule toatüdrukust, kutsarist ja rehepapist. Laulud metsavahist on samuti haruldased.

Järgmisse alalõiku («Peks mõisas») koondatud lauludes, mis kõnelevad talurahva suhtes rakendatavast karistusest — ihunuhtlusest¹ —, kujutatakse ühelt poolt peksu metsikut julmust («Vereimeja», «Ju tuleb verevalaja», «Lööb, et luu näikse»), teiselt poolt aga sellest üleolekut («Laupäeval peksa saame», «Iga päev peksa saanud»).

Laulud joodikust ja vargast teopoisist võtavad nii joomise kui ka (sellega tihtipeale kaasaskäiva) mõisavarguse oma kaitse alla, kuna viimasega ei astunud teatavasti üle talupoja moraalinormide.

Mõningaid laule on ka orjapõlve lõppemisest (alalõik «Otsas raske orjapõli») ja kohtust.

Kogu see rikkalik ja mitmekülgne laulumaterjal kõneleb meie esivanemate teravast klassivõitlusest sakslastest mõisnike ja nende käsilaste vastu. Mõnedes lauludes leidub ka vihjeid, mis näitavad, et võitluses feodaalisandate vastu on loodetud toetust Vene riigivõimu esindajalt ja keisrilt (näiteks «Saks ei luba naist» 3, «Palju pearaha» 2, ka «Kiitus Vene keisrile» 2).

Reprodutseerides tõepäraselt ja hinnates talupojaklassi seisukohalt küla ja mõisa suhteid, sisaldavad laulud palju olulist materjali. Meie ette kerkib pilt vihatavast mõisast tema võigaste karistusseadeldistega («Kaks on sammast mõisassana, / kaks on rõngast samba'assa, / kus neid naitse napsitasse...» — «Hirmus mõis» A 1; «Mihe siin tulpa toodanese, / poesi kaalu kannetesse, / tüdruku kivikodaje...» — «Hirmus mõis» B 1); näeme tuhveljalast-ummiskingast-saabassäärest saksa («Mõisas kasvanud» 2; «Tütar mõisas»); kubjast koos tema «rekvisiitidega» (vt. eriti «Kubjas ja teomees»); kuuleme mõisniku ja tema kaasõnna uhkeldavast elust («Mõisapidu», «Miks me, vaesed, vaeva näeme», «Kust saks saapad saanud» jm.); saame teada talurahva halvustavast suhtumisest ammede imetatud saksa lastesse jm. Rohkesti on lauludes ka taluolustikku valgustavaid etnograafilisi detaile.

Huvitav on põrgu kujutus, mis on saanud rahvalaululise väljatöötamise just mõisavastases regivärsis. Rahvapärastele põrgukujutelmadele on iseloomulik piibellike usutõdede rakendamine talupoja ideoloogia teenistusse. Põrgusse kui «patuste igavesse karistuspaika» saadab rahvalaul saksad ja sundijaid ning laseb neile seal osaks saada julmi piinu. Kurat on sealjuures ikka talupoja liitlane, kes aitab tal vihatud rõhujaid vabaneda («Saksad põrgu!», «Saksad ja sundijad põrgusse!», «Kubjas põrgu viiakse»). Põrgupildid on välja joonistatud küllalt suure konkreetseusega: kõneldakse sakste põletamisest põrgu tõrvatules («Saksad põrgu!» B 2), kupja keetmiseks valmis pandud vaskkatlast, mille alla teomehed tuld teevad («Kubjas põrgu!» D) jm. Teistsugust, naljan-deile omast humoristlikku põrgukujutust näeme juba riimilise laulu

¹ Liigendus on siin õieti tinglik, sest peksukaristusest kõnelevaid motiive esineb peaaegu kõigis teisteski alarühmades.

algeid sisaldavas laulutekstis «Joome härra aida peale» 2. Konkreetsete põgukujutelmade kõrval vilksatab puhuti ka abstraktset taevaalgust («Kubjas tulle!» 2).

Laadilt võitlevale ja ühiskondlikult teravale laulurühmale on tunnuslik küllalt suur meestelaulu osatähtsus. Võiksime siin nimetada laulurühma joodikust ja vargast teopoisist, mis sisaldavad kõrtsiolustikus sobivat suurustelu ja hooplemist; laule kupja ja teomehe kokkupõrkest mõisapõllul («Kubjas ja teomees») ja killavoori-laule («Teopoisid killale!», «Mõisa märg vili»). Võib arvata, et ka mitmed äärmuslikud kupja põrgusse sajatamise («Kubjas ahju!», «Kubjas tulle!») ja pilkelaulud on meeste looming.¹ Nende hulgas väärivad erilist tähelepanu hiliseepilised meestelaulud neile omase ulatuslikuma tegevuse, dünaamika ja dramaatilisusega («Mõisa märg vili», «Kubjas ja teomees», «Mõisaaidast varastamas»). Eepilist arendust sisaldavaid laule on käsiteldavasse alapeatükki võetud teisigi («Tütar mõisas», «Korgi Niuhka»).

Traditsioonilise vana regivärsi kõrval kohtame siin ka mõningaid hiliseid katsetusi regivärsi vormis («Aeti arusse atru kandma», «Kiitus Vene keisrile») ja juba siirdevormilisi laule, mis on siia toodud esijoones temaatilise läbilõike andmist silmas pidades («Saks sõidab saaniga», «Kuhu saksad saavad», «Palju pearaha», «Päevapalk pisike», «Teomehe nädal», «Vihm — teoliste õnn», «Laupäeval peksa saame», «Vaida mõisas vargil käisin» jt.).

Tüpoloogiliselt on laulurühm küllalt selgepiiriline. Kohtame mitmeid ülemaalse levikuga, suure teisenditehulgaga esindatud laulutüpe («Hirmus mõis», «Mõisast pääs», «Palve sakstele», «Kättemaks sakstele», «Kubjas põrgu!») ja populaarseid, lokaalsema ilmega laule («Hea ja kuri mõis», «Tütar mõisas», «Mõisad külas», «Härrad ilusad valla vaevast», «Kubjas, lase lõunale!», «Kubjas, ära löö!», «Kubjas tulle!» jne.). Kuid nende kõrval on antud esituses temaatilise koguläbilõike saavutamiseks sisse võetud ka haruldasemaid või hoopis haruldasi laule («Hea mõis», «Korralik mõis», «Põleta mõis», «Korratu mõis», «Mõisa pidu», «Vallatu teoline», «Teopoisid killale!», «Kupja armuke», «Kupjal kuri kepp» jne.). Kohtame ka redaktsioonide-rohkusest komplitseeritud tüpe («Töötegu tänamatule», «Kubjas, lase lõunale!», «Kubjas põrgu!»). Tüpoloogilises aspektis esindab eriaset laulutükkel «Kubjas ja teomees», millele on iseloomulik väljakujunenud traditsiooniliste motiivide varieeruv ühendamine ühekordseteks laulutervikuteks (seda nähtust esineb mõneti laiema ltki, nagu näit. üldiselt kindlailmelises laulutüübis «Hirmus mõis»). Iseseisvate tüüpidenäht

¹ On usutav, et paljud sellisest äärmuslikust kupjavastastest laulurepertuaarist põhineb tegelikel olukordadel, kuna teomeeste vastuhakkamist kupjale kuni füüsilise vägivalda tarvitamiseni sundija kallal on tihti esinenud.

esitatud ka nii-öelda iseseisvunud motiive, mis võivad ette tulla ulatuslikemais laulutervikutes, kuid moodustada ka iseseisvaid lühilaule («Naised käivad mõisateed», «Saksu palju», «Maamees toidab saksad-sandid», «Härra hea, kubjas kuri» jmt.). Samuti on nii-öelda tüübi ausse tõstetud üksikud tunnuslikud motiivid (figureerivad laulude nimetustena), mis võivad ette tulla erinevais ühendustes («Kuri mõis nõuab kivist kingi», «Küla pandi kümnist maksma», «Teotegu mõisatesse», «Kodu ei tea, mis teol tehakse», «Pikk päev mõisas», «Mõisapiits», «Oleks ölad õunapuust» jne.). Eri algupära olevate motiivide ühendamist mõisavastase suunitlusega tervikuks näeme laulus «Härra tanumad tulevad».

On huvitav, et mõnedel mõisavastastel lauludel esineb paralleeltüüpe teistes temaatilistes rühmades («Korralik mõis» on paralleelne oma kodu kiitusele, «Korratu mõis» — lohakat küla iseloomustavale laulule, laulutüüp «Kubjas, lase lõunale!» paralleeltüübiks on üldlaadilisema sisuga «Ori tahab süüa»).

Liitumistest on kõige sagedasemad mõisavastaste laulude omavahelised põimumised temaatilise rühma piires. Tavaline on ulatuslikumate mõisavastaste laulutsüklite esinemine. Stabiilse kontaminatsiooni näitena võiksime nimetada traditsioonilist ühendust «Tilluke teomees» ja «Kus istun, seal itken».

Rühmasiseste liitumiste kõrval on vaadeldavatel lauludel kokkupuuteid ka sotsiaalse protesti luule teiste temaatiliste piirkondadega, nagu lauludega rikkast ja vaesest, üldlaadilisemate orjus- ja sulaselauludega, siis veel mure-, töö-, loodus- ja pulmalauludega, lauludega laulust ja neidude elust.

Peremees ja sulane. Olenevalt pererahva ja taluteenijate vastuoludest kõnelevate laulude sisulisest ilmast on käsiteldav laulurühm jagatud kitsamateks temaatilisteks lõikudeks: raske sulasepõli, sulasesöök, sulase palk, sulase kättemaks, saunanaine ja sulase naine, sulase vara, sulaserahvas ja pererahvas.

Nendest esimene alarühm — raske sulasepõli — on sisult ja meeleolulaadilt võrreldav laulurühmaga «Ori ja orjus» (kurtmine raske töö ja halva kohtlemise üle leivavanemate peres, vastandamine koduse eluga).

Temaatiline alarühm «Sulase söök» on sulaselaulude hulgas kõige kaalukam, hõlmates suhteliselt suure arvu sulaselaulu tüüpidest, millest paljud on traditsioonis väga levinud. Sulase söögilaulude suur populaarsus põhjeneb asjaolul, et feodaalse ikke all ägava talurahva toitlusolukord oli üldse väga vilets, mistõttu toiduküsimus oli teravaks tüliküsimuseks pererahva ja teenijate vahel. Lauludes kõneldakse sulase kasinast toidust väljaspool kodu töötades («Teolise leivakott», «Koerareis kotis», «Ori tahab süüa») ja viletsaist toitlustingimustest kodus («Keedeti kingaleent», «Riknenud toit — orjale», «Orja toit — umbrohi» jt.). On laule, milles kajastub pererahva ja teenijate söömine

eri laudades («Pererahva ja teenijate söök», «Sulase lõks»), perenaise ja sulase tüli halva toidu pärast («Sulasele seeni süüa», «Sulase lõks»), sulase tingimused parema saamiseks («Anna hästi orjale süüa!»), pilge ihnsa pererahva aadressil (selles suhtes jõuab oma peene ironiaga kaugemale laulutüüp «Võtaksin minagi orja»). Üldiselt kajastub lauludes objektiivselt konkreetne troostitu olukord, mida on puhuti poeetilises sõnastuses küll ka liialdatud («Keedeti kingaleent»).

Palgalauludes (selleteemalisi laulutüüpe on vähe) kõneldakse sulase palga kasinusest, kusjuures vihjatakse ka feodaalaja külas esinevate olulisematele naturaaltasu vormidele (riidepalk, viljapalk, palgamaa).

Sulase kättemaksulauludes näidatakse sulase reageerimist halvale kohtlemisele (kättemaks halva toidu, liigse valjuse, palgaga tüssamise eest; olulisemateks kättemaksuviisideks on sihilikult lohakas töö, kõrtsiskäimine, töökoha ülesütlemine).

Lauludes saunanaisest ja sulas naisest kõneldakse nende allasurutute raskest olukorrast, aga ka sulase eelistamisest («Sulasele»). Teemaatiline löik «Sulase vara» ei etenda kuigi suurt osa sulaselaulude kogumahas.

Alarühma «Pererahvas ja sulasrahvas» on koondatud laulud, milles ühelt poolt rõhutatakse sulasrahva üleolekut, halvustatakse ja pilgatakse pererahvast («Perepoeg ja sulane kündmas», «Laisk perenaine tööajal haige», «Laisk peretütar tööajal haige»), teiselt poolt näidatakse, kui hoolimatult pererahvas kasutab oma käskijaseisundit teenijate suhtes («Orja tööle oodatakse», «Pererahvas magab, tüdrukul tööd», «Peremees lõi loogaga», «Ori õue haukuma» jt.).

Tüpoloogiliselt võib nimetada kindlapiiriliste ja traditsioonis levinute kõrval mitmeid haruldasi laule (vt. eriti löik «Raske sulasepõli»); ommoodi teemaatilist tsüklit «Pererahva ja teenijate söök» (lõigus «Sulase söök»); motiive, mis võivad esineda erinevais seostes («Perenaine pillas peret» lõigus «Sulase söök», «Orjal head hobused, perepojal parmud» lõigus «Pererahvas ja sulasrahvas»); arvukatelt hargnemistelt ja sisuliselt mitmekesisuselt komplitseeritud tüüpe («Ori tahab süüa» lõigus «Sulase söök», «Sulase kättemaks» samanimelises lõigus, «Sulasele» lõigus «Saunanaine ja sulase naine»).

Liitumisi on lauludel omavahel nii kitsamate teemaatiliste lõikude piires kui ka sulaselauludega laiemalt. Lõikumistest teiste teemaatiliste piirkondadega võib nimetada kokkupuuteid laulurühmaga «Ori ja orjus» (lõigud «Raske sulasepõli», «Saunanaine ja sulase naine»), mõisavastaste lauludega (lõigud «Raske sulasepõli», «Sulase söök», «Sulase palk», «Sulase kättemaks»), vaeslapselauludega (lõigud «Sulase söök», «Sulase palk», «Pererahvas ja sulasrahvas»), pulmalauludega (lõigud «Sulase kättemaks», «Sulase naine»), abielulauludega (lõigud «Raske sulasepõli»).

«Sulase naine»), töölauludega (lõik «Sulase söök»), lüroepikaga (lõik «Sulase palk»), rikka—vaese lauludega (lõik «Sulase palk») ja nek-rutilauludega (lõik «Pererahvas ja sulasarahvas»).

Funktsionaalseid seoseid on sulase söögilauludel talgulauludega («Tuuakse toobiga») ja kättemaksulauludel pulmalauludega (laulutüübid «Ori lahku» ja «Noorik lahku isakodust»).

Võib arvata, et peremehe—sulase vastuoludest kõnelev laulureper-tuaar sai tugevama sotsiaalse kandepinna alates XVIII saj. II poolest seoses talurahva kihistumise süvenemisega. Laulukogudesse talletatud üleskirjutuste põhjal võib öelda, et kõnealusel laulurühmal oli tradit-sioonilis küllalt tähtis koht, kuigi oma tuntuse astmelt jääb ta maha näit. mõisavastastest lauludest.

Lesknaiselaulud ei etenda regivärsilises rahvalaulureper-tuaaris kvantitatiivselt kuigi suurt osa. Võime kõnelda öieti ainult ühest ülemaalse levikuga ja rohkete teisenditega esindatud laulutüübist («Mitu halba ilma peal»), teised on kitsama, lokaalse levikualaga. Et leskmeeste seisus (raugad välja arvatud) varasemas külaühiskonnas praktiliselt puudus (lastega leskmehel poleks olnud võimalik toime tulla mõisa orjamisega, isikliku majapidamisega ja laste kasvatamisega), vilk-satavad ainult harva siin-seal mõned laulud lehest mehest («Lesemehe põli», «Mehel lein lühike»).

Meeleolulaadilt seisavad lesknaiselaulud kõige lähemal vaeslapselauludele. Analoožilisel vaeslapselise kurdab lesknaine oma kaitsetuse, hoolitsematuse («... nõnda halba lesknaine / kui tuba ilma toeta / ... kõik tuisud peale tulevad...» — «Mitu halba ilma peal» A) ja toitja kaotuse pärast («Mitu halba ilma peal» C, «Lese kündja kabelis», «Ärge naerge lesknaist!», «Toomed toita jäänud», «Lese tugi Toonelas»). Laul-dakse ka leina lohutamatusel (vaeste pisaraist tekivad veekogud: kae-vud, allikad, tiigid, järved, jõed, vt. «Mitu halba ilma peal» B) või vih-jatakse ohtudele lesknaise elus — õigelt teelt kõrvale kalduda («Metsa läheb meheta naine»).

Liitumiste suhtes seisavad esikohal seosed vaeslapselauludega. Võib märkida ka ühte huvitavat temaatilist piirnähtust — laulutüübis «Mitu halba ilma peal» esinevad paralleelsete subjektidena ematu tütar, isatu poeg ja lesknaine (puhuti ka ori ja pereminia). Laul on seega üldisem rõhutute kaebus. Et lesknaine esineb siin tavaliselt viimasel kohal, nii-öelda tagakaalus, on nimetatud laulutüüp esitatud antud rühmas.

Vaeslapselaulude kõrval on laulurühmal kokkupuuteid veel abielu-teemaliste, orjus- ja murelauludega. Esineb ka mõningaid rühmasiseid liitumisi.

Tüpoloogiliselt võib märkida teatavates ulatuslikumates komposit-sioonides ettetulevate motiivide esinemist ka iseseisvate lauludena («Kõik tuuled peale tulevad»); samuti sisuliselt olulisi motiive, mis aga ei esine iseseisvalt, vaid erisugustes seostes («Lese tugi Toonelas»), ja

ühte paljuredaktsioonilist komplitseeritud laulutüüpi «Mitu halba ilma peal».

Vaeslapselaulud on olnud meie laulurepertuaaris väga tuntud ja levinud. Otsustades üleskirjutuste arvukuse järgi, võib seda laulurühma pidada üheks armastatumaks ja populaarsemaks. Siia kuulub mitmeid väga rohkete teisenditega esindatud ülemaaliselt tuntud laule (nagu omamoodi rekordtüüp «Ema haul», «Oma ema ja võorasema ootavad koju», «Vara vaeslapseks», «Ema ja armud» jt.).

Sisult võib laulurühmas selgemalt täheldada kahte peateemat: esiteks vanematest mahajäänud orvu lohutamatute leinameeleolude luulendamine (vt. eriti lõik «Vaeslaps itkeb isa-ema»), teiseks orvu raske elujärje kajastamine võorasvanemate peres (vt. lõigud «Oma ema ja võorasema», «Peretütar ja vaeslaps»). Esimest peateemat arendatakse tavaliselt puht-eelegilises meeleolulaadis, teises aga hakkavad puhuti kaasa kõlama ka trotslikumad sotsiaalse protesti noodid (vt. eriti lõik «Peretütar ja vaeslaps», mida võib juba võrrelda peremehe ja sulase lauludega; vrd. ka lõik «Pererahvas ja sulasrahvas»).

Laulurühm kajastab tõepäraselt ja sooja kaasatundmisega vaeslapse sügavat isiklikku muret ja rasket elu pärast vanemate surma. Emotsionaalselt läbituntud, poetilisel täiuslikus sõnastuses kõneldakse mahajäänu väiksusest, abitusest ja hoolitsematuses («...jätt minu maale marja suuru, söödi pääle sõmera suuru... lätsi ma tare lävele — es ole tarre tõstijat...» — «Vara vaeslapseks»), näidatakse, et vaeslaps on jäänud võoraste hoolde (ilma ehtida, valla valmistada, onude hoida, valla toita). Laudakse lapse ja vanemate, eelkõige lapse ja ema vahelisest südamlikust suhtest (ema kadumisega kaob ka armastus — «Ema ja armud»), orvu lohutamatust leinast («Vaeslaps nutab lihast linna», «Ei pea peiu, vaid ema leina», «Ei itke ehteid», «Orvud ootavad ema», «Oleks ema näha saaks» jt.); kujutatakse vanemate—laste vahelise seose säilimist isegi pärast vanemate surma («Ema haul», «Avanenud hauad»). Sealkõrval kõneldakse ka vanemate materiaalsest hoolitsusest laste eest («Mullas murepidaja», «Liivas linategija»).

Paljud laulud kõnelevad vaeslapse kaitsetust seisundist, alandustest ja raskest tööst võorasvanemate juures («Vihatud vaeslaps», «Ärge lööge vaeslast!», «Kibe süüa võõra leiba», «Vaeslaps valla toita», «Onude hoida», «Varajane vaeslaps» jt.). Võorasema ja peretütar on saanud lauludes ühemõtteliselt negatiivse iseloomustuse. Kompositsiooniliselt väga tihti kontrastile rajanedes, jagavad need laulud valgust ja varju mustvalge printsibiil, kusjuures vaeslaps on igal juhul valge, mitte must.

Üksikutes lauludes võib puhuti märkida laulu subjektide või adressaatide muutumist sama tüübi piires (laulutüübis «Oma ema ja võorasema ootavad koju» kõneldakse võorasvanemaist või perevanemaist ~ tööandjaist, laulutüübis «Laisk tööle — nobe tantsima» esineb spetsiifili-

sema peretütre kõrval ka laisk neiu üldisemalt, laulutüübis «Maahobune» vastandatakse peretütre—vaeslapse kõrval ka rikkaid ja vaeseid neiusid).

Tüpoloogiliselt kindlailmeliste laulude kõrval võib märkida ka teatavate motiivide lahtisemat ühendamist («Ema käskis kasvada, ise suri», «Pole ehteid vaeslapsel») ja teatavate temaatiliste tsüklite esinemist («Peretütar magab, vaeslaps töö»). Arvukalt on motiive, mis iseseisvate lauludena harva ette tulevad («Kodu koolnud, järv jäänud», «Nõgese nõjale», «Heinast eideke», «Igas vallas vaeslapsed», «Haud pole kullast», «Vihatud vaeslaps», «Tuule arm», «Kibe süüa võõra leiba», «Varajane vaeslaps» jt.). Mõned motiivid võivad iseseisvalt esineda, kuid ka väga traditsiooniliselt ühenduses olla mingi teise lauluga («Kaks vaeslast» iseseisvana ja laulutüüp «Ema haul» sissejuhatusena). Traditsioonis laialt levinud laulutüüpide kõrval on ka haruldasi («Kuusk — kulla taadike», «Vaeslaps tõugata-tõmmata», «Vaeslaps valla toita», «Tuuakse võõrasema» jt.). Vaeslapselaulude eri tüüpide ja motiivide omavaheline liitumine ja põimumine on väga sagedane. Õige laialdaselt esineb laulude liitmist ulatuslikumateks tsükliteks. Tsüklilisuse suhtes on vaeslapselaulud mõneti võrreldavad murelauludega. Viimastega on vaeslapselaulud tihti ka kontamineerunud.

Teistest liitumistest võib märkida seoseid eelkõige meeleolult lähedaste orjuslauludega, lesknaiselauludega, minia kaebelauludega ja laulurühmaga «Kasvatus asjatu». Kokkupuuteid on laulurühmal ka kodu-, pulma- ja abielulauludega, sulase söögilauludega, lauludega laulust ja neiu kodusest elust. Eri küsimuseks on vaeslapselaulude seos looduslaululise temaatikaga. Kuigi otseseid kontaminatsioone puhtakuju- lise looduslaulutüüpidega pole palju, on võrdpiltide toomine teadvusetu looduse valdkonnast tavaline («Ära suri suuri kuuski», «Häälitsevad loomad — nutavad vaeslapsed»), samuti looduse näitamine sõnata lohutajana või foonina vaeslapse meeleoludele («Puude kasvandik», «Nõgese nõjale», «Tuule arm», «Vihatud vaeslaps»). Oskuslikult valitud paralleelid looduspõhiste valdkonnast aitavad veelgi tõsta laulude emotsionaalset haaravust ja poeetilist kujundlikkust. Viimases suhtes on vaeslapselaulud üldse kaunikoelisemaid ja meisterlikumaid meie rahvalaulu repertuaaris.

Peatüki koostamisel on läbi töötatud rahvaluulekogudes EKS, H ja EÜS asuv lauluaines. Teistest kogudest on tekste valitud juhuslikult.

RIKAS JA VAENE

1242. ÜLBE ÜLEMAL, HALB ALAMAL.

2536

Ülemällä istub ülbe,
ülemällä üle lapsi,
ülemällä süömisellä,
ülemällä juomisella —
5 alemalla tüöteulla,
alemalla vieveulla.

Alemalla istub halba,
alemalla halba lapsi,
alemalla süömisellä,

10 alemalla juomisella —
ülemällä tüöteulla,
ülemällä vieveulla.

Sestäp olen halba neitsikäne,
sestäp olen halba, seisän kurba,
15 et olen halvasta suosta,
halva naise tütteridä.

Kuusalu. H II 51, 693 (5). 1894.

1243. VAEST NEIDU EI KOSITA.

1.

2537

Vaatke neida rikka'aida,
rikka pere tüterida!
Ossetasse, hoobeltasse,
kuulatasse, kosjatasse,
5 kihlatasse ja vaieltasse!

Vaatke neida vaeseida,
vaese pere tüterida!

Ei otsita, ei hoobelda,
ei kuulata, ei kosjata,
10 ei kihlata, ei kingita,
ei vaadata, ei vaielda!

Vigala. H II 17, 465/6 (92, 93). 1889.

2.

2538

Vaadake neid rikkaida,
rikka pere tüterida!
Käed valged, käissed valged,
pead valged, pärjad punased.

5 Kiitvad kivisid kodasid,
härä häida voodi'ida,
proua pehmed padjasida,
mamseli maani riidi'ida!

10 Vaadake neid vaeseida,
vaese pere tüterida!
Käed mustad, käissed mustad,
pead mustad, pärjad sinised.
Ei otsita, ei hoobelda,

ei kuulata, ei kosita,
15 ei vaadata, ei vaielda,
ei kihlata, ei kingita!

Vigala. H II 17, 466/7 (94, 95). 1889.

2539

1244. VAENE NAIN E KEHVALT RIIDES.

Mina vaene Selja Tiiu,
varastedut naene vaene!
Hulgun tühjasa tuasa,
Hoovi Juri hoone'esa
5 jätkatud sugad jalassa,

kelvetumad kingarukkad,
paha-raidane paida on pääle.

Haljala. H III 2, 604 (10). 1890.

2540

1245. VAESE VIISUD.

Metsa härjad, metsa karjad,
kasvatage kaustasida,
et saaks vilets viiskusida,

vaene jalavarjusida,
5 pal'lasjalgne pastelida.

Vändra. H II 47, 664 (24). 1893.

1246. VAENE RIKKA KIRSTU TÄITJAKS.

2541

1.

Vaene naine laulab:

Ise ketran, kõigutelen,
kõige talve talun vokki
õnnelise õrre pääle,
varalise varna pääle.
5 Mies ahjulla alasti,
lapsed pennil — perse paljas.

Rikas perenaine:

Sombin soola suka sisse,
tambin tangu tasku sisse,
viin külaja keträjalle,
10 kõige talve tallajalle!

Jõhvi. H II 1, 250 (365). 1888.

2542

2.

Talutütar maani maita,
maani maita, laani laiska:
soksip suula suka sisse,
tambip jahu talla sisse,
5 kütap külänaeste kätte,
kingib kiiduse kudu jalle.

Kehvä sõrme kipitsäve,
vaese sõrme valutave
rikka kirstu kinnitenna,
10 veimevakka valmistenna.

Tarvastu. H II 25, 569 (57). 1890.

1247. KEHVA KEDRUS RIKKA RIIDAS.

2543

Küsisid külatsed naised:
«Kus on keva kedramine,
vaivase vadustamine,
aga siis kui tämä kehräs?»

5 Aga mina kuulin, kuller kostin:
«Rikka mehe riida õtsas,
kõrge me'e kõrenda päällä.
Sääl on keva kedramine,
vaivase vadustamine.»

10 «Aga mis tämä siis and's?»
«And's tämä siis karbilla kabustu,
pihulani peenda soola.»
Aga mina muistin, kuller kostin:
«Ei pihu pereda toida
15 ega kabust kaasada elata.»

Lüganuse. H IV 4, 46 (6). 1892.

1248. TASKU TÜHL.

2544

Taidu-taidu, tasku-laksu!
Taskun ei ole midägi.
Taskun tagla raasukese,
ränikivi kildukese.

Helme. H II 24, 471 (260). 1887—89.

1249. TÜHJAD VAESE VILJAKOTID.

2545

Oh mina kehvame'e poega,
varsti vaeseme' sulane!
Tühjad on mu viljakotid,
tühjad on mu rahakotid,

5 vargad salved pühkisid,
salvenukad nühkisid.

Maarja-Magdaleena. H II 56, 365/6
(37). 1895.

1250. VAESSEL IKKA MITMEST PUUDU.

2546

Alati hale minule,
mitut korda mieled kurvad,
ei põle seilas seda särki,
mis on perepuegadella,
5 pererahva tütardeella.

Ma kannan karmi kotiriiet,
hullu karvast kasukat.
Tien tüödä, et tüdinen,

niidan heina niiduella,
10 leikan rukist nurme'ella,
korjan kaeru kaua aega,
odre a'an hullust hunniku —
siiski on mul mitmest puudu,
silgust-soolast-leivast puudu!

Ambla. H II 14, 130/1 (2). 1889.

Kui ma, vaene vabadikku,
 kehva popsi pojakene,
 läksin hobu ostemaie,
 künniruuna kauplemaie —
 5 põlnud taalrid taskuessa
 ega kulda kukurussa.
 Peutäis oli peningida,
 kulunuida kopikida,
 ei võind osta häada hobu,
 10 kaupeleda kallist ruuna.
 Otsin hobu armetuma,
 künniruuna kõhnetuma:
 põlnd tal liha liiga palju
 ega konta väga vähe,
 15 tal aga oli neli jalga,
 neli jalga, kaks kõrva.

Mina isi mõtlemaie,
 asjul nõnda arvamaie:
 «Küllap künnab kehva künnid,
 20 pöörab popsi põllukesed.»
 Läksin põllul pööramaie,
 kungastikku kündemaie,
 kündsin vao, kündsin kaks,
 kui aga kolmat kündemaie —
 25 vares puul vaakumaie,
 kaarn ladval karjumaie,
 isekeskes irvitama,
 vastastikku vaidlemaie:
 «Ühele meist liiga palju,
 30 aga kahel kasinaste!»

Pilistvere. H II 26, 884/5 (26). 1889.

1252. EI SÜNNI SUURTE SEKKA.

2548

Ei ma sünni suurte sekka,
 mahu ei rikaste majajae
 kõrgi kõrva istumaie,
 valge vastu vahtimaie,
 5 sirge vasta seisemaie!
 Kõrgil palju kõrvatsida,
 valgel palju vastatsida —
 ma istun iseäranes
 teiste vaevaste vahele,

1.

10 kehva rahva keske'ella.
 Pööran silmad suurte poole,
 käenan kõrgi rahva poole,
 varsti räägin vaevatsega,
 kohe kehvaga kõnelen,
 15 ajan jutto halvemaga.

Kadrina. EKÜ F 232 a I, 90/1 (76).
 1843.

2549

Ma ei sünni suurte sekka,
 mahu ei rikaste majasse
 kõrge kõrva istumaie,
 sirge silmi sihtimaie,
 5 valge silmi vahtimaie!

2.

Suured lõovad suude peale,
 kõrged lõovad kõrva äärde,
 rikas rindu ju põrutab!

Rakvere. EÜS IX 1101/2 (16). 1912.

Ei mina sünnü suurte sekka,
 mahu ei rikaste majasse,
 korki korva istumaie,
 sirge vasta seisumaie,
 5 valge vasta vahtimaie,
 laia lauda laulemaie!

Oleks mul olema suuri suupa,
 suuri suupa, laia vaipa,
 karunahkane kasukas,
 10 hundinahka uusi kuubi,

põtranhaka põllekene —
 siis mina sünnüks suurte sekka,
 mahuks rikaste majasse
 korki korva istumaie,
 15 sirge vasta seisumaie,
 valge vasta vahtimaie,
 laia lauda laulemaie!

Kuusalu. H IV 6, 154/5 (5). 1893.

Puhtad pulma kutsuti,
 valged välja valitseti —
 mind kui musta maha jäeti.

Mina aga musta moorimütsi,
 5 moorimütsi, hõõrihända,
 hõõrihända, koorikinga,
 istun isiäranis,
 seisan teiste selja taga.

Suurematel sulud suus,
 10 parematel pärjad peas,
 mis on minu vaesel lapsel?

Lepaleht mul läigib rinnas,
 kasematter kaelakorrraks,

pajuniin mul pärjaks peas.
 15 Tooge mulle Riiast ristikese,
 kõrgemad need kõrvarõngad —
 siis mina sünnin suurte sekka,
 mahun valgete vahele
 ühte sööma, ühte jooma.

20 Rikkad söövad, rikkad jooivad,
 rikkad rinnu södivad.
 Ma istun isiäranis
 ning seisan teiste selja taga.

Anseküla. SKS, Niemi I, nr. 105.
 1834.

Ei mina sünni suurte sekka,
 mahu rikaste majasse
 kõrgi kõrva istumaie!

Mul pole rikka riide'eida,
 5 kõrgi kõrvarõnga'aida.

Kui tuleb kaupmees külasse,
 ostan rikka riide'eida,

kõrgi kõrvarõnga'aida —
 siis mina sünnin suurte sekka,
 10 mahun rikaste majasse
 kõrgi kõrva istumaie!

Pilistvere. H II 49, 903 (12). 1894.

1253. RIKAS HÜÜAB REEKS.

2553

Rikas mind ütles reeksa,
 rahaline ratasteksa,
 vaseline vankeriksa!
 Ehk las ütlen ümber jälle:
 mäe peal oli märga mända,
 laanes ladvata kadakas —

1.

sealt saab rikkale regesid,
 rahalisel ratta'aida,
 kullalisel kaarikuida,
 vaselisel vankerida!

Koeru. EÜS VI 1390 (44). 1909.

2554

Rikas üteli mind reeksa,
 rahaline ratta'aksa,
 tinaline telgedeks,
 vaseline vankeriks!
 Mina kuulin, kostin jälle:
 «Veel on soos suured kuused,
 laanes ladvatud pedakad,

2.

kust saab rikkale regeda,
 rahalisel ratta'aida,
 tinalisel telgesida,
 vaselisel vankerida!»

Äksi. H II 33, 551 (26). 1889.

2555

Oh jumal, jumalakene,
 oh Maarja madalakene!
 Päästa nee vaese latse
 nende rikaste reesta,
 rahaliste ratastesta,
 talupoige tapelustest!
 Rikas taht's teta reesse,
 rahaline rattaesse,
 kõrk taht's teta kõdariesse,
 hõbeline õlpuesse,
 kullaline kurikusse!
 Laske olla vaese latse,

3.

laske olla, las elade
 rikka rehe pessijasse,
 kõrgi kõlka kandijasse!
 Alle'p jo soon suure kuuse,
 mäe pääl o suure männa,
 läven ladvatu pedaje —
 säält saa rikkal reepuida,
 rahalisel rattapuida,
 hõbelisel õlpupuida,
 kullalisel kurikupuida.

Karksi. EÜS V 464 (150). 1908.

2556

1254. VAESED PILKEALUSTEKS.

Kust need suured saavad juttu,
 kõrgid leiavad kõnesid,
 kui põle moala vaese'eida,
 alla ilma halvemaida!

Laiuse. EKS 8°2, 671/2 (3). 1879.

Mina, vaine lapsukeine,
läksin rikkaje taluje —
palun puida, palun peergu,
palun tanguje talusta,
5 soolatoopi palun sulale,
palun leiba lindudele!

Kõhe vastas rikkas meesi,
kõhe vastas rikkas naine:

«Ei mina pilla peeruvirna
40 ega rikku riida õtsa,
jahumatti ei majasta,
soolatoopi ei sugugi
sinu raibe laste pera.»

Läksin itkulla koduje,
45 murella voode'eie,
kärella kätkieie.

Hooli hüüsi õrre päält,
mure musta parre päält
ja leina lee päält:

20 «Üles tuise, vaine naine,
üles tuise, lähme käima!
Sul on sulad suurusetta,

hellad linnu-eine'etta,
kärbesed käo-paluta.»

25 Läksin kehvale mehele.
Ja kurdin kehva mehe kuulde
ja kurdin kehva naise kuulde —
jo tõi puida, jo tõi peergu,
jo tõi tanguje talusta,
30 soolatoobi tõi sulale,
jo tõi leiba lindudele,
jahumatti siis tõi majasta!
Hool võt't soola sukkaeni,
lein võt't leiva kaindalaie,
35 ise jahud põlle'eni,
vesi tõi puud tubaje,
laine laastud põrmandale.

Tuul on mulle tua teinud,
vesi palgid veeretanud,
40 sadu seinad sammeldanud,
udu ukсед ette pannud.

Lüganuse. H III 17, 24/6 (12). 1894.

1256. VÕTA ÄRA RIKASTE RISUST.

1.

2558

Võta ära vaesed lapsed,
korja ära kõlvetumad
muude rikaste risusta,
muude rahva naeratavaks!

Väike-Maarja. H III 17, 174 (10). 1894.

2.

2559

Oh jumal, jumalike,
oh Mari madalike!

Võta nee vaese lapse,
peri nee peratu looma

5 nende rikaste risust,
talupoege tapelusest,
rikka rehe peksemisest,
kõrgi kõlkakandemisest!

10 Rikas sõimas, sõtsikene,
rikas sõimas meid riisse,
rahaline rattaessa,

vaskeline vankeresse,
höbeline õlgepuussa!

Palamuse. H II 27, 278 (12). 1888.

2560

3.

Mis see jumal mind on loonud
süa rikaste risusse,
peretütarde tülikse!

5 Eks võind luua loogapuuks,
venna härja vehmrepuuks,
õe sāngi sambapuuks.

Oh jumal, jumalukene!
Viska maha need viljaköied,

10 tõuka maha need tõrvaköied,
ulata õlesidemed,
tõmba mind taevasse —
siita rikaste risusta,
peretütarde tülista,
siita uhkete hulgasta!

Vändra. EÜS I 1050 (50). 1904.

1257. RIKKA JA VAESE LOOTUS.

2561

1.

.....
Rikas loodab riiu peale,
rahaline rammu peale,
kõrk loodab suure külla peale —
vaene mees jumala peale,

5 oma kümne küine peale,
küla alla künni peale,
põllale oraste peale!

Pöide. H II 35, 596/8 (369). 1892.

2562

2.

Rikas loodab riiu peale,
rahaline rammu peale,
kange kahe kāpa peale.
Mina loodan looja peale:

5 mina looja loogassepp,
looja looga kirjutaja!

Vigala. H II 17, 461 (80). 1889.

2563

1258. VAESSED LAULMA, RIKKAD MURETSEMA.

Aitema, ajutsed ilmad,
suured tuisud, tormitsed ilmad,
kes paneb vaesed laulemaie,
rikkad ju muretsema!

Vändra. EKS 4², 781 (99). 1878—79.

1.

2564

Kõik on jumal hästi teinud,
Maria targaste tasunud:
loonud vaesed valge'eksi,
rikkad mustaks ja rumalaks.

⁶ Küll teda kullad kaunistavad,
höbedad ilu ajavad.

Laiuse. H II 43, 624 (5). 1887.

2.

2565

Seda om jummal häste tennü
ja küll targast tallitanu,
et loonu rikka rumala,
kullakaivja kõrvetu.

ilma päata pääsukese.

Vaesest saa vara pidaja,
rikka raha lugeja.

Otepää. H II 44, 232 (13). 1880.

3.

2566

Sest on jumal hüviije teinud,
et on loonud vaesed lapsed
siledamad, sirge'emad,
punasemad, puhta'amad,
verekamad, valge'emad!

¹⁰ et on loonud rikkad rumalad,
kullakandajad kadalad.

Ei ole meeste meelta mööda,
sulasmeeste suuda mööda,
kähharpea käsida mööda.

Et on meeste meelta mööda,
sulasmeeste suuda mööda,
kähharpea käsida mööda.

Lüganuse. EÜS XII 1511/13 (88).
1915.

Sest on jumal hüviije teinud,

1260. EI HOOLI UHKEIST.

1.

2567

Ei mina hooli uhketesta,
pia ei palju rikka'asta!

suured murrann sukavarrasteksi,
jämedad järi-jalaksi,
pikad murrann pilbasteksi!

Uhked mina uudistan,
kõrgekaelased kautan,
rikkad viskan reiekatuksele,

Harju-Jaani. EÜS IX 852 (17). 1912.

2568

Ei ma sünnü suurte sekkä,
suurte sekkä, kõrke kõrva,
rikaste manu magame!

Ei ma hooli uhke'eista,
5 karda liia kange'eida —
ma sõku suurte suka,
suurte suka, kõrke kenga,

2.

rikaste riba jalusta.

Me lööme uhkeil huule pääle,
10 kõrkel kõrva pääle —
uhke lää huuli mak'uteme,
kõrk lää kõrva hoidemaie.

Karksi. H II 23, 44/5 (16). 1889.

2569

1261. VAESE NEIU HOOPLEMINE.

Ei mina hooli seegipärast,
et olen sunti-santi lapsi,
vaenemees vabatme' lapsi —
pää punane, pärg punane,
5 kääd valged, käiksed valged.

Ära mina sotkun sõlgerinnad,
vajutan meevahased,
katkun kullakarmelised.

Hajjala. H III 2, 282 (21). 1890.

1262. EEST ÄRA, RIKKAD TULEVAD!

2570

Eest ära, Iru isandad,
Kärmu rikka'ad tulevad!
Sõrmed täide sõrmuksida,

1.

käeramud rahada,
5 õlanukad hõbedada.

Vaivara. H II 1, 132 (182). 1888.

2571

Nurka, nurka, noored mehed,
pimedasse, piibumokad!

Nüid peretüterid tulevad:
pead on täisi pärgasida,
5 kaelad kuldakeetisida,

2.

õlad hõbehelmesida,
käerambed rahasida,
kääpekad pärlisida!

Laiuse. H III 9, 96 (11). 1890.

1263. RATTAD JOOKSEVAD RAHA.

2572

Mis on viga Vinnu poistel,
ehk on häda Äntu poistel:
rattad juoksevad rahada,

1.

kodarad jo kopikida,
5 rummud rublatükkisida!

Vaivara. H II 1, 144 (207). 1888.

Raha neil raksud tasuna,
kuldakopik kukkureenna.

Ratta neil jooseva rahada,
rummu jooskvad ruubelida.

Neil kodun kolmi raha:

neil om kapin kalli raha,
neil om sada sangatusta,
tõine sada sangamata.

Tarvastu. H II 25, 686 (34). 1890.

1264. MITMESUGUNE RAHA KODUS.

2574

Idi-tidi, teistel raha.

Meil on kodu ka raha:

aidas halli täku raha,
kerstus kõrvi ruuna raha,
kerstukappis kõrtsiraha.

Apsatralla, ehk võib olla,
ehk see võib ka tõi olla!

Iisaku. H III 1, 460 (9). 1889.

1265. PALJU RAHA.

2575

Õi-õi, hõberaha,

Papi-Jaanil pal'lu raha;

ei ole kotti, kos võip panna,

ega matti — mahutada.

Helme. EÜS IX 418/9 (23). 1912.

1266. KUIDAS KEEGI RIKKAKS SAI.

1.

2576

Kus see kõrtsmik rikkaks jäi
ning see suure vara sai?

Õlletoop oli uurakile,
viinakorten vildakile —

sealt see kõrtsmik rikkaks jäi
ning see suure vara sai.

A kust see kangur rikkaks jäi
ning see suure vara sai?

Lõngaotsad jätkas kokku,
suurem kera jäi järele,
selle lükkas kõrvale —

sealt see kangur rikkaks jäi
ning see suure vara sai!

Kust see sepp siis rikkaks jäi
ning see suure vara sai?

Naelaotsad jätkas kokku,
suurem tükk jäi järele,
selle lükkas kõrvale —
sealt see sepp siis rikkaks jäi
ning see suure vara sai.

Palamuse. H III 8, 444 (7). 1889.

Kust see kangur rikkaks sai?
Sealt see kangur rikkaks sai:
jakkas kokku lõngaotsad.

2.

Kust see sepp siis rikkaks sai:
5 jakkas kokku naelaotsad.

Kolga-Jaani. EÜS III 597 (59). 1906.

1267. OH TE HULLUD, HUMMULI RAHVAS!

Oh ti hullu, Hummuli rahvas,
muutnigu, musta särgi!
Kes teid, kurat, siia kuts,
näil'lä pärast nätä tahtse?
5 Võenu olla oman kotun,
saesta oma sainveeren!
Külmäs teil jäägu kül'lease,
jahes jäägu jala-ase!
Muda saagu ti murule,
10 järv jäägu ti jälile,
ahervars ti asemele!
Kae, kohe hulkja huune leis,
kohe mar'sja maja leis!
Minu kotta minne'enna,
15 minu tuppa tulle'enna,
minu lauta laske'enna,
põrmandule põhku pande'enna.
Või jummal, jumalukene,
seo minu silmävesi,
20 lesenaese lakavesi!
Saagu ti silmäst veri tsilkma
nigu mu silmäst vesi tsilgus,
et ti mi maja võti.
Aeti mu, hulli, hulkumaie,

25 kõvver kõeo, kõndimaie,
maade müüda marssimaie.
Koes vaene pesä leid?
Tii om pikkä tälle minnä,
maa kavvelde karate.
30 Tii pikkä kui tuu pir'du,
maa lag'a kui tuu lauda.
Jummal tiiäs sedä päeva,
kohe vaene varju leid,
armas lats seo aseme.
35 Tulli nu musta Mulgimaalt,
tuuksi mi turu päält —
jäti mi iäss ikkemaie,
pooles põlves puhkumaie,
ajasteges halaleme!
40 Kos mi vaese var'u sai?
Päräst sai sandi sannakese,
vaese mihe var'ukese,
kodapooliku koobakse,
kohe pudrupoti pandi,
45 varu all vadsa küdsi!

Karula. H II 48, 878/80 (51). 1894.

1268. LÄÄTSED LIIGUVAD LINNA POOLE.

Ulila uhked, Ruila rikkad,
Riisipere suured rikkad,
Kerna kehvad, Väätša vaesed —
keed nad söövad, tangud müüvad,

1.

5 läätšid lähvad linna poole,
oad huilates järele,
tatrad tantsides tagaje.
Kaalid kaindla all viidi,

karduled kaelakotiga.
10 Piim läks pisihiljukesti,
või vitsikus viiakse.

Heinatuust läks eha ajal,
õhta läks ölekooke.

Koeru. H II 13, 116 (2). 1888.

2.

2580

Kehnas kehvad talupojad —
keed nad söövad, tangud müüvad,
läätsid liikvad linna poole,
oad aga huigates järele.

5 HERNED KEEVAD KATELIS,
oinakäpp oli keske'el.

Türi. EÜS V 668 (105). 1908.

3.

2581

Aivas uhked, Ruilas rikkad
ja Vardil vaesed vabatnaised!
Keed nad söövad, tangud müüvad,
läätsed liikvad linna poole,
5 oad läevad hüpates järele.

oherdid oma külassa
ja vigla viie valla peale.
10 Pukk neil pulmaruunuke,
kits oli kirikuhobune.

Neil pole põiklid peressa,

Martna. EÜS X 600 (57). 1913.

1269. SUURUSTAJAD VÕLGADES.

2582

Aeva uhked, Ruila rikkad,
Ruila rikkad, Kirnu kehvad,
Kirnu kehvad, Vardi vaesed!
Mis oli varaks Vardi poistel?
5 See oli varaks Vardi poistel:
enne jõulu jõid hõbedad,
pärast jõulu vana vaske,

sai kevade — polnd kedagi.
Neil oli võlga Vönnust saadik,
10 rahavõlga Rannust saadik,
viinavõlga Virtsust saadik.

Pöide. H II 35, 249/50 (146). 1892.

1270. RIKKAD SOOLANÄLJAS.

1.

2583

Oh neid Hulja uhkeida,
ligi linna rikka'aida —
soolanälga need surevad,
kalanälga need kauvad,
5 rahanälga raugenevad!
Ode, hella Liisukene,

soolad aita meil sulavad,
kalad kalda meil kauvad,
rahad aita hallitavad.

Haljala. H IV 1, 179/80 (123). 1888.

2584

Oh sidä armast Harju valda
ja sidä kallist Kambi valda!
Ligi linna näd eläväd —
soolanälgä näd surevad,

2.

5 rahanälgä raugenevad,
leivänälgä norkenevad.

Kuusalu. H IV 8, 936 (60). 1897.

1271. RIKKA HÄRG JA VAESE VARES.

2585

Rikas tappis suure härja,
suure härja, laugu lehma —
ei saand kõhutäit sest süia
ega naela ära müia.

5 Mina see vaene vabadik
tapin see vana varekse —
sealt sai süia, sealt sai juua,
sada naela ära müia.

1.

Sääreluust sain sängisamba,
10 keterluust sain kervevarre,
nokast sain ma nõelatoosi,
sava-otsast sarvelutu.
Sealt sai vares vatsatäie,
pajulind sai paunatäie.

Viru-Jaagupi. H II 10, 700 (2). 1889.

2586

Rikas tappis suure härja —
ei soand süia, ei soand müia,
ei soand sandile jägada.

5 Vaene tappis vana varekse —
sest sai süia, sest sai müia,
sest sai sandile jägada.

Nokast sain ma ninatoosi,
tutist sain ma tuisumütsi,

2.

10 sabast sain saajakübara,
udusulgist uue kuue.
Seljaluist sain seinapalgid,
küljeluist sain küinipalgid,
abaluist sain uksepiidad.

Kose. H II 16, 33 (27). 1885.

2587

Rikas tappis suure härja,
suure härja, suure lehma —
ei saand süia, ei saand müia,
ei saand küllasti elada,
5 ei saand viita vorstikesta,
viitakümmend käkikesta.

10 Ma tapsin vana varese —
küll sain süia, küll sain müia,
küll sai küllasti elada,
küll sain viisi vorstikesta,
viisikümmend käkikesta.

Tutust sain tubakakoti,

3.

15 nokast noositoosikese,
nina pealt sain neiu kingad,
saba pealt sain saksa sängi,
keskelt sai kena kirikut,
persest sai perepasunat.
20 Saba sai salve pühkijalle,
silmad Siimu Jaanile,
kõrvad Kõrtsi Kaarlele,
nokast sai nooreme' hobune.

Laiuse. H, Ostrov 88/9 (24). 1887.

Rikas tappis küüdu härja —
ei saand süüa, ei saand müüa,
ei saand liha linna viia.

5 Vaene tappis vana varekse —
sest sai süüa, sest sai müüa,
sest sai liha linna viia.

Kümme meest said küljest süüa,
sada meest said sapsust süüa,
10 tuhat meest said turjast süüa,
million meest sai maksast süüa.

Rapla. H IV 1, 851 (9). 1888.

Rikas mees tegi õluta:
maailm oli mõsetanniks,
Pärnu linn oli pärmitanniks —
ei saan süüa, ei saan juua,
5 ei saan kannu külasse viia.

Vaene mees tegi õluta:
munakoor oli mõsetanniks,
pähklekoor oli pärmitanniks —
sealt sai süüa, sealt sai juua,
10 sealt sai kannu külasse viia.

Rikas mees tappis härja:
tuhad sülda oli turja pikka,
sada küinart sarve pikka,
kümme küinart küljekonta.

15 Mis sest härjast meile süüa —
tükk oli luida, teine nahka,
natuke liha oli luude peal.

Vaene mees tappis vasika —
sest sai süüa, sest sai juua,
20 sest sai külge külasse viia
ja sai puusa pulma viia,
sest sai liha linna viia.

Pea sai Pärnu päälükule,
kopsud linna kojanikul,
25 maksad linna majanikul,
sõrad said veel suurte sakstel.

Tõstamaa. H II 19, 652/3 (6). 1889.

Muu tappi musta härja,
ma vaene — vares!
Sada sarda liha sai,
tuhad püttü päätikeid.
6 Sai suvõs sulasõile süüa,

talves näitsikuile närri.
Liha sei, naha möi,
rasva panni raha pääle!

Hargla. H II 32, 37 (28). 1888.

Ülti siin ollõv suur talu,
ülti ollõv rikas rahvas,
ülti tappõv hää härjä.
5 Ei saa süvvä, ei saa müvvä,
ei saa külge külä süvvä,
ei lapõt latsilõ anda,
pehmet liha perrele.

Veli mul tap'p vana varõsõ —
sai külg külä süvvä,
10 sai lapõ latsilõ anda,
pehme liha perrele!

Urvaste. H II 36, 205/6 (269). 1893.

1272. RIKAS HÄRRA JA VAENE MEES.

2592

Härrakene mõisa sees,
sada vakka vilja maas —
ei saa süüa, ei saa juua.
Mina vaene talupoeg,
5 üks vakk vilja maas —

1.

sest saab süüa, sest saab juua,
sest saab kõrgist kõrtsis käia.

Laiuse. EKS 8°2, 678 (16). 1879.

2593

Meie herr ol' rikas miis,
kolmekümne mõisa miis —
es saa süvvä, es saa juvva,
es saa trilli-tralli lüvvä.
5 Mina vaene vaivamiis,
til'lukõne teomiis,
kate vaka vil'la miis —

2.

küll saa süvvä, küll saa juvva,
küll saa trilli-tralli lüvvä.
10 Küll saa hobesel otre süvvä,
kaar saava kana süvvä,
nisuvatsk om naise leib.

Sangaste. H II 31, 773 (14). 1888.

2594

1273. RIKAS TAPPIS HIIRE.

Minu isa ilma rikas —
tappis suure hiire ära.
Sealt tegi Kaiele kasuka,
Annele aluspalaka,
5 Maiele muidu magada.
Sealt sai kubjas uue kuue,

karjamees Kaie kasuka;
sealt sai mölder mütsikese,
10 tuapoiss sai tuhvelida,
vana saks sai saaniteki.

Laiuse. H III 9, 164 (23). 1888.

2595

1274. ISA TÕI TÜKI HIIUMAAD.

Minu esä om ilmarikas,
minu emä om ilmarikas,
poig om Poolamaa kuningas,
tüdär Türgi neitsikene.
5 Esä tõi tüki Hiiumaada,

emä tõi veere Venemaada,
poig tõi tüki Poolamaada.

Rõngu. EÜS VI 297 (1). 1909.

1275. PEETER PÄRATU RIKAS.**2596**

Piitre ol' perātu rikas:
ait ol' täüsi aganida,
salv ol' täüsi sambelida.

5 Tulli tuuli jumalasta,
pukkse tuuti tugevasta:
aie aidast aganida,

aie salvest sambelida.

Piitre perän palleldenna
kübäreta, kindeita,
10 ilma vööta, vammuskita.

Otepää. H II 31, 591/2 (41). 1890.

1276. EI PÜÜA RIKKAKS.**2597**

Ei mia püüa rikkas saia,
kurjustada kulla perast,
tülutada tühja perast,
rõõmustada raha perast.

5 Ei miul ole isa rikas,

isa rikas, kuulus kullas,
ega ema ehte'enna,
sõsaral sõa-rahاسida.

Halliste. H III 19, 460 (4). 1894.

1277. RIKAS SUREB SOODE PEALE.

1.

2598

Rikas sureb suode piale,
rahamies rahade piale,
peremies põhkude lausse,
kohamies kõrtsipingile,
5 mõisamies mõnesse kohasse.

Ma suren suoja tubaje,
suoja ahju sõlele.

Ambla. H II 14, 288 (21). 1889.

2.

2599

Rikas sureb soode peale,
rikas jääb jääde peale,
raugeneb rabade peale,
oja ääre anguneksi.

5 Vaene sureb vagusasti,
sureb soojasse toasse.

. . . . .
Koeru. H II 13, 270 (37). 1889.

1278. RIKAS NUTAB SURRES.

1.

2600

Rikas nutab surressagi,
iisub hinge heitessagi:
«Kuhu pian vara panema?
Viin metsa — varas varastab,

5 toon koduje — tuli põletab,
mattan maha — muld mädandab!»
Kehva kiitis surressagi:
«Aitüma, tänu jumalal!

10 Jo mina otsas ommetigi
siit aga võlgade vahelta,
kiusatuste keske'elta.»
Kui suri rikkas külasta —
soos oli hundi hulgumine,
15 küläs oli sool kärinat.
Kuhu see rikkas maeti?
Soosse suure lombiauku.

2601

Ei rikast rahaje panna,
santi saueje maeta!
Ühte mulda muljutasse,
2 ühte liiva liidetasse,
5 kivid peale kistaneksa,
paed peale pandaneksa.
Rikas nutab surressana,
kahatseb kadudessana,
ikeb ilmast minne'essa.
10 Rikas nutab riide'eida,
oma häida ehte'eida,

2602

Ma ei nuta surressagi,
karda ei kalmu minnessagi!
Mul põle uhkeid ehte'eida,
15 kõrki kõrvarõngaida,
raha-rikkust mul ei ole.
Rikas nutab surressagi,

2603

Oleks see isa ilmarikas,
ema siidile seotud,
venna piljandil peetud,
sõsarel sada rahada,
5 kui tema ära sureksi —
maha jääb isa ilmarikkus,
ema siidile seotud,

Kui suri kehva külasta —
kirikus oli kehva risti,
alta rist oli vaese lauda,
20 naised-lapsed nuttemassa!
Rikkal suur on riidlemine,
suur on vara vaidlemine.

Haljala. H II 9, 633/4 (23). 1888.

2.

enne ostetuid hõbedaid —
kuhu jäevad suured kullad,
enne ostetud hõbedad!
15 Ma'p ei nuta surressagi,
kahatse kadudessana.
Ees mul eite, ees mul toati,
ees mul vennad viinajoojad,
ees mul õed õllejoojad,
20 saiasõtkujad sõsarad!

Rakvere. H II 65, 64 (30). 1895.

3.

kardab kalmu minnessagi:
rikas nutab ehte'eida,
10 kõrki kõrvarõnga'aida.
Ale-aga-rilla, rallall-la.

Järva-Jaani. EÜS VII 756 (3). 1910.

1279. EI RIKAST RAHASSE PANDA.

1.

venna piljandil peetud,
sõsare sada rahada.
10 Ei rikas rahase panda,
kuning kulda ei maeta!

Pöide. H II 35, 323/4 (184). 1892.

Küll sul esä ilmarikas,
emä siidile seotu,
sõsara sa'a rahala,
velle tuhand tukantilla —
5 tuleb surma, suuri miista,
liginep sis liigä miista.
Saada ei käsku käijale,
häältä ilma eläjäle.
30 Maha jääb sõs esä rikkus,
emä seotu siidikse,

sõsara sa'a rahada,
velle tuhandi tukandi.
Maha jääb ilmarikkus,
ilmarikkus, henge hukkus.

15 Ei rikas rahasse panda,
kuning kulda ei maeta,
hauda ei anda ka õluta,
manu ei panda mammareta!

Tarvastu. H II 25, 659/60 (6). 1890.

ORI JA ORJUS

2605

1280. ITKEN ENDIST ORJAPÕLVE.

Mis sina iked, enneke,
või nutad sina, noorem vellekene?

Iked sina ema hellatusta,
vanaema vallatusta,
kasuema kasvatusta?

Ei ma ike hellatusta,

vanaema vallatusta —
ma ike ennist orjapõlve,
vanembide vaevapõlve.

Tarvastu. H II 66, 566 (74).
1894—1901.

2606

1281. ORJAKS VIHELDUD.

1.

Mistes orjas ma ojusi,
karjalatses kasvanessa?

Ei see ole esa süüda,
ei see ole ema süüda —
see om vana naiste süüda.

Viis minu sanna vihtlemaie,

pan'n mo orja oode'esse,
karjalatse kasukisse —
sealtap orjas ma ojusi,
karjalatses kasvanessa.

Viljandimaa. H III 9, 242/3 (7). 1888.

2607

2.

Emäl olli kolmi tütarlasta,
kolm olli hälli tal tuassa:
üks olli säetud süngidele,
teine liidetud lageje,
kolmas keske põrmandale.

Mis olli säetud süngidele —
seda hoidis oma memme;

mis on liidetud lageje —
seda suitsu sünguteles,
kibe vingu kiigutelles;
mis on keske põrmandule —
seda hoidis orjapoisid,
kasvatasid karjapoisid.
Emäkene, memmekene,

¹⁵ see põle minugi süüdi,
et ma orjale ojusin,
kasupoisile kasusin!

Viisid sauna vihtelema,
vihtsid sellele vihale,
²⁰ pessed sellele seebile,
miska enne orjad pesnud;
viisid vihtlemast tubaje —

pannid orja voodiesse,
sulase suuri linusse,

²⁵ palgapoesi patjatesse.
Seal siis suitsusid sulased,
kasvatasid karjapoeseid.

Kolga-Jaani. H II 26, 1120/1 (1).
1888.

1282. HALVASTI KASVATATUD — ORJAKS SAANUD.

2608

Settub süüdi mu esale,
settub süüdi mu emale,
et ei viisin vihutada,
sagedaste sanna kütta.

⁵ Ma oles pisut pikemb ollu,
ma oles vassa valgem ollu,
ma oles kõrre kõrgem ollu,
tatretera targem ollu!

Must oles saanu saksa naine,
¹⁰ mõne mõisu või emandi.
Nüüd minust sai aga saksa orja,
käsileste käskijalga.

Tarvastu. H II 66, 562 (65).
1894—1901.

1283. SESTAP KURB, ET VÕÖRA ORI.

2609

Sest mina elan, seisan kurva,
et olin vaene võõra orja,
võõra orja, sile tarja,
sile tarja, karu karva.

Reigi. H II 6, 51 (62). 1890.

1284. ORJA OHKAMINE.

1.

2610

Oi-oi, oi-oi orjapäivi,
vaese lapse vaevapäivi,
lesenaise leinapäivi!

Ori ohkab hommikuni,

⁵ vaese laps ju valgeni,
lesk ju liia lõuneni.

Väike-Maarja. H III 2, 732 (13). 1888.

2611

Oh jumal, jumalukene!
Kuule orja ohkamised,
vaese lapse vaakumised!
Ori ohkab hommikulla,
5 vaene lapsi valge'ella.
Oh jumal, jumalukene!
Viska maha vinnaköisi,

2.

tõuka maha tõrvaköisi,
et saaks taeva talupojaks,
10 Issal heinaniitijaksi,
loojal loovõttijaksi,
Maarjal maade kündijaksi.

Peetri. EÜS VIII 559 (60). 1911.

2612

1285. ORJAL KOERAPÖLI.

Oi-oi, oi-oi, orjapeavad,
nii kui kirju koera peavad:
ühtepuhku ässitakse,
harva süia annetakse.

Muhu. H II 54, 384 (43). 1896.

1286. KES KELLEGI ORI.

2613

Hobune oli teomehe orja,
teomes peremehe orja,
peremes oli mõisa orja,
mõis oli kuninga orja,

1.

5 kuningas jumala orja,
jumal kõige ilma orja.

Paide. H, GrQ 187 (79). 1892.

2614

Hobu om sulase orja,
sulane pereme' orja,
peremis om härrä orja,
härrä om kuninga orja,

2.

5 kuningas jumala orja,
jumal kige ilma orja.

Tarvastu. H III 14, 183 (12). 1891.

1287. KÜMME ORJA.

2615

Mitu orja ilma peal?
Kümme orja ilma peal.

1.

Mina olin ilmas üks orja,
tiupoiss oli teine orja,

- ⁵ korraline kolmas orja,
neitsik mõisas neljas orja,
viinamees oli viies orja,
kubjas kuri kuues orja,
sepikmees oli seitsmes orja,
- ¹⁰ karjamees oli kaheksas orja,
öövaht oli üheksas orja,
kunnimees oli kümnes orja.
- Viru-Jaagupi. H II 10, 337 (60). 1889.

2.

2616

- Mitu orja ilma pial?
Kuus oli orja ilma pial:
üks aga orja — tiimees,
teine orja — hobune,
- ⁵ kolmas orja — korraline,

neljas orja — neiu nuori,
viies orja — venelane,
kuues orja — mõisa kubjas.

Kuusalu. H II 34, 284 (18). 1892.

3.

2617

- Mõistke, mehe, mõistke, naise,
arvage, poisi agara,
mitu orja ilma pääl?

teine vaene teomiis orja,
kolmas vaene korraline,
¹⁰ nel'läs põltud vaenelapse,
viies vaene leskenaine.

- Mõistsi mehe, mõistsi naise,
⁵ arvamas poisi agara:
viis oli orja ilma pääl:
üks on vaene tiimiis orja,

Saarde. H II 22, 871 (2). 1889.

1288. AASTA LÄBI ORJAKS.

1.

2618

Suve miä sulaste orja,
talve naiste neitsikene.
Suve viili vikatida,
talve õlpud mul õlala.

Halliste. EÜS XII 1377 (130). 1915.

2.

2619

Suvel ma igine ori,
talvel naiste neitsikene,
kevade käin, kessel kaelas,
siis ma otsin odramaid,

⁵ siis ma katsun kaeramaid,
vaatan valmis rukkimaid.

Laiuse. EKS 8°2, 776 (18). 1880.

2620

Olli or'äh, käve kar'äh,
suvel meeste sulaseh,
talvel naiste näädsikuh,
keväjä kirves olala,
5 talvel kangas kaala pääl,

3.

suvel viile vikahtit,
talvel vokki trallatelli.

Vastseliina. H I 8, 365 (4). 1896.

1289. IKKA PEAB ORI OLEMA.

2621

Ehk tuleb tulista lunda,
sajaks rauasta raheta,
valaks vihma vardaesta —
ikke pean mina menema,
5 ikke peab ori olema,

1.

ikke peab mini menema,
ikke käima käskujalga.

Haljala. H IV 1, 173 (111). 1888.

2622

Veeregu vihma vardaesta,
tulgu tuisku taevadesta —
ikke pean mina minema,

2.

ikke pean, ori, olema,
5 ikke, vaene, vanderdama.

Anna. H III 4, 153 (9). 1889.

2623

Oh mina vaene võera ori,
kinnikiilutud sulane,
rahale pandud paigale!
Valagu vihma varda'asta —
5 tuld ehk tõrva taeva'asta —

3.

ika pian mina minema,
ori ika ju olema,
käsku täitma ja tegema.

Pärnu-Jaagupi. H IV 2, 520 (6). 1888.

2624

Ikka piab ori oeome,
päevapoiss läbi paneme —
tulgu tulda taevaesta,

4.

taevas tantsku, maa värisku,
5 pikker põhjasta põrisku.

Tarvastu. H II 25, 811 (171). 1890.

1290. KÕIK PEAB ORI NÄGEMA.

2625

1.

Aidut-taidut takka pääle,
metsas puida, pakku pääle.
Ma sain hagu augu pääle
ja sain vitsu perse pääle.

oma härrä piened vitsad —
kaik pian, kallis, kannatama,
vasta, vaevane, pidama.

⁵ Uhakad ja orjavitsad,
kadakad ja karjavitsad,

Kuusalu. EÜS VIII 2293 (9).
1911—12.

2.

2626

Oh seda vaesta orjalasta,
kõik piab sie nägema,
kõik piab, kallis, kannatama:
uhakad ja orjavitsad,

⁵ kadakad ja karjavitsad,
nõgesed ja nõmmemarjad.

Kadrina. EÜS VIII 1691 (24). 1911.

1291. ORJALE OTSITAKSE TÖÖD.

2627

1.

Orjal tüöda otsitakse,
kanaselle katsutakse,
kui ep muud — muda vedama,

kiva kokku kandemaie,
⁵ puasi paigale panema.

Ambla. H II 14, 135 (6). 1888.

2.

2628

Riputelleb, tuleb vihma,
raputelleb, saab raheta,
ärgetelleb äia hoogu!

kahul tüöda katsutasse,
kui muuda — muda vedama,
¹⁵ panna paasi kaivamaie,
hallal aiduje tegema,
tuulel tuoma roika'aida,
vilul vitsu väänemaie.

Ei öle vihmasta vigagi,
⁵ äia hoost ei hädagi:
tuleb vihma — saab magada,
äia hoogu — saab oota.

Halla aia'ad kõvemad,
²⁰ tuule roika'ad tugevad,
vilu vitsad sitke'emad!

Las ma ütlen uuest jälle,
uuest jälle, taas tagasi:
¹⁰ kes paneb orja hoogamaie,
palgapoisi puhkamaie!

Orjal tüöda õtsitasse,

Jõhvi. H II 1, 514/5 (682). 1888.

2629

3.

Üks on pääva orjalani,
seegi pühapäävakene!

Siiski tööda otsitakse,
kui ep muud — muda vedama,
5 väljale kiva koguma,
ahervarssada ajama,
nõgeksida nõudemaie.

Sestab on kivid külassa,

ahervarred vainiulla,
10 et on orjade kogutud,
vaeste laste veeretatud.

Ori kogub hommikulla,
vaenelapsi valge'ella,
leskenaine lõune'ella.

Kadrina. EKS 4⁴, 569 (15). 1871—72.

1292. KÄTE JA JALGADE MANITSEMINE.

2630

1.

Minu käed, minu jalad,
mina annan teile teada!

Kas te võite tehja tööda,
võite võerasta häveta,
5 pelgada pereminiad?

Kui ep või te tehja tööda,

või ei võerasta häveta,
pelgada pere minida —
siis käed mina raiun randemesta,
10 jalad põlvista pörotan.

Haljala. H III 23, 39/40 (12). 1895.

2631

2.

Käekese, jalakese!
Kunas ma teile teeda anni,

kolmehava kuulda anni,
kas ti võtat võörast orjata,
5 käüte võöra käskehenna!

Kui ti ei võta võörast orjata,
sis teil kur'ku kunden juuskva,

järiku teil järel tuleva.
Kur'k ol' kundest korge'emb,
10 järik jalast jämedämb.

Kanepi. H II 32, 528/9 (16). 1890.

1293. ORJA HOOL.

2632

A 1.

Kes tahab orjasta asuda,
sulasesta saada sulge —

tulgu mult luba küsima,
kuida orjast õldanesi,
5 käskujalgust käidanesi.

Pisut saab ori maata,

vähe aiga haigutella,
kuurukeise kurvastella —
siiski seinide nõjalla,
10 kirvesvarside varalla.

Kui sie uksi õilasteli
ja siis linki liigasteli —

siis on orjad hulkumassa,
vaesedlapsed vaarumassa,
15 palgapiiad piilumassa;
tuomas uksile õluta,
sagarilla saamas vetta,
et ei ulu uued ukсед,
karju kaskised sagarad

20 minu orja hulkudessa,
vaiselapse vaarudessa,
palgapiia piiludessa,
et ei hellikud elästu,
peretütäred pelästu.

Lüganuse. H II 1, 614 (793). 1888.

A 2.

2633

Kes ei tea orja hoolta,
orja hoolta, vaese vaeva —
see tulgu minult küsima.

10 Kui see uksi uiguteles,
räästapakku rääksateles —
siis kõik orjad hulkumassa,
teenrid teeda tallamassa.

5 Ma kõik tean orja hooled,
orja hooled, vaese vaevad,
kudas aga orjas oldanessa,
käskijalas käidanessa!

15 Tõusen hommiku ülesse,
võtan hoole otsa ette,
mured musta meele ette.

Uksel peab ori olema,
räästapakul pea pidama.

Laiuse. H II 43, 636 (34). 1887.

A 3.

2634

Velekese noorekese!
Keä iks taht or'ah olla,
koa kävvä käskijalah,
tuu tulgu iks minolt küsümä,
5 kuis or'ah oldanes,
käskijalah käüdänes!

Or'al ase orte pääl,
palgalisel partõ pääl,
hinnalisel hirte pääl.

Velekene helläkene!

10 Ori'al iks oja usse all,
lämmi läte läve all,
sõrmetel, suuh sulatella,
põlve, peoh peesitellä.

15 Mina tuuse or'a elo,
käskijala käümise:
or'al elo oholine,
vaesel elo vaivaline.

Räpina. EKS 8°4, 167 (38). 1877.

B 1.

2635

Üks ärgu üteltu minule,
teine teisiti kõnelgu,
et ma ei tea orja hoolta,
orja hoolta, vaese vaeva!

10 varna maha vaibunesse,
parsi paigalt liikunesse —
üles orja ärkanesse,
vaenelapsi varna pealta,
palgapoissi parre pealta,
leske lepalehe pealta.

5 Ori magab õrre pääle,
vaenelapsi varna pääle,
palgapoissi parre pääle.

Kui see õrs aga õigunesse,

Pärnu. H II 43, 882 (5). 1893.

Üts ära üteltu minule,
tõine tõisele kõnelgu,
kudas orjan oltanesse,
vaesen vaeva nättanesse!

5 Esip tääsi orja hoole,
orja hoole, vaese vaeva:
ori pea usin oleme,
vara tõusma vaenelatsi,
vara tõusma, vait oleme,
10 suu pea kinni pidama,
keele kinni köütamaie,
huule kinni hoitamaie;
tasa ussi hullumaie,
tasa linki liiguteme,
15 raudarõngast raputeme,
kui ei kiudsi suure rambi,
ega rapu rasse rambi,
paugu ei paksu sagare.

Ma ole Maie maani tarka,
20 kabo kondseni kavali:
ma pane eli henge pääle,

Üts ärgu üteltu minule,
tõine tõisele kõnelgu,
kuis peäb orja koan käimä,
koan käimä, kodun eläme,
5 talutaren talliteme,
sakste saalin sammu säädmä!

Esi ma tää küll, tillukene,
mõista ma, madalakene,
esi tää ma orja hoole,
10 orja hoole, vaese vaeva,
viletse viisi mõlembe!

Ori peäb hoolik oleme,
vara tõusma, vait oleme,

Ori piab pisut magama,
uksel piab une magama,

soola suure soone pääle,
rasva rasse rambi pääle,
salatsid sagara pääle —
25 sis ei kiudsi suure usse
ega ei rapu rasse rambi,
paugu ei paksu sagare.

Ma ole Maie maani tarka,
kabo kondseni kavali:
30 lase suiku soolatooja,
magada majapidaja.

Ken tõi soola Soomemaalta,
ken tõi leevä Lemse'esta,
kala kavesta meresta?
35 Meil o suure soolatooja,
rikka meil leevävanemba:
tõive soola Soomemaalt,
kandsi kala kauge'elt,
kala kavesta meresta.

Halliste. H II 5, 41/2 (24). 1883.

suu peäb kinne pidäme,
15 tasa käimä, tark eläme,
tasa usta tõmbamaie,
tasa linki liiguteme,
et ei kiitsu suuri ussi
egä raudaramp ei rappu!

20 Meil om peenik perenaine —
kavva taht olla uudienna,
sinipatjade seäna,
valge lina vahela,
kenä teki keske'elle.

Helme. H II 25, 77/8 (46). 1888.

pia piab piidalla pidama,
redupakul ringutama.

⁵ Sääl orja uni magusa,
tetre tukku kanikkene.

Haljala. EÜS X 1652 (226). 1913.

C 2.

2639

⁵ Ori piab usin olema,
vara tõusma vaenelatsi,
suu piab kinni pidama,
tasa piab tarre minema,
tasa linki liigutama,

tasa rampi raputama,
et ei kiisu kinme usse
ega ei rapu raudarampi!

Torma. H III 9, 242 (6). 1888.

C 3.

2640

⁵ Küll ma täadsin orja hoole,
orja hoole, vaese vaeva,
kuidas orjan oltania,
vaesen vaeva nättania!

⁵ Ori magab õrre pääle,
vaenelatsi varva pääle.

¹⁰ Kui sii varva veerenie,
õlekõrsi kõikunie —
siis orjal uni magatu,
vaesel suiku suigatetu.

Äksi. H II 56, 486/7 (14). 1895.

1294. ORI OOTAB ÕHTUT.

1.

2641

⁵ Veere, veere, pävikene,
kulu, kulla tunnikene,
hõilu, õhtapoolekene!

⁵ Veere puie, punane,
haabalatva, hanine,
kasetatva, kaunikene,
lepalatva, linnukene!

¹⁰ Veere orja õhta'aie,
päivilise pääle põllu!
Ori ootab õhtukesta,
päiviline päivaveeru,
sulane suve kuluma!

Jõhvi. H II 1, 558 (728). 1888.

2.

2642

⁵ Veere, veere, päeväkene,
jõva, õnnis õhtuke,ne,
kuulus kuldse tunnikene!

⁵ Ori oodab õhtaeta,
päeväline päevä veerta!

¹⁰ Orjal aig o igäve,
päevälisel päevä pikä,
suvilisel suve pikä,
talilisel talve pikä.

Ole ei aiga päeväl veerda,

päeväl veerda, jõude joosta.
Päe suiub sulaste päidä,
kammib karjalaste päidä,
piirib pikkä näiu päidä!

Helme. H III 20, 90 (63). 1894.

2643

3.

Veeri, veeri, päevakene,
veeri, päeva, vetta mööda,
lase kaselatva mööda!

5 Ori oodi õdaguta,
vaene vallallaskejata.

Kunas tule orjal õdagu,
vaesel vallallaskeja!

Tarvastu. H II 25, 791 (124). 1890.

2644

4.

Or'ä iks oodi õdagot,
oodi päivä minevät!
Ojo iks, päivä, otsa poolõ,
veerü, päivä, veere poolõ,
5 sata iks sanna kütängohe,
veerü vii võtängohe!

Suvi olli iks pikk sulasil,
nätäl pikk näitsikil.
Kunas neil tulõ õdagokõnõ,
10 kunas veerüs vilu aig?
Sõs läävä noorõ magamahe,
läävä kaabo kattõmõlõ.

Lasõ iks tulõ õdagokõnõ,
lasõ veerüs vilu aig,
15 sõs sa iks sääät unõ sängü,
sõs sa panõt unõ padja.
Sõs sääät sängüle magama,
katat kinni kasukil,
sääät iks kinni särgelä,
20 panõt iks viländ villatsit,
panõt iks pal'lo pakõlatsi,
liijal linarõivit.

Räpina. EKS 8^o4, 191 (2). 1877.

1295. ORJA ASE.

2645

1.

Ori ei tohi unine olla,
palgapoiss ei vastu panna!
Ori ei otsi uudi'ida,
palgapoiss ei patjusida.

5 Ori paneb pää õrre pääle,
palgaline parre pääle.

Viljandi. EÜS XII 519 (84). 1915.

2646

2.

Vilets magab vitsa päälä,
ori magab oksa päälä,

vaene magab varva päälä —
mis siiski sii perasta.

Tarvastu. H II 25, 689 (45). 1890.

Üö tuleb, pimedä jõuab —
millal saan mina magama,
uakaun, saan uinumaie,
lihesiareke, lebama!

5 Juba kukk on laulnud korra,
laulab korra, laulab kaks,
hakkab kolmat laulemaie,

neljandat nimetamaie —
siis vast saan mina magama,
10 uakaun, saan uinumaie,
lihesiareke, lebama.

Kuusalu. EÜS VIII 1685 (11). 1910.

1297. ORI EI SAA MAGADA.

1.

2648

Puhkavad pollepidäjäd,
magavad tanualused,
hingavad linaliigutajad —
ei saa ohka orjad vaesed,
15 tüö ei loppe tüttärlapsel,
vaev ei loppe vaesel lapsel.

Lükkätänne lüpsikulle,
tougatanne tuoverille,

äigätänne ämberille.

10 Kas oled tugev tuoverille,
vägev vieämberille,
tugev tuovri tostemaie,
vägev vettä vinnamaie?

Kuusalu. EÜS VIII 1722 (79). 1911.

2.

2649

Tukkuma jäid tubased neiud,
magasid Marid mõlemad,
eide endised miniad,
taadi talused pojanaesed.

5 Nii ei tuku minu naene,
minu vaese orja naene.

Ori aga õhkab õhtutelle,
vaenelaps vara hommiku,
10 teupoiss see terve päeva,
leskenaene lõuneaaga.

Risti. H I 7, 178 (13). 1896.

1298. ORJA PÜHAPÄEV.

2650

Üks oli päeva orjalana —
seegi oli pühane päeva!

Lapin kuube või kasukat
või otsin tiuhoosta
5 või mina kõnnin kõrtsiteeda,
otsin õllehoone'eida,

vahin viinavintsusida
õllepulgad puusa peala,
viinavitsad vöö vahela.

Väike-Maarja. H II 11, 663 (20). 1889.

1299. ORJUSEST OSTJA.

A. Peig ostab orjusest.

2651

A 1.

Ei mina laida seda lasta,
põlga seda poisikesta,
kes mind ostab orjusesta,
päästab päivista pahusta,
5 lunastab lumesajusta,
Viru vikkatilööлта,
Harju adrakurgedelta,
piigad piimalüpsikulta!
Tuleb Hanso Harjumaalta,
10 Peeter peeni Peibsiesta,

ja ka Jaaku Järvamaalta!
See mind ostab orjusesta,
päästab päivista pahusta,
lunastab lumesajusta,
15 Viru vikkatilööлта,
Harju adrakurgedelta,
piigad piimalüpsikulta.

Viru-Nigula. EKS 4°1, 207 (27). 1878.

2652

A 2.

Kes mind piastab orjusesta,
piastab päivista pahusta,
lunastab lumesausta,
viib mind vihmahuugudesta,
5 Viru vikastilüösta,
Harju adrakurgedesta,
Järva jätkatud sahusta?
Las tuleb Riiast rikas miesi,
Tallinnast rahataguja,
10 Rakverest rahavalaja,
Narvast nuastukirjutaja,

Piederborist priesiseppa —
sie mind ostab orjusesta,
lunastab lumesausta,
15 piastab päivista pahusta,
viib mind vihmahuugudesta,
Viru vikastilüösta,
Harju adrakurgedesta,
Järva jätkatud sahusta.

Kuusalu. H II 34, 178 (37). 1892.

2653

A 3.

Oi-oi, oi-oi, orjus vaene,
karjaorjus kõige kangem,
teoorjus kõige õelam!
Külatüdrukud, õeksed,
5 kes meid ostab orjusesta,
päästab ära päävadesta,
teo-aga-teeda tallamasta?
Palume külaeidekesi,

küla-aga-eide pojakesi —
10 need meid ostvad orjusesta,
päästvad ära päävadesta,
teo-aga-teeda tallamasta,
korrakotti kandemasta.

Tõstamaa. E 24924 (7). 1896.

Küla veli, vellekene,
 osta õde orjusesta,
 pästa pääva piinusesta,
 lunaste lumesaosta,
 5 kevädise kipe vihmast,

sügüsesse lume rännast!
 Küla veli, vellekene,
 oma veli veneline.

Karksi. H II 5, 361 (131). 1883.

Sötsikene, sirgukene,
 linalakka linnukene:
 tena sina meie velle,
 austa meie velle halli,
 5 kita velle kimmelida —
 kes su pästi, kes su osti,
 kes su pästi päivista,

kes su osti orjusesta,
 lunast su lumesaosta!
 10 Sa oles suikund sundüsella,
 sa oles vaibund vaivadella.

Tarvastu. E 36581/2 (1). 1898.

B. Vene madrus ostab orjusest.

Küll on meie maal mihijä,
 kübärpäidä korgemaida,
 vahupäidä valgemaida!
 Ei ole sidä miesta,
 5 kes mind ostaks orjusesta,
 päästäks päivistä pahusta,
 lunastaks lumesausta,
 Viru vikkastilüöstä,
 Harju heinakaare päältä,
 10 tiuteidä timpimästä,
 korrasteidä kondimasta,
 vaimuteidä vampimasta!
 Venelane, vennikäne,

matrus, madal poisikane —
 15 sie mino ostab orjusesta,
 piästäb päivistä pahusta,
 lunastab lumesausta,
 Viru vikkatilüöstä,
 Harju heinakaare päältä,
 20 tiuteidä timpimasta,
 korrasteidä kondimasta,
 vaimuteidä vampimista.

Kuusalu. EÜS VIII 1739/40 (105).
 1910—11.

C. Sõjamehest peig ostab orjusest.

Mitu vaeva vaesel neul?
 Kolm oli vaeva vaesel neul:
 käib ta mõisa mõskemaie,
 proua riidid rullimaie,
 5 preili rõõvid triikimaie;
 kurik oli kuldene peona,

laud oli klaasine eena,
 kivitseda kellerena,
 karratsena kammerena.
 10 Kes ta ostas orjusesta,
 peastas pääva kurjusesta,
 lunastas lumesausta?

7 Mehe oli viitud miilitsesse,
poisi pantud polgu peale.
15 Oodake nüüd, neuu noore,
kanatage, kao kõrgi, —
sügise aja tuleva,
talvepilved taevaenna,
annab jumal uue odra,
20 uue odra, keeru kesva,

valmis vastsema humala —
mehe siis sõasta tuleva,
poisi noore polgu pealta!
Siis saab neuu võtemaie,
25 orjapõlvest peastamaie!

Paistu. H I 4, 638 (6). 1872.

2658

D. Kroonu ostab orjusest.

Kes meid ostab, kes meid päästab,
kes meid ostab orjudest,
päästab lahti päevadest?

Kroonu meid ostab, kroonu meid
päästab,
5 kroonu meid ostab orjudest,

päästab lahti päevadest,
Viru vikatilöest,
Harju adrapulkadest,
Lääne rehevartadest!

Risti. H I 4, 152/3 (9). 1875.

2659

E. Keiser ostab orjusest.

Vene keiser, kiidet meesi,
kiidet üle keiserite,
kuulus üle kuningate.

See'p meid ostab orjusest,
5 see'p meid päästab päevadest,
lunastab lumesaosta,
valda vaku-orjusest,
mõisakubja kurjusest,
mõisa kiltre kepi alta!

10 Raha meid ostab orjusest,
raha meid päästab päevadest,
kopik sunnib meil sulase,
teng tellib teenderida,
raha meil ostab uue orja.

15 Vene keiser, kiidet mees!

Vanast olli aega — vaeva-aega,
nüüd on aega — uusi aega;
vanast olli aega — näl'lä-aega,
nüüd on aega — levä-aega;
20 vanast süüdi sarapu-urbe,
lepaleemi rüübitie,
kasemähki kaabitie;
nüüd süüas rükkileibä,
nisupää tupest tuleve,
25 kaara-oras katab maada.

Tänu Vene keisrel olgu,
kes nüüd armu annud meile!

Viljandi. H, Peet 306/7 (310). 1879.

1300. ORJUSEST EI OLE OSTJAT.

2660

A. Orjusest ostja surnud.

Ei ole seda siina,
seda siina valla'assa,

kihekonna kolme'essa,
kes mind ostaks orjusest,

5 päästaks päivista pahusta,
lunastaks lumesajusta,
viiks vihmahoogudesta,
korjaks korrakordadesta,
Järva sahkade järelda,
10 Harju adrakurgedesta!
Ei ole seda siina,

see on ammu ära surnud,
mullu muldaje maetud,
tuna haudaje aetud.
15 Häda on mul ära surra,
kahi on mul kaasa menna!

Haljala. H II 9, 199 (15). 1888.

B. Kirik päästab orjusest.

2661

Oh me vaesed ostu-orjad,
ostu-orjad, peastu-pärjad,
kinnikeidetud sulased!
Kes meid ostab orjusesta,
5 kes meid peastab pärja alta,
lunastab lumesajusta,
viib meid vihmahoogudesta,
Harju adrakurgedesta,
Viru vikatilöösta,
10 Järva äkete järelda?
Kose kuldene kiriku,
Madise madalad tornid,

Peetri pika tornikene —
see meid ostab orjusesta
15 ja meid peastab pärja alta,
lunastab lumesajusta,
viib meid vihmahoogudesta,
Harju adrakurgedesta,
Viru vikatilöösta,
20 Järva äkete järelda!

Järva-Madise. EÜS VII 1623 (152).
1910.

C. Jumal päästab orjusest.

1.

2662

Oh me vaesed üised orjad,
üised orjad, päised orjad,
kinnikihlatud sulased!
Ei meid jõua ostjad osta,
5 ostjad osta, päästjad päästa,
ostjad osta orjusesta,
päästjad päästa päividesta,
lunasta ei lumesausta,
viia ei vihmahoogudesta,
10 vihmapiilvede piusta,

lumekäkkide käesta!
Jumal meid ostab orjusesta,
Maarja päästab päividesta,
lunastab lumesausta,
15 viib meid vihmahoogudesta,
vihmapilvede piusta,
lumekäkkide käesta.

Pärnu. H I 2, 68 (17). 1888.

C 2.

2663

Meie vaese ostet orja,
ostet orja, päästet pärja,

kinnikihlatu sulase,
rahal pantu palgalise!

5 Ei me pääse pääste'enne,
võrsu ei valla võtte'enne,
kui ei tule looja päästemaie,
Maria või harutemaie!

Siis me pääsem pääste'enne,
10 võrsu valla võtte'enna.

Viljandimaa. H III 9, 243 (8). 1888.

1301. HAUD PÄÄSTAB ORJUSEST.

2664

1.

Meie vaese ostet orja,
ostet orja, pästet pärja,
kinnekihlatu sulase!

Meie ei pääse pästetenna,
5 hargu ei harute'enna,
lahku ei valla harguenna!

Kui meid viisi viitanesse,
katsi-kolmi kannettesse,
kui viias kiriku poole,

10 kannettesse kalme poole,
jala ehen, pää peran,
käe risti rinna pääl —
sis me pääsem' pästatenna,
hargum' sis harute'enna,
15 lahkum' valla laske'enna.

Karksi. H III 5, 923/4 (4). 1890.

2665

2.

Kunas saab otsa orja hoole,
orja hoole, vaese vaeva?

Kui meid värist viitanesse,
jala ehen, pää peran,
5 käe risti rinna pääle —

siis saab otsa orja hoole,
orja hoole, vaese vaeva.

Halliste, Karksi. H, Kase 110 (1).
1868.

2666

1302. KUU, OSTA ORJUSEST!

Kuukeine, kuule minda,
aokeine, avita minda,
päivakene, pästa minda,

pästa ära päivatesta,
5 osta väl'la orjusesta!

Tarvastu. H II 25, 678 (9). 1890.

KÜLA JA MÕIS

A. MÕIS

1303. HIRMUS MÕIS.

A 1.

2667

Kuradi kodu kõmakse,
põrgu akkenad põlevad,
juuda tornid tolgendavad —
seal neid lapsi laidetasse,
5 sõlerindu sõimatasse,
preesirindu pilgatasse.

Kaks on sammast mõisasana,
kaks on rõngast samba'assa,
kus neid naisi napsitasse

10 ja neid poissa poodanessa,
tütered tiutanessa.

Nuttu kuulub Nurmetuie,
haledus Alutahaje,
naiste kalju kauge'eni,
15 vitsavingu Viiburisse.

Simuna. H II 65, 57 (16). 1895.

A 2.

2668

Oh seda vaesta Kohtla valda,
õnnetuda Ötra valda!
Pill sääl hüüab, piits sääl plaksub,
nutt sääl kuulus nurme'eie,
5 haledus Alutahaje.

Ikka tunnusi Kohtla valda
muie valdade vahela,
kihelkonna keske'ella:
härjad süövad ikke'essa,

10 ruunad raugad rakke'essa,
tiomhed teiba'assa.

Nuttu kuuleb nurme'eie,
haledus Alutahaje,
piitsa plaksub Paide'eie,
15 vitsa vingub Viidenguie.

Jõhvi. H II 1, 230 (338). 1888.

A 3.

2669

Oh seda vaesta Vaida valda,
hädalista härra valda:
härjad sõivad ikke'essa,

ruunad raugad rakke'essa,
5 teomed tallis — kimbud kõrvas,
naesed nutvad ukse taga,

munakindad käässa,
rasvarattad rättikussa,
hani paljas alla hõlma,
10 kana kallis kaenelassa.

2670

Põle seda põlve põrgudessa,
vaeva mõisavaldadessa,
mis oli Varbla valla käe
ja oli Varbla vana mõisas!
5 Põle seal ööda, põle seal päeva,
põle seal suurta sööma-aega:
härjad ikkes, ruunad rakkes,
mehed rinnu riietessa,

2671

Põle seda põlve põrgudes
ega vaeva valdades,
mis oli Matsalu mõisaesse!
Meri sii rikub mehed noored,
5 töö sii rikub tütarlapsed,
äisakoorm hea hobuse.
Härjad aga ikkes niid ägavad,
ruunad rangis niid rügavad,
mehed pakkus niid paluvad:
10 «Tooks aga jumal tuult ja tormi,
lökkaks ümber vangitorni,
et saaks vaesed vangist lahti!»
Kubjas kui kurat põllala,
põrguline üle põllu.
15 Ta läks arvast aia taha —
siiski silmad sel'la taga,
vaatis aga vaese valla peale:
kas sii tiopoiss tiinib heaste
või niid härjad hästi käivad!
20 Homiku läksin töösse —
kündsin malga pikka maada,

2672

Parem põlv on põrguena
kui on meie mõisa alla:

Kulla härra, kallis härra,
ära peksta minu meesta!

Jüri. H II 16, 813/4 (27). 1891.

A 4.

poisid poolde põlvelista,
10 lehmad lautas, lauad peas,
kanad aga tuulis, tuustid selgas.
Naesed käivad mööda õuet,
munakindad käessa,
palusid mehe pakust lahti!

Varbla. H II 17, 667 (67). 1890.

A 5.

tüki tegi tehti vagusid.
Kubjas sii tuli mõisa poolta,
kilter Kiimu kõrtsi poolta,
25 Vihk oli vitsu tal õlalla,
kimp oli keppa kainelus.
Andis mul hoobi orja poolest,
teise tiopoisid poolest,
kolmas hoop kohtu poolest.
30 Lõi mu piha pihuks-puruks.
Siis sai vaenemiis vadima
pikki põlda, põiki põlda,
põigates pajurisusse.
Sealt mina joosi jõe kalda.
35 Ihu oli hirmsast häda täis,
selg mul sinine valutas,
piht mul piinest lõhki löödud.
Pidin mina ennast uputama —
issand kiilis mind küll kergest,
40 järele jätsin, jälle elan.

Karuse. H II 2, 127/8 (213). 1889.

A 6.

tiumehed kündvad — rauad jalas,
vaimud väljal — vahid järel,

5 peremehed kinni kelderissa,
naesed nutvad ukse taga,
hanipaarid alla hõlma,

kanapaarid kaendlaella,
munarätikud käena!

Pilistvere. H II 43, 481/2 (21). 1893.

A 7.

2673

Kelle see koht, mis sii komab,
kelle see paika, mis sii paistab?
Tumala kohta, mis sii komab,
põrgu paika, mis sii paistab!

10 vaesed lapsed vaevatakse;
roovi all seal raudarooska,
toas seal tuline piitsa,
kojas kolmekeeruline.

Pöide. H II 35, 621 (1). 1892.

B 1.

2674

Muu siin kita muida maida,
austese Abja maida,
Kõpu maida kõrgeida.

25 tüdrukuku kivikojasta!»

Kita mis mina vaene?

Kui ma pääse Helme'esta —
pääse kui soesuusta,
halli koera hambaesta,
lõvi lõuge vahelta,
30 karu kõvere küinelta.

5 Kita oma Helme'eda,
Helme'eta, liinatani.

Helme mõisa — kaalumõisa,
Helme mõisa — vaalumõisa,
kaalumõisa, vaalumõisa,
10 valge näiu vaevamõisa,
pikä poesi piinamõisa.

Sai ma Maie muile maale,
sai ma Kaie kauge'elle,
pibu Poola piiri pääle —
kaie sis mina tagasi:

Siiä juvvas meeste veri,
siiä süvväs poeste puna,
näediste ihu iluje.

35 mis säääl taka tettänesse?

15 Mihe siin tulpa toodanese,
poesi kaalu kannetesse,
tüdruku kivikodaje.

Mõisa maada mõödetesse,
teotükke antanese.
Iks säääl liigus liiga vitsa,
paukva säääl malga pajotse,
40 tümpsvä tüviku toomitse.

Naese manna palleli,
naese ulvi ussesuile —
munakinda neil käele,
kanakene kaendlaenna,
hanikene alla hõlma:

Liigu ei hame linane,
paestä ei maani pallapoole.

20 «Laske'ks valla mihe vaalust,
laske'ks poesi valla kaalust,

45 Kae nüüd muida mõisasida,
munde mõisa mõrsajida —
liiguve neil hamme linatse,
paistva puhta pallapoole.

Helme. H II 25, 149/50 (8). 1890.

2675

Me põlv om põrgun —
tuu om Vidriku mõisa!
Põrgun plaksuva palaja,
libisese linatse hamme —
5 Vidrikun plaksuva pajukepi,
libisese lihatüki.
Egä puulba poostitas,
ega riidi riisutas;

2676

Seo mõisa — põrgu mõisa,
kuradide koolimaja.
Paremb om no põrguenna,
kui om mõnen mõisianna.
5 Seo mõisa — põrgu mõisa,
kuradide koolimaja,
kun ne orja opatas,
vaeselatse vaevatas,
piimalatse piinatas,
10 leevälatse leeritas.
Kimpo pantu kipõ vitsa,

2677

Vaabina mõisa — vaivamõisa,
kuratidõ koolimõisa.
Siin hulli opatasõ,
noorõkõsõ noomitasõ.
5 Vaabina mõisan valu vitsa,
siin iks liigussõ lepõmalga,

B 2.

mehe tulbana tudinese,
10 naise saisi saiba'anna,
tüdruku vaese vardajanna,
sõle rinnast riisutas,
helme kaalast kakutas.

Otepää. H II 44, 508 (3). 1891.

B 3.

vaja pääle vaiva roosa
neide orju opata,
leevälatsi leeritada.
15 Paremb om no põrguenna
kui om mõnen mõisianna.
Põrgun paukva paksu ossa,
libisese lepälehe,
mõisan paukva pallapoole,
20 libises hame linane.

Sangaste. H II 33, 591/2 (14). 1890.

B 4.

siin kõndva kõomalga.
Lahki lüüdi hamõ linanõ,
purus peenü pallapuul.

Urvaste. H III 9, 783/4 (22). 1889.

1304. HEA JA KURI MÕIS.

2678

Küll tunneb Vihula valla
Sagadi valla vahelta,
kihelkonna keske'elta:
härjad sõivad ikke'essa,
5 ruunad raugad rakke'essa,

A 1.

tiumehed teibastessa,
vaimud vaesed vardaessa.
Küll tunneb Sagadi valla
muie valdade vahelta,
10 kihelkonna keske'elta:

härjad söövad heinamaalla,
hobused orasmäela,
teumehed tinatoassa,
vaimud vaskekamberissa.

Haljala. H III 2, 135 (4). 1889.

A 2.

2679

Kunda mois — kuradi mois:
härjad süövad ikke'essa,
ruunad raugad rakke'essa,
tiumehed teiba'assa,
5 vaimud vaised varda'assa!
Oh seda uhket Uhtna moisa,
kallist Kattala külada:

härjad süövad heinamaalla,
ruunad rohukoppelissa,
10 tiumed tinatuassa,
vaimud valged kammerissa!

Viru-Nigula. H II 34, 108/9 (121).
1892.

B 1.

2680

Oh seda heada Entu valda
ja seda kallist Kärsa valda!
Kui need käivad Narva teeda,
liiguvad ju linna teeda —
5 kubjas kui kuningas ees,
junkur kui jumal järel,
vald on vaskina vahele.
Neil ju vingub viinatoon
ja laksub laia õllekann.
10 Oh seda raibet Raigu valda

ja seda vaevast Võivere valda!
Kui nad käivad Narva teeda,
liiguvad ju linna teeda —
kubjas kui kurat ees,
15 junkur kui juudas järel.
Neil ju vingub vitsakimp
ja laksub laia piitsukene.

Väike-Maarja. H II 11, 708/9 (6).
1889.

B 2.

2681

Oh seda heada Aavere valda!
Läksid linna killaga,
vanahärra viinaga:
kubjas kui kuu eesta,
5 kilter keedi keske'ella,
junkur kui jumal järele!
Oh seda kurja Kuie valda!

Läksid linna killaga,
vanaherra viinaga:
10 kubjas kui kurat eessa,
kilter litsi keske'ella,
junkur kui juudas järele.

Järva-Jaani. H III 1, 462 (14). 1889.

C 1.

2682

Mis põli põrgu seessa,
see põli Liigvalla seessa!

Liigvalda — vangi valda,
see valda — Siberi valda:

5 piitsal rehte peksetakse,
tomingal ju tuulatakse,
vitsal vili veeti,
kantsikul ju kanti kõlkad.

Oh seda heada Hallikuda
10 või seda kuulust Kuksimäeda,
mesista Metsatagust:

2683

Võtku tühi Triigi valla
munde vallade vahelta,
kihelkonna keske'elta!

Sial ju vaevab reievarta,
5 pahmas paksu jo põrutab;
piitsal reied peksetakse,
laksul lüiakse lademed,
nutul pahmas tallatakse.

Nuttu kuulub Kunda'aie,
10 haledus Alutahaje,
lastevingu Viiburie,
piitsaplaksu Paide'eie!

2684

Oh minu ilusa herra,
punaposke prouakene!

Küll tunnub Malla valda
toiste valdade vahelta,
5 kihilkunna keske'elta:
ei säääl liikund liiast keppi
eiga paukund paatsapuine.

2685

Vaadake Varangu valda,
kaunikesta Kambi valda!

Härjäd süöväd heinamaalla,
ruunad rohkoppelissa,

pillil rehte peksetakse,
torupillil tuulatakse,
viulil vili veetaks,
15 kandelil ju kanti kõlkad!

Koeru. H III 4, 24 (7). 1882.

C 2.

Mehed pihutada põevad,
härjäd sarvida ägavad,
15 ruunad rangide aseta.

Oh seda heada Äntu valda,
paremada Porkunida!
Ei sial vaevand reievarta,
pahmas paksu ei põrutand:

20 pillil reied peksetakse,
laulul lüiakse lademed,
tantsil pahmas tallatakse!

Torma. H II 43, 660 (6). 1891.

1305. HEA MÕIS.

1.

Härjed sõivad heinamaal,
ruunad rohkoppelissa,
10 teumehed tinatoassa,
vaimud valges kamberissa.

Viru-Nigula. H III 1, 750 (20). 1889.

2.

5 tiumihed riide'eta,
vaimulapsed vaate'eta.

Kuusalu. EÜS VIII 2091 (392).
1911—12.

1306. KORRALIK MÕIS.

2686

Oh seda heada Voore mõisat!
See on tehtud teede peale,
raiotud radade peale.
Kuu on uksista eessa,
5 tähed alla akkenasse.

peened preilid peenikesed,
noored härrad nõrgukesed,
ilma vitsata ilusad,
10 kaseladvata lahedad.

Viru-Jaagupi. H II 65, 35 (11). 1894.

1307. KORRATU MÕIS.

2687

Kelle see mõisi näikse,
kelle hooned upakille,
karjalaadad kallakille?

5 Põdrongu hooned upakille,
karjalaadad kallakille.

Põdrongu mõisa näikse,

Ambla. EÜS VII 2466 (420). 1910.

1308. NAISED KÄIVAD MÕISATEED.

1.

2688

Oh neid meie moa mehida,
siniselgida mehida,
peksetuida poisikesi,
väsind härjapaarisida!

hani halli alle hõlma,
kana kirju kaendelassa
mehi peksusta palumas,
10 mõisahärrat meelitamas.

5 Naised käivad mõisateeda,
munakinda'ad käessa,

Kose. H II 16, 86 (87). 1885—87.

2.

2689

Naesed käivad laupääv mõisas,
munakindad käessa,
hani kaakub kaendelusta,

kanakaela kotista —
5 paluvad mehi paelust lahti.
Läänemaa. EKS 4⁴, 604 (3). 1872.

3.

2690

Mehi vangi viitanessa,
poisse paku pantanessa.
Naise käüve mõisa teeda,
munakinda neil kähena —

5 paluv poisse pakustagi,
mehi vaesid vangistagi.

Halliste. EÜS XII 1367 (112).
1914—15.

2691

1309. HÄRRÄ TANUMAD TULEVAD.

Kenne tanuma tulõva,
 kenne aia algõnõsõ?
 Härrä tanuma tulõva,
 härrä aia algõnõsõ.
 5 Kullast rist kua pääl,
 hõpõristi riida pääl,
 kuast tulõ kullast suitsu,

akõnist hallast suitsu.
 Paremb elu põrguen,
 10 kui mi mõisaen:
 siin liikva liia vitsa,
 siin paukva paiukepi!

Urvaste. H II 36, 128/9 (151). 1892.

2692

1310. KURI MÕIS NÕUAB KIVIST KINGI.

Kis tuleb Ravila mõisa,
 see toogu kivised kingad,
 aagu taha traadist paelad!
 Kivi-aga-murdu kisub kingad,
 5 paemurdu murrab paelad.
 Kissi peaseb Ravila mõisast,

see peaseb sõja suusta,
 halli hundi hammastesta,
 kirju koera kihvadesta,
 10 vanapoisi põrguesta.

Kose. H II 16, 158 (199). 1885—87.

1311. HOIDKU KURJA MÕISA EEST.

2693

1.

Seo joks mõisa — kuradi mõisa,
 näiü vaeste vaiva mõisa!
 Jumal hoia õks tooda näiüt,
 tooda kabu kasumast,
 5 kea tulõ siia mõisajahe,
 astus neihhe akõnihe!
 Tuu tulõ siia soe suhve,
 lövi lõugõ vahele.
 Tuul olgu kuutsõ künnäpuudsõ,
 10 olaluu lodjapuudsõ,
 peopesa pehlapuudsõ,

jalatalla tammitsõ!
 Tuu tulgu siia mõisahe,
 astku neihhe akõnihe!
 15 Seo mõisa — kuradi mõisa,
 näiü vaeste vaiva mõisa:
 seda tuli palutagu,
 seda vesi uputagu,
 seo jo merde mingu,
 20 kalajärve kolgu!

Rõuge. H III 28, 749/50 (17). 1896.

2694

2.

Jummal hoidku seda näiut,
 jummal kaisda toda kabut,
 keä tulõ siiä mõisälõ,
 astus näiu akkõnilõ!

5 Tuul olgu käe käänäpuust,
 olaluu lodjapuust!

Rõuge, Hargla. H II 32, 332 (9). 1889.

1312. MÕISAST PÄASEMINE.

A B 1.

2695

Nüid ma peasin mõisa'asta,
peasin kui sue suusta,
halli hundi hamba'aista,
lõvi lõugade vahelta!

⁵ Ei enne tagasi vaata,
enne kui versta viie pealla,
penikoorma kuue pealla,

siis aga vast tagasi vaatan:
näe, kus paistab põrguhauda,
¹⁰ kuradi koda kumakse,
põrgu akenad põlevad!

Kadrina. H II 38, 436/7 (24). 1890.

A B 2.

2696

Millal peasen mõisasta,
mõisasta, põrgusta,
peasen kui surmasuusta,
lõvi lõugade vahelta,

⁵ havi hammaste taganta!
Lõvid jäävad lõgamaie,
havid hammast kiskumaie.

Ma'p vaadand vault tagasi,
penikuormalt pöörand peada,

¹⁰ enne kui koduväras.

Voadake, kodused rahvas,
kus paistab põrguhauda,
kuradi koda nähikse,
ilvese elu põlekse,
¹⁵ tondi tornid tolgendele.

Järva-Jaani. H I 1, 185 (11). 1888.

A B 3.

2697

Kui mina pääsen mõisasta,
siis mina pääsen põrgusta,
pääsen kui soe suusta,
havi hammaste vahelta,
⁵ tõmmu koerde tõmmatavast,
halli koerde hammustavast,
kirju koerde kistavast.

Enne, kust paistab põrgu mõisa,
kuradi koda nähikse,

¹⁰ põrgu aknad hal'lendavad!

Seal söödi tuline leib,
joodi kivine karikas,
tuli leba tukemesse,
sädemed sisu seessa,
¹⁵ vitsad viilaka vahele.

Pilistvere. H III 25, 766/7 (16). 1895.

A. Pääsen kui soe suust.

1.

2698

Näiukese noorekese,
kui me pääsem' mõisaesta,

pääsem' kurja kubja alta —
pääsem' kui soe suusta,

⁵ havi hammaste vahelta,
lõvi lõugade päralta.
Susi jäi suuda ammuteme,

lõvi lõuge loksuteme,
havi hambid irviteme.

Halliste. H III 5, 844 (10). 1889.

2699

A 2.

Vällä pässi soe suusta,
kahru kate käpä vahelt —
susi jäi suuda ammuteme,
kahru käppä küünüteme!

Sangaste. H II 31, 790 (12). 1888.

B. Äramineja sajatab mõisat.

2700

1.

Milla mina piasen mõisa'asta,
kiigun kilteri iesta,
vuagun kubjade vahelta?

⁵ Las tuleb lauba õhtukene,
pühapäine päävakene —
siis mina piasen mõisa'asta,
kiigun kilteri iesta,
vuagun kubjade vahelta.

Ei enne tagasi vuata,

¹⁰ enne kui virsta viie pialla,
penikoorma kuue pialla —
siisap vast tagasi vuatan:
näa, kus paistab põrguhauda,
kuradi koda näikse,
¹⁵ põrgu aknad haljendavad,
põrgu kattuksed kajavad!

Kuusalu. H II 34, 167 (24). 1892.

2701

B 2.

Kui hakkas mõisast minema —
ei vaata enne tagasi,
enne kui koduvärvavas.

⁵ Siis ma vast vaatan tagasi:
vat, kus paistab põrgupaika,
kuradi koda kumaksi,

¹⁰ tondi torni haljendaksi —
seal mu ihu imetakse,
seal mu verda valatakse,
süiakse südamesooned!

Harju-Jaani. H II 15, 565 (56). 1889.

2702

1313. PÖLETA MÕIS!

Puhu, tuuli, pohjatuuli,
luet-tuuli, lounat-tuuli,
a'aks sie ale põlema,
põletaks moisi tiukülasta —

⁵ siis saaks lapsed laialiste,
vallasõoja vainuulta.

Kuusalu. EÜS X 2128 (429). 1913.

Oh sa Antsu, halba meesi!
Mis sea tõstsid suure tuule,
pandsid sa mõisad põleme,

saatsid saksad hulkumaie,
5 vanad saksad santimaie!

Paistu. H III 6, 882 (66). 1889.

1315. MÕISAS KASVANUD.

1.

2704

Ei mina koduda kiida,
austa isa aseta!

Ei mina koduna kasvand —
ma kasvin kareda alla,
5 hirmus suure hirmu alla:
toas oli tuline vitsa,
kambris oli kaskine sugara,
rõövi all oli raudarooska;

tuli tundi — tõmmatie,
10 tuli aega — annetie
minu peene pihtadelle,
hoonu õlanukkadelle,
vaese käevarte peale.

Haljala. H IV 1, 51/2 (6). 1886.

2.

2705

Jumal hoidku neida tütarlapsi,
kaitsku neida kallikeisi,
kes saab saksade segaje,
tuhveljalgade tubaje,
5 ummiskingade hoonessa!
See kasvab karistusele,
istub suure hirmu alla:
toas on tuline piitsa,
roovi all on raudarooska,

10 kojasa on kolmekeeruline.

Tuleb tundi — tõmmatakse,
astub aega — annetakse,
veereb päeva — vinnatakse,
keda muida, kui ei meida,
15 lapsida ilma isata.

Vaivara. H II 7, 138 (30). 1889.

3.

2706

Mina ole kasund mõisatesa
äkilise härra juures,
rutulise ruua juures:
hädalised olid härra käsud,
5 rutulised olid ruua käsud,
saged olid saksa sõnumid —
ühtejooni käisid ülalt toasta
sakste taldrikuid tahenda,
perevaagnad vaalida!

10 Siis mule peksa pakuti,
kantsiki kaubeldi.

Kutsuti siis kubjast lööma,
vägisi maha vedama.
Kubjas oli tark — läks talli juure,
15 võttis latrist lepu laugi,
kibe kimbeli künalta,
pime kõrvi pistandista,
kurekarva kartsaesta,

lepu laugi latterista.
 20 Seadis siis sadula selga,
 pani siis jalad jalusile,
 valja varrus kaela peale.
 Ta läks rõõmuga Rõõsa poole,
 25 tõmmates Tõnija poole,
 ta läks varsu vahetama.
 Siis jähi pere peksemata,
 talulapsed tappemata,
 karjatsed karistamata.
 Siis ma pani sääred sirama,

30 valgepea pani virama.
 Siis ma sai Salumäele,
 Koogi mulgu kohtadese —
 seal mina ümber oatelikk:
 kurja korstenad komasid,
 35 paharäti paigad paistsid,
 õela harjad aimasid.
 Nüüd aasi taga naha pärast,
 lahti peasi mõisa kärast.

Jaani. H II 35, 550/2 (342). 1892.

1316. TÛTAR MÕISAS.

2707

1.

Oh ma vaene valla orja,
 teorja tillukene,
 pisike pereme orja!
 Tihti ma käisin teule,
 5 alati abivaimusi.
 Ei saand kuus kodoje,
 nädalil saand memme nähja,
 uastas ei haudijalle.
 Sain ma siis kuus kodoje,
 10 nädalil sai memme nähja,
 uastas sain haudijale.
 Leidsin memme nuttemasta,
 haudija halatsemasta.
 Mina memmelta küsima:
 15 «Mis sa nutad, memmekene,
 halatsed, haudijakene?»
 «Mis ma nutan, tütar noori!
 Sina kasvad mõisa'asse,

saabassäärede seasse,
 20 tuhveljalgade tuasse,
 ummiskinga hoonetessa.
 Ehk sind petvad peened särgid,
 haugutavad hallid kuued,
 matab manteli-alune,
 25 katab kardene kasukas!»
 «Ei mind, ei mind, memmekene,
 ei mind peta peened särgid,
 mata manteli-alune,
 kata kardene kasukas,
 30 hauguta mind hallid kuued!
 Ennem mind petku peene liiva,
 haugutagu musta mulda,
 katku kardene kiriku.»

Põltsamaa. H I 2, 192 (12). 1888.

2708

2.

Jumal hoidku, Maarja kaitsku
 seda lasta sündimasta,
 kes saab saksusse elama,
 kingakopsija koeasse,
 5 maani mandelde maeasse,
 alla või laasiakende.

Tulevad sui need soead ilmad,
 kevadi need kenad päevad,
 tahab siis emal käima minna —
 10 lähab ema võõruselle.
 Mis leiab ema tegemasta?
 Istumasta, nuttamasta.

Tema emalta küsima:
«Mis sina nutad, emakene,
45 mis sina kurvad, kullakene?»
«Mis mina nutan, lapsi noori?
Kahjatsen sinu kasupõlve,
igatsen sinu eluda,
et said saksusse elama,
20 kingakopsija koeasse,
maani mandelde maeasse,
alla või laasiakende.
Kardan sind petvad peened särgid,
haugutavad hallid kuued

25 ja sind muutvad mustad kuued.»
Tema kuuleb, kohe kostab:
«Enne, enne, emakene,
enne mind petku peene liiva,
haugutagu halli liiva,
30 enne mind muutku musta mulda,
katku kardane kiriku —
enne kui muutvad mustad kuued,
haugutavad hallid kuued,
enne kui petvad peened särgid.»

Viljandi. H II 43, 257/8 (3). 1884.

3.

2709

Õhta tuleb, hilja jõuab,
madalale viereb päeva,
õhta jõuab õne kuasa,
videvikku venna kuasa,
5 pimedikku peiu kuasa.
Kelle kuasa ma kanane,
kelle tibu ma tihane,
kelle hõlma ma õunuke?
Õhta tuob õled tubaje,
10 videvikku viib magama,
hämariik üles äratab,
koit meid laiali lahutab,
mõne mõisa, mõne koju.
Mina mõlgun mõisa poole,
15 kiigun kilteri iessa,
kuigun kubja käskiella.
Läksin koju hulkumaie,
vainu ala vaatamaie.
Kuulin eite nuttumaie,
20 hauduja halatsemaie.
Mina eidelta küsimaie:
«Mis sa nutad, eidekene?»
Eite kuuleb, vasta kostab:

«Miks ep nuta, tütar nuori,
25 ikke mõlgud mõisinassa,
kiigud kilteri iessa,
kuigud kubja käskiella,
vuarud vaimude vahela!
Kardan petma piened särgid,
30 matma manteli-alused,
katma karratud kasukad,
varjama valge kraana taana.»
Mina kuulsin, vasta kostsin,
varssi vasta üttelestin:
35 «Ei mind, ei mind, eidekene,
ei mind peta piened särgid,
mata manteli-alused,
kata karratud kasukad,
varja valge kraana taana.
40 Mind jo peidab piene liiva
ja mind matab mua musta,
katab karratud kiriku,
varjab valge tornikene.»

Ambla. H II 38, 706/7 (102). 1892.

4.

2710

Elu ma elli, esäkene,
esäkene, taadikene,

emäkene, ennekene,
veli, hellä vellekene,

5 sōsar siidilinnukene,
 elu ma elli Helme'enna,
 kasu kasvi mõisaenna,
 saksa sirgede sihenna,
 10 tohveljalgade tuanna,
 kängäkompsija kodunna,
 peeni põlle põrmandulla.
 Kas ma teesi elle'enna,
 elle'enna, kasvaenna,
 et must saie saksa orja,
 15 kängiliste käskijalga.
 Et sai isänd mu esässa,
 et sai emänd mu emässa!
 Isänd murets mulle leiba,
 emänd murets ehteida,
 20 neitsi niidikindaida,
 noore härrä sörmussida.
 Saadi saksa ma magame,
 panni provva patjulanni,
 sääse härrä sängilanni,
 25 osti ussele õluta,
 saadi virret sagarille,
 et ei kiidsu suure usse,
 laksu ei laudadse sagare.
 Lätsi küllä ma käimä,
 30 essä-emma ma kaema,
 vanembit valatemaie.
 Leisi mis esä tegeveta,
 leisi mis emä tegeveta?
 Leisi esä ikkeveta,
 35 leisi emä ikkeveta,
 velle noore nuttaveta,
 sōsare halaneveta.
 «Mis sa iket, emäkene,

2711

Meie herrä' teivä juutu,
 perisprovva' peie palli:
 mõisapoiis' mängse kaarte,
 vallapoiis' vaheti saapid,
 5 tuapoiis' jõiva liikõ!
 Ilusa emändä', priski preili'
 lätsi sängü, leie mängu!

1317. MÕISAPIDU.

taas vai iket, taadikene,
 40 halanet, sōsarekene,
 nutat, nooremb vellekene?»
 «Tütärlat's, sa linnukene!
 Ikemi sinu eluda,
 kahitseme su kasuda:
 45 ek su petvä peeni poesi,
 haogutese hahka kuvve,
 katva karratu kübäre!»
 «Emäkene, ennekene,
 esäkene, taadikene,
 50 veli, hellä vellekene,
 sōsar, siidilinnukene!
 Ennemb petku peeni liiva,
 haogutegu hahka mulda,
 katku karratu kiriku,
 55 kui nüüd petvä peeni poesi,
 haogutese hahka kuvve,
 katva karratu kübäre.
 Au ma hoesi, esäkene,
 au ma hoesi, emäkene!
 60 Emäkene, ennekene,
 esäkene, taadikene,
 veli, hellä vellekene,
 sōsar, siidilinnukene!
 Au ma hoesi hamme'enna,
 65 lemme pikäle linule.
 Anna ei au ma käesta,
 lemme pikäle peosta,
 au tõttu ajas hobene,
 lemme tõttu lüvväs ratsu.»

Helme. H II 25, 167/8 (40). 1890.

Sängütulba' tulda leivä,
 sängülinna' laksu leivä,
 10 sängüpadja' plaksusiva,
 sängüvedro' värisiva,
 sängürihma' riksusiva!

Sangaste. H II 5, 538 (9). 1877.

Mõnda nägin mõisa'assa,
sada nägin saksadessa,
tuhat herrade tuassa,

ei kõlband kodu kõnelda,
5 ütelda ei isa tuassa!

Põltsamaa. H, Ostrov 50 (47). 1887.

1319. MÕISATEENIJA PÕLI.

2713

Uudu-tuidu, tuhka-jussi,
mõisas nägin mõnda pussi:
sada kord sain saia süia,

mõnda korda mõdu juua,
5 tuli kord — sain koerapiitsa!

Laiuse. H III 9, 162 (11). 1888.

1320. MÕISAPOISS, MIS OTSID TALUTUPPA.

2714

Mõisapoiss, sa vennikene,
saksapoiss, sa saledakene!
Mis sa otsid hulkumaie,
talutuppa tuikumaie,
5 talu tahmatse tuasse,
rehepapi parte alla
oma vaske vammusega,
riibulise riietega?
Teed omad taskud tahmatsesse,
10 riibulised räpsustesse.

Mõisapoiss, sa vennikene,
kui sa tahad teada saada,
teada saada, kuulda saada,
siis ma ütlen ilma ees,
15 ilma ees ja kõigi kuuldes:
mis oled muidu sa ilusa?
Õlut juues sa ilusa.
Mis oled muidu sa saleda?
Saia süües sa saleda.
20 Mis oled muidu viisikane?
Viina võttes viisikane.

Magad põhkus kui see põrsas,
tõused homiku ülesse —
peu sul pika ruusi ümber,
25 sõrmed laia laasi ümber.

Vaata neida teupoissa:
kündvad põllul kui need põdrad,
adrakurel kui need saksad;
vits neil viilitud peuse,
30 sõrmed surnud sahke'ele.

Heidad tunniks tukastama,
pooleks tunniks puhkamaie,
raasikeseks rammestama —
võtad kõrva kõrgi neiu
35 ilma heata sõnata,
paremata palve'eta.

Ilu neil helgib otsa eesta,
puna paistab palge'esta,
helgib kui elus tuluke,
40 läigib laasikarvaline!

Tori. H II 55, 40/1 (11). 1895.

B. SAKS

1321. SAKSAD KAUGEL — ELU HEA.

2715

A 1.

Seni oli elu meie maale,
elu meie maa mehile,
põlv oli põllukündijalle,
lust oli loovõtjalle,
5 kui olid saksad Saaremaala,
saksapojad Pohlamaala,
vana härra Vaivinassa.
Kui tulid saksad Saaremaalta,
saksapojad Pohlamaalta,
10 vana härra Vaivinasta —
siis lõppis elu meie maalta,

elu meie maa mehilta,
põlv läks põllukündijalta,
luisk läks loovõttijalta.

15 Nüüd meid vaesid vaevatakse,
pisikesi piinatakse,
vaimud panna varrastesse,
teomehed teivastesse,
noored mehed noaterasse!

Vaivara. H II 7, 125/6 (21). 1889.

2716

A 2.

Enne oli elu Essuessa,
põli Põdrusse külassa,
kui oli saksa Saaremaala,
härrapoega Pohlamaala,
5 vana härra Vaevarussa.
Siis sõid härjad heinamaala,
ruunad raugad rukkiessa,
tiumihed tinatoassa,
vaimud vaskissa kambrissa.
10 Nüüd on elu Essuesta,

põli Põdrussest kadunud,
kui tuli saksa Saaremaalta,
härrapoega Pohlamaalta,
vana härra Vaevarusta.

15 Nüüd sõid härjad ikke'essa,
ruunad raugad rakke'essa,
tiumihed teibaessa,
vaimud vaesed vardaessa.

Haljala. H II 46, 344 (43). 1894.

Sõni, sõni, vennukene,
 sõni sain sõnna pidada,
 sõni kui saksad Saaremaal,
 isandad olid Hiiumaal,
 5 pärishärrad Pärnumaal.

Kui tulid saksad Saaremaalt,
 isandad aga Hiiumaalt,
 pärishärrad Pärnumaalt —
 siis pandi küüdüd kündemaie,
 10 laugud moada laskemaie,
 tõmmud moada tõstemaie,
 päitsud peada väänamaie.

Küüt mul künnab — küür aga
 selgas,
 tõmmu tõmbab — selg aga naksab,
 15 päits veab — pea vabiseb,
 lauk aab sarved laia'ille.

Siis kaub härja amumine,
 meie musta möörgamine,
 küla kirju kriiskamine.

20 Kinni seuti söömasuud,
 lukku löödi lõualuud,
 pandi pakud turja peale,
 adra ette astumaie.

Paide. H II 13, 636 (5). 1889.

A 4.

2718

Nüüd o luba lusti lüüa,
 luba lustiste elada,
 hästi härgi kasvatada,
 punapulla puskeldada:
 5 saksad läinud Saaremaale,

pooled härrad Poolamaale,
 pärishärrad Pärnumaale.

Tori. H II 21, 932 (18). 1889.

B 1.

2719

Tulid meile saksad Saaremaalta,
 pärishärrad Pärnumaalta,
 isandad tulid Hiiumaalta,
 kurjad ungrud Kuuramaalta.

Viru-Nigula. H II 34, 343 (53). 1896.

B 2.

2720

Saaremaalt tullid saksad vällä:
 paik olli püksiperse'enna,
 püksid jalan, perse pal'las,
 saabas säären, varvas vällän!
 5 Püss olli peon, mõök olli kähen,
 võttiv tappa talupoigi.

Saive meie mõisiesse,
 peris meie piiri pääle —

sis võttiv saia saape'eida,
 10 kenasida kengesida,
 uhkempida oltaviida,
 avaraida hamme'eida,
 ilusida rõöve'eida!

Karksi. H II 42, 873/4 (1). 1893.

1322. SAKSU PALJU.

2721

1.

Kõik saarõ saksu täüs,
puujuurõ jungõriid.
Olõ' mahtu maamehel,
asõnd adrakõudijäl.

Urvaste, Karula. H II 36, 230 (317). 1893.

2722

2.

Kik kuhat om kubijit täüs,
saarejuure saksu täüs,
puujuure junkurida,
haavajuure emändaida,
5 ruujuure ruvasida.
Kun om mahtu maamehel,
aset adra kandijal?
Saksa poiga — sandi poiga,

maamehe poiga — poisikene:
10 toidab saksa, toidab sandi,
toidab hilbaku isänti,
katab kui kala meresse,
katab ranna karjatsida.

Karksi. H II 42, 874 (2). 1893.

2723

1323. SAKS MAGAB, ORI TÖÖL.

Kui on saksa söömaaega,
junkurite joomaaega,
isandate hingamine,
meie vaeste vantsimine —
5 siis meid vaeseid vaevatakse,
pisemaida piinatakse,

suuremaida sunnitakse.
Pisema pihad venivad,
suurema käed surevad.

Koeru. H II 13, 340 (3). 1889.

1324. SAKS EI KÜNNA EGA KÜLVA.

2724

1.

. . . . .
Saks ei künna, saks ei külva,
saks ei siemeta soeta,
saks ei pööra musta mulda.

5 teomees siemeta soetab,
teomees pöörab musta mulla.

Teumees künnab, teumees külwab,

Haljala. H III 23, 25/6 (3). 1895.

Enamb on minu veike Mari,
kui on küla kümme Mari!

Läheb sie linna — tuob tubaka.

Poldan piipu pikkaliste,

⁵ temban suitsu seljaliste

nii kui suure saksa-härrad.

Saks ei künnä, saks ei külvä,

saks ei iestä, saks ei äestä,

ei maksa matti mölderille,

¹⁰ kilimittu kösterille,

kaeratuopi ei kangurille.

Kes siis künnäb, kes siis külväb,

kes siis iestäb, kes siis äestäb,

kes maksab matti mölderille,

¹⁵ kilimittu kösterille,

kaeratuopi kangurille?

Tiumies künnäb, tiumies külväb,

tiumies iestäb, tiumies äestäb,

sie maksab matti mölderille,

²⁰ kilimittu kösterille,

kaeratuopi kangurille.

Kuusalu. EÜS VIII 1730 (90).

1910—11.

1325. EI KÜNNA, AGA ÖLUT JOOVAD.

2726

Mõisamehed, herra poisid

ei nad künnä, ei nad külvä,

rehte peksa rinnakute —

õlut joovad õmetigi,

⁵ saia söövad saksa viisil.

Palamuse. H II 27, 295 (3). 1888.

1326. MAAMEES TOIDAB SAKSAD-SANDID.

2727

Saks on kirjale kavala,

talupoeg on tööle tarka —

toidab saksad, toidab sandid,

toidab hilbakud isandad,

⁵ närukaelad neitsikesed.

Haljala. ERA II 153, 109 (3). 1937.

1327. SAKS EI LUBA NAIST.

1.

2728

Saks ei sallind mulle naista,
tiupoisil teistapoolta.

Ostsin siis hobuse küüraka,
võtsin naese lämpajalga.

⁵ Hobu siis kündis, küür oli selges,

naene lõikas lämpajalga:

siis sai vilja veiste süia,

ordre hooste oksendada,

leiba laste läkatada,

¹⁰ kaeru kõige karja süia.

Tori. H II 21, 471 (5). 1883.

2729

Saks ei sallind mulle naista,
 härra ei head hobusta!
 Otsin küüraka hobuse,
 võtsin naise lääpajalga.
 5 Kündis küürakas hobune,
 lõikas naine lääpajalga.
 Pool mina künni Poolamaada,
 veidukene Venemaada,

2730

Mind aga lapselt laideti,
 pisikeselt peeti lolliks.
 Saks es salli mul naista,
 isa mule heada hoosta,
 5 ema mul häida ehte'eida,
 vend mule pätsu piiret-peada.

Mis siis nõu minul käesa?
 Võtsin kätte, läksin Lätti.
 Siis tõi Lätist lepukeise,
 10 kurekarva kõrvikeise,
 alevist tõi hallikeise
 ja tõi Ruotsist ruudi noore.

Siis läksi kerku kihlama,
 papi lauda laulatama.
 15 Ei mind kerkus kihlata,
 papi laudas laulata.

Mis siis nõu minul käesa?
 Siis aga liikusi linna poole,
 20 aasin kohe alevi poole —
 linna kerkus kihlati,
 alevis mul anti kätte.

Oma härra sai seda aru.
 Härra hilju ütelikku:
 «Las ta, lits, küll naise võtta,
 25 las tal lapsi sündida —
 ei lase lasta ristida.»

2.

natukene Narvamaada,
 10 ivike Hiiumaada.
 Siis sai vil'la veiste süüa,
 kaaru kõigel karjale,
 lastel leiba läkatada,
 vana näljastel närida.

Halliste. H II 24, 732 (6). 1889.

3.

Mis siis nõu minul käesa?
 Siis pani papre posti peale,
 30 palvesõnad papre peale,
 saatsin seda Riia linna,
 sinna Vene vürsti käde.
 Riia pandi paber posti peale,
 palvesõnad papre peale,
 soati jälle siia linna.
 35 Siis lasi lasta ristida.

Mis oli kasu kangest härrast?
 Teise laupa laps mul sündis,
 teise reedi ristiti.
 Riia olid lapse ristijad,
 40 vürstid olid minu vaderid,
 kerk oli kiivrite valula,
 isanda heal värises,
 papi jalad paukusid.

Ei tohi küitsakas küsida,
 45 mis me paneme lapse nime:
 kas paneb Peeter Paulovits
 või paneb Aleksanderi.

Ise mina hilju ütelikku:
 «Ei ma'p salli saksa nime,
 50 pange armas Antsuke!»

Pöide. H II 35, 605/8 (10). 1892.

1328. SILMAD PÖLLULE PÕLEVAD.

1.	Saksa sõidab teeda mööda, silmad põllule põlevad, jõstkuu hullu hundi silmad, üle väilla värssi silmad, 5 kebadise kitse silmad,	sügisese siku silmad, talise jänese silmad. Koeru. H II 13, 429 (3). 1890.	2731
2.	Oh sina saksa, savatu koera, ilma hännata isanda! Ise sõidad teeda mööda — silmad põllule põlevad,	5 süda kütab kütiksele, meel sul mõlgub mõisa poole. Väike-Maarja. H II 11, 632 (28). 1889.	2732
3.	Kis sääl sõidi teeda müüdü? Kurat sõidi teeda müüdü, vana kammõr kargutõlli. Silmä vahti valda müüdü: 5 kas om põllun põimijid,	allun hainavõtijid! Olõ põllun põimijid, allun hainavõtijid. Urvaste. H II 36, 228/9 (313). 1893.	2733

1329. SAKS SÕIDAB SAANIGA.

1.	Saks sõitis saaniga, kilter kirju koeraga, isand hiiruhalliga,	kubjas kuue rakiga, 5 mina musta ruunaga. Häädemeeste. EÜS VI 517 (116). 1909.	2734
2.	Saksad sõitvad saanidega, talupojad regedega, mina vaene kelguga, kirju koer oli kelgu ees. 5 Takka tuln, ette läksin,	iga kõrtsis käisin sees, siiski olin kõige ees. Viljandi. H III 25, 668 (4). 1896.	2735

1330. SAKSA LAPSED — SANDID LAPSED.

2736

1.

Saksa lapsed — sandid lapsed,
härä lapsed — halvad lapsed:
antaks amme hoidaneda,
lohakate loterdada,

⁵ hoora piimale pidada,
kasunaiste kasvatada.
Koeru. H II 67, 46 (1803). 1893.

2737

2.

Saksa lapsed — sandid lapsed,
hilbaka isanda lapsed,
hoora piimilla peetud,
litse võil nad võerutatud.

⁵ Talupojal targad lapsed — Jõelähtme. EÜS X 1986 (215). 1913.

2738

3.

Saksa lapsed — sandid lapsed!
Hoorä piimä nad imevad,
litsi luid nad luigutavad.
Talupoja lapsed — targad lapsed!

⁵ Ema piimä nad imevad,
ema luid nad luigutavad.
Märjamaa. EÜS X 723 (24). 1913.

2739

1331. HEALE HÄRRALE.

Oh sa ärtu härrakene,
mis sääl väl'lan tetanessa?
Võörast valda vaevatessa,
oma valda hoietessa.

Sangaste. H II 59, 804 (71). 1892.

2740

1332. HÄRRÄ TOOB HELMED ILUSAD.

Ma härä igine orja,
proua põline sulane!
Las tuleb härä väljalegi,
kohe ütlen härralegi,
⁵ kaeban kalli prouale.
Härä toob helmed ilusad,

preili toob rätte roosilise.
Siis lähen läbi külade.
Kõik külakoerad käravad
¹⁰ ja vanad eided vahivad.
Mina koeri haugutama:
«Oot-oot, Tuisu Tuksikene,

oot sa, veike Viksikene!
Sust saab hundile osada,
15 susile suumaguda,

metsalisel meelega —
must saab poisil pruudikene!»

Järva-Jaani. H II 13, 752/3 (11). 1889.

1333. PALVE SAKSTELE.

1.

2741

Oh meie ilusa härra,
oh meie punane proua,
hobenüöri nuured härrad,
kuldakruoni preilikese!

5 Tõuske üles tuoli pääle,
saage üles saali pääle,
vaatke vaese valla pääle,

kui seda valda vaevatakse,
pisuke si piinatakse,
10 liha lüüa, luu näikse,
veri kannuni kaukse!

Viru-Nigula. H II 34, 363 (99). 1892.

2.

2742

Oh minu härtu herrake,
sinisiidi preilike,
hobenuppu noored herrad,
vaskinuppu vanad herrad!

5 Tõuskem üles tooli pealta,
astkem alla akna peale,
vaatke vaese valla peale,
kehva kihelkonna peale!

10 Vaat seda valda vaevatakse,
kihelkonda kiusatakse,

sõrmesugust surmatakse.

Mehed seisid talli vahel
vitsakimbud kõrvassa.

15 Naesed käisid mõisa teeda,
lihareied käessa,
praepõrsad põlle alla —
mehi pakusta paluda!

Harju-Jaani. H II 15, 717/8 (34).
1889.

3.

2743

Oh seda härtsi härrakesta,
kuldaprooni prouakesta!

Tiku üles tooli pealta,
astu aknaraami pealta,
5 vaata selle vaese valla peale:
vaat, kui valda vaevatakse,
pisikesi piinatakse,
suuri takka sunnitakse!

10 Kurat oli pandud kubja'asse,
kirju litsi kilterisse,
varas valla päilikuks.

See aas valla varda'asse,
lapsed aas ta labidasse,
noored me'ed noa-peasse.

Vigala. H II 17, 352/3 (46). 1889.

2744

Oh minu härtu härrakene,
kuldakrooni prouakene!
Tõuse nüüd üles tooli peale,
astu akna ääre peale,
⁵ vaata selle vaese valla peale!
Kudas seda valda vaevatakse,
pisku pärast piinatakse:

2745

Oh mei hårda härrakeisa,
kuldakrooni prouakeisa!
Vaata vaese valla peale,
kuidas valda vaevatakse,
⁵ kihelkonda kurnatakse!

2746

Kuulõ, no illos herräkene,
kuulõ, puhas prouakõnõ!
Tulõ no ussõ tooli pääle,
saista saali veere pääle,
⁵ kae, kui orja opatasõ,

2747

Oh seda härtsi herrakesta,
kullakrooni prouakesta!
Tõuske üles tooli peale,
astke aknaraami peale,
⁵ vaatke vaese valla peale:
kuis seda valda vaevatakse,
pisikesi piinatakse!

Liha liistul lõigatakse —
herral süüa annetakse;

4.

tüdrukutel tühjad kõhud,
poisid poole söömaga,
¹⁰ sulasel pole sukki jalga,
perenaisel põlle ööla.

Pöide. H II 35, 341 (197). 1892.

5.

Suuremile tehti surma,
väetimile väändi vitsa,
veiksete veri valati!

Kursi. H III 8, 15 (3). 1888.

6.

vaese hinge vaivatasõ!
Ussõ siin kiitskva kikkani,
värja vaakva valgõni.

Karula. EÜS VII 964/6 (21). 1910.

1334. SAKSAD SÕOVAD TÖÖD-VAEVA.

Oh seda härtsi herrakesta,
kullakrooni prouakesta!
Tõuske üles tooli peale,
astke aknaraami peale,
⁵ vaatke vaese valla peale:
kuis seda valda vaevatakse,
pisikesi piinatakse!

Liha liistul lõigatakse —
herral süüa annetakse;

¹⁰ toobil verda mõedetakse —
proual juua annetakse.

Saksad sõivad kui kuradid,
aasid nahka kui hagijad,
panid perse kui paganad
¹⁵ meie vaeste tööd ja vaeva!

Koeru. H II 65, 350 (23). 1899.

A. Härrad härgadeks.

1.

2748

Oleksin mina Olevi,
kannaksin mina Kalevi,
küll ma teaksin, mis ma teeksin:
paneksin herrad härgadessa,
saksad sisse sahkadessa,
isandad peäle ikke'esta,
junktur sisse juttadesta,
kubjas taha kurgedesta,
kilter taha kiilidesta,

10 preilid kätte piitsadesta,
ise taha hüüdamaie:
«Künna, Kүүito, kalla, Lauko,
vea vago, vana Pugal,
künna, Kүүito, küüraselga,
15 kalla, Lauko, laiska nahka!»

Kadrina. EKÜ F 232 a II 145 (116).

A 2.

2749

Oleks minu olemine,
teiseks minu tegemine —
küll mina teaksin, mis mina teeksin!

Ma paneks härrad härgadeksa,
prouad pääle pulkadeksa,
vanad saksad sahkadeksa,
noored herrad nõõrideksa,
junkrud paneks juttadeksa,
kiltrid taha kiilideksa,
10 kubjad pääle kurgedeksa —
ise taha kündejaksa.

Härra ütleks ees: ai-ai-aa!,
mina taga: ta-rai-aaa!

Nüüd on härrad härgadeksa,
15 nüüd on prouad pulkadeksa,
nüüd on saksad sahkadeksa,
nüüd on herrad nõõrideksa,
nüüd on junkrud juttadeksa,
nüüd on kiltrid kiilideksa,
20 nüüd on kubjad kurgedeksa,
nüüd on minul meeleva!

Nüüd on härral: ai-ai-aa!
Minul taga: tai-rai-aaa!

Väike-Maarja. H III 2, 696 (1). 1888.

B. Saksad tööle.

1.

2750

Oleks minu olemine,
teiseks minu tegemine —
paneksin saksad santima,
talupojad tantsima;
5 härrad paneksin äästama,

prouad paneksin niitema,
preilnad rehte peksema!

Kose. H II 16, 109 (123). 1885—87.

2751

Oleks see mu olemine,
teiseks see mu tegemine —
ma paneks saksad santimaie,
mõisahärra äästamaie,
⁵ ruuva rugiputru keetma,
preilid rehtesi rabama!

2752

Oleks minu olemine,
teiseks minu tegemine —
ma paneks härrad äestama,
preilid rehte peksema,

2753

Oles meie meelevalda,
meelevalda, keelevalda,
suuvalda, südamevalda —
me panes saksad sandelema,
⁵ isandid esi tegema,
reilid rehti pessemaie,
rouad saatu ruukimaie,

2754

Uidu-tuidu Toomas venda!
Pandi minda kubja'asta —
ma panin kubjad kündemaie,
isandad äästamaie,

2755

Oleks minu olemine,
teiseks minu tegemine —
ma panes härrad härgadesse,
proud rangiroomadesse,
⁵ kiltred adrakiiludessa,
preilid rehte peksemaie,

B 2.

Ise lihaks mäele mängimaie,
mäe aga taha tantsimaie —
tansiks et tare väriseks,
¹⁰ parred kuuskised kõraksid!

Pöide. H II 35, 586/7 (363). 1892.

B 3.

⁵ proudad rukid lõikama,
mampslid maada kündema!

Tõstamaa. H II 47, 418 (19). 1893.

B 4.

härrad panes äästemaie.
Ei ole meie meelevalda,
¹⁰ meelevalda, keelevalda,
suuvalda, südamevalda!

Äksi. H II 50, 801/2 (82). 1894.

B 5.

⁵ kiltrid kiva vedamaie,
neitsid nisu leikamaie!

Haljala. H III 23, 74 (59). 1895.

A B 1.

mamselid maha laskemaie,
teotütrekud tuulamaie!

Kolga-Jaani. H II 26, 1099 (11).
1889.

A B 2.

2756

Oleks minu meelevalda,
meelevalda, keelevalda:
ma saadaks saksad santimaie,
ummiskingad hulkumaie!
5 Ma paneks härrad härgadesta,

junkrud juure juttadeksa,
kiltrid adrakiilideks.
Maarja-Magdaleena. H II 28, 725
(14). 1889.

A B 3.

2757

Oleks minu olemene,
teeseks minu tegimine —
küll mina tiaksin, mis mina tieksin:
ma paneks saksad santimaie,
5 talupoead tantsimaie,
ma paneks rouad roomadese,

rellid paneks regidese,
mampsled kõrva malgadese,
härrad iest vidama,
10 tuapoisid takka tõukama!

Tori. H II 21, 290 (5). 1888.

A B 4.

2758

Oleks see minu olemine,
teiseks minu tegimine —
küll ma teaksin, mis ma teeksin!

5 Paneksin saksad santima,
talupojad tantsima,
vabanikud valtsima!

Paneksin härrad äge ede,
härrapojad äästama,
ruuad rugi õsuma,

10 reilnad rehte peksema,
toapoisid tuulama!
Ise mina astuks mõisa peale,
aaksin maha aidauksed,
müüksin ära mõisakoerad,
15 hõiskaksin ja riiskaksin,
härra raha raiskaksin!

Pöide. H II 18, 293 (18). 1888.

1336. SAAGU SAKSAD SANTIMA.

1.

2759

Saassi ma seda nägema,
kui ne saksa santma lääva,
sinisärgi sitta vedama,

5 punasärgi puid raguma,
hahasärgi hakke vedama!

Otepää. H II 31, 40 (3). 1889.

2.

2760

Peass ma sedä nägemä,
kui ne saksa santma lääva,

punapöksida puid raiuma,
sinipöksida sitta looma.

Puhja. H II 30, 117 (6). 1889.

2761

Peass ma seda näta saama,
kui ne saksa santma lääve,
punapüksi puid raima,
sinipüksi sitta lüüma,
5 ruvva saatu rüükimaie,

3.

reili rihte pessemaie!
Sis ma esi heidas härras.
Sangaste. H II 59, 807 (83). 1898.

2762

Piaks ma seda nägema,
kui need saksad santma jäävad,
punapüksid puid raguma,
sinisääred sitta looma,
5 isandid ise tegema!
Ma lääks peale pealikusse,

4.

manu malga andajasse.
Annaks pihta pihlapuuga,
käevarsi vahteriga,
10 turja peale toominkuga!
Saarde. H II 22, 981 (12). 1889.

2763

1337. HÄRRAST VOOLIKSIN HOBUSE.

Ma olin tarka tahutsema,
käsi otsas oolistama:
herrast oolistan hobuse,
prouast teen ma troskakese,
5 kubjast teen ma tollakese,
isandast head jalused,

emandast valan varused!
Kubjast põrgu kutsutakse,
saksu põrgu saadetakse!

Tori. H II 21, 179 (10). 1889.

2764

1338. KUHU SAKSAD SAAVAD.

Ütle siis, kus saksad saavad,
saksad saavad, saksad jäävad?
Talupoeg saab mõisamajad.
5 Mis need saksad jälle saavad?

Härrad põldu kündema,
prouad roogu lõikama.

Pühalepa. H II 74, 878 (3). 1906.

1339. SAAGU SAKSAD SUREMA.

2765

Pidasin mina nägema,
et neid saksuja sureksi,

1.

täna üksi, homme kaksi,
tunahomme viisi-kuusi,

⁵ viisi veedase keriko,
kuusi tuodas Tuonelaie!
Siis saas mahti maamehile,
elo heinaniitajile,

¹⁰ põlv saab põllukündajile,
rõõmu reiepeksajille!

Lüganuse. H II 3, 641 (250).
1888—90.

2.

2766

Saagu, saagu, ma saaguta,
saagu ne saksa kaduma,
rüütli või ärä surema,
saagu põrgus na põlema,
⁵ põrguhauas na aurama,
rahv või ratsal otsa pääle,

vonnid seisku seinäveeren,
parun pannaks alla põhja,
kirikuhärä keset põrgut!

Viljandi. H, Peet 305 (308). 1879.

1340. SAKSAD PÕRGU!

A 1.

2767

Kurat kopib kuusikus,
pagan paugutab paeossa.
Teeb aga tõllaratta'aida,
vana härra vankurida,

⁵ kellega saksu põrgu viias,
talupoegi taeva'asse.

Järva-Madise. EÜS VII 1700 (275).
1910.

A 2.

2768

Kesse koppib kuusikuska,
kesse paugutab pajussa,
raiub alla haavikuska?

tegeb tellaratta'aida —
mil saab saksu pergu soita,
talupoigi taeva aita!

Kurat koppib kuusikuska,
⁵ pagan paugutab pajussa,
raiub alla haavikuska,

Kuusalu. EÜS VIII 2296/7 (14).
1910—11.

A 3.

2769

Kurat teeb kuusikun regesid,
pagan pajoratta'aida
saksu viia põrguessa,
esändid elu-tulesse!

Halliste. EÜS XII 1365 (108).
1914—15.

2770

A 4.

Kurat aga kolkis kuusikus
ja pagan aga paukus paju sees.

Mis nad säääl siis tegivad?

Nad tegid tõllarattaid,
valasivad vaske troskasida,
kellega saksu sõidatakse

ja härrad ära viiakse.

Prouad põrgu sõidatakse:

junker ees on juhatajaks,

10 kilter ukse kiskujaks.

Risti. H II 40, 975/6 (61). 1889—93.

2771

B 1.

Saksa viiäs põrgulõ,
tõmmatas tõrvahauda.

Üts iks ol'l hüdsehaud,

tõnõ ol'l tõrvahaud,

5 kolmas kuum kivihaud.

Saagu iks saksa sandimaie,

uee kinga hulkumaie,

punapüksi puid raiuma!

Karula. EÜS VII 1045 (96). 1910.

2772

B 2.

Saksu viiäs põrgohe,
tõmmatasse tõrvahauda.

Säääl ti kül'le küdsetässe,

tõsõ kül'le tõrvatassõ.

Urvaste. H III 9, 725 (53). 1889.

2773

A B.

Kurat kuusõna kumisi,
tõne haavana habisi.

Kurat tekk kuusen rattõida,

valmist vanno vangõrida

5 sakso viiä, sakso tuvva,

sakso viiä põrguõde,

tõmmada vai tõrvamäele!

Sangaste. H II 5, 547 (13). 1877.

2774

1341. SAKSAD JA SUNDIJAD, PÕRGUSSE!

Oi-oi-oi, orjus suur,
teupoisil tervis vaene!

Päävapalk on pisukene:

kopik kahe pääva kohta,

5 haganas leib ja hapud räemed.

Oi-oi-oi, ola külla!

Teumeestel kõverad käed,

olid rauda peremehed,

sõivad hobuse osada,

10 päitsu täku päidikuda,

kõrvi ruuna kõrva äärtsid.

Olge rõõmsad, teupoisid,

- laske lusti, vaimulapsed!
 Lahti saame sandist saksast,
 15 selle kurja kubja põlvest
 ja selle õela isanda põlvest
 ja selle hullu kiltre käest.
 Juba seda kubjast kutsutakse,
 saksal käsku saadetakse,
 20 kiltred ära viiakse.
 Uut aga tõlda tõrvatakse,
 vana aga ratast rasvatakse
- kubjast põrgu viidenese,
 härra kubja kutsarise,
 25 kilter taga toapoisiks.
 Seal neid põrgus keedetakse.
 Härra lähäb põrgu katla sisse,
 kubjas tuletægijase,
 kilter puuvedajaksi.
- Pärnu-Jaagupi. H IV 2, 477/8 (12).
 1888.

1342. EI KARDA SANTI SAKSA.

2775

Mina ei karda santi saksa,
 liiategi leske prouat,
 kes ei mõista kirjutada,
 laia raamatut pidada.

Türi. EÜS VIII 737 (335). 1911.

1343. MINA VÕORSILE, SINA KURJA SAKSA ALLA.

2776

- Mina lähen võeraste maade sisse,
 sina jääd kurja saksa alla.
 Kui sul liiga tehakse,
 palju vaeva pakutakse,
 5 liiga muret muljutakse —
 keri need sõnad kerasse,
 keri see kera kergeli,
- viska see kera vedese!
 Küll see isa ede läheb,
 10 küll see ema ede läheb.
 Vennad tulevad, vestad seljas,
 pooled vennad, poomid seljas.
- Kärula. EÜS VIII 969 (1). 1912.

1344. ISA SÖIDAB SAKSTE JUURDE.

2777

Iin mõsõ esä hammõ,
 perän uma peiu hammõ.
 Esä lätt ette esändile,
 vasta valla vanambilõ,
 5 sõit suurilõ herrile.

Urvaste, Karula. H II 36, 259 (389). 1892.

Saksa poiss oli joonud täis,
 sittus siidipüksid täis.
 Kõik maailm oli haisu täis,
 pajupõõsas paksu täis.

Kose. EÜS VII 1611/2 (137). 1910.

2772

2773

2774

2775

2776

2777

2778

C. MÕIS RIKAS VALLA VAEVAST

1346. MÕISAD KÜLAS.

A. Mõis sööb härjad, hobused.

1.

2779

Miks on meie maad madalad,
õlgikatussed kadalad?

see sööb härjad, see hobused,
lehma vatsast sööb vasika,
sea põuest põrsukeise,
10 lamba tagand tallekeise.

Siit on meie maad madalad,
õlgikatussed kadalad,
5 et on mõisia külässa,
vallasööja vainiulla —

Lüganuse. H III 12, 125 (6). 1893.

A 2.

2780

Miks on vaene meie valda?
Et on mõisi küla alla.

Naene kandis poega-lasta —
10 sest sai saksal kutsarida,
laia ohja hoidijada,
pika piitsa peksijada!

Kana muneb munakese —
see saab saksa vaagenassa.
5 Lehm toob pisi vissikese —
sest saab saksal lüpsilehma.
Hobu tõi pisi tprutukese —
sest sai saksal tõllatätku.

Väike-Maarja. EÜS VII 2526 (511).
1910.

A 3.

2781

Kust on Kehra kehvaks läinud,
Kehra valda vaese'eksi?

ära sõi härjad ikke'esta,
ruunad raugad rakke'esta,
hallid aiskade vahelta.

Et on mõisinu külässa,
valla sööja vainiulla.
5 Ära sõi härjad ja hobused,

Harju-Jaani. H II 15, 651 (63). 1889.

2782

Miks see Väetsa vaeseks jäi,
Kurjavere ära kadus?
Et oli mõiseni külasa,
valla sööja vainuella.
5 Ta pani küla kümnest maksuma:
tündre pani tüdruku peale,
vaka vananaeste peale,
poole vakka poisi peale.

2783

Miks on meie moad madalad,
õlgikatused kadalad,
ruoguräästad rumalad?
5 Sest on meie moad madalad,
õlgikatused kadalad,
ruoguräästad rumalad —
kus on hoone jo ehitud,

2784

Miks olid meie muad madalad,
õlgikatused kasinad,
roovireasta'ad rumalad?
5 Sest olid meie muad madalad,
õlgikatused kasinad,
et olid mõisinad külassa,
kullipesad koppelissa.

2785

Miks on meie valda vaene,
kihelkonda aiva kehva?
Sest on meie valda vaene,
kihelkonda aiva kehva,
5 et on mõisinad külassa,
valla sööjad vainiulla.

A 4.

Siga tegi seitse põrsukesta —
10 need viidi saksale praeksi,
lammas tõi laugu tallekese —
see viidi saksa laua peale.
Sest see Väetsa vaeseks jäi,
Kurjavere ära kadus.

Türi. H III 4, 130 (18). 1889.

B 1.

seal on maksud peale pandud,
härä asju peab ajama,
10 härä kildu kiigutama,
mõisale tegu tegema.

Viru-Jaagupi. EKS 4^o1, 358 (27).
1879.

B 2.

Tõstaks jumal kange tuule,
kange tuule, põhjatuule,
10 viiks mõisinad külasta,
kullipesad koppelista!

Järva-Jaani. H I 1, 232 (100). 1888.

B 3.

Meil on katus kallakalli,
rooviritvad ripakalli,
sarikad pähe sajavad!

Haljala. H II 9, 842 (125). 1890.

1347. SAKSAD SANDID, MAAD MADALAD.

1.

2786

Saksad sandid, maad madalad,
igas kuus kaerad kasinad,
iga aasta odrad sandid —
ei ma saand õlut ilusta,
5 ei ma saand kalla karästa.
Sest jäi naene võttemätä,

hobe uus jäi ostemata,
lint jäi linna leti peäle,
10 põll jäi poodi varna peäle,
sõrmus jäi sõbra laua peäle.

Vigala. H II 54, 427 (94). 1896.

2.

2787

Saksad sandid, maad madalad,
igas kuus kaerad kasinad,
iga aasta odrad sandid.
5 Ei ma saanud õlut heada,
ei ma saanud kaerakileda —

sest jäi naine võttamata,
hobu uus jäi ostamata.

Tarvastu. H II 66, 600 (121).
1894—1901.

1348. KÜLA PANDI KÜMNIST MAK SMA.

2788

. . . . .
Kurat aga võtku Kuura härära,
kärbaks ta käed mõlemad,
kes pani tükile tööle
ja pani küla kümnest maksma:

5 poole vakka poisi peale,
vaka vana naise peale,
tündri tüdruku peale!

Harju-Jaani. H II 15, 508 (127). 1889.

1349. HÄRRAD ILUSAD VALLA VAEVAST.

1.

2789

Millest need härrad ilusad,
millest need provvad punased,
millest preilid peenikesed,
noored saksad sammetised?

5 Meie higist nad ilusad,
kätevaivast valge'emad.

Tartu-Maarja. H II 44, 103 (10).
1892.

2.

2790

Miks on härrad ilusad,
miks on prel'id peenikesed?
Sestap härrad ilusad,
sestap prel'id peenikesed,

5 et nad valda vaevavad,
kihelkonda kurnavad.

Kursi. H III 9, 417 (2). 1888.

2791

3.

Melles herra meil ilusa,
melles provva meil punatse,
melles preili peenikese,
sammetidse noore saksa?

⁵ Meil om valda vaalimanna,
kihelkonda keträmanna —

selle herra meil ilusa,
selle provva meil punatse,
selle preili peenikese,
sammetidse noore saksa.

¹⁰

Otepää. H II 31, 589/90 (38). 1890.

1350. MIKS ME, VAESED, VAEVA NÄEME.

2792

1.

Aiu-vaiu, vaeva näeme,
miska, vaesed, vaeva näeme,
talupojad, töödä teeme?

⁵ Sest me, vaesed, vaeva näeme,
talupojad, töödä teeme —

et meil saksad saia söövad
ja meil herrad heada joovad,
prouad-preilid peenest käivad!

Harju-Jaani. H II 15, 736 (70). 1889.

2793

2.

Miks me, vaesed, vaeva nääme,
teopoisid, töödä teeme?

⁵ Sest me, vaesed, vaeva nääme,
et need saksad saia söövad,
prouad, preilnad kohvi joovad,
endal poisid pidavad,
poistel palka maksavad,
kallid riided kannavad.

Hobu neil talli pannakse,

¹⁰ kaarad neil ette kantakse,
tõllad-troskad tuuakse;
poisid pukki istuvad,
ohjad neil kätte antakse,
piits tal kätte pandakse,
¹⁵ siis nad linna sõidavad!

Hageri. EÜS X 709 (4). 1913.

1351. KUST SAKS SAAPAD SAANUD.

2794

1.

Kust see saks on saapad saanud,
opmann uhke uue kuue,
valitseja vammuskuue?

⁵ Küla peab töö tegema,
vald peab vaeva nägema —
säält saab saksal saaparaha,

valitsejal vammuskuube,
toapoisil tulup-kasukas.

Viru-Nigula. EKS 4^o1, 152 (233).
1878.

Kust sai kubjas uue kuue,
kust sai kilter kingad jalga,
mõisamees sai mõega vööle,
tallitaja taskud kõrva?

tütтарlapse töö-teusta,
poja põllu kündmisest.

Haljala. H II 9, 609 (10). 1888.

Kust sai kubjas kuue selga,
aidamees sai halli vati,
kilter Peeter kirju vesti,
kärnal Mart sai käimakuue,
vahimees sai valged püksid,
mõisaherra musta mantli,
toapoiss sai tuhvliid jalga,

mamsel maksakarvalise,
mõisaproua pruuni kleidi —
kui põleks vaemud vaeva näinud,
teopoisid tööda teinud!

Jüri. H II 16, 814 (28). 1891.

Saks oli uhke, saapad jalgas,
tuapoiss uhke, tuhvliid jalgas,
mõisapoisil siidipüksid.

vaese orja ohkamisest,
väsiind härja ähkimisest —
sialt see saks need saapad sai,
tuapoiss need tuhvliid võttis,
mõisapoiss sai siidipüksid.

Kust see saks need saapad sai,
tuapoiss need tuhvliid võttis,
mõisapoiss need siidipüksid?

Pärnu-Jaagupi. H IV 2, 543 (25).
1888.

Tiopoiste teenistusest,
vaese valla verevaevast,

1352. TEENI SAKSA SADA AASTAT.

Oh me vaesed öösed orjad,
öösed orjad, päised pärjad,
kinnikiilitud sulased,
raudu pandud palgalised!

vaesel lapsel vanad riided,
orjakesel omad riided.
Pajupuust tal pasled jalas,
kuusekoorest kuued seljas.

Peame teisi teenimaie,
endid vara vaevamaie.

Järva-Jaani. H II 57, 598/9 (11).
1896.

Teeni saksa sada aastat,
saksal selgas siidikuube —

2799

2.

Oh me vaese ja viletsa,
kinnikiilutu sulase,
rauda pantu palgalise!

Piäme tõisi teenima,
5 endid vara vaevama!
Teeni saksa sada aastat,
saksal sä'l'lan siidisärki,

siidisärki, kuldakuube.

Võõral teenjal vana rõiva,
10 vislapuust mul viisu jalan,
pajukoorest pasla jalan.

Otepää. H II 44, 273 (4). 1891.

1353. SAAME SAKSALE RAHA.

2800

1.

Teeme tööda, tütarlapsed,
nääme vaeva, vaesed lapsed!
Saame saksale rahada,
kubjale kuldkübara.

Vaivara. H III 1, 79 (4). 1888.

2801

2.

Teeme, teeme, mis me teeme,
saame, saame, mis me saame —
saame saksale rahada,
vanahärrale varada,

5 isändile ehteida,
rouale roosist põllekesta.

Tarvastu. EÜS IX 341 (106). 1912.

1354. PALJU PEARAHA.

2802

1.

Ut-tut-to ja noo-no-no,
ut-tut-to ja noo-no-no!

Ma tahan kohtust kuulata,
kas on kubjas kuningas
5 ja aulik härra keiser ka?
Ilm tema all küll elavad,
saksad seadust pidavad,
maksuga meid vaevavad.

Meil on palju pearaha,
10 õieti palju õueraha.

Mis meil suuresti maad siis on?
Tuhli-aiad, tapumaad,
pinu taga pakimaad.

Oleks meil õues õunapuud-aiad,
15 kambri otsas kallid puud;
reegid, loomid, marjapuud!
Õunde eest saaks õueraha,
marjamatid maksvad palju.

Jämaja. E 28175/6 (22/38). 1896.

Peaks ma peasma, hellad vennad,
peaks ma peasma Peeterburi
ehk ma riivaksi Riia külge!

Ma tahaksi kohtust kuulata
5 ja ma viiksi aru virstidele,
kirjutaksin kunnigale,
et meil pailu pearaha,
hirmus pailu õueraha.

10 Me ei kuule kunnigad —
saksad meil säädust pidavad,

et meil pailu pearaha.

Oleks meil selle järke maid koa —
oleks meil õues õunapuud,
kambri otsas kallid puud,
15 reegid-loomid-maripuud!
Ounte eest saaks õueraha,
marjatoobid maksvad pailu!

Jaani. H II 35, 373/4 (225). 1892.

1355. KALAPÜÜK MÕISA JAKS.

1.

2804

Mina mees, meremehe poega,
kallis mees, kalamehe poega,
lätsi ma merde müttamaie,
kalajärve katsumaie!

5 Mütti, mis meri mürasi,
pori põhjana porisi,
kalajärve kolasi.

Saie ma sada kalada,

tuhat laja latikuta.

10 Viisi kalu mõisaessa,
lasse saksa laua pääle —
saksa lauda laksati
ja tinakausi tiltsati.

Tarvastu. H II 66, 573 (83). 1901.

2.

2805

Jumal aga suntku Surju saksad,
kärvaku Käru isandad!
Pannid mind merda müttamaie,
järve välja kaevamaie.

5 Ma mütsin — meri mühises,
kõik kalad ära kadusid,
purikad ära pugesid,
lutsud luhta ju ladusid.

10 Purikal pugalad küljed,
ahvenal harjad teravad,
lutsu küljed loogalised,
siiad suured, silmad mustad,
laiad kalad, laugud otsad.

Suure-Jaani. H II 26, 715 (6). 1890.

3.

2806

Kurat võtku kurjad saksad,
kärvaku Käru isandad!

Panid mind merda müttamaie.
Müttasin — meri mürises,

5 tampisin kalad kalda'asse,
viisin vee Villiandisse,
panin papi laua peale.

Isand see tuli — imestas,

18 tuli emand, see heitis risti:
«Mis lindu minule toodud?
Kure kuube ja tedre tekki,
varese vana kübarat,

haraka aluspalakake,
tedre teine tekike!»

Pilistvere. H II 49, 689 (1). 1895.

1356. KONNAD SAKSTELE.

2807

1.

Läksin merre müttamaie,
müttasin — meri mürises.
Mis mul kotisse kukkusid?
Konnad mul kotisse kukkusid.

Narva neitsid naaratelles:
«Se'ep on vähed, mis sinole,
käivad neljatöllakille.»

5 Viisin mõisa laua pääle:
isand kiitis, emand laitis,

Suure-Jaani. EKS 4^o3, 614 (23). 1874.

2808

2.

Mis ma kotisse kogusi?
Konnad ma kotisse kogusi,
viisi saksa lavva pääle,
lassi saksa põrmantulle.

«Mis kala nii küll pia oleme?
Esi na niudit nirgutev,
esi na lõuge lõksutev.»

5 Kik saksa sis sala kõneliv,
Riia härrä heidiv risti:

Karksi. H II 42, 822/3 (3). 1893.

2809

3.

. . . . .
Jumal sunni suurõ härrä,
kärväku karu esändä,
ke ai minnu müttemä,
järve kallu kaema.

5 Ma müti ku meri mügisi,
vähä' vällä, konna' kotti.
Vähä' vei ma Villändihe,

konna' kodu esändile.

Esänd, emänd imetivä':

10 «Kuis nee vähä' nii vägevä'!
Esi nemä neläkäpälise,
katõkümneküitselise!»

Urvaste. H III 9, 614 (2). 1888.

D. MÕISATEGU

1357. TILLUKE TEOMEES.

1.

2810

Olin mina orjas, käisin karjas —
põlvkõrgune poisike.
Öösel peksin mõisareied,
päával kündsin mõedumaad.

kus mina seisin — seinad märjad,
sinna tilkus tiigikene,
kasvas kalajärvekene.

⁵ Kus mina nutsin — nurgad

märjad,

Jõhvi. H II 7, 693 (16). 1889.

2.

2811

Olin mina väikene mehike —
härja sõra suuruke,
härja jala jämedune.
Öölt ma peksi mõisarihed,
⁵ päeva kündsin mõedumaad.

Senna tikkus tiigike,
kasvis kalajärveke.

¹⁰ Säält sai vallal varsa joota,
kihelkonnal kirjuid härgi,
Lääne lastel laksu lüia,
Viru naistel vetta viia.

Kus ma keisin — maad olid
märjad,
kus ma seisin — seinad härmas.

Vigala. EÜS IX 606/7 (10). 1912.

3.

2812

Olli mina väikene mehekene,
põlve korru poisikene:
üüsi pessi mõisarehe,
päivä künni mõõdumaa.

Kanepi. H II 32, 527 (13). 1890.

1358. MIS TEEB TILLUKE TEOL.

2813

1.

Lätsi mea tilluke teole,
väikene vällä pääle.
Vanker võttis vaksutada,
tinatelge tiksu lüia.
5 Hakkasid aisad uluma,
aisakapid karjamaale,
põhjalauad põrisema.

Mis teeb tilluke teol,
väikene vällä pääl.
10 Hobu hirnub heinusida,
hobu karjub kaarusida,
kust võib võtta, kust võib saia!

Paistu. H III 6, 863 (42). 1888.

2814

2.

Mina tilluke tiula,
madal mõesa väl'la peal.
Mul põlnd adra seadijaida,

adraväädi väänijaida,
5 adrakure koppijaida.

Viru-Nigula. H II 34, 359 (90). 1892.

2815

1359. TEOTATUD TEOTÜDRUK.

Oh mina vaene vaimuneidu,
tiutatud taluneidu!
Tiulla mind tiutakse,
karjakorral kahetsetakse.
5 Tiul mind tiutab tiupoissi,
karjakorral kuri kubjas.
Tiupoiss tiutab tossikeseks,
kubjas kutsub kohmetuksi.
Miks nad minda tiutavad?
10 Sellepärast tiutavad,

sagedaste sajatavad,
et lõin kubjal kulmu peale,
tiupoisil tilli peale.

15 Kutsusid mind kuusikusse,
vaimu hella varikusse —
ei ma läinud kuusikusse,
vaimu hella varikusse.

Kadrina. H II 46, 561 (21). 1894.

2816

1360. OOTASIN KOJU LASTAVAT.

Oodin koju lastamaie,
õhtulle aetamaie —
viedi pärga päälle põllu,
viedi hellake esile!
5 Tuli musta mõisa'asta,
linnasaksa salu siesta,
halli aknate vahelta,
viie lapse vitsutaja,

kuue lapse kuivataja.
10 Kuida pean kodu minema,
mehe mieli meelitama,
kaasa kaula hakkamaie,
kuvve alla kudrutama,
vaiba alla vaigistama!

Lüganuse. H II 3, 617 (186). 1890.

Sest mul küll on hale meel,
 et mu pruut käib pärjaga,
 et ta käib tiol teistega,
 vaimuks vaeselastega,
 5 ja siis käib mõisa väl'la peal.

Küll tihti kundi kündis tagi
 ja vallikraavid kaevas kagi.

Kõpu. H II 26, 69 (16). 1888.

1362. NEIU ÕPIB TEOL TÖÖD.

Las mul olla laste hulgan,
 teoliste teiste hulgan.
 Sääl mina õpin õmmelusta,
 kanga katsiklõigamista,
 5 kindasel'la kirjutusta,

sukasäärde säätlemista,
 viiasanga käenamista.

Tarvastu. H II 66, 610 (130). 1901.

1363. KORGİ NIUHKA.

1.

Kuultkem, vennad, kudas oli lugu,
 kuidas oli Koordi Niuuhka lugu!

Niuuhka sündis Suures valdas,
 kasvatati Kantsi valdas.

5 Viimaks võeti Võlla valda,
 anti Antsu Jaani ette.

Aasta teenis Antsu Jaani,
 poole aastat pääle aasta —

ei siis Niuuhka tüdi tööst,

10 ei väsind välja reisidest.

Hanged hakkid alanema,
 vesi hakkas veerema.

Kõik siis sõitsid kõrvidega,

muist siis sõitsid mustadega,

15 Harju Anned hallidega,

Koordi Niuuhka kollastega.

Tuli siis sõge sõnnikuaega —

Niuuhka's viisi sõnnikut tõsta:

ise aas rattud, ise nuttis.

20 Tuli siis suine sooja aega

ja see erku heinaaega —

Niuuhka otsis ormistükki,

kallist kasteheina tükki:

peaks me saama piiberlehta!

25 Viimaks sai sea saanemuru.

Niitas kaare, niitas kaks,

hakkas haigust karjuma,

käsivarsist valu tundma,

rinnaalust riikima.

30 Läks siis küttes küüni juure,

jalge lastes lauda poole.

Leikas leevast viilukid,

kandis karbist räimeksid.

Suu temal sõi ja silmad vaatsid:

35 ehk on kubjas varjust vaatmas,

põõsa tagant põrmutlemas.

Kubjas tuleb põõsest välja,

kargas Niuuhka karvest kinni:

lõi aga pikad pillilood,

40 tasasest kui tantsilood.

Niuuhka hakkas paluma:

«Kulla kubjas, hella kubjas!

Uludes lähen hulga sega,

valusast läen valla sega.»

45 Niuhka hakkas paluma:
 «Peaks see peev nüüd veerama,
 õhtuaeg nüüd jõudema!»
 Saand veerend siis see päevake
 ja jõudnud siis see õhtuaeg —
 50 teised kõik läksid küüni juure,
 muist aga läksid mõisa poole,
 Koordi Niuhka läks Lõppe laidu.
 Läks aga Dipneri härra juure:
 «Tere, tere, Dipneri härra!

2820

Kuulgem, vennad, kuidas lugu,
 kuidas oli Kordi Neuka lugu.
 Neuka sündis Suures valdas,
 kasvatati Kantsi valdas,
 5 võeti viidi Võlla valda,
 anti Antsu Jaani kätte.
 Aasta teenis Antsu Jaani,
 paari päivi peäle aasta.
 Ei ta tüdind ära tööddest,
 10 väsinud välja käimesest.
 Tuli siis suur see suine aeg,
 paras otraküli aeg,
 tuli see söge sõnnikuvidu —
 ei tema raibes ajand rattud.
 15 Tuli siis see ilus heinaaeg,
 siis Neuka hakkas niitama.
 Niitis kaare, niitis kaks,
 laskis järel kuue raksi,
 viskas see vikati kaarele.

2821

Mina punni poisikeine,
 käisi kut tihane teole,
 käisi kut rebane rehele,
 varbelikku valla seas.
 5 Kubjas aas mind koorma otsa,
 rehepapp mind parsile.
 Mina kusi koorma otsast,
 parsilt pisut piisutasi,

55 Kas see laul mul lotja annab,
 kes mind kütab Keskvere randa,
 lõbusasti Lõpe laidu?»

Niuhka läks pissi piimakambri,
 heitis reied tirtsu rõuku,
 60 näitis katkist kärnast kohta,
 mis oli peksnud kubjas Mats.

Kihelkonna. SKS, Niemi I, nr. 333.
 1898.

2.

20 Läks aga küttes küüni juure,
 leikas leevast viiluka
 ja karbist kaks kalakest.
 Isi ta sõi ja silmad vaatsid:
 ehk on kupjas kuulamas

25 ja pöösa taga piilumas.
 Kupjas oligi kuulamas
 ja pöösa taga piilumas.

Ta leikas pöösast pihlakepi,
 hakkas Neuka nahka luppi.

30 Andis tale abu pihta,
 sirutas seljasooni mööda.
 Neuka hakkas paluma:

«Pai kupjas, kulla kupjas,
 jäta see peksu järele!

35 Ma lähen usinast hulga sekka,
 valusaste valla sekka.»

Mustjala. H II 18, 731/2 (2). 1889.

1364. VALLATU TEOLINE.

kusi kupja kulmusise,
 10 rehepapi palgesese.

Härra tuli äkist mõisa —
 kubjas ede kutsuti,
 pappi ede paluti.

Härra hilju ütelikku:
 15 «Kudas sinu kulmud kuhmusis,
 kudas sinu pale paistetand?

Nee o vistist viinavisked, mis sinu palges paistetand, mis sinu kulmus kuhmusiks. Te olete, koerad, kõrtsis käänd!»

Pöide. H II 35, 226/7 (132). 1892.

1365. TEOPOISID TEOLT PULMA.

2822

Töömehed, teopoisid,
vana härra vagikesed!
Lähme teo rehe juure,
lööme kerved seina sesse,
labidad lakka ulu alla!

¹⁰ kaeraokka kasvandikul,
rattasseppa Jaago pojalt.
Oh te, poisid, lollikesed,
miks te jampsi ei juhata,
nõdrameelta naeluta.
¹⁵ Hull nüid jookseb otse tulle!

Lähme Liiva mõisa pulma,
Liiva mõisa Liiso pulma!
Liiso viiaks mehele —
odraokka Annusele,

Tõstamaa. H II 47, 548 (3). 1894.

1366. KUBJAS, VÕTA TÛTAR TEOLE!

1.

2823

Meie kubjas, kulukene,
kilter, hella linnukene,
võta mo tütar teole!
Ma panen kotti kitsekindsud,

⁵ vaotan vasikareied,
põrutan põrssapõtkad.
Laiuse. H I 2, 419 (6). 1888.

2.

2824

Kubjas, kulla-lullukene,
kilter, kirju linnukene,
võta mu tüdär teole,
minu Mari malga ala,
minu Reeta reegutama!
Ma pane tal pühäde palakse,
rapandselevä raasikse,
hapu taari tilgakse.

Kubjas, kulla-lullukene,
¹⁰ kilter, kirju linnukene,
Karu-Aadu, kallikene —
süü kott ja koini tedä,
pane aga päevä paperisse!
Tarvastu. H III 16, 358 (5). 1889.

3.

2825

Kubjas, kulla lullukene,
kilter, kirju linnukene,
võta mu tüdär teole!

Ma pane manu leivakoti,
⁵ ma pane manu lihakintsu.
Rõngu. EÜS VI 298 (4). 1909.

2826

1367. MÕISATÖÖD.

Ämm-piu härja joru,
lähme mõisa teule:
sitked sitta tõstma,
kõva kesa kündma!

⁵ Appi, appi, Annekene,
veere, veike Maiekene,

karga appi, Kaiekene,
tõmba see värav võrusta,
hõbehaagista, hamba'asta!

Jüri. H III 3, 241 (23). 1889.

1368. TEOTEGU MÕISATESSE.

2827

Ise mina olin Holsterissa,
rehed mina peksin Pirmastussa,
teo mina tegin Tarvastussa,

1.

karja söötsin Karistessa,
⁵ õlle tegin Õisu mõisaessa.

Suure-Jaani. H II 26, 635 (13). 1889.

2828

Mina, ritsik, pessä rehe,
kärbelene, käänä koo
sakerpööru sarja pääle.
Rehe ma pessä Riidajesse,

2.

⁵ tõise ata Hallistule,
koodi löön mia Kuressaarde.

Karksi. E 45936 (21). 1892.

2829

Teu tegin Tarvastusse,
rehe peksin Pirmastusse,
karjakorra Karksiesse,
viinakorra Viljandisse.
⁵ Läksin Tarvastu teule,
lass oli seljas, laps oli süles,
pudrupott oli puusa peal,

3.

kördilännik külje peal.
Kolm oli räimi rätikussa:
¹⁰ üks sai süüa, teine müüa,
kolmas jäi veel kodu viia
perenaise meelitada.

Palamuse. H III 8, 549/50 (6). 1889.

1369. TÖÖTEGU TÄNAMATULE.

2830

A. Töötegu võõrale.

Muud teevad isala tööda,
muud teevad emala tööda,
teevad tööda vendadelle.
Ma teen tööda võeraelle,

⁵ rajun puida raipe'elle,
pühin pööratse tubada,
kasin hullu kamberida.
Ei moista tige tänada,

õel ei õelda aitumada.

¹⁰ Küll moistab tige toreda,
õel aga anda haugutusta.

Haljala. H III 2, 400/1 (19). 1890.

B. Töötegu tigidale.

2831

Tegin ma tigeda tööda,
harin hullu aistenida,
kasin kelmi kammerida.

⁵ Ei tunne tige tänugi,
õel ei anna aitumada,
kuri kahte kopikasta.

Mis ta'neb tige minusta,
pudisuu punakivista —
ma võtan vahelt vaese lapse!

Peetri. H II 13, 525 (33). 1889.

C. Töötegu timukale.

1.

2832

Teeme tööd timukalle,
näeme vaeva vargalle.
Timuk ei tiia tenada,
varas vaiva kiidelda.

Võnnu. H II 53, 37 (30). 1895.

C 2.

2833

Tei ma tüüd timukale,
näie vaiva vargale —
es tunne timuk mo tenätä,
varas vaiva kitelskeda.

⁵ Oles ma tennu esä tüüda,
nännu vaiva vanembale:

oles mo esä tenänü,
vanemb vaiva kitelskenu:
siin om tütär tennu tüüda,
¹⁰ lats om kässi laotanu.

Võnnu. H III 10, 304 (6). 1888.

C 3.

2834

Velekese noorökösõ,
noorökösõ, helläkese!
Teeme iks tüüd timohkalõ,
näeme vaiva varga'alõ.

⁵ Tunnõ-õi timohk tenädä,
varas vaiva vasta võtta.

Velekene noorökönõ!

Saa õi tingä tegemäst,
krossi kokko pandmast —
¹⁰ kuri- saasõ iks-sõna krossista,
pahasõna palgasta.

Neiokõnõ noorökönõ!
Oles ma iks tennü esä tüüd,
nännü vaiva vanõmbalõ,

15 esä iks kitnü kerikoh,
avvustõlnu aldõrih:
«Om iks tütär tüüd tennü,
lats kässi laotõlnu!»
Neiokõnõ noorõkõnõ!

20 Jäänü mul kitus kerikohe,
au aldri lävele.

Räpina. EKS 8°4, 446 (20). 1877.

D. Tümiikas töö tänuks.

2835

1.

Iki teeme — ei tenade,
näime vaeva — vannutesse!
Teime tööda timmukulla,
näime vaeva vaabijaanil.
5 Tunne ei timmuk tenade,
vaab ei anna aitummaje.
Kessi me töö tenäsi
või meil massi vaevapalka?
Tüvik me töö tenäsi,
10 malk meil massi vaevapalka.
Võeti panna piude pihta,
piude pihta, servi selga,
vastu valgeda hameda,
ligi pihta peenikesta.

15 Iki kurt pihta punane,
iki seis selga sinine.
Löpe ei pihast piitsajooni,
käevarrest varvajooni,
õlaluust ei õlpujooi.

20 Enne os tennu tüki tööda,
kõrra kangast ma kudanu,
vassa varba veereten —
kui ma pihta jo paranti,
silitsi sinaalusta,
25 kaie kurja kahjulista.

Karksi. H III 5, 917/8 (5). 1889.

2836

D 2.

Kuulsin ikka, vennad hellad,
kuulsin kurja hüidevad,
vaesta lasta vanduvad.
Mina hakkasin põllalt põlastama,
5 aea takka armu andma:
«Oh seda vaesta orjalasta!
Ta teeb tööd — ei tänata,

ta näeb vaeva — vannutakse.
Kes on ta töö tänaja?
10 Tõmigus töö tänaja!
Kes siis maksab vaebapalka?
Matar maksab vaebapalka!»

Vigala. H II 17, 313/4 (3). 1888.

E. Sõrmed sõimati.

2837

1.

Tegin aga tööda — ei tänatud,
nägin vaeva — vannutie;
kõik mu sõrmed sõimatie,
käevarred vannutie.
5 Kõigi sõrmed sõrmusina —

minu sõrmed sõimu täisi,
käevarred vande'eida,
õlanukid õletusi.

Pilistvere. EÜS IX 1137 (92). 1911.

Teke tüüd tütlärlats,
näke vaiva vaesõ lats —
sõski sõrmõ' sõimatas,
käevarrõ' vannutas.

⁵ Sõrmõ sõimas sõmõrillõ,

sõrmõkondi kuslapuilõ,
käevarrõ vabarnillõ.

Urvaste. H III 9, 656 (62). 1888.

E 3.

2839

Tegin tööd — ei tänatud,
nägin vaeva — vannuti.
Kõik mo sõrmed sõimati,
labajalad laimati.

⁵ Kõik mo sõrmed sõimu täide,
labajalad laimu täide,
käevarrad vande'eida.

¹⁰ Mis most soaneb meestel lüia
ehk mis soab most poistel panna,
raudakämmalde rabada,

tulihändade tubida?

Oleks mo pihad pihlakaised,
käevarrad vahterased,
sõrmed sõsteralülista —
¹⁵ siis most suaneks meestel lüia,
meestel lüia, poistel panna,
raudakämmeldel rabada,
tulihändadel tubida.

Kose. H II 16, 125 (156). 1885—87.

A E.

2840

Muud teevad isale tööda,
muud teevad emale tööda,
teevad tööda vendadele.

⁵ Ma teen tööda võõrale,
raiun puida raipele.
Ei mõista tige tänada.

Kõik mu sõrmed sõimatie,

käevarrad vannutie.
Sõrmed sõimuje surevad,
¹⁰ käevarrad vandudessa,
jalad alta haukudessa.

Haljala. H III 31, 393 (14). 1905.

E B.

2841

Tegin tööda, ei tänatud,
nägin vaeva, vannuti.
Kõik mu sõrmed sõimati,
labajalad laimati.

⁵ Tegin ma tige da tööda,
uhan aga hullu hoone'eida,

pühin pöörase tubada,
kasin aga karsi kammerida.

¹⁰ Ei tige mõista tänada,
hull aga tahtis uhke olla.

Türi. EÜS VII 2512 (487). 1892.

1370. JALAD KÕVERAD TEOL KÄIMISEST.

2842

1.

Sest mul seljas suuri küiru
ja mu jalad kõverad —
teoteeda timpidessa,

vaimuteeda vantsidessa,
5 võera kotti kande'essa.

Harju-Jaani. H II 15, 716 (30). 1889.

2843

2.

Läksin ma, tilluke, teole,
abivaimuke, vaole.
Sellep mul on küüraselga —
teukotti kande'es;

5 sellep mu jalad kõverad —
teuteeda kõndides.

Palamuse. H II 27, 563 (1). 1888.

2844

3.

Milles näil jala kõvõra?
Seere vällä vändernü?
Et käünü Koosalõ teolõ,
vanast Võnnu mõisahe.

5 Sääl na litsivä leeväkotti,
pitsitivä piimäpüttü.

Urvaste. H III 9, 701 (8). 1889.

2845

4.

Mistas mo sälgä kühmä küürä?
Teokotti kande'enna.
Mistas mo jala kõvera?
Teotiida tenkienna.
5 Mistas mo hamba kõvera?

Teoräimi süvvaenna.
Mistas mo sõrme kõvera?
Teokotti kõüte'enna.

Kanepi. EKS 8°3, 268/9 (77). 1877.

2846

1371. TEOTEE VÄSITAB.

Oh me vaesed valla vaimud,
pere päeva tegijad!
Ä'ä me käed kuluvad,
ä'ä me jalad väsivad
5 tiuteeda käie'essa,
vaimuteeda vantsidessa,

korrakotti kande'essa!
Tiutee on tipuline,
vaimutee o vaevaline.

Ambla. H II 14, 476 (5). 1890.

1372. TEOL KÄIES VANAKS JÄÄNUD.

2847

Mistest ma, vaene, vanasse jäänü,
tuttu tullu otsa pääle,
sarve silmini sadanu?

mustem muista, tahim tõista,
mustem muista näidesida,
tahim talu tütterida?

Mõisamaada marssiena,
5 teoteeda käüe'ena.

Mistest meie mustem muista,

Halliste. EÜS XII 1257 (33). 1914—15.

1373. HAIGE JALG AHJULE, TERVE — TOELE.

2848

Ai-ai, ai-ai haiget jalga,
terve jalg ei teagi.
Haige jalg läks ahju pääle,
terve jalg läks teole.

Võnnu. EÜS IX 347 (115). 1912.

1374. KODU EI TEA, MIS TEOL TEHAKSE.

1.

2849

Ei tea kodused rahvas
ega muista moisarahas,
mis seal teul tehakse,
abivaimul annetaie.

aisapuu olut punane,
loogapuu mesine leiba.

5 Teul on teivas saiakakku,

Haljala. H I 5, 56 (115). 1892—94.

2.

2850

Ei tää kodutse rahvas,
mis sääl teol tettänesse,
mõisapaigun mõõdetesse.

5 aiateivast antanesse,
kirvesilma kingitesse.

Teol teivast näidetesse,

Viljandimaa. Veske 2, 207. 1875.

3.

2851

Oh mina mõne nägija,
kate-kolme kannataja!
Ätt es tää, nänn es näe,
mis mul teol tettania.

kirvesilma kingitie.
Sii mul vaesel varasse,
armetumal annetie.

5 Teol mul teivast annetia,

Äksi. H II 56, 493 (30). 1895.

1375. PEREMEES KIIDAB TEOPÕLVE.

2852

Peremees, peremehike,
perenaine, naisukene,
peremees kiidab teopõlve,
perenaene vaimupõlve.

⁵ Tule aga tunniksa teule,
päevaks-kaheks katsumaie,
kas pannaks padjul magama,
siidisukkis suikumaie!

1.

Mõisas pilli, mõisas piitsa,
¹⁰ karjub kaskine sugara
meie piki pihtu mööda,
meie servi selga mööda,
õhukest õlada mööda.

Peetri. H II 13, 520/1 (28). 1889.

2853

Peremees kiidab teume-põlve,
perenaene vaimu-põlve.

Tule sina tunniks teule
ja paariks päevaks mõisa paiku:
⁵ küll siis saad tunda teume-põlve
ja selle vaese vaimu-põlve!

2.

Tumingas käib turja mööda,
pihelgas käib pihta mööda,
kadakas käib kaela mööda,
¹⁰ jalakas käib jalgu mööda.

Risti. H II 40, 977 (63). 1889—93.

2854

Peremees kiitis teupõlve,
perenaene vaimupõlve.

Tule tunniks vaatama
ja kaheks tunniks katsuma,
⁵ misuke elu minula!

3.

Siberi elu minula,
vangipõli vaesel lapsel.

Koeru. EÜS VI 1585 (354). 1909.

2855

Peremees kiidab tiupõlve,
perenaine vaimupõlve —
ei läe tunnikski tiule,
päevaks-kaheks katsumaie,
⁵ kuda orjaks oldaneksi,

4.

tiupäivi tehtaneksi.
Orjaks ollakse usina,
karjas käiakse kasina.

Harju-Jaani. H II 15, 638 (37). 1889.

1376. ÕELDI TEOLE TIKKUVAT.

2856

Peremees, perekuradi,
perenaene, Narva lindu!
Ütles mind tiule tikkuvada,

1.

väljapaiku pakkuvada.
⁵ Tiul saab palju magada,
väljapaikus vedeleda

viie venna vahele,
kuue kubja kaenulesse,
kiltre kihlatud käele.

10 Peremees, perekuradi,
perenaene, Narva lindu,
saada oma tüdär tiule,
paaris päävas väljapaiku!
15 Kas ta saab tiul magada,
väljapaikus vedeleda?
Tüdär tuas kui see roosi,
üle lääve kui see lille.

Peremees, peremehike,
perenaine, naisukene!

Ütled mind teule tikkuvat,
väljapaiku pakkuvat,
5 ütled mind teul magavat,
siidisängis sirutavat
viie vennase vahela,
kuue kubjase kainelassa,
junkru halli jupidessa,
20 Mardi musta mantelassa,
Peetri pikissa linussa.

Peremees, peremehike,

Saadeti tüdär tiule,
paaris päävas väljapaiku.

20 Nädalis oli lauba õhtu,
tuli see tüdär kojuje:
oli kui kuinud kuuseoks
ja ära mädand männaoks,
oli kui leekind lepaleht
25 ja hallitanud haavaleht,
kui kollutanud kasetoht.

Pärnu. H II 20, 229 (4). 1889.

2.

perenaine, naisukene!
Minge siis ise teule
15 paariks päevaks katsumaie,
kas teul pannakse magama,
siidisängi sirutama
viie vennase vahele,
kuue kubjase kainelasse,
20 junkru halli jupidessa,
Mardi musta mantelasse,
Peetri pikisse linusse!

Tori. H II 55, 38 (8). 1895.

2857

1377. PÄEVAPALK PISIKE.

1.

Oi-oi, oi-oi, orjus raske,
orjus raske, kurjus raske,
teopoiis töö on raske,
abivaimu vaev on raske,
5 päevapalk on väga vaine —
kopik kolme päeva kohta:

sest pead sööma, sest pead jooma,
sest pead suutäis viina võtma
ja pead trilli-tralli lööma.

Risti. H I 4, 159/60 (46). 1875.

2.

Oi-oi, oi-oi, orjus kibe,
päevapalk oli pisike —
kopik kolme päeva kohta.

Mis see nädal väl'la tegi —
5 laupääv' õhtuks klaasi viina.

Märjamaa. EÜS X 722 (20). 1913.

2858

2859

2860

Oi-oi, oi-oi orjapõli,
meite vaeste vaevapõli!
Oi-oi, oi-oi orjus kange,
teomie-põli tugeva:
5 kopik kolme päeva kohta,
neli kopikat nädalis!
Oi-oi, oi-oi orjapäevad,

2861

Oi-oi, oi-oi orjus kibe,
päevapalk oli pisike:
kopik kolme päeva peale,
nael leiba nädala kohta.
5 Võta naist ja toida last

2862

Hakkasin ma teule minema
oma kahe hobusega.
Ei polnud hobuse otsijat,
ei polnud koti panijat.
5 Isi pidin hobuse otsima,
isi pidin koti panema.
Halli mina leidsin kaerapõllalt,
kõrbi kaeranabra kallalt.

2863

Timbutan tiole minna:
koera seljas korvikene,
kassi seljas karbikene,
sia seljas sadulakene.
5 Ise mina istun hiirerekke,

2864

Läksin, tilluke, teole,
abivaimust vanderdama.
Ise istusin hiire selga,
jalad säädin sääse selga,

3.

meite vaeste vaevapäevad
nii kui karjakoera päevad!
10 Laupa õhtu sain luasi viina,
pühapä sain püti piima!
Muhu. H II 6, 724 (64). 1890.

4.

ja osta piipi tubakast.
Sest saab süüa, sest saab müüa,
sest saab vahest kõrtsu viia.
Juuru. EÜS XI 639 (148). 1914.

1378. TOOLEMINEK.

Siis sõitsin läbi suurde soode,
10 läbi laiade laande.
Siis sain Suure mõisa sõrva.
Sääl mind kubjas palju sundis
ja mul rängast liiga tegi:
ega päev olid kepihoobid.
Pühalepa. H II 6, 129 (167). 1890.

1379. HIIRE SELJAS TEOLE.

1.

panen parra parmurekke,
sian sääred seäserekke.

Kuusalu. H II 34, 630 (275). 1892.

2.

5 pea pannin parmu selga,
leivakoti koera selga.

Maarja-Magdaleena. H II 28, 583
(7). 1889.

Läksin tillukselt teole,
 veikselt mõisavälja peale.
 Ei jõund isi kotti kanda,
 räimekotti kaela võtta —
 5 koti pannin koera selga,
 lassi pannin lamma kaela,

räimekarbid kassi kaela.
 Isi aga istsin hiiri selga,
 jalad pannin parmu selga,
 10 sääred seadsin sääse selga.
 Tori. H II 21, 742 (25). 1890.

4.

Saadeti minno tillokõsõn teole,
 väikesen väläle.
 Esi iste hiiru sälän,
 leevakott ol'l koera sälän,
 5 kaarakarp ol'l kassi sälän.
 Kubijas tulli tokiga,
 esänd hiirohalliga.
 Tahtse minno tagasi aia,

karbatsiga karistada.
 10 Mina kubijat pallega,
 esändät siis hellitämä:
 «Kubijakõnõ kullakõne,
 esändäkene hellakene,
 jäta iks minno teole!»
 Kanepi. EKS 8°3, 233 (42). 1877.

5.

Kord ma sõitsi venna pulma:
 ise iste hiiru selga,
 koti panni koera selga,
 poja panni paadi selga,
 5 tütre koera karvtse selga,

naene vaene varsa selga.
 Siis sõitsi kui maa mürisi.
 Rõngu. H II 30, 762 (25). 1888.

1380. TEDER TEEB TEOPÄEVAD.

Meie mehed metsamehed
 ei läha tedreta teole,
 mõtusata mõisaesse.
 Teder teeb meile teopäävad,
 5 mõtus maksab mõisavõlad.
 Läbe ei pühi pidada.
 Tei mina pühil püünosida,
 kallil aeal kaplosida.
 Tei mina teele tedrepaelad,
 10 arule harakapaelad,
 nurmele nugisepaelad,

küla alla neiupaelad.
 Sain mina teelt tedrekese,
 arult sain mina harakakese,
 15 nurmelt sain nugisakese,
 küla alt sain neuu noori.
 Tedrest sain teotegeja,
 harakast abivaimo,
 nugisest sain nurme kündja,
 20 neiust sain manna magaja.
 Viljandi. EKS 4°3, 554 (27). 1872.

1331. TEOMEHE NÄDAL.

2869

1.

Olin mina muiste teumees,
läksin mina muiste teule:
esmaspe oli heinu tuua,
teisse teibud vidada,
5 kessiku oli kesa kunda,
neljasse nisu niitada,

reede rehte rabada,
laupa lõunast lahti saada.
.....

Saaremaa. H II 66, 149/51 (52). 1898.

2870

2.

Esmasse ma heinas käisin,
teissene ma teivad tõin,
kessiku ma kesa kündsin,
neljasse ma nisu niitsin,
5 reede mina rehta peksin,

laupää lõunast lahti sain,
pühapää ma püksata magasin.

Käina. H II 6, 185 (231). 1890.

2871

1382. HÄRRA REHKENDAB TEOPÄEVI.

Meie härra, rikas härra
istub tuhat tooli peal,
jalad rahakasti peal.
Sulg tal suus ja paber peos,
5 tindilaas tal laua peal —
rehkendab neid raamatuid,
paneb aga päivi paberisse:
esmaspa on heinaniitjad,

teisipa on teomehed,
10 kesnädali kesakündijad,
nel'lapa lammaniitejad,
reede rehepeksijad,
lauba loovõttijad.

Tori. H II 21, 459/60 (2). 1889.

1383. TEOL KÄISIN — TELJED MURDSIN.

2872

1.

Teol mina käisin — teljed
murdsin,
katki ajasin kastipulgad,
maha küll matsakad hobused.
Ära mina rikin ruuna rinna,
5 katkestasin kõrvi kaala,

väsitin veripunase
teotieda timpidessa,
vainutieda vantsidessa,
korrakotti kande'essa.

Vaivara. H II 1, 111 (154). 1888.

Teol mina käisin — tel'lid murdsin,
ära mina murdsin härja sarved,
maha matsakad hobused.

Jüri. H III 3, 260 (10). 1889.

1384. VAIMUD, VÄLJALE!

2874

Vaimud, välja, väljale,
ega enam aega, väljale!
Vaimud, välja, väljale,
kukekene laulis jo,

⁵ südaöö on mööda, väljale,
vaimud, välja, väljale!

Vaivara. EÜS II 251 (289). 1905.

1385. HALB KÜNDJA MÕISA VÄLJAL.

2875

Häste künni härrä vällän,
mõjusaste mõisavällän:
vao aie — tõise vaati,
perve takka säääl piati,
⁵ kengu takka säääl kinniti.

Siis sai maada maltsal kasva,
ohakul sai oma leiba.

Rõngu. H II 30, 755 (5). 1888.

1386. AETI ARUSSE ATRU KANDMA.

2876

Aeti arusse atru kandma.
Kästi külast kütke tuua,
oma kodust uhelikku.
⁵ Ei soand külast kütke'eida,
vallast vanu uhelikka.
Peetri Mari pidas meeles,
see tõi külast kütke juure,
vallast vana uheliku.
¹⁰ Ma tõin metsast matteraida,
pajupõesast pikad vitsad.

Hakkasin atru tassima,
rõugu otsa ringutama.

Teised hakkasid malka soama:
Mardi Mart sai materdada,
¹⁵ Miku Triinu meeliteti,
Liipa Jüri sai lippamaie,
Allika Liisut hauguteti,
Kördi Miina jooksis küütsakille.

Jõelähtme. EÜS X 2091 (374). 1913.

1387. SURGU SAKSA SELG.

2877

Soagu, soagu, ma sajatan,
viigu, viigu, ma vihastan,

seie surgu saksa selga,
katkegu emanda kaela,

5 neitsi niuded nikastagu,
proua puusaluud põdegu,
härra hända äpardagu!
Minu selga terve'esta,
terve'esta, toore'esta
10 kui see noore härja selga

ja vana veikse selga,
tugevama tõura selga,
vägevama värssi selga.

Viru-Jaagupi. EKS 4^o1, 557/8 (18).
1879.

2878

1388. KURADIT KUTSUTAKSE MÕISA PÖLLULE.

Tule, kurat, jõua, kurat,
tule põrgust põlvilegi,
külliliste, kükileste,
seliliste, seljaliste!

5 Tule põldu põimimaie,

laia välja laamimaie!
Põimi sie punane põldu,
laami laia väljakene!

Jõhvi. H II 1, 409 (569). 1888.

1389. VIHM — TEOLISTE ÖNN.

2879

1.

Kui ta kõrra kõmistas,
välku löi ja müristas,
pisut pilvevihma tõi,
kui ta salku sadu tõi,
5 lõikajatel lusti löi,
siis kubjas karjus mõisa õues,
kilter kivirehe pool,
vanahärra valli pääl:
«Olgu nüüd siis õsumine,
10 laske seista sidumine!
Juba need viirad vihma saanud
ja need parmad palju saanud.
Ei need sünni sülle võtta
ega need kõlba kokku panna.
15 Tulge nüüd kokku, teupoisid,
otske üles hobused

ja valmistage vankerid!
Laseme ruunad randa minna,
et see laev saaks lasti pandud.»

20 Seal olid sees siis siidi siid,
siidi siid ja niidi siid,
kalleid kalevipakkisid.

Paneme vanad sõudemaie:
vanad sõudsid — pead vabisesid.
25 Paneme noored sõudemaie:
noored sõudsid — laevad jõudsid.

Siis said laevad sinna maale,
kus need hülgiad munejad,
merekoeerad kükitajad.

Karuse. H III 4, 492/3 (1). 1890.

2880

2.

Kui ta pisut pilve läks,
salka kaks ta sadu tõi,
kubjas tuli kibi kõöne poolt
ja härra aknaraami pealt:
5 «Ja laske seista sidumine,

pange kokku kogumine,
nüüd viljavihud vihma saand,
ja parmad palju märga saand.»

Märjamaa. H II 17, 100 (125). 1889.

1390. KUBJAS KUBU KATSUMAS.

1.

2881

Kurat oli kuueküüsiline,
reiepapp oli reisiline.

Reiepapil reied märjad,
aidamehel haledad silmad,
5 kubjal kulmud kallakilli,
junkrul silmad jooksid vetta
minu kubu katsudessa,
tule otsa tuessagi.

10 Leiti koust siis kuusi iva,
sidemest siis seitse iva.

Siis minu piht küll pekseti.

Sealt sai kubjas koogirasva,
kilter sai ka kingarasva,
vanahärra vankrivoiet.

Haljala. H II 9, 608/9 (9). 1888.

2.

2882

Kurat kubjast kummardagu,
rehepappi palugu!

Kubu ei jäta katsumata,
vihku ette viimatagi,

5 tule ette toomatagi,
hoopi ei jäta löömatagi.

Torma. H II 43, 664 (9). 1891.

1391. TEOPOISID, KILLALE!

2883

Teeme, teeme, teupoisid,
reed teeme remmelgased,
paneme pajuksed aisad,
sõstarased sõbavitsad,
5 munakivista kodarad.

Aean mõisa aeda ette,

kiigutame kilda peale,
liigutame linna poole,
plaksutame Paide poole.

Viru-Nigula. H II 34, 359 (88). 1892.

1392. MÕISA MÄRG VILI.

1.

2884

Ants oli härral aus mees —
Ants läab linna killaga,
härra rukkiviljaga.

Antsu peal saab proovikotti.

5 Ants aga sõidab kõige ees,
kõige ees ja kõige tee
sõni kui linna Lasnamäele.

Seal tuli vastu kaubameesi.

«Tere, tere, linnahärra!»

10 «Jumaleme, killakubjas!

Mis aga vilja teie toote?»

«Rukkivilja meie toome!»

«Aage hobused aida ette
ja tooge pealt see proovikotti.»

15 Ajasin hobused aida ette,
viisin pealt see proovikotti.

«Tehke lahti kotisuu!»

Tegin lahti kotisuu.

Pistis iva hamba alla.

20 «Kuuled sina, killakubjas!

Teie kild on kastetud,
rukkid ära niiskunud.
Kas see on ka sinu süü
või on teie meeste süü

25 «Ei see olnud meie süü, vasta kostin:
«Ei see olnud meie süü,
ei old meie meeste süü,
ei old tiupoiste süü —
30 see oli meie kubja süü,
valju vanahärra süü,

juudakeha junkru süü.
Meie härra tegi uue aida,
uue aida, suure aida —
35 seisis kaua katukseta,
enam aega harjamata —
sest see kild on kastetud,
rukkid ära niiskunud.»
. . . . .

Haljala. H II 46, 337/9 (38). 1894.

2885

Oli ma enne külakubjas,
külakubjas, kohtumees,
pärast sai mõisakubjas.
Härra aas valda käsku andma.
5 Läksin valda käsku andma:
«Valmistage valmis vankrid,
meie lähme ju killale!»

Tuli siis valda mõisa õue,
aasid mõisa aida ede.
10 Mõõtsime suured kotid täis —
siis läksin linna killaga,
vahelese viljaga.

Läksin suurest jõest läbi —
seal mu kilda kasteti,
suured kotid märjas tehti.

15 Läksin linna turu peale.
Tuli vasta turukubjas,
turukubjas ja turujunkur.
Võtsid minult viljaproovi.

20 «Kus see vilj oli märjaks soanud?
Karga siia kaagi peale —
kepid selga lüüasse,
vitsad selga seotasse!»

2886

Hans tegi toa metsa sisse,
suure kõrge kõrve sisse,
paksu pajuräga sisse.
Hundid-karud käisid seal,

2.

Kargasin sinna kaagi peale,
25 kuksin kohe ju paluma:

«Kulla kubjas, pai junkur!

Ei see põle minu süi,
see o selle aidame süi.

Vili oli niiskelt aita pantud —

30 ait oli alles harjamata,
aidakatus kallamata,
seinavahed sammeldamata.»

Tuli siis sinna aidamees,
kargas sinna kaagi peale.

35 Sai mina, vaenemees, valuma,
sai ma turulta tulema,
sai ma linnast lippama,
alevilt sai astuma.

40 Tuli ma Tuudi mõisudesse,
sai mina mõisa roovi alla —
kokk oli kohvikannuga,
mina moosipotiga.

Kokk hakkas kohvi katsuma,
mina moosi mekkima.

Varbla. H II 17, 671/2 (71). 1890.

3.

5 rebased seal saunalaval
söövad Hansu kanamunad,
pillutasid piimapütid,
kallutasid koorekannud.

Hans läks mõisa kaebamaie:
 10 «Oh minu armas härrakene,
 peame ühe uue nõu,
 teeme Hansul uue toa,
 suure küla keske'ella,
 suure valla vainiulla.»
 15 Hans sai valla valitsejaks,
 kihelkonna kohtumeheks.
 Hans läks Riiga rukkitega:
 «Tere, tere, Riia herra!»
 «Jumaleme, maamees!»
 20 Mees, mis sinul müüa on?»
 «Herra, rukkid müüa on.»
 «Kelle peal on proovikott?»
 Hansu peal on proovikott.
 Herra ütleb Hansulegi:
 25 «Miks on rukkid rikutud,
 miks on kilda kastetud?»
 «Oh minu armas herrake!
 Ei see ole minu süü

ega vaese valla süü,
 30 see on kiltri Jaani süü.
 Vili vihmala veetud,
 kaerad kasvand kaste'ella,
 rukkid läinud läpastama.»
 «Ei sa arva, Hansukene,
 35 võllas valmis, vitsad juures.
 Löögem hästi, lööjadmehed,
 toop teil viina toodanekse,
 kann teil õlut kannetakse!»
 «Oh minu armas herrakene,
 40 kuhu jäävad minu naine,
 minu naine, minu lapsed?»
 Herra vastab Hansulegi:
 «Kuhu jäävad ilma naised,
 ilma naised, ilma lapsed —
 45 sinna jäävad sinu naised,
 sinu naised, sinu lapsed.»

Laiuse. ÖES, EK 127, 32/3 (26). 1857.

1393. SUNDIJA SULANE.

Olin mina enne mõisapoissi,
 kandsin härra kannuksida,
 vanahärra vammuksida.
 Nüüd olen sundija sulane,
 5 kopputaja koerapoissi.
 Sundijal on ruunad suured,
 ruunad suured, reied paksud —
 need tahid soala sugeda,
 raudaharjala harida,

1. 2887
 10 kuldakammila kasida.
 Ei suidand soala sugeda,
 raudaharjala harida.
 Viskasin soad sõnnikusse,
 kuldakammi kaasikusse,
 15 raudaharja haavikusse.
 Viru-Nigula. EKS 4^o1, 116/7 (177).
 1878.

Üts o velleke miule,
 hõbepärjake öele,
 kannusjalake kaole.
 Seegi sundija sulane,
 5 palgaline poisikene.

2. 2888
 Sundijal o suure ruuna,
 palga-andjal paadi pakso —
 tahtva na soaga sugida,
 raudaharjala harida,
 10 vaskikammil kaabitseda.

Minu veli vähikene,
vähikene, võimukene —
jõua ei soaga sugida,
raudaharjaga harida,
15 vaskikammil kaabitseda.
Sis mo velle pessetia,
pessetia ja piinatia.
Poole tunni ta seisis tulban,

veerand tunni joosi verda.
20 Nenda lakse vitsa ladva —
laksud kui laene merena;
nenda pauke velle pihta —
paugut kui pikken pajuna.

Helme. EKS 8°2, 241/2 (18). 1873.

1394. PIKK PÄEV MÕISAS.

2889

1.

Oh me vaesed mõisavaimud,
igapääv isanda orjad!
Ööd tuleme, ööd lähäme,
päävad pikad tööd teeme —
5 siiski hellad hermu alla
ja kallid kareda alla.
Ilus kasvab hermu alla
ja kallis kareda alla,
kena kepi keske'ella,
10 valge vannete vahele.
Meie kubjas kullakene,
kallis kirju linnukene!
Eks sa hakka arvamaie,

meeleje tuletamaie,
15 et on mõisas pääva pika!
Nõnna mõisas pääva pika
kui kodu nädala pika;
nõnna mõisas nädala pika
kui kodu oasta pika;
20 nõnna mõisas oasta pika
kui kodu sada suveda,
kümme külma talvekesta.

Viru-Jaagupi. EKS 4°1, 576/7 (30).
1879.

2890

2.

Peremees kiitas teupõlve,
perenaene karjapõlve,
mina kiidan orjapõlve.
Peremees, peremehike,
5 tule tunnist mõisa'aie,
päävast-kahest katsumaie —
kas on pidu mõisa'assa
ja elu isanda iessa!
Nõnna mõisas pääva pikka,

10 kui on kodu nädal pikka;
nõnna mõisas nädal pikka,
kui on kodus aasta pikka;
nõnna mõisas aasta pikka,
kui kodu sada suveta!

Viru-Nigula. H II 34, 399/400 (155).
1892.

1395. PEETI PIMEDANI.

A. Peeti pimedani.

1.

2891

Jo kuluks koduje minna,
aig õleks õhtale ajada!
Jumal sundku suured saksad,
vaevagu vanad isandad,
5 kes pidi pimedas saate,
lasi õlla õhtas saate.

Kivi kompas jalgujana,
vari vaevas säärijana —
ei õskand isani õue
10 ega vennani värava.

Heledaste ikid lapsed,
kumedaste laulis kukke,
haukus koera raudarinda
raudase värava peale,
15 laulis kukke kuldaharja
kuldase kõrenda peale —
siis õskin isani õue,
leidsin vennani värava.

Jõhvi. H II 1, 177/8 (251). 1888.

A 2.

2892

Võtku viisi, veegu viisi,
mis on meie mõisa'assa:
peeta pimedas saati,
ei nää kojuje menna,
5 pime pistab silmajäna,
kivi koppab jalgajäna,

varvas veeretab vareta,
vare vaevab sääreluida.

Viru-Jaagupi. H II 10, 466 (227).
1889.

B. Pandi öösel käima.

2893

Jumal sündku suured saksad,
varjaku vanad isandad,
kes pani öösel hulkumaie,
kuuvalgel kuukamaie:
5 kivi köpsib varba'aida,

rohi ripsib riide'eida,
kaste kastab kapukaida,
hukkab uusi sukkesida,

Viru-Jaagupi. H II 10, 732 (13). 1889.

A B.

2894

Jumal sundku suured saksad,
vaevaku vanad isandad,
kes pidas pimedas saate,
aiva ohtata ootas;
5 kes panid öösel hulkumaie,

kuu valulla kondimaie,
öö valulla, kuu valulla,
kuu valulla, luu valulla,
jumala tule valulla,
10 sosara sole valulla,

ratsu valjaste valulla,
nau nastu kirkavella,
ema helmede valulla.

Kivi kopas jalgadenna,

¹⁵ kandu kopas kandaenna,
varvas veeretat vareta.

Haljala. H I 5, 58 (128). 1892—94.

2895

C. Mõeldi, et pime petab.

Joba õdak jõudanesse,
joba agu alganesse.
Pimmeni meid peeti,
aoni taga aeti.

⁵ Mõtliv pimet pettavetta,
hämärikku hälpävetta.

Ei sii pimme meid ei petä,
hämärikku meid ei hälpä.
Pimme peti mõtsa puida,
¹⁰ hämärikku pikkä hännä.

Karksi. H II 48, 87/8 (10). 1893.

2896

1396. VIDEVIKUNI VIIBINUD.

Oh me vaesed valla orjad,
pisikesed pereme'e orjad,
teorjad tillukesed!

⁵ Pimedas me jäime käimä,
videvikus viibisime,

ei tohi heitä magama,
piäd ei panna piätse'esse.

Kolga-Jaani. H II 66, 752 (8). 1892.

1397. KOHUS KOJU MINNA.

A. Aeg on orjal, aeg on härjal.

2897

1.

Juba kohus kojuje minna,
aeg on arvata majajä,
aeg on orjal, aeg on härjal,
aeg on viiel vennanaisel,
⁵ aeg on kuuel kudruskaelal,

aeg on seitsemal sõsaral —
ju aeg on minulgi minna,
kohus käia tüterilla!

Simuna. H I 1, 49 (30). 1888.

2898

A 2.

Nüüd kulub kuoje mennä,
aig on arvada majasse;
aig o orjal, aig o härjäl,
aig on viiel vennanaisel,
⁵ aig on kuuel kutreskaulal,
aig on seitsmel siemendäjäl,

aig on kaheksmal karjalapsel,
aig on üheksmal ümmärdäjäl,
kümmenel küla-ueksel!

Kuusalu. H II 40, 691 (37). 1892.

B. Juba kuu koja kohal.

1.

2899

Lähme, õed, õhta'alle,
vennad, päeva veeringulle!
Nüüd on kohus kodu minna,
õigus minna õhta'alle,
5 aeg on arvata majasse.

Juba kuu koja kohal,

juba Sõela seisab servi;
nüüd on rooste rohu peale,
kaste kaerakõrre peale,
10 hele heinakaare peale.

Viljandi. H II 43, 329 (18). 1889.

B 2.

2900

Kohus on minna koduje,
õigus minna õhtule,
aeg on arvata majasse!

Juba kuu koea kohane,

5 agu aida harja peal,

juba Sõela seisab servi,
juba laulnud looja kukke,
kõõrutand Maria kana!

Laiuse. H, Ostrov 39 (37). 1887.

B 3.

2901

Nüüd on kohus koju minna,
aeg meid ajab astumaie.

Juba kuu on koja kohal,

juba Sõela seisab servi,

5 juba Vardad vaatvad vastu,

juba kuuluks kukelaulu,

juba tünder tühjaks soanud,
õllevoat jo vasta hõiskab,
võipütt koa põhja näitab.

Ambla. H II 14, 510 (10). 1890.

C 1.

2902

Nüüd kohus koju minna,
õigus minna õhtule,
aeg on arvata aruje.

5 Küll siin jõuab tööda teha,
ei siin jõua pääva mööda,

kuu ei kuldene kuluda,
pääv ei vaskene vajuda.

Väike-Maarja. H II 11, 489 (47).
1889.

C 2.

2903

Jo kohus koju menna,
õigus menna õhta'alle,
aeg on arvata majaje.

5 Nüüd on saksa söömaaega,
junkurite joomaaega,
meie vaeste vaevaaega,
kilterite käimaaega.

Juba kukke laulis korra,

10 kana kõerutas kaheksa,
öölinnuka üheksa,
tuuvike tuhat sõnada,
sada saksa värbelaine.

Viru-Jaagupi. EKS 4^o1, 577/8 (31).
1876.

1398. ÜINE HEINATEGU.

2904

1.

Meie vaesed herra vaimud,
meid on loodud öösel käima,
öösel käima öö valulla,
öö valulla, kuu valulla.

5 Öö valulla lõime heina,
kuu valulla loome kuhja.
Loome soosse suured kuhjad,
arule saud saledad.

Kes sööb soost need suured
kuhjad,

10 arult need saud saledad?
Marija maukad lehmad
söövad soost need suured kuhjad,
arult need saud saledad.

Simuna. H I 1, 50 (36). 1889.

2905

2.

Oh me vaesed mõisavaimud,
tiumehed teised vaesed,
korramehed kolmandamad,
abivaimud neljandamad,
5 viinamehed viiendamad!
Aeti ööse hulkumaie,
mööda muada marssimaie,
mööda kõrbe kõndimaie

öö valula, kuu valula,
10 jumala tule valula.

Öö valula lõime heina,
kuu valula lõime kuhjad,
rehad kuldased käessa,
hõbedased hangubarred.

Ambla. H II 14, 315/6 (14). 1889.

2906

1399. ÜISED ORJAD RIIDEID KUIVATAMAS.

Oh me vaesed üised orjad,
üised orjad, päised orjad,
kinnikiilutud sulased!

5 Paneme kuued kuivamaie,
kasukad paneme kahtumaie,

sitsivestid sirgumaie,
vööd aga vetta nõrgumaie!

Hanila. H III 12, 662 (10). 1891.

1400. ÜÖD TULEME — ÜÖD LÄHEME.

2907

A. Siiski liigub liia vitsa.

Oh me vaised vaimulapsed,
õnnetumad orjalapsed,
ööd me lähme, ööd tuleme,
päivad pikad tööda teeme —
5 siiski liigub liiga vitsa,
painub vitsa paatsapuine,
niksub vitsa niinipuine,

tutjub vitsa toomikaine,
vaarub vitsa vahteraine
10 meie vaesi vaimu pääle,
õnnetume orje pääle.

Vaivara. H II 1, 27 (28). 1888.

B. Siiski hirmu all.**2908**

1.

Meie vaesed mõisavaimud,
 kurja mõisa kõrralised!
 Üöd tuleme, ööd läheme
 päeva pitka tüöd tieme —
 5 siiski hellad hirmu alle
 ja kallid kareda alle,
 kenad kurja keske'ella,

valged vannede vahella,
 Ilus kasvab hirmu alla,
 10 kallis kasvab kareda alla,
 kena kurja keske'ella,
 valge vannede vahella.

Jõhvi. H II 1, 549 (718). 1888.

B 2.**2909**

Meie vaesed vaimulapsed,
 abivaimud aina halvad!
 Üöd tuleme, üöd läheme,
 päeva pitka tüöd teeme —
 5 siiski immed hirmu alla,
 valged vannete vahela,
 kenad kurja keske'ela.
 Seni kurjad kuulemata,
 kui on kukke laulamata,
 10 üölindu hüidemata,
 kanane korutamata.
 Kui saab kukke laulanesta,
 üölindu hüidanesta,
 kanane korutanesta —
 15 siis need kurjad kukutasse,

sõnad halvad annetasse,
 mieled pahad paisatasse,
 kelle muile kui minule,
 tütterelle vaeselle,
 20 lapsele isatumalle,
 lapsele ematumalle.

Ei kuule seda nimeta,
 mis on pannud papikene,
 ristind Riia saksukene,
 25 kirjutand kirikisanda!
 Huorad kuulin hommikulla,
 pordud kuulin puhte'ella,
 litsid liia valge'ella.

Lüganuse. H II 3, 640/1 (247). 1887.

C. Siiski kurjad kukutakse.**2910**

Oh me vaesed saksa vaimud,
 igised isanda orjad,
 kurja saksa kõrralised,
 paha härra palgalised!
 5 Üöd tuleme, üöd läheme,
 pääva pika tüöd tieme —

siiski kurjad kukutakse,
 pahad sõnad paisatakse,
 sõnad halvad annetakse
 10 kelle muile kui minule.

Jõhvi. H III 1, 218/9 (16). 1888.

2911

D. Siiski pelgan pekstavat.

Nüüd on sakste süümaaiga,
junkturite juomaaga,
maamieste magausaiga,
meie vaiste käimaaiga.

⁵ Ööd tuleme, ööd läheme,
päivad pikad tüöd tieme,

siiski pelgan peksetava,
kardan karvu haketava,
ihusseie ihketava.

Jõhvi. H II 1, 235 (343). 1888.

1401. ÖÖL KUI PÄEVAL TÖÖL.

A. Öösil õitsis, päeval karjas.

2912

1.

Ööd mina uian, päevad tuian;
ööd tuleme, ööd lähäme,
päevad pikad teeme tööda;

ööd hoian isa hoosta,
⁵ päevad kaitsen venna karja.

Kadrina. H II 38, 436 (23). 1890.

2913

A 2.

Oh ma vaene ostet ori,
kinnikihlatu sulane!
Üüsä eidsin, päivä karjan,

üüsä kündse mõisa möödumaad,
⁵ päivä valla vakumaad.

Sangaste. H II 31, 773 (13). 1888.

2914

B 1.

Oh me vaesed valla orjad,
kinnikihlatud sulased,
rahal pandud palgulised!

Ööd olen vangis, päevad vangis:
⁵ ööd olen vangis, vaene lapsi,

päevad olen vangis, vaene lapsi.
Ööd söötsin peremehe härgi,
päeval äästsin härra põldu.

Kuusalu. EÜS IX 767 (102). 1912.

2915

B 2.

Oh me vaesed ostuorjad,
ostuorjad, peastupärjad,
kinnikiilutud sulased!

Ööd said olla, päävad käia,
⁵ ööd said olla üksisilmi,

päävad pikad piitsa alla.
Pääval kiigub kiinivars
ja öösel vangub reievarta.

¹⁰ Ei saa vaepa vaevasta,
palakast ei palgasta,

lina ei liigu välja peale, Pea mul paistab pealta vaeba,
 lammas ei tansi lautasa, jalad alta harva vaeba,
 koheoinas koppelissa. keha vaeba keske'elta.

5 Kus ma, vaene, võtan vaeba,
 armetu, aluspalaka? Jüri. H I 1, 339 (1). 1888.

1402. ÕOTÕO TULU TONDILE.

1.

2916

Enne päiva Jeesuselle, Tule tonti — tuo kotti,
 pärast päiva pergelille, tõine tonti — tuo hobune,
 kuradille kuu valula, kolmas tonti — vii koduje!
 paganalle paiste'ella,
 5 tondi kotti ju kogugu, Jõhvi. H II 1, 371 (528). 1888.
 vaese vakka ju vajugu!

2.

2917

Mis on tehtud enne päeva,
 enne päeva, pärast päeva,
 sie mina tondile toutan,
 Vana-Jaagule javattan!

Haljala. EÜS X 1681 (256). 1913.

3.

2918

Mis ma tee enne päiva, tulgu härrale tulus,
 enne päiva, perän päiva — astku härrale abis,
 tulgu tondile tulus, härra aita haljendama,
 astku tondile abis!¹⁰ härra salvi sammeldama!

5 Mis ma tee kuu ajal,
 kuu ajal, päiva ajal — Urvaste. H III 11, 382 (23). 1891.

1403. TEIVAS — TEOMEHE SÄNG.

2919

Küll ma tean teuviisid rattaroobas rokatoover,
 ja siis moistan mõisaviisid: piits on pika kaera vooder.

5 teivas on teumehe sängi,
 ajarõigas peaalune,
 rägastik on hoostetalli, Vaivara. H II 1, 122 (170). 1888.

2920

1404. TEOMEHE KOLM SÄNGI.

Teome'el vaesel kolmi sängi:
üks on mõisa välja peal,
teine kõrtsi laua peal,
kolmas kodu ahju peal.

Palamuse. H II 27, 226 (11). 1888.

1405. TEOLISTE MAGAMISASE.

2921

1.

Kui me teolt tuleme
ja me märjad oleme —
kus me endid kuivatame?

Lähme Rae lauda peale!

Seal on ase ammu valmis,
linad laiale lautud,
padjad pehmeks peksetud.

Seal oli põhku põlvini,

sasi saapasääreni,

¹⁰ kerpa kingakannani,
täiu pastlatärkeni.

Kerbud kõnksid — kõrred suus,
täi läks nurka — noos oli selgas.

Paide. H II 26, 918 (23). 1889.

2922

2.

Kui mi Koristajalt tullimõ,
Vorksa mehe ollimõ —
kos mi hindä kuivatamõ?

Lääme Laari laada pääle —

sääl um põhku põlvini,

sassi saapaseerini.

Kirbu kõnva — kõrrõ suuh,
täi marsva — malga säläh.

Põlva. H II 32, 584 (10). 1889.

2923

1406. VAIMUTÜDRUKU ASE METSAS.

Oh ma vaene vaimutüdruk!
Läksin metsa magama,
panin pea kännu peala,
jalad jäivad lepa ladva peala.

Väike-Maarja. H II 12, 497 (1). 1890.

E. KUBJAS

1407. KURI KUPJAPÕLI.

1.

2924

Meil on kuri kubjapõli,
vali vanaherra-põli:
härjad söövad ikke'essa,
ruunad raugad rakke'essa,

⁵ teumehed teiba'assa,
vaimud vaesed varda'assa!

Simuna. H I 1, 48 (25). 1888.

2.

2925

Kibe oli kiltripõli,
vali oli vanahärra-põli:
härjad sõivad ikke'essa,
ruunad raugad rakke'essa,

ruunad rindu ringutasid,
mehed põlvida põdesid,
sääremarjuda magasid.

⁵ Härjad sarvida ägasid,

Ambla. EÜS VII 2443 (368). 1910.

3.

2926

Nüid on, nüid on, vennikene,
nüid on kuri kubjapõli,
vali vanahärra-põli!

sead on kodu — rangid kaelas,
kanad on tuas — tustid selgas.

⁵ Tiumed kündvad — rauad jalgas,
peremed mõisas — pakud jalgas,

Nissi. EÜS XI 1031 (53). 1914.

1408. KURAT KUPJAKS.

1.

2927

Kurat pantud kubiassa,
varas vallapäälükuse:
aeab valla vardase,

tiomehed teivase,
⁵ kihelkonna kirvesel!

Tori. H II 21, 292 (10). 1888.

2928

2.

On nüüd kurat kubjaks saanud,
varas vallapäälikuks,
kirju kitsi kilterisse!

⁵ tallukas tagaajajaks,
vana kinnas kilteris.

Pantud sukad sundijasse,

Suure-Jaani. H II 20, 668 (38). 1889.

2929

3.

Kurat pantu kubijas,
varas vallavanembes!

⁵ kubja kutsume sis kuradis,
esande ütleme õelades.

Kui meil kubja kurja omma,
esande meil õela omma —

Sangaste. H II 59, 803 (67). 1898.

2930

1409. KUBJAS KURI, KILTER KIRI.

Kilter kiri, kubjas kuri,
herra hännani punane,
junker juureni sinine.

Mustjala. H II 66, 115 (12). 1898.

2931

1410. KUBJAS TULEB REHE JUURDE.

Lähme reiele, õekesed,
käime reiele, kälikesed,
võtame vardad, vaesed lapsed —
kubjas kuulukse tulema
⁵ hiie alta heinamaalta,
kingad krõnksuvad jalussa,
paelad pauguvad järele.

Tuigub keppi tomingane,
vangub keppi vasterane
¹⁰ selle vaese valla peale,
rammetuma rahva peale.

Kose. H II 16, 112 (130). 1885—87.

1411. HÄRRA HEA, KUBJAS KURI.

2932

1.

Ei õles meile härra kurja
ega meie proua kurja —
meil on kubijad kurjad,
vallasüöjad väga valjud.

Viru-Nigula. H II 34, 67 (74). 1892.

Oh seda häada härrakesta,
kuldakrooni prouakesta,
hõbenupu noorta härrad!

Ei meil ole härra kurja
ega ole proua kurja —
kubjas oli meile kurja,

vana kilter meile valju!

Moisasundijad sõgedad,
piitsakandijad pimedad,
10 kepikandijad kadedad.

Haljala. H III 2, 171 (1). 1889.

1412. KOHUS OLLA KUPJAL KURJA.

2934

Eks on meie kupjad kurjad,
kupjad kurjad, kiltrid val'lud,
saksa tienderid tigidad,
härra orjad äkilised.

5 Kohus olla kupjal kurja,
kupjal kurja, kiltril val'lu!
Ei nad karda valla vaimud
ega pelga valla piiad,
kui ei ole kubjas kuri,

10 kubjas kuri, kilter vali,

Õleks mul see võimus käe —
paneks kubja kurgedesta,
härrad ette härgadesta,
saksa lapsed sahkadesta,
15 kilter taha talvadesta,
opman pihu piitsa'asta.

Viru-Nigula. H II 34, 392 (145). 1892.

1413. KUBJAS JA TEOMEES.

1.

2935

Teised läksid õhta ju tiule —
ma läksin hommiku tiule.

Mul olid sahad seademata,
sahaveadid veanamata,
5 adrakured koppimata,
talvad taha toppimata.
Sain mina sahad seadenud,
sahaveadid veanatud,
adrakured kopitud,
10 talvad taha topitud —
võtsin ikke varnastagi,
siis läksin härgi kinni võtma.

Hall ei annud mulle kätte,
Lauk last päitsed pähe panna.
15 Sain mina Halli sarvist kinni,
Laugu sabast sain pidama.

Siis panin härjad ikke'esse
ja panin härjad vankri ette;
panin sahad vankri peale,
20 leivakoti vankrile.
Siis lähen tööle trill ja trall.

Kündsin ma siis kümme sammu —
kuulsin kubja jo tulema
õue alta õunapuusta,
25 toa takka tammikusta.
Viis oli vitsada käessa,
kuus oli keppi kaendelassa
minu vaeseme' varaksi,
tiupoisi tarbe'eksi.

Harju-Jaani. EÜS X 1862/3 (26).
1913.

Pühapäise päevadella
 lähme kõrtsi kõndimaie,
 viha viina võttemaie,
 hüva õlut ostamaie,
 5 kanget kalja kauplemaie.
 Esmaspäev une magame,
 teisipäev lähme tiule:
 pullid põigiti eessa,
 sahad serviti käessa.
 10 Teised lähvad lõune'elle,
 ma läen luurates järele.
 Kubjas minulta küsima:
 «Miks su sahad seadimata,

Oh kubjas, sa kuradi ruoga,
 kilter, kirju koera ruoga!
 Mõõtis mulle suure tüki,
 suure tüki söödimaada,
 5 raasukese ruadikmaada
 suo äärest sompalise,
 mäe äärest mättalise.
 Mina küntä — ei parata.
 Künnan maa ja künnan kaks,
 10 künnan kolmat veidikene:
 ärä mu härjad väsisid,
 sahad saueje vajusid,
 ike jäi inisemaie.
 Katki ajan adrakastid,
 15 puruks-jahuks sahaputked.
 Jätan mina härjad hingamaie,
 ise maada mõetemaie.
 Lüön aga silmad mõisa poole —
 kubjas tuli mõisa poolta,
 20 kilter Kiima kõrtsi poolta,

Tuli mulle käsku teole minna.
 Ise mina läksin hoosta otsma.

künnitükk sul kündemata?»
 15 Mina mõistan, kohe kosten:
 «Jumalal on päivi palju,
 tiupoisil tööda palju,
 värsikestel vaeva palju!»
 Kubjas kurjast kihvatelle,
 20 rehepappi raksatelle.
 Kubjas mul kargas karvu kinni,
 rehepapp mu rindu kinni.
 Ma lõin kubja kummuliste,
 rehepapi rinnuliste.
 Harju-Jaani. H II 15, 660 (82). 1890.

nopib maasta materaida,
 korjab kaendla kaika'aida,
 kelle muile kui minule.
 Tuli minu kündi katsumaie,
 25 vagusida vaatamaie —
 leidis künkad künni pealta,
 peenderad vau vahelta.
 Kubjas tuli minu poole,
 mina astin aia poole,
 30 astin aiast abi suama,
 tueteiba'ast tubinat.
 Lõin mina kubjad kummuliste,
 vanad härrad vastu maada,
 kiltri karvad keerutasin.
 35 Kilter jooksis — killud taga,
 junkur jooksis — julgad taga,
 sitatükk jäi silla peale,
 mudatükk jäi mulgu peale.
 Väike-Maarja. H II 11, 493 (62). 1889.

Musta mina leidsin murupöällalt,
 Halli kaeranabra kallalt.

5 Ise ma astsin Halli selga,
Must aga muidu kõrvas jooksuma.
Läksin teotua juure —
kubjas varsti valmis seal.
Vitsakimp tal selja peal,
0 kaikakimp tal hõlma all.

Mina aga kubjast paluma,
haledasti uluma:
«Kulla kubjas, pai kubjas!
15 Vii mind mullapõllule,
mõõda mulle pisikene tükk,
pisikene tükk ja mullast maada!»
Siis võttis kubjas kuradi selga:
viis mind sauepõllule.

20 Mõõtis mulle suure tüki,
suure tüki sauest maad.

Hakkasin mina kündema.
Kündsin kogu nädali,
seni kui laupe õhtuni.
Hakkasin härgi hingama,
25 mõisa poole vaatama —
siis tuli junkur mõisa poolt,
kilter Kiima kõrtsu poolt.

Iidu-tiidu teole minna,
laupa lõuna lahti saada,
esmaspä uni magada,
teisipääv olli teole minna.

5 Läksin uue mõisa õue.
Kubjas tulli mõisa poolta,
kimp olli keppa kaenlassa,
vädas väätsakast järele:
«Kus sina, kurat, eile ollid
10 ja sina, lontrus, täna tullid?»

Ma olin tarka, mõistsin, kostsin:
«Täna mina tegin teosahku,
võruvitsu väänasin
ja talvu taha toppisin.»

15 Mina kubjast paluma:
«Kulla kubjas, hella kubjas,
mõõda mulle pisikene tükk,

Hakkas mu kündi soskima,
ütles aga tükid sees olevat:

20 «Vaod sul käivad vinka-vonka,
tükid taga tinka-tõnka.»

Siis ütles junkur kubjale:

«Tõmba ta, kurat, otseti!»

Anti mulle selja pihta.

35 Hoobid tegid: kipsa-kopsa,

keha tegi vastu: vipsa-vopsa.

Kui ma, mees, sain üles maast,

kargasin junkru karvust kinni.

Junkur mind aga paluma:

40 «Sinu härjad hästi künnud,
sinu ruunad ruttu jooksnud.»

Junkur aga peasis jooksema.

Jolk jäi ühe sülla peale,

teine turri trummi peale,

45 kolmas koja trepi peale.

Siis sai tuppa kukuta,

uksed ette lukuta.

Reigi. EÜS II 224/6 (38). 1905.

5.

2939

pisikene tükk ja kuiva maada,
kuiva maada, mullast maada!»

20 Kubjast võttis kurat sisse:

mõõtis mulle suure tüki,

suure tüki sopast maada,

sopast maada, sauest maada.

Kündsin ma siis selle pääva,

25 selle pääva, teise pääva,

nädali takka järele.

Küit mul kündis, küür olli selgas,

Valgu vädas, pea vabises,

Tõmmu tõmmas, sarved nõksid,

30 Must olli muidugi väeti,

Hall olli armetu vigane.

Tori. H II 21, 743/4 (26). 1890.

2940

Teomees oli tööle tarka,
härg oli künni peal kavala.

Läksin üle mõisa õue,
läksin mõisa välja peale,
5 abivaimu tüki peale.

Kündsin tüki, kündsin kaksi,
musutan härjad mõlemad,
sihtsin silma mõisa poole.

Nägin kubjasta tulevad,
10 sinisukka paksu saksa

vemmalt vedades järele,
kepikimp oli kaendalas,
vitsavihk oli hõlma all.

Tuli siis kubjas, kõpsis mind.

2941

Kubjas, kurat, tuli mõisa poolt,

kilter Kiiva kõrtsi poolt,
mõetis mulle suure tüki,
suure tüki, laia latsi

5 mäe kui alta märga maad.

Ma hakkasin seda kündama.

Siis härjad ees mul inisesid,
ise mina taga värisesin.

2942

Läksin, tilluke, teule,
vinder-vänder, välja pääle,
tuli kubjas mõisa poolt

5 ja kilter Kiiu kõrtsi poolt,
mõetis mulle palju maada,
palju maada, märga maada,
suure tükki söödimaada.

Mina kubjast ähvardama:

«Oot-oot, kubjas, noo-noo, kubjas,

2943

Teised läind vara teole,
ma lähen hiljapääl järele.
Loodan ruuna rammu peale,

6.

15 Mina ei hoolind sellepärast,
võtsin kubja viisipärast,
kargasin kubja karvu kinni.

Hakkasin kubjast haugutama:
«Ära sina mõeda palju maada —
20 kesamaad on kuivetanud,
rohujuured roostetanud.

Ära see rebib ruunareied,
katkestab aga märakabjad,
kisub Kiiudul küüru selga,

25 Laugule teeb laia otsa,
Päitsu pea pahempidi.»

Vändra. H III 31, 499/500 (2). 1905.

7.

Ma hakkasin kubjast sõimama:

10 «Kubjas on kurati sulane,
pahareti palgaline!

Tite tegid sa tüdrukule,
kaksi lapsekarjasele,
lapse lapsehoidijale.»

Mustjala. H II 66, 326 (246). 1898.

8.

10 las tuleb lauba õhtakene,
pühapäine päavakene,
las tuled külasse ajama —
toast mina võttan toominkase,
haupinust pihlakase,
15 lõön sinu, kelmi, küüru pääle,
virutan viha pärast!»

Viru-Nigula. EKS 4^o1, 167 (261). 1878.

9.

täku täie sammu peale,
5 kõrvi mära kõnnu peale.
Vaat siis kubjas kiusas mind —

andis mulle halva maada,
mäe alta märga maada.

Vao mina aan ja vaksa jätan,
tolli künnan, teise jätan —
siis sain tüki teiste kõrva.

Hakkasin kubjast ähvardama:
«Oot-oot, kubjas, no-ro, kubjas!
Las tuleb lauba õhtukene,
pühapäine päevakene —

Käisin teol kui tihane,
käisin aga rehel kui rebane,
valla seas kui varbelane.

Pisut olli piima lähkerisa,
kolm olli räime rätikusa.
Üks sai süia, tõine sai müia,
kolmas sai koju vedada.
Sellega riksin ruuna rinnad,
katkestasin kõrvi kaela.

Siis läksin jala teole.
Läksin kubja palve'ele:
«Kulla kubjas, hella kubjas!
Võta mind jala teole!»

Kubjas vastu kosteles:
«Kus sinu ostetud hobene,
kus sinu paari palgat härgi?»

Mina mõistsi, kohe ma kostsin:
«Hobu jäi auku opitama,
vares jäi nahka nülgimaie,
korpi jäi kurku lõikamaie.»

Kubjas es kuule minu palvet.
Aas mind vara väl'la peale,
pimedas aas põllu peale,
vara aas külma vaeneala;
mõetis tükid mõetlemata,
andis latsi arvamata
seda santi sauest muada.

Ma ei jõudnud juine jääda,
oma osa lõpetada.

Kubjas tulli mõisa puolt,
pinu olli piitsu tal peusa,
kimp olli keppa kaeneluse,

siis ostan viina viiel mehel,
kutsun kokku kuusi meesta.
Siis lähan koera elpimaie,
koeranahka napsimaie.

Koer oli kuri kiskumaie
iga esmapääv hommiku
sõni kui lauba lõuneneni.»

Põltsamaa. EKS 4°4, 710/11 (16). 1879.

10.

2944

sületäis olli veel süllapuid,
punder vitsu veel puusa pääl.

Kubjas tulli minu puole,
mina jälle kubja palve'ele:
«Või minu kulla kubjukene,
valgepea vanemikene!
Kas annad sa huobid andieksi
või jäta päeva järele?»

Kubjas sai muolt seda kuulda.
Kubjas marsis mõisa puole,
mina jälle jõmpside järele.
Kukutan kubjale kukeluse —
kubjas maha matsatili,
mina jälle peale lipsatili.

Hakkasin siis abi karima:
«Tulge kokku, teopoisid,
vadige kokku, vaimulapsed!
Minge nüüd sõites Sõeru metsa,
tuoge muole tuominguida,
kandke neid kasematakuida,
et võin mõeta kubja külgi!»

Aga kubjas peasis minu käest.
Kubjas marsis mõisa puole,
mina jälle liikusin linna puole.
Aga sain ma koiduks kohtu ette,
vara enne valge'eda.

Küsis siis kohus minulta:
«Või minu kulla lapsukene,
mis suol vaesel vaevaksuagid,
et tullid koiduks kohtu ette,
vara enne valge'eda?»

Mina mõistsi, kohe ma kostsi:

2945
65 «Või minu kulla kohtuhärrad!
Ma tulli kohtu kaibamaie,
oma õigut nõudemaie:
kubjas on kurja, vanem on valju,
70 takkatoppijad tigidad,
vitsaväänijad vägevad,
kepikandajad kadedad,
hirmuandijad armetumad.
Aasid mind vara välja peale,
80 pimedas juo põllu peale,
75 vara külma vaineala.»

Küsis siis kohus minulta:
«On sul taskus taalderida,
on sul kukrus kuldaraha,
hõberubla alla hõlma,
80 puoli rubla puusa peale?
Aga siis ma anna sulle õigust,
kuulan kohtuga järele.»
Jälle ma mõistsi, kohe ma kostsi:
«Või minu kulla kohtuhärrad!

2945

Olin enne noori meesi,
oli mul kolmi heada hoosta:
üks oli halli, teine musta,
kolmas poati poisikene.
5 Läksin metsast puida tooma:
laon halud halli peale,
muud puud musta peale,
pakud panin poadi peale.
10 Kubjas tuli mõisa poolta,
kaigaskeppi kaendelissa.
Lõi minul pitki pihta mööda,
lapiti abaluid mööda,
servi selgaroodu mööda.
15 Mina kubjasta kutsuma:
«Oot-oot, oot-oot, kubjakene!
Lähme ausa herra ette —
küläp me soaneb siiski näha,
kumal see kohus ülema,

85 Muol pole taskus taalderida,
ei ole kukrus kuldaraha,
hõberubla alla hõlma,
puoli rubla puusa peale.
Ma jäi vara vaesieksi,
90 vara võeraste varale;
muol on isa ammu surnud,
ema sai maha maetud:
kirstulauad mina kerjasin,
kerjasin kirstu tegijada.
95 Kirju lindu teinud kirstu,
ööpitk laudu hüüveldanud,
tauss on naelad tagunud,
halli lindu kainud hauda,
paolindu pannud mulda,
100 herilane veel kella helistanud,
lagled ajand hiada lauluviita.»

Muhu. H II 6, 710/5 (55). 1890.

11.

kumal see kohus alama!»
20 Kubjast siis aita pandaneksi,
kilter keldri lükataksi.
Ma lään läbi mõisa õue —
kubjas hüüab aidastagi,
kilter kiilub kelderista:
25 «Tule seia, teopoissi.»
«Mis mina tulen, kubjukene!
Juba minu kohus mõistetud,
vahimees välja hüietetud,
vitsad valmis leigatetud
30 sinu nahka nülgimaie!»
Lööjamehed, lööge peale,
et need vitsad vinguvad,
vitsaladvad laksuvad!

Koeru. H II 13, 127/9 (20). 1888.

Ma vaene vana teomees
läksin teispää tiule,
Väntras härra välja peale.

Panin kubja tükki mõetma,
5 kas käin kubja järele —
kas paneb tüki paraja
või astub sammud sagedad.
Kubjas mõetis suure tüki
ja astus sammud sagedad.

10 Kohe löin kubjal kukelasse.
Kubjas kukkus kummuli,
ise kargan kaela peale,
taon tahaotsa peale.

15 Kubjas läks mõisa kaebamaie,
ma lähen kubja järele.
Kubjas astus härra ette,
ma siis kuulan ukse taga.

Kubjas ütles härrale:
«Orinalt Otsa Antsu poega,
20 see tuli täna teole.
Pani mind tükki mõetemaie,
ise käis minu järele.
Ta löi kohe minu kukelasse,
ma siis kukkusin kummuli,
25 ta siis kargas kaela peale,
tagus tahaotsa peale.»

Härra ütles kubjale:
«Las tema, sigavet, sisse tulla!»

Ma siis astusin härra ette:
30 «Kulla härra, kuulge nüüd,
pai härra, palun teid!
Pisukene tükk ja ilus künd,
suur tükk ja sant künd.
Ma säen sahad servakille,
35 lasen adra laugu käia —
kus on ruumi rohul kasva,
ohakal ulu elada
ja maltsal muad valitseda.
Ei riku jumika juurt,
40 ei pilla paju pereta,
tapa takija südanta.
Jumikal on juured suured,
takijal on lapsed targad,
pajul on pere paraja.»

45 Siis härra ütles Antsule:
«Kui kubjas mõedab suure tüki
ja astub sammud sagedad —
kohe löe kubjal kukelasse,
ise karga kaela peale,
50 tao tahaotsa peale!»

Vaivara. H II 1, 102/3 (146). 1888.

13.

2947

Läksin, tilluke, tiule,
madaluke, mõisinuie:
härjad voeriti eessa,
sahad sõrvi vankurilla,
5 ise põigiti pialla.

Läksin mõisa kündemaie —
kubjas tuli mõisa poolta,
tüki tikud kaentelassa
mulle moada mõetemaie,
10 suurta tükki soovimaie,
laia välja loovimaie.

Mina kubjasta paluma:
«Kulla kubjas, pai kubjas!

15 Ära mul mõeda märga moada,
suurta tükki sombiauku!»

Kubjas ei kuulnud palvetesta —
mõetis mulle märga moada,
suure tüki sombiauku,
loovis mulle laia välja.

20 Siis mina hakkam kündemaie,
märga moada mässima,
sombiauku soomima.

Ära mul väsis küütu härga,
ära mul väsis lauki härga,
25 ära väsisid härjad mul mõlemad.

Siis läen nutte'es koduje,

nutte'essa, niiskudessa.
Eit tuli vasta, taat tuli vasta:
«Mis sa nutad, noorimeesi?»
30 «Oh sa kuri kubja Jüri!
Mõetis mulle märga moada,
suure tüki sombiauku,
loovis mulle laia välja.
Siis mina hakkasin kündema,
35 märga moada mässima,
sombiauku soomima.
Ära mul väsis küütu härga,

2948

Täna on meil pulmapäeva,
pulmakann on meie käes.
Hoome uni magada,
teisipäeva teole minna,
5 kubjakesta kummardada,
rehepappi paluma.
Kui ei anna päevi järke —

2949

Meie kubjas kullukene,
maasulane, marjukene,
kilter kirju linnukene!
Löö kella, helista mõeka,
5 lase lapsed lõune'elle,
õekesed õhtaelle!

2950

Oh minu kuldane kubijas,
mesimarja mõisameesi!
Löö keppi, helista kella,
lase lapsed lõune'elle,
5 õed hellad õhta'alle,
kelmid keskehommikulle!
Lapsed lõunata paluvad.

ära mul väsis lauki härga,
ära väsisid härjad mul mõlemad.»
40 Eite kuulis, vasta kostis:
«Ära nuta, poega noori!
Meil on kodu kolmi paari:
ühed on tööle tugevad,
teised veule vägevad,
45 kolmandad künnile väledad.»

Kuusalu. EÜS IX 761/3 (96). 1912.

14.

ma löön kubja kummulisti,
rehepapi rinnulisti.
10 Ise mina astun mõisahärraks,
kilttri-kubja kirjutajaks,
aidamehe asemele.

Mustjala. H II 66, 282 (200). 1898.

1414. KUBJAS, LASE LÕUNALE!

A. Kubjas, lase lõunale!

Lapsed lõunata paluvad,
õekesed õhta'ada,
vennad keskehommikuda.

Haljala. H II 9, 650 (41). 1888.

B. Päev lõunas, orjad lõunata.

Päeva lõõrib lõune'ella,
keerib keskehommikuta —
10 meie lõune lõõrimata,
keskehommik keeramata,
höbehaljas hõerumata,
katel, kulda, küürimata.
Lõhe lõõritab meressa,

15 kala keerab kaldaessa;
lõhe ootab lõhkujada,
kala katkiraiujada.

Külapoiss, minu hella venda,
viska maha mantelida,
20 seljast see sinine kuube,
maha maksakarvaline —
siis tule lõhet lõhkumaie,
kala katki raiumaie,

siiakesta siilumaie,
25 särjekesta säärimaie!
Lõhu lõhe lõune'esta,
siiad suured suuruksesta,
kalad keskehommikusta,
havid sööma-aluksesta!

Haljala. H II 46, 303/4 (7). 1894.

C. Juba mujal söödud.

2951

Meie kubjas kullakene,
kilter kirju linnukene,
valla valge sakselane!

Eks sa hakka arvamaie,
5 meejeje tuletamaie,
et on Lõõsas lõuna söödud,
mullu Muuga mõisassa,

ammu Harjussa peetud.
Meie alles hakkamata,
10 meie lõuna leikamata,
keskehommik keetemata.

Väike-Maarja. H III 17, 175/6 (12).
1894.

D. Juba teised söönud.

2952

Meie kubjas kullakene,
kilter kirju linnukene!
Lase lapsed lõune'elle,
õiged aega õhta'alle!

5 Teised söövad teista korda,
kodulesed kolmat korda —

meie ilma eine'eta,
kala katki raiumata,
meie lõhe lõhkumata.

Türi. H III 4, 103 (11). 1888.

E. Juba tüdib tühi kõht.

2953

Kubjas, kulla onuke,
kilter, hella ätike,
lase lapsi lõunaelle!

Juba neil tüntsus tühja kõtu,
5 nõrgus nõrka öö-alune.
Kuri tuli neile kubijile,

kibe neile kilterille,
valu vallapäälilikille,
kui see näiu närbinessa,
10 kõva maale kõrbunessa.

Tarvastu. H II 25, 791 (121). 1890.

F. Küllap pakud taevas süia.

2954

1.

Kubjas, kulla linnukene,
lase lapsed lõune'elle,
õigel ajal õhta'alle!

Kui ei lase lõune'elle,
5 õigel ajal õhta'alle —
küll siis tasud taiva'assa.
hulgud luoja ukse suussa,
piimalähkeri pihussa,
leivakannikas käessa,
10 silgukarp oli kaindelassa:

«Tulga süöma, vaimulapsed!»
Ju vaimulapsed vastasid:
«Ei taha süüa, kubijukene,
kui ei andanud ajalla,
15 kui ei andand, kui halusin,
kui ei pakkund, kui palusin!
Nüüd süö ise, et jäed sõgedaks.»

Jõhvi. H II 1, 370/1 (527). 1888.

2955

F 2.

Meie kubjas kullukene,
ülevaatiija vagane,
tagasundiija tasane,
lase lapsed lõune'elle,
5 õed hellad õhta'alle,
kälid keskehommikulle!
Lapsed lõunata paluvad,
õed hellad õhtakesta,
kälid keskehommikuda.
10 Ku et lase lapsi lõune'elle,
külap siis kõnnid taeva'assa,
märss on männatu õlalla,

leivakotti on käässa,
silgukarbid kaendelassa.
15 Sial sina hüüad ühtepuhku:
«Tulge süöma, vaemud vaesed,
tiumehed teised vaesed,
korralised kolmandamad!»
Ei mina taha taevas süia,
20 ku et annud mua pial süia,
kui sial tükkas tühja kõhtu,
nõtkus nõdra vüöalune.

Kuusalu. H II 34, 192/3 (56). 1892.

G. Kubjas ei lase lõunale.

2956

1.

Nüüd on sundijad sõgedad,
kepikandijad kadedad,
piitsakandijad pimedad!

Ei nad tunne tundisida,
5 arva'i pääva aegusida,
määra'i pääva märkusida.
Pääva lõõrib lõune'eie,
kierab keskehommikuie —

meie lõune lõõrimata,
10 keskehommik kieramata.
Süia ta'ab süda vesine,
juua kuiva kurgukene.
Suur on meie sundijani,
hirmus hirmuandijani
15 ja kuri karistajani:
võtab lüia piki pihta,

piki pihta, servi selga,
otseti üle õlade,
lapeti üle labaluu,

20 lüüb, et luu näikse,
liha kanduni kaukse.

Viru-Nigula. H II 34, 100 (106).
1892.

G 2.

2957

On nied sundijad sõgedad,
piitsakandijad pimedad,
kepikandijad kadedad!

Ei lase lapsi lõune'elle.

5 Lapsed lõunata paluvad,
kenad keskehommikuda.

Juo Virussa süidi lõunat,
ammugi Alutagana —
meie suled suurukseta,
10 haned taeva-eine'eta,
kärbased käupalata,
meie lõhe lõhkumata,

kala katki raiumata.

Lõhe lõõritab meressa,

15 kala kierab kalda'assa,
lõhe uotab lõhkujada,
kala katkiraiujada.

Minu hella vennikene,
tule lõhe lõhkumaie,

20 kala katki raiumaie,
et saab sulge suurukseie,
kärbane käupalaje.

Haljala. H II 9, 178 (11). 1889.

H. Hea ja kuri kubjas.

2958

Meie kubjas kullakene,
kilter kirju linnukene!
Laskis lapsed lõuna'alle,
õiget aega õhta'alle.

5 Teie kubjas kuradi poega,

kilter kirju litsi poega:
ei last lapsi lõuna'alle,
õiget aega õhta'alle.

Türi. EÜS VIII 738 (338). 1911.

1415. KUBJAS, LASE ÕHTULE!

1.

2959

Meie kubjas kullakeine,
isand hella linnukeine,
anna õhtu õiged aiga,
poolbe õhtu poolest päeva!
5 Sis ma kita kirikunna,
auste su alterenna.

Ku'i anna õhtud õiged aiga,

poolbe ei õhtud poolest päeva —
ma pane karu kaara selga,
10 hundi pane ma hobeste selga,
tõbe naiste-laste selga,
luupaine su enese selga!

Karksi. H II 23, 281 (14). 1889.

2960

Lase mu varra vallale,
õigel ajal õdagule —
sis ma kutsu kubijassa,
hõika hellä esändessä!

⁵ Oh mu ärtu härräkene,
kuldakrooni provvakene!
Tuke siiä tooli pääle,
saisa toolileeni pääle,

2961

Kuldaküpär, me kubijas,
vaskivöö, me vanemba!
Laske varra meid vallale,

2962

Ega ei tiiä teolise
ega ei mõista mõisarahas,
mis iks teol tettänes!

⁵ Teol tetti teibesid,
kaahkit kalmatõ lävele
kubijide kuivatõlla,
kilteride kinni pittä.

Lase iks kodo, kubijakõnõ,

2.

vahi oma valla pääle:
¹⁰ kuis su valda vaevatassa,
perätvalda piinatassa.

Usse kiitsva kikka aani,
värre valla valge'eni.

Otepää. H II 44, 645 (140). 1893.

3.

enneaiga õdagule!

⁵ Meil om kodu ju kavve'en.

Sangaste. H II 44, 612 (41). 1893.

4.

vallalõ jo, vanõmbakõnõ!
¹⁰ Suud mi jo sullõ anna,
suud jo suurõ varballõ.
Kotoh uutva ulli latse,
piuhkva piimälinnukõsõ.

Võnnu. H III 10, 271/2 (6). 1888.

1416. KUBJAS, ÄRA LÖÖ!

A. Ennem löö malka maale.

2963

Meie kubjas kullakeine,
isänt hellä linnukeine,
pia peenik vitsakeine,
kanna kerge kepিকেine!

⁵ Ärä sa lüvvä lühikesta
ega pessä peenikesta!

Tunnet viha tullevete,
pahameele paisuvete,

1.

halva meele astuveta —
¹⁰ löö malka sa maasse,
löö vitsa sa veesse!
Malgajooni jääs maasse,
kepijooni jääs kivisse,
vitsajooni vee pääle.

Karksi. H, R 5, 100/1 (6). 1890.

Oo mu kubjas kullake,
kilter kirju linnuke!

Ära löögu vaesta lasta
ega pessa peratumat!

⁵ Enne lüü kepi kivi vasta,
enne lüü malka maada vasta —
ennegu lüüd lühikesta,
ennegu perrat peratumat,

tõmbad sa tõra-alusta.

¹⁰ Kivi pääl jääs kepijoone,
maa pääle malgajoone,
vette jääva vitsajoone —
nenda jääs näio piha pääle,
kabu kuldakaala pääle.

Helme. EKS 4^o3, 367 (2). 1874—75.

A 3.

Kuulõ, kulla kubijas!

Ärä lüü lühükõst,
ärä pessü peenükõst!

⁵ Lüü sa keppi kivvi vasta,
vala vitsa vette vasta,

sis su süä süttüs,
pahamiil paranõs.

Rõuge. H I 2, 585 (10). 1888.

A 4.

Härä istub ääsi pääl,
proua aknaruudi pääl,
vaatab vaese valla pääle,
kudas valda vaevatasse,
⁵ teopoisse piinatasse,
talutütteid tapetasse.

Kubjas aab valla vardasse,
teopoisse teibaesse.

¹⁰ Oh minu kullatse kubije,
Enne löõ keppi kivesse,

enne löõ malka maada vastu,
enne löõ tokki turvast vastu —
enne ku niidad neidusida,
¹⁵ tapad talutütterida.

Oles neil pihta pihlapuusta,
õlanuka õunapuusta,
käevarre vahteresta,
sõs saas minusta teie lüüa,
²⁰ teie lüüa, teie pessa.

Tarvastu. H IV 3, 294/5 (13). 1890.

B. Pulma kutsutakse.

1.

Mede kubjas kullakene,
majavanep marjakene,
ära nüüd lüvva lühikesta
ega nüüd pessa peenikesta!

⁵ Mede kubjas kullakene,
majavanep marjakene,

tuusid sa viha tuleved,
pahameele paisuveta —
pia sa vitsa peona,
¹⁰ kanna keppi kaenlaessa!
Kanna süa kaenle'enna,
pia sa vitsa peona!

Meie kubjas kullakene,
 lüü sis vitsa vesile,
 15 lüü sis keppi kesale,
 lüü sis malka maale!
 Malgajoone jääs maale,
 kepijoone jääs kesale,
 vitsajoone jääs vesile.
 20 Ära sa lüvva näidusida,
 ära sa lüvva lühikesta,
 ära sa pessa peenikesta!

2968

Kilter kirju linnuke,
 kubjas kulla-rulluke!
 Ära sa peksa peusid,
 napsi noori neusid!
 5 Tuleb sui, sõuab sügise,
 paari päevi pääle Mardi.
 Kui need pulmad tehtanessa —
 kubjas pulma kutsutakse,

2969

Mede kubjas kullakene,
 kilter kiidulinnukene!
 Ei ta peksa pisukesti
 ega lüü lühekesi —

2970

Ma tegin toa tuule peale,
 maja marjavarre peale,
 sauna saareoksa peale.
 5 Isi mina istsin nurga peale,
 vaatsin vaese valla peale,
 kudas seda valda vaevati,
 vallalapsi laedeti,
 suuremida surmati,
 pisemida piinati.
 10 Hakkasin kubjasta paluma:
 «Kubjas kullu-lulluke,

Kui viias tüdruk mehele —
 kubjas pulma kutsutesse,
 25 kubja naene — kaasanaene,
 kubja poiga — peiupoissi,
 kubjal hame antanessa,
 kubjal kinda kingitesse,
 suurätti soovitesse,
 30 kubjanaesel sukkesida.

Karksi. H III 13, 818/9 (2). 1892.

B 2.

kubjal kindad annetakse,
 10 paelad ümber pannetasse.
 Mis selle kubjal süüa anti?
 Ussi huuled, konna keeled,
 sitika sinised sooned,
 parmu paksu reietuumed.

Mihkli. H II 24, 831 (9). 1889.

C. Peksa perelapsi.

1.

5 peksab perepoeGISIDA,
 tambib talutütterida.

Tori. H II 21, 292 (9). 1888.

C 2.

kilter kirju linnuke,
 ära sina peksa vaesid lapsi!
 Neil põle aega haige olla,
 15 haiged kõhtu kõberdada,
 haiged selga sirutada.
 Peksa peretütterida!
 Neil o aega haiged olla,
 haiged kõhtu kõberdada,
 20 haiged selga sirutada!»

Audru. H II 19, 878 (9). 1889.

1417. Kuhu LÄHEB ORJA OHKAMINE.

1.

2971

Kuhu lääb orja ohkamine,
vaeselapse vandumine?
See lääb kubja kuue peale,

kilteri kübara peale,
5 rehepapi rinna peale.

Palamuse. H II 27, 305 (5). 1889.

2.

2972

Kohe lähväd orja ohkamised,
vaestelaste vandumised?
Need lähväd kubja kuvve külge,
kilteri kübärä piäle,
5 noore härra nupu piäle.
Ära sina lüü vaesta lasta,

valusasta vaesta lasta —
käsib su käed mädätä,
küünärpuuni külmä võtta.

Kodavere. EÜS II 398/9 (126). 1905.

3.

2973

Kuule, kubjas kullukene,
kilter hella linnukene,
ära sina lüü aga orjalasta,
valusasta vaesta lasta!
5 Kuhu läheb orja ohkamine,
vaeselapse vandumine?
Kubja uue kuue külge,

kilteri kübara külge,
rehepapi rinna peale.
10 Ori ohkab hommikulla,
vaenelaps vara-hilja.

Tartu. H II 29, 73/4 (2). 1888.

1418. KUBJAS, ÄRA PEKSA PEIU EES!

2974

Kulla kubjas, pai kubjas!
Ää mind peksa peiu ees,
noomi noorde meeste ees,
ää taple tiupoiste ees!
5 Noomi mind rehe nurga taga,

taple härra talli taga,
peksa piimakelderis!

Karuse. H II 2, 282 (408). 1889.

1419. KUBJAS, LASE MAGADA!

2975

Kubjas tulli kodu poolt,
mina joosi mõtsa poole.
Oh mu kulla kubjakene,

kas taht's punda tubakut
5 või taht's toopijä õlut?
Lase varikun magada,

riida ala ringutämä,
aia ala haigutämä!

Üles ma kissi kivinurme,
10 üles ma lahi laaneveere,

härja võõrildi vedäsi,
luu-või-sarve luigutälle.

Sangaste. H III 7, 164 (4). 1889.

1420. HEA KUBJAS TEEB NIIDIST PIITSA.

2976

1.

Miks on vaiki meie vaimud,
meie tüttärid tosised?

Kas on need kubijad kurjad,
tagakatsujad karedad,
5 vitsaleikajad vihased?

Ehk ma ütlen ümber jälle,
taas ütlen tagasipäide:

ei ole need kubijad kurjad,
taga-ei-katsujad karedad,
10 vitsaleikajad vihased!

Ei see lüöne ühest süüsta
ega tõisesta tõrele
ega kopa kolmandasta

ega näka neljantasta.

15 Kui tien süüdi viisi-kuusi
ja tien pahada palju —
siis tieb niidist piitsakese,
õlekõrrest varrekese,
miska lüöneb vaimulapsi,
20 karisteleb teomehi.

Kuhu jäi minu kuulu kubjas,
kuulu kubjas, kiidu kilter,
laseks lapsed lõune'ella,
õed hellad õhtaella!

Jõhvi. H III 1, 229/30 (27). 1888.

2977

2.

Hea kubjas valla vasta!
Küläp ta hoiab oma valda
muude valdade vahelta,
kihelkonna keskelta.

5 Vald o vaevane ees,
kubjas kuldne järele —
niidist piitsuke peos,
õlekõrrest varreke.

Ei ta löö ühele,
10 ei ta löö kahele,
ei ta löö kolmele.

Kui tegi virve viisi süüda,
kanakene kaheksa süüda,
pardikene palju süüda —

15 siis tegi niidist piitsakese,
õlekõrrest varrekese,
siis lööb küla kuue peale!

Kohe siis kargas katsuma:
kas o sündind sinine
20 või o puutund punane,
vedand vere-vermiline.

Teeb siis leelista lihasta,
seepi siarasvasta,
siis viib virve vihtlema,
25 Anne luida hauduma.

Vigala. H II 17, 435 (7). 1889.

1421. KUBJAS VÕORUSELE.

1.

2978

Vana kubjas jämemagu!
Ta tuli meile võõra'aks.

Mis ma teen toore'eksi?

Tapin talle toore'eksi,
võtan värsi värske'eksi,

kuke kuivaksi lihaksi,
pardi peale piparaksi.

Väike-Maarja. EÜS VII 1972 (176).
1910.

2.

2979

Uiu-tuiu, tuura-vara,
reed ja rangid, raudavara!

Kubja Jüri, jäme Mari,
need mo naise sugulased,
need tulid mulle võera'aksi.

Mis ma neile süia andsin?
Oina ossi, kuke kääki,

talle tapsin toore'eksi,
värsi võtsin värske'eksi,
kuke kuivaksi lihaksi,
kana kaheksi praeksi.

Kose. H II 16, 117 (140). 1885—87.

1422. KUBJAS PULMA KUTSUTAKSE.

2980

Mede kubjas kul'lukene,
Refr.: kaske!

kilter kiidulinnukene
lassis lapsed lõune'elle,
õigel ajal õhtaelle!

Tuleb sui, saab sügise,
annab jumal uuta lunda,
et saad saanud sõitemaie,
reetallad tantsimaie,
poisid hakkavad naisi võtma,
tüdrekud lähevad mehele —
kubjas pulma kutsutasse,

kubja poeg saab peiupoisiks,
naene nooriku emaks,
tüdar saab kõrva-istujaks.

Kubjal kimpu kingitakse,
hallid veimed annetakse,
kirjud veimed kingitasse.
Kirjud veimed — kiiduveimed,
hallid veimed — auveimed,
mustad veimed — mureveimed.

Pärnu. EÜS VIII 1007/8 (10). 1911.

1423. SUNDIJALE MEELEHEAD.

A. Kupjale kurguvõiet.

2981

Kunda kubjas, Kiiu kilter,
lase laupäesta kojuje!

Laupäe lapin laste kingad,
pühapäe paikan naise pastlad,
esmaspäe enese kingad,
tõisipäe tulen teule —

siis toon kubjal kurguvõiet,
aidamele hambavõiet,
mõisamele meelevõiet.

Viru-Jaagupi. EKS 4^o1, 476 (19).
1879.

2982

B. KALU KURGUVÕIDEKS.

Lätsi mi lävi längädä varigo.
Sääl ol'l kallu kullatsid,
hõbö'õtsõ lutsukõsõ.

Võtkõ võrku, vana mehe,
5 võtkõ nuuta, noorõ mehe!
Siist saa kallu kullatsid,
hõbö'õtsi lutsukõisi

kubijide kurgu võida,
kilderide keele võida,
10 Sõs and aigu atra köütä,
vannu vangõrdõ paranda.

Rõuge. H II 32, 247 (23). 1889.

2983

1424. SUNDIJALE SUKAD.

Teeme, teeme, õed ja hellad,
teeme sundjale sukad jalga,
5 kepikandjale kindad kätte,

kirjutajale kirju vesti,
5 aidamehele halli kuue!

Harju-Jaani. H II 15, 474 (77). 1889.

1425. ÕNNETUSED SUNDIJALE.

2984

1.

Meie kubjas kullukene,
kilter kirju linnukene!

Lase lapsed lõunelle,
õeksed õhta'alle!

5 Lapsed lõunata paluvad,
õed õhtud ootavad.

Kuu kuumab koja eessa,
Sõel servi lõunaessa.

Kui ei lase — ei palugi!

10 Sandiks sind mina sajatan:

hunt tulgu sinu hooste hulka,
karu sinu karja hulka,
saagu sinu sead surema,
kanad kaevu munema,
15 lammad laudile magama!
Saagu sundijad surema,
kepikandijad kaduma!

Paide. H II 13, 635 (3). 1889.

2985

2.

Kulla kubjas, pai kubjas,
lase nied lapsed lõune'elle,
õigel ajal õhta'alle.

Kui ei lase, ei palugi!

5 Saagu, saagu, ma sa'atlen,
saagu su sugu surema,
viletsus su vilja peale,

õnnetus sinu õue peale!
Hunt su hulga hooste hulka,
10 karu su karja veiste seltsi,
kull su hulga kanade hulka!

Märjamaa. H II 2, 21 (37). 1889.

Oh minu kulla kupjakene,
isand hella linnukene,
lase need lapsed õhtuella!

Kui sa ei lase — ma'i palugi.

Saagu, saagu, ma saagutan,
saagu sul sada kahjuda:
kanad sul kajusse munegu,

hunti su hobuse selga,
karu kirju karja selga,
tõbi naiste-laste selga,
luupaine su enese selga!

Suure-Jaani. H II 49, 490/1 (1).
1894.

1426. SAAGU SUNDIJAD SUREMA!

1.

2987

Saagu, saagu, ma sajatan,
saagu sundijad surema,
kepikandijad kaduma,
täna üksi, homme kaksi,
tunahomme viisi-kuusi!

Ma panen sukad sundijaksi,
kingad kepikandijaksi,
tallukad taga-ajajaksi.

Kadrina. H I 1, 65 (14). 1888.

2.

2988

Saagu, saagu, ma sajatan,
et need sundijad sureksid,
kepikandijad kauksid:
täna üksi, homme kaksi,
tunahomme viisi-kuusi,
et saaks sulge sundijasta,
kana kepikandijasta!

Siis oleks mahti maamehella,
põlv oleks põllukündijalla,
elu oleks heinaniitijalla,
lust oleks loovõttijalle!

Välke-Maarja. H II 11, 485/6 (32).
1889.

3.

2989

Kubjas, kubjas kullukene,
kilter kiiduvennikene,
laske lapsed lõune'elle,
õiget aega õhta'alle!

Kui ei lase — ei palugi.
Saagu, saagu, ma sajatan,
saagu su sugu surema,

kepikandejad kaduma!
Saagu minu sugu sundijaksa,
kaasa kepikandejaksa,
vennad vitsaväänejaksa!

Vigala. H II 17, 334 (11). 1889.

4.

2990

Saagu sundijad surema,
kandijad kaduma:
täna torkmann,

homme hokmann,
ülehomme holtepiiter!

Maarja-Magdaleena. H II 28, 854/5
(9). 1890.

2991

1427. SUNDIJA SURNUD.

Küll oli suuri sundijani,
küll oli kova karistaja,
vali vitsaväänajani!

Jo on surnud sundijani,
5 jo on kadund karistaja,
väsind vitsaväänajani.
Muru on kasvand maaja maani,
muru on kasvand pääle mulla,
aruheina pääle haua,

10 silmi'ille sinimetsa,
kulmule kulu punane,
jalale jalakas korgi,
südamelle suuri saari.
Muru mina sööda mullikaile,
15 aruheina härgadelle,
sinililled lehmadelle.

Haljala. H I 5, 48/9 (84). 1892—94.

1428. KUBJAS SUREB KURJA SURMA.

2992

1.

Kubjas aga sureb kurja surma,
kubjanaene näljasurma,
kubja lapsed lämmastavad
jummikute juurte alla.

Anseküla. H II 41, 411 (15). 1891.

2993

2.

Üks aga ütles: laula, laula;
teine ütles: laula, laula!

Kust see laps need laulud võtab?
Kündades ja äestades,
5 tükipulki vaadates.

Kubjas karjub: jõua poissi!
Teoposi piin on kange,
päevapalk on pisuke,
öösel ei saa hingada,
10 päeva rahu kubja eest.

Teopoiß hakkas sajatlema:

«Kubjas, kuradi sulane,
porikärkse poisike!»

Kubjas suri kurja surma,
15 kubja naene näljasurma,
kubja lapsed lämmatasid
jummikate juurde alla.

Kubjas läks tiiki uputama:
tiiivad pani tiigi poole,
20 põlved pani põrgu poole.

Kärkla. H II 66, 65/6 (32). 1898.

2994

1429. VALETATAKSE, ET KUBJAS SURNUD.

Vana naene, valelikku,
katekeele kavale!

Ütel kubja kooleveda,
härra hinge heitaveda,
5 kiltril kirstu tetaveda!

Läksin ma, tilluke, teole,

väike, härra väl'la pääle.
Kubjas kurtis nurme pääla,
kilter keerut kepitegi.
.....

Torma. H II 56, 152 (2). 1895.

2998

1.

Oh me vaesed teopoisid!
 Kui me endid märjaks teeme,
 kus me endid kuivatame?
 Et seal all rehesaunas —
 5 seal me endid kuivatame.
 Mis seal siis ahju aame?
 Kubja koivad, kiltre reied,

aidamehe harud mõlemad,
 rehepapi reieluud —
 10 need me seal siis ahju aame,
 seal ju endid kuivatame.

Paide. H GrQ 176 (52). 1892.

2999

2.

Kui meie teult tulime
 ja meie märjad olime,
 Kura jõkke kukkusime,
 Harju jõkke astusime,
 5 Virvé vette uppusime.
 Kus me entid kuivatame?
 Lähme tiurehe juure,
 aame ahju piiruhatud
 ja need kupja küljekondid,

10 rehepapi rinnakondid,
 aidame' harud mõlemad.
 Siis paneme kuuved kuivema'a,
 kasukad panen kahtuma'a,
 vööd panen vetta nõrguma'a.
 15 siidivestid sirguma'a.

Hanila. EÜS VII 504 (308). 1896.

3000

3.

Kui me vahest märjaks saame,
 kus me endid kuivatame?
 Lähme mõisarehe juure.
 Mis me seal siis ahju aame?

5 Kubja kondid, kiltri kintsud,
 rehepapi rinnaluud!

Laiuse. EÜS V 1103 (96). 1908.

3001

1432. TULD-TÕRVA KUPJALE.

Kurja pantu kubijissa,
 kipõ pantu kilterissa,
 varga vallapäälikissa.
 Mis mi anna kubijilõ,
 5 mia kingi kilterille?
 Pütü tuld, tõsõ tõrva,
 kolmanda jo kuumi hütsi —
 tuu mi anna kubijilõ,

tuu mi kingi kilterille.
 10 Tulda tulli lüvve'en,
 kibõnida keerutõn.
 Tulda leie tuima ravva,
 kibõnida külmä' kivi'.

Urvaste, Karula. H II 36, 253 (373).
1893.

Os ma toda kõrda näessi!

Kubijas ol'l mulle kuri,
külakiltri ülikipe.

Os ma tälle massas ära!

5 Ta paugut pajukeppega
ja kõnde kõomalgaga.

Löösi kubijale kundi pääle,
kilterile kindsu pääle.

Kubijas läts kodo kongaten,

10 kiltre kodo — kints verine.

Ega ma tälle nenda es pane.

Ta palot palme säлга.

Os ma toda surma saasi —

teesi täl lüllil lüüsi pääle,

15 kalgi kammerde lävele.

Lupjas su nina kinni,

aasi puu harest läbi,

tõmbas teda kõrge'ehe,

soe uibusse pääle.

20 Sääл ta kisu oma kiha

enamb kui na vallal teiva!

Kanepi. EKS 8°3, 324 (108). 1877.

1434. KUBJAS PÕRGU!

A. Kubjas tahtis taeva minna.

1.

3003

Meie kubjas koerapoega,
nabritsa navealune,
tahtis minna taeva'aie,
elada jumala juures.

5 Kubjas põrgu kutsuti

ja põrgupõhja lükati:

seal su isad, seal su emad,

seal su vanad vaderid!

Rakvere. EÜS IX 1125 (68). 1912.

A 2.

3004

Läksin, tilluke, teole,
võidu härra väl'la pääle.

Ain vao, ain kaksi —

jo tuli kupjas mõisa poolta,

5 vedi vemmalda järele,

keppi kandis kaendelasse.

Ma jäin, miesi, mõtlemaie:

kellele kepid tulevad,

kellele vitsad vajuvad —

10 kelle muile kui minule!

Kupjas astub minu poole,

mina astun aia poole,

aiasta abi paluma:

aiaroegas abimies,

15 aiateivas teine mies,

aiavits minu vennikene.

Hakkan kupjast haugutama:

«Oi sina kupjas, koirapoiga,

naeritsa kõhualune!

20 Tahaksid menna taiva'aie,

elada jumala juures.

Kupjakeine kullakeine,

mõisamies madalukene:

eks sul põrgupõhjas ruumi.

25 Sääл sinu isa, sääл sinu ema,

sääл su õed, sääл su vennad,

sääл sinu vanad vaderid,

sääл su suguselts on koos.»

Jõhvi. H II 1, 198 (293). 1888.

3005

Kupjas põrgu kannetie!
Mis tal süia annetie?
Tuld ja torva toobiga,
verevaeva vanniga,

1.

teomeeste tööde vaeva,
vaimulaste verd ja vaeva!

Jõhvi. EÜS VI 1170 (73). 1908.

3006

Oot-oot, kubjas, no-no, kubjas.
Küll sind põrgu kutsutasse,
tuli alla annetasse,
katla peale kannetasse,
toopi kätte toodanekse,
tuld ja tõrva toobi sees.

B 2.

Söö, kubjas, joo, kubjas,
vaat, kus vallalaste vaeva,
veikeste verepisarad,
tillukeste tilgukesed.

Kadrina. H II 10, 105 (109). 1889.

3007

Kubjas põrgu kutsutie,
tool tal alla annetie,
laud tal ette kannetie.
Mis sinna laua peale panti?
Lina laua peale panti.
Mis sinna lina peale toodi?
Toop sinna lina peale toodi.

B 3.

Mis sinna toobi sisse toodi?
Tuld ja tõrva toobi sees.

Söö siis, kubjas, joo siis, kubjas,
teopoiste tööd ja vägi,
vaimulaste verd ja higi.

Harju-Jaani. H II 15, 720 (42). 1889.

3008

Kes om pantu kubijasse?
Kurat pantu kubijasse,
varas vallapäälükunna,
ken ai valla vardaesse,
teupoisi teibe'esse.

1.

Kubjas läts kohe põrguesse,
kilter keeruten peräna,
karvand karas katsipidi.

Helme. H II 43, 95 (113). 1892.

3009

Kuule, kubjas kullakene,
isänt hellä linnukene!
Kubisel o kurja surma,

C 2.

kilterel kibeve surma:
kubjas lää kohe põrgusse,
kilter keerenti päränä,

teomees perän, teivas sel'län,
karjapoiss perän, kaigas kähen,
junger joosi, pää udisi.

10 Kus sii kuri minesse,
valla vanne ju vajosse?
Kuri lää kubjal kurgu pääle,
isäntelega henge pääle,
kilterel keelepäräle.

15 Kuule, kubjas kullakene,

mõisavanep vaimukene,
isänt hellä linnukene!

Tõbi teil tulgu, tõine mingu,
karu kirju karja selgä,
20 hundi su hobeste selgä,
luupaine enese selgä!

Karksi. H II 23, 485/6 (4). 1890.

D. Põrgus valmis vaskkatel.

1.

Oh minu härtu herrakene,
kuldakrooni prouakene!

Tõuse üles tõllassagi,
tõuse üles tooli peale,

5 vaata vaese valla peale,
kuidas valda vaevataksel!

Kubjas tuleb mõisa poolt,
seitse keppe seljassagi,
kaheksamas kaendelasse,

10 üheksas üle õlada,
viis oli vindunud pajuda,
seitse seisavad toomingad,
ajab valla varda'asse,
teomehed teiba'asse,

15 karjalapsed kaika'asse.

Mina astsin aia poole:

«Oot-oot, kubjas, no-no, kubjas,
las tuleb lauba õhtukene,
pühabane päevakene.

20 Põrgus valmis vaskikatel,
kus so kondid korjatasse,
lihaliibud lõigutasse,
veri toobil mõõdetasse.

Toa ees tulised pihid,
25 seal so peada raitasse!»

Kolga-Jaani. H III 7, 815/6 (7). 1889.

D 2.

Meie kubjas kullukene,
kilter hella lehekene,
laske lapsed lõune'elle,
õiget aega õhta'alle!

5 Oot-oot, kubjas, nu-nu, kubjas,
las tuleb lauba õhta'ake,
pühapäine päevakene!

Põrgus valmis vaskikatel.

Kubjas põrgu kutsuti,

10 kilter põrgu kiusati,
aidamees ees aeti,
isandad ilutulel,
emandad elutulel.

Mis meie teeme peale päeva —
15 see tuleb tondi tuluks.

Tondi aitaje asugu,
tondi vakkaje vajugu,
tondi kirstu kinnitagu!

Kubjas põrgu kutsutakse.

20 Põrgus valmis vaskikatel,
sinna sisse lükatakse,
teomehed teevad tulda,
abivaimud andvad hal'ga.

Kursi. H II 33, 586 (5). 1890.

3010

3011

3012

E. Kubjast põrgus vaevatakse.

Kubjas põrgu viidaneksi,
junkur joostedes järele,
kilter kiilis kõrvassagi.

Kubjas põrgus vaevatakse:
5 pea tal pandaks paku peale,
keel pandaks kerikse peale,
lõuad leelõuka'alle,
hambad ahjuotsele.
Mina vahin vaiba alta,

¹⁰ sihin siiditeki alta,
hädapärast hästitasin:
hästi, kubjas, kurja hukku,
nüüd sa põled põrgu'ussa,
keed ju keeva katelassa.

Harju-Jaani. H II 15, 565 (57).
1889.

3013

F. Õlekuppu seuti.

Ai kubjas, kuradi keha,
kilter, kirju koera keha!
Õlekuu sisse seuti,
tuluke otsa pisteti
5 ja põrgu poole saadeti.

Kiltrid saavad härjakiilidesta,
kupjad saavad adrakurgidesta.

Jõhvi. H II 1, 255 (371). 1888.

G. Seapoiss sai selga kinni.

3014

1.

Kubjas põrguje kutsuti,
kilter kiljutes järele.
Teupoiss sai tiivast kinni,
abivaim sai hõlmast kinni,
5 karjapoiss sai kaeluksesta,
mina vaene varuksesta,
«Tule välja, kubjas kurja,

kubjas kurja, kilter valju,
moisame'ed molemad!
¹⁰ Küll sind põrgus peksetie,
raudakepil roogitie.»

Väike-Maarja. H II 11, 537 (31).
1890.

3015

G 2.

Kubjas tahtis põrgu minna.
Seapoiss sai selga kinni,
karjapoiss sai karvu kinni:
«Kus sa lähed, kubjukene?»
5 «Põrgu, põrgu, poisikene.»
«Miks läed põrgu, kubjukene?»

«Sest läen põrgu, poisikene,
et vaevan valla tütarlapsi,
piinan peretütterida.»

Järvamaa. EÜS X 2325 (159). 1913.

1435. KUBJAS PÕRGU VIIAKSE.

1.

3016

Kuulsin ma kuusikus kolinat,
taga männikus müdistamest.

Kurat seal kuusikus kolistas
ja seal männikus müdistas:

5 raiub tõllarattapuida,
esimesi ikkepuida,
tagumisi tarvispuida,
keskmesi kodarapuida.

Sai see tõlda valmis saanud,
10 kedast senna tõlda tõsteti?

Kubjast senna tõlda tõsteti
ja junkur kõrva joodeti.

Kus see kubjas viidanesse?
Kubjas põrgu viidanesse.

15 Mis sest kubja peast sai?
Peast sai põrgu pudrupütt,
kätest said põrgu käiavändad,
reiest said põrgu reiepingid.

Hanila. H III 12, 639/40 (1). 1892.

2.

3017

Kes sääl kuusikus kolistab
ja sääl männikus müristab?

Kurat sääl kuusikus kolistab
ja sääl männikus müristab:

5 raiub tõllarattapuida,
esimesi ikkepuida,
tagumisi tarvispuida.

Kus see tõlda aetanessa?
Tõlda mõisa aetanessa,

10 Tõlda aeti trepi alla.

Mis sinna tõlda tõsteti?

Kubjas tõlda tõsteti.

Kus see kubjas viidanessa?

Kubjas põrgu viidanessa.

15 Mis sääl kubjaga tehakse?

Kubja nahka nülitakse,

nahka seina nakitakse.

Rauast tehtud nahanakid.

Mis sest nahast tehtanessa?

20 Orjadele ummiskingad,
sulastele suuri saapaid.

Kusse kubja pea pandi?

Pea sai põrgu pudrupütiks.

25 Käed said põrgu käiavändaks.

Kus need kubja jalad said?

Jalad said põrgu ahjuhargiks.

Kus need kubja reied said?

Reied said põrgu reiepingiks.

Pärnu-Jaagupi. H III 13, 375/6 (1).
1892.

1436. KURAT KUBJAST KUMMARDAGU.

1.

3018

Kurat kupjast kummardagu,
reiepappida palugu —
ma lõõn kupjad kummuliste,
reiepapid rinnuliste!

Jõhvi. H II 1, 318 (480). 1888.

Kurat kubjast kummardagu,
reiepappida palugu!

Ma löön kubjad kummuliste,
reiepappid rinnuliste,

5 panen kuuske kuivamaie,

haavalatva hallitumma.

Kurat sööb kubja kuivand lihada
ja pagan sööb palvatud osida.

Lüganuse, E 54127 (5), 1921.

1437. MIS KUPJAST SAAB.

Mis sest kubja kehast sai?

Sest sai kuradi koorekirn.

Mis sest kubja maust sai?

Sest sai tondi torupill.

5 Mis sest kubja nahast sai?

Sest sai saksa trengirihm.

Mis neist kubja sooltest sai?

Neist sai saksa ohjarihm.

Mis neist kubja reisist sai?

10 Neist sai Reinu rangipuud.

Mis neist kubja säärist sai?

Neist sai Jaani kätkitaldu.

Mis sest kubja ninast sai?

Sest sai sortsi tubakatoos.

15 Mis neist kubja silmist sai?

Neist sai neitsi ninaprill.

Jõhvi, H II 7, 690 (4), 1889.

Vaatkem, vaatkem, armsad

rahvas,

ku see kubja pää sai?

Pää sai põrgu katteli.

Vaatkem, vaatkem, armsad

rahvas,

5 kuhu kubja silmad saivad?

Silmad said põrgueide prilliks.

Vaatkem, vaatkem, armsad

rahvas,

ku see kubja nina sai?

Nina sai neitsi tubakatoosiks.

10 Vaatkem, vaatkem, armsad

rahvas,

kuhu need kubja kõrvad saivad?

Kõrvad said kõrtsi rōngasteksa.

Vaatkem, vaatkem, armsad

rahvas,

kuhu see kubja suu sai?

15 Suu sai põrgo luukideksa.

Vaatkem, vaatkem, armsad rahvas,

kuhu see kubja kael sai?

Kael sai kuusekandudeksa.

Vaatkem, vaatkem, armsad

rahvas,

20 kuhu need kubja kääd saivad?

Kääd said Jaani kätkisambaks.

Vaatkem, vaatkem, armsad

rahvas,

kuhu see kubja kere sai?

25 Kere sai kuradi koorekernuks.
 Vaatkem, vaatkem, armsad rahvas,
 kuhu see kubja magu sai?
 Magu sai tondile torupilliks.
 Vaatkem, vaatkem, armsad rahvas,
 kuhu need kubja suoled saivad?
 30 Sooled said saksa trengirihmaks.

Vaatkem, vaatkem, armsad rahvas,
 kuhu need kubja reied saivad?
 Reied said Reinu rangipuudeks.
 Vaatkem, vaatkem, armsad rahvas,
 35 kuhu need kubja jalad saivad?
 Jalad said Jaago kätkitallaks.

Viru-Nigula. EKS 4^o1, 27/8 (35).
 1878.

3.

3022

Meil om kurja kubjakene!
 Veli, hella vellekene,
 tapam' ärä kubjakene.
 Koes me kubja pää paneme?
 5 Pääst saab Pärnu pudrupütti.
 Koes me kubja ninä panem'?
 Ninäst saab niidu vahetiku.
 Koes me kubja käed panem'?

Käest saab küla käskuraudu.
 10 Kus me kubja keha panem'?
 Kehast saab keisri kiriku.
 Koes me kubja jalad panem'?
 Jalgest saab teeharuda.

Paistu. H III 6, 831 (9). 1889.

1438. KUBJAS KUTSUMATA.

1.

3023

Iiut-tiut, teeks õluta,
 võiu-võiu, võtaks naise,
 kutsuks palju pulmalisi,
 kutsuks Soomest, kutsuks Saarest!
 5 Keda jätaks kutsumata?
 Kukevere kutsar Hants,
 Katkumõisa Karja Toomas.
 Nende jäud jäävad järele:

linnulipsud, konnakopsud,
 10 sisalikkude südamed,
 parmu pal'las pealagi,
 sease suured seareluud,
 kerbu külmad kül'lekondid,
 täi laiad labajalad.
 Harju-Jaani. H II 15, 641 (42). 1889.

2.

3024

Tegin ma teo õluta,
 tegu kaks sepikuida,
 kutsun häida võeraida,
 kutsun Soomest, kutsun Saarest!
 5 Kissi jäi mul kutsumata?
 Kubjas-kilter kutsumata.
 Mis mina luban kubjalegi,
 kubjalegi, koeralegi,
 vaese valla penijalle?

10 Kilgikinsud, seaseseared,
 lutika luud-liikmed,
 kerbu kirjud kül'lekondid,
 kärbse need käpad mõlemad,
 parmu paksud reietuumed —
 15 need mina luban kubjale,
 kubjale ja koerale.
 Kose. H IV 1, 824 (3). 1890.

3025

Ära sai söödud söögikõrrad,
ära sai joodud joogikõrrad.

Kubjas jäänu kutsumeta,
paras võõras pallemeta.

⁵ Ole vait, sa kubjas vaene,
valmis om sinu varaja:

3.

kihukintsu, parmuraagi,
sada sitika süata,
kümme komna kül'leluuta.

Äksi. H II 56, 497/8 (41). 1895.

3026

Pulma saie peetus,
kubijes jäie kutsumada.

Kubija osa hoietu,
kubija pala paegal omma:

4.

⁵ kihulase kink ja parmureie,
sitiku suur sier.

Karula. H II 24, 394/5 (167). 1887—89.

1439. KUBJAS PÖLLUPEENRASSE.

3027

Kulle, kulla kubijakene,
kulle, kibe kiltrikene!
Kui sul ole muida tööda —
istu põllopeendrede,
⁵ tissi tinga, tässi täie,

1.

mes om suuremb, tsuska suhe,
mes om peenemb, pilla maha!

KM KO, F. 63, M. 4 : 21, 10/1 (21).

3028

Kubijat iks kuradit,
vanõmbit vainlasi!
Istkõ põllupindrehe.
Kui iks olõ muud tetä —
⁵ tiske tinge, täske täie,

2.

suuremb pistke suuhte,
piinümb pistke pindre ala!

Räpina. EÜS IX 1450 (33). 1912.

1440. KUPJA KANDAM.

3029

Siga sittus soela,
lammas lükkis paela,

1.

sai seitse naela,
pandi kubja kaela!

- ⁵ Kubjas kandis kuus päeva,
kubjas teomeest paluma:
«Kulla teomees, pai teomees,
aita, armas teopoiss,
seasitt on väga ränk!»
- ¹⁰ Ei aita mitte!
- Miks sa eile peksid mind,
tunaeile tukistasid,
täna jälle tapelesid.
- Simuna. H. Ostrov 270 (23). 1887.
- 2.**
- 3030**
- Siga sittus sõela,
mina panin paela,
keitsin kupja kaela,
kubjas kandis kuus aastat.
- Suure-Jaani. H II 26, 642 (28). 1889.
- 3.**
- 3031**
- Tsiga sitte silla pääle,
mina pannin paela pääle,
pannin kupja kaela pääle.
Kubjas kandis kuus päiva:
- ⁵ «Aita, armas teopoiss,
tsiasitt om väga ränk.»
- Rõngu. H II 30, 782 (15). 1890.
- 1441. KUBJAS KAMMITSASSE.**
- 3032**
- Kubjas kuri minule,
mina kurjemb kubjale,
panni kubija kamitsede,
kubijanaise naritsede.
- ⁵ Kubjas karas kammitses,
kubjanaine naritses.
- Viljandi. H I 9, 760 (114). 1898.
- 1442. KUBJAS — KUHJAVÖRU.**
- 3033**
- Kubjas, kubjas — kuhjavõru,
kubja naene — nabravõru,
kubja poeg kui pillitoru.
- ⁵ Kubjas läks kõrtsi — kõrvad laial,
põrgu poole — põlved küntis.
- Kärla. H II 18, 837 (7). 1889.
- 1443. KUBJAS KUKKE KUGISTAJA.**
- 3034**
- Oi, kupjas, kuradi poiga,
kilter, kirju litse poiga,
musta kuke kuogistaja,
- kirju kana kaagistaja,
⁵ vasika vere valaja.
- Jõhvi. EÜS VI 983 (135). 1909.

3035

1444. KIUH-KAUH KAALI LÄÄVÄ.

Kiuh-kauh, kaali läävä,
kaali iin ja peedi perän,
kõige perän peeterselli,
kiltre, kubjas kõige perän.

Otepää, Sangaste. H II 44, 613 (45). 1893.

3036

1445. KUTSU KUBJAS SÖÖMA!

A 1.

Sipp, sipp, sipp, sau, sau, sau!
Pane kilgid kiemä
ja kutsu's kupjas süömä,
kupja lapsed lauda

⁵ ja kupjas ise korva
ja traaku tahaotsa.

Kuusalu. EÜS VIII 1878 (113).
1910—11.

3037

A 2.

Kutsu kubjas sööma,
pühi väimees välja!
Söö, kubjas, joo, kubjas,

et su habe hallitab
⁵ ja su suu seenetab!

Palamuse. H III 8, 601 (5). 1889.

3038

B 1.

Kubjas oli kurati poega,
kilter kirju litsi poega.
Eilu-leilu, leika nahka,
kutsu kupja nahka võtma,

⁵ kupja naine nahka sööma,
lapsed karva katsema!

Jaani. H II 35, 87 (37). 1892.

3039

B 2.

Leelo, leelo, lõika putro,
panõ patta kiimä,
kutsu kubijas süümä,

⁵ kubija latsõ liimi lakma,
kubija pereh perrä otsma!

Põlva. H II 32, 584 (9). 1889.

Paneme paead tulele,
kolmejalgsed koldeasse,
aeame ne haod küdema!

Keedame kupjal sooja kust,
5 paneme sitajulki sisse,
aidame'el hagiiasitta.

kiltrel sitakillukeksi!

Aga kubjas o kuradi poega,
saks o Saare hoora poega,
10 kilter kirju litsi poega.

Ridala. H II 54, 378/9 (35). 1896.

1447. KUULUS KUPJA NAINE.

A.

Mina olen kuulus kubja naine,
rikas reiepapi naine,
aus aidamehe emanda,
kena kiltri neitsikene.

Kadrina. H II 10, 176 (200 b). 1889.

B. Kupjanaine ostab põlle.

Meie kubjal kuulus naene
ja rehepapi rikas naene,
ostis aga põlle põketega
ja kaelarahad rapetega,

5 sõrmukseid tõi igamoodi
ja siidirätik silmilene.

Kose. H II 37, 397 (1). 1892.

C. Kupjanaine kõrtsis.

Kupja naene, kuulus naene,
reipapi rikkas naene:
joovad kortsis koiduni,

5 lakkuvad laia valgeni,
päälle päevatõusuni.

Viru-Nigula. H II 34, 372 (121). 1892.

D.

Kubjal oli kuulus naine,
rehepapi rikas naine.
Läksid nad kuuskeje kusele,
pädakaje peeretama.

5 Sialt nad aasid pinnud perse,
küllud kintsude vahele.
Küdi siis kiskus küirakille,

5 nadu neljatõllakilla,
oma mees, ora peossa.
10 Ei saand pindu perest kätte,
kildu kintsude vahelta
ja kuuseoksa kusimusest.

Põltsamaa. H II 59, 584 (2). 1898.

Sõnnis oli kibe Kiske valdas,
vangipõli Vatla valdas,
kui oli sinine sii mõisas,
vana hall oli Vatla valdas.

5 Nüüd o kibe Kiskast läinud,
vangipõli Vatlast kadunud —
nüüd o sinine siita läinud,
vana hall Vatlast kadunud.

10 Nüüd tema kõnnib Kõpu nõmmes,
kõnnib Kõpu kõrtsi ees,
palub ta palgivedajad,

Pootsi metsa puutoojad,
kes tuleks ostaks toobi õlut,
igas kordas koltri viina,
15 et saaks raha renti maksa
ja saaks lastel leita osta,
vana Maril halli vatti,
mamsel Liisul mantelit,
noorsant Kaarlil kasukast,
20 Kõpu Aadul kõrvi ruuna.

Karuse. H II 2, 366 (490). 1889.

Kui mina enne kubjas olin,
olin mina lebamees;
silgud-lebad seisid ees.

Nüüd mina vaene susipill!
5 Elan metsas laane sees,
vana naru sauna sees;
hunt ja karu käib seas sees,

vares vaagub varna peal,
harakas seal ahu otsel,
10 lõo seal laulab lõuka peal,
part seal parre ääre peal,
kurg see kuseb katusel.

Tori. H III 5, 525 (4). 1888.

Härrä sõitis maanteed mööda,
valla tehtud teedä mööda,
silmad välksid vällä pääle,
küüduhärjä künni pääle:
5 kas põle ori orjanuda,
küüti härgä künnüd maada.

Härrä kubjast juure kutsma:
«Tule siiä, kubjakene!»

Kubjas mõistis, jälle kostis:

10 «Ärä lähän, härräkene,
siiä jätän selle vällä,
ametigi annan muile,
koha kingin kolmandalle,
toa tõisele töotan,
15 põllud jätän põdra joosta,
karjamaad karu karata!»

Viljandi. H, Peet 137/8 (147). 1879.

Kurat aga võtku kupjapõlve,
seedene selle ameti!

Ennemini oleks hundiks olad,
katsuksin karu-ametit,

⁵ kut ma kupjakeppi kannan, Ennemini kannan kaikahoobid,
teopoisil hirmu annan. kut ma kupjakeppi kannan.

Jaani. H II 35, 97 (57). 1893.

1452. ÄRA KIPU KILTRIKS.

1.

3049

Hellakene vennakene,
ära sina kipu kilteriks,
ära astu aidameheks!

⁵ Kibe surm on kilteril,
hale surm on aidamehel,
vali surm on vandujal.

Kui tema ära sureksi —
kiel pandaks kerise peale,
habe ajateiva'assa,
¹⁰ lõuad lielõuka alla.

Koeru. H II 65, 345 (17). 1899.

2.

3050

Veli, hella vellekene,
ära kuku kubijasse
ega kipat kilterisse!

⁵ Kuri surm om kubijalle,
kibe surm om kilterille,
valus vallapäälikulle.

Kubjas lää kuradi poole,
kilter keeruten päran,
teomees päran, teivas sel'lan.

Karksi. H III 5, 805 (1). 1889.

3.

3051

Ära kipu kilterisse,
vaagu valla vanembasse!
Ära ole kuri kubijan
ega kibe kilterin!

⁵ Kuri surm on kubijal,
kipe surm on kilteril.
Kui ta ära koolenes:

pää pand pääliku lävele,
hamba pand haripuisse,
¹⁰ käe nurme kärbisesse,
nõna neitsi nisusse!

Rõngu. H II 44, 197/8 (4). 1892.

1453. KUPJA ARMUKE.

3052

Üits ep tidruk meil külänä.
See sai kubjage konelte,
junkuriga ajja juttu.

Halliste. H II 22, 522 (18). 1889.

3053

1454. KUBJAS JA RIKAS TÜDRUK.

Olin mina Kundassa kupjaksi,
Varangul vahimeheksi,
Sagadis olin suuri saksi.

Aeti mind heinu otsimaie,
5 kuhjakaupa kuulamaie,
pandi Pallile menema.
Pallil oli üks paks Liisu,

sel oli palju paugasida,
enam hõbehelme'eida,
10 seasõrk oli sõrmukseida,
külimit oli taalerida.

Haljala. H III 2, 250 (7). 1890.

3054

1455. KURAT OLGU KUPJA KULDNE NEIU.

Neiukene noorukene!
Eit tegi pika piini särgi,
laskis laia üö kududa,
saatis sind saksale salusse,
5 moisapaegule mõnesse.
Saks sind hüüdis saiakeseks,
kubjas kuldne neiuakeseks,
opman uaõiekeseks,

kilter kirju linnukeseks.

10 Sa olid tarka, mõistsid kosta:
«Kurat olgu kupja kuldne neiu,
saadan saksa saiatükki!
Ma kui maasikas mäele,
kelle õied ei pudõne.»

Kihnu. KKI 7, 258 (11). 1948.

F. MUUD MÕISATEENIJAD

1456. TOATÜDRUK.

3055

Olin mina enne noori neidu,
proua kallis kaasatüdruk!

Mul oli pea kui rõõskapiima,
nina peas kui nisuiba,
5 suu oli peas kui sulavõi,
hammad suus kui aknaklaasi,
silmad peas kui siidiõunad,
kulmud peal kui kuketotid.

Ma olin proual kallim kaasa.
10 Proua läks Tallina palli peale,
ma läksin Tallina liiva peale.
Siis läksid peiud penningile,
abikaasad akna peale
minu ilu vaatamaie.

Märjamaa. H II 2, 3 (4). 1889.

1457. KUTSARI KÄTTEMAKS.

3056

Olin enne härra poissi,
suure saksa sõidupoissi!

Viisin saksad Virumaale,
pärishärrad Pärnumaale —
5 ajasin hobused ojaje,
linalakad laenettesse,
märad mätaste vahele,

ruunad rattaroopa'asse.

Hõissa, poiss ja mõisapoiss,
10 mina härra toapoiss!
Saapad jalas ja varbad väljas,
püksid jalas ja perse paljas.

Haljala. H III 2, 584 (3). 1889.

1458. USIN REHEPAPP.

3057

Olen Olmi reiepappi.
Seal ma tuulan tuura-taara,
vili jookseb viira-vaara,
sari käib mul siira-saara.

5 Tuleb opman ootamata:
«Ossa usin reiepappi!

Sari on sul siutud,
ahi ammu köötud,
ise teed tuuliluuda.»

Harju-Jaani. H II 15, 507 (126). 1889.

Milles meil maja madala,
ruugurästassa rumala?

Et meil mõrtsuk mõtsavahti,
vööderkaala võsavahti —
5 sest meil maja madala,
ruugurästassa rumala.

Ei saa puuda pulli lüvvä,

häädä vitsa härjä lüvvä,
kanti ei kana visata.

10 Ait meil aiateiyästästa,
tare tapuroovikista,
koda koerakaegastesta.

Tarvastu. H II 25, 562 (38). 1890.

1460. POLE TULNUD VARGILE, VAID KIRVEST KATSUMA.

Sepp tegi mulle selle kerve,
ta tegi hoopis uue kerve.

Ma läksi kirvest katsuma —
tuli seda kurja metsavahti.

5 Mina vahti paluma:

«Kulla vahti, pai vahti!
Ma pole tulnud vargesile,
ma tuli kirvest katsuma,
kas ta tahab tammepuuda,

10 mähib maha männapuida,
heidab halgu — helgib metsa,
raiub puida — raksub metsa,
teeb pinud pilve alla,
kuusepinud kuu alla,
15 tammepinud taeva alla!»

Pöide. E 42583/4 (7). 1902.

G. PEKS MÕISAS

1461. VEREIMEJA.

1.

3060

Kubjas on kuradi poiga,
kilter kirju litsi poiga!

Sõi minu seljasta lihada,
imes peki perse'esta,

⁵ kohu päält sai koogirasva,

mau päält sai maukurasva,
kül'le päält sai küünlarasva,
selja päält sai seebirasva!

Haljala. H III 2, 206 (2). 1890.

2.

3061

Oh sa kubjas koeranahka,
kilter kirju litsi lehma!

Sõi mu seljast seebirasva,
kubemest said koogirasva,
⁵ perse pealt said peki paksu.

Oh kubjas kuradi poega,
kilter kirju lehma poega,

aidamees hagija poega!

Sõi mu seljast seitse nahka,
¹⁰ kaela pealt kaheksa nahka,
õla pealt üheksa nahka,
kül'le pealta kümme nahka.

Harju-Jaani. H II 57, 427 (1). 1896.

1462. TULEB MUSTA MÕISA'ASTA.

1.

3062

Miks me siis varsi vaikisime,
äkist hääлта kustutime?

Tuli musta mõisa'asta,
roheline rukke'esta,

⁵ valge lainete vahelta —

sie meid varsi vaigisteli,
äkist hääle kustutie.

Lüganuse. H II 3, 653 (273). 1887.

3063

Ju tuleb musta mõisa poolta,
 halli aitade vahelta,
 kivihoone keske'elta.
 Kivid kiljuvad eessa,
 5 paed pauguvad jalussa.
 Ju tuleb musta murdemaie,
 kirju koera kiskumaie,
 halli koera hammustama!

2.

10 Millal peasen, pääsukene,
 saan lahti, lapsukene,
 millal saan suve suusta,
 halli hammaste vahelta,
 kirju koera kistavalta?

Kadrina. H II 10, 104/5 (108). 1889.

1463. JU TULEB VEREVALAJA.

3064

A.

Jo tuleb tukistaja,
 jo näisse näpistaja,
 viie lapse vingutaja,
 kuue lapse kuugistaja,
 5 seitsme mehe verevalaja.

Jõhvi. H II 37, 324 (4). 1893.

3065

B 1.

Paeke, parre, taeke, tarre!
 Joba tule tuline kurat,
 veerünes verevalaje.
 Tul'l iks tuld lüvve'en,
 5 kibenid keeruten.
 Tuli juuski juussile,

kipen palli palgile.
 Kurat pantu kubijes,
 varas valla vanembas.

Karula. H II 24, 288 (52). 1887—89.

3066

B 2.

Joba tulõ tulõpirand,
 joba veerüs verevalang,
 tulõ tulda lüvvehen,
 kibõnida keerutõllõhn.
 5 Tuli pilgus piitsaotsahn,
 veri vöörüs vääsõtsahn.
 Liha lipsõs lõõguti,
 veri toobihn mõõdõti.
 Liha süvväs leevä iist,
 10 veri juvvas viina iist.
 Jummal sundgu suurõ herrä,

palutagu paksu säksa,
 kä pand kurä kubija,
 varga valla valitsõjas!
 15 Ega riide riisutat,
 ega puulpääva poositat,
 sõlõ rinnast riisutasõ,
 helme kaalast kakutasõ.
 Kä ai valla vardahe,
 20 peris valla põrguhe.

Rõuge. H II 60, 221/2 (3). 1896.

1464. LÖÖB, ET LUU NÄIKSE.

1.

3067

Miks meil on need kubjad kurjad,
valitsejad liiga valjud,
kepikeandidjad käredate?

Tuleb aga tundi — tõmbab minda,
arvab aega — annab minda;
lõeb, et luud nähikse,
liha kanduni kaukse,

veri varbani vaokse.

Nuttu kuuleb nurme'esse,
10 haledus Alutahaje,
vitsavingu Viiburie
naiste kalju kauge'elle!

Viru-Nigula. H II 34, 315/6 (13). 1892.

2.

3068

Ikki käin mina tiola,
ikki mõlgun mõisinissa
viie kilteri vilusse,
kuue kubja kepi alla.

5 Kui ta lõikab piki pihta,
piki pihta, servi selga,

lapiti laia õlada,
lõõb nõnna — luu nähikse,
nahka kannuni kaoksi,
10 veri varvuni vaoksi.

Türi. H III 4, 102/3 (10). 1888.

3.

3069

Kubijas, see kullakõnõ,
rehepappi, patutükk!
Ku ta iks lei — liha lahes,
kütse pütü pädikid,
5 sada vakka soodikid!

Urvaste. H III 9, 725 (51). 1889.

1465. KUUS KURJA.

3070

Kuus on kurjada minula,
viis on val'lu vaevasella:
peremees koduna kurja,
kubjas kurja välja peale,
5 saksa kurja mõisa'assa.

Tuleb tunni — tõmmatakse,
tuleb aega — annetakse,

liha alt luu näikse,
süda põhjani puruks,
10 valu keinab varba'aie,
süda sääremarja'aie,
kibe kingapaela'aie.

KM KO, F. 63 M. 4 : 1, 6/7 (4).

3071

1.

Parem põlv on põrguassa
kui on meie mõisa'assa!

Igapää meid peksetie,
iga laupää laksitie,
5 iga tunnis tukistati.

Roovi all oli rooska suuri,
karja-a'as oli kandiline,
talli taga tahmaline,
pinu taga pihlakane,
10 toa taga tomingane,
reie ees oli remmelgane.

Kui peasen mina minema —
ei vaata verstal tagasi,
penikoormal pööra peada,
15 enne kui koduväras:

«Vaat, kus paistab tondi torni,
kuradi koda kumaksi,
helveti elu näiksi,
tondi tornid tolgendasid.»

Jõelähtme. H II 15, 184/5 (46). 1882

3072

2.

Oh me nukku noored härrad,
hõbenukku noored proud!

Tõuske üles tooli peale,
aage ennast aseme peale,
5 vaat selle vaese valla peale:
et seda valda vaevatakse,
pisikesi piinatakse,
sõrmesugust sõimatakse!

Tuas seisab tuline piitsa,
10 laua alla raudarooska,

kandiline karjaaias,
keeruline keldri ees.
Tuleb aeg — ehk annetakse,
tuleb tund — ehk tõmmatakse.

15 Nutt meil kostab nurmedesse,
ahastus Arukülasse,
piitsaplaksud Paide'esse.

Harju-Jaani. H II 15, 503/4 (121).
1889.

1467. LAUPÄEVAL PEKSA SAAME.

3073

1.

Nii, nii, hukka lähme,
külap homme peksa saame!

Mõni mees saab mõisa pärast,
mõni püti pesu pärast,

5 mõni laisa naise pärast,
mõni lähkri teu pärast.

Vaivara. H II 36, 350 (15). 1893.

3074

2.

Oot-oot, poisid, noo-noo, poisid,
las tuleb laubane päävikene,
küll te siis kõik peksa saate:
mõni saab mõisa-asja pärast,

5 mõni saab laisa naise pärast,
mõni saab muu asja pärast.

Simuna. H II 68, 687 (35). 1904.

Ui-ui, ui-ui, hukka lähme,
küll me laupää peksa saame!

ma saan rabapõllu perast,
rukkiküli, künni perast.

Mõni mees saab mõisa perast,
kubjas vaene valla perast,

Käina. H II 6, 102/3 (138). 1890.

⁵ teopois teotüdriku perast,

1468. IGA REEDE RIISUTAKSE.

3076

Ega reedi riisutas,
ega poolpä pessetas.
Sõle rinnust riisutas,
helme kaalast kakutas.

Kanepi. EKS 8°3, 180 (17). 1877.

1469. IGA PÄEV PEKSA SAANUD.

1.

3077

Eila sain peksa, täna sain peksa,
kesknes kästi jälle tulla,
homme kästi mõisa tulla.
Eila piinati piitsaga,

⁵ täna saan tärni oksaga,
kesknes kibuvitsaga.

Türi. H II 26, 67 (12). 1888.

2.

3078

Eile sain peksa ja täna sain peksa,
kesknädali kästi jälle tulla,
vara kästi tulla ja valgeks jähin —
ma lootsin ruuna rammo peale,
⁵ täko täie jookso peale.

Ridala. H II 26, 226 (5). 1891.

1470. EIDETÜTART PEKSTAKSE MÕISAS.

3079

Ei mind lõonud hella eite
ega tarka tuadekene.
Nüüd mind kopib koerapoissi,
näkitab näljatse sulane.

⁵ Söüb mu seljasta lihada,
imeb pekki persse'esta.

Väike-Maarja. H II 11, 486 (33). 1889.

3080

1471. KUPJAL KURI KEPP.

Kupjil om kurja kepi,
vanempil om valju vitsa,
kilteril om kipe kepi —
nee võtav õla haige'esse,
5 panev' pihta paiste'eme.

Suure-Jaani. H II 49, 484 (3). 1894.

3081

1472. PEKSTUD TEOMEHE PIHT.

Oh mu pihta paksudanni,
tugeveta turjudanni,
kes võtt vastu val'lu löögi,
kilterite kibe vitsa,

5 kubijate kurja kepi,
vanahärra ärgituse.

Tarvastu. H II 25, 783 (97). 1890.

3082

1473. OLEKS ÕLAD ÕUNAPUUST.

Oleks mu õlad õunapused,
oleks pihad pihlakasta,
käevarred vahterasta,
sõrmed sõstrapuu lülista —
5 siis ma ei kardaks kubja kurjust

ega kiltre kiusamesta,
valitseja vandumesta,
perishärra pööra kurjust.

Kolga-Jaani. H II 49, 1047 (11). 1895.

1474. PEKSUHAAVADE VIHTLEMINE.

3083

1.

Minu hella eidekene,
küta küla külmad saunad,
hau mul utras uusi vihtu,
tie mul leige leheline,
5 miska havvun haavasida,
verisida vermesida.

vägevast löi väärasjalga.
Ärgu mullassa magagu,
10 ristiliivassa levagu!
Saagu tuules kuivamaie,
lepalatvas lehkimaie!

Jõhvi. H II 1, 209 (311). 1888.

Kibedast löi kierusilma,

Ema, hella memmekene!
Küta küla külmad saunad,
küta ahi köömelille,
hau vihad virde'ella!

⁵ Vii mind, virve, vihtlemaie,
hani, luida haudumaie!
Vihtle peast piitsahoobid,

kaela pealta kaikahoobid,
käevarrest vardahoobid,
¹⁰ mis on kuri kubjas löönud,
vali vallapealik pannud,
kilter kurja kobustanud.

Järva-Jaani. H II 57, 624 (5). 1897.

3.

3085

Emakene, memmekene,
küta ahi köömelille,
hau vihad virde'elle,
ma tulen, virve, vihtlema,
⁵ hani, tulen luida haudumaie,
pääsuke, pead pesema!

Mul on pihtas piitsahoobid,
kaela peal kaikahoobid,
haluhoobid alla hõlma.

Järvamaa. E 59519 (1). 1927.

1475. TEOMEES TEHTUD TEIVASTEST.

A 1.

3086

Tiupoiss tehtud teivastesta,
aetud kokku halgudesta,
pandud kokku pakkudesta,
saadud saarejuurikusta,
⁵ lõhutud kuuselõmmudesta.

Lihula. H II 2, 464 (609). 1889.

A 2.

3087

Teupoiss tehtud teibastest,
aetud kokku halgudest.
Selgas tema talub teibanapsu
ja abu peal talub halunapsu,
⁵ kukla peal kurja kubja napsu.

Mustjala. H II 66, 320 (237). 1898.

B 1.

3088

Teomees tehtud teivastesta,
aetud kokku halgudesta.
Peremees pudrust pepertetud,
vaim oli kõrdista valatud.

Vaivara. H II 7, 258/9 (134). 1889.

Ai teupoiss, toepoiss vennike!
Teupoiss tehtud teivastesta,
aetud kokku halgudesta,
pandud ühte pakudesta.

perepoeg tehtud piimadesta,
aetud kokku kooredesta,
pandud ühte puhametesta.

⁵ Ai perepoeg, perepoeg vennikene,

Kullamaa. H III 4, 459 (1). 1889.

3090

1476. PUUST TEOPOISS.

Meitest aga, meitest aga,
vennikene,
meitest aga saab küll meestel lüüa,
meestel lüüa, poistel panna,
raudakämmeldel rabada,
⁵ tinarusikal taguda.

ölanukid õunapuista,
seljakonid sirinpuista,
¹⁰ küljekonid künnapuista.
Meil on reied remmelgaista,
jalad all meil jalakaista,
varbad otsas vahteruista,

Meil on pää pihlakaista,
kaelakonid kasepuista,

Risti. EKS 4^a, 591 (7). 1874.

1477. EI HOOLI PEKSUST.

3091

1.

Ei mina hooli seegipärast,
et mind homme hukkatanne,
tuna torni lükkätanne,
liha leeki leigatanne,
⁵ rasvad katki raiutanne!

kohe teeksin kuerustüki,
pea teeksin pillakesta,
varsi jälle vallatusta.

Kui vähägi väljä pääsen —

Kuusalu. H IV 7, 507 (7). 1896.

3092

2.

Ei mina kuuland keppidesta
ega mina hoolind hoopidesta,
kui mind eile küll elbiti,
tunaeile mind tuubiti,
⁵ pähe mul anti päkkadega,
selga vemblaga viruti.

Kui sain saksa selja taha,
kubjas ehk korra keeras kukla —
¹⁰ kohe mina jälle koerustasin,
varsti ka tegin vallatusta.

Jöelähtme. H III 3, 46 (2). 1889.

Setta ma hoolin sellepärast,
et mind härra eila peksis,
tuna eila tukustas.

Ma tee kohe koerust jälle,

⁵ varsti tegin vallatusta:
hobuse jootsin, selle uputin.

Ridala. EÜS VIII 337 (5). 1911.

1478. SAKS EI PELGA PIITSAHOOPE.

3094

Oh mo häädä härräkene,
kuldarooni rouvakene,
hõbenuppu noorihärrä,
pikä patsi preilikene!

⁵ Küll teil elu ilusa,
elupäevä pärlitse:
ei te pelgä piidsähuupe,

karda kubja kurjustusta;
ei teil karta kubja sundi,
¹⁰ kiltre kiusakisendusta.

Küll om elu ilusa,
elupäevä pärlitse!

Tarvastu. H II 25, 575 (72). 1890.

1479. PÖGENEMAS.

3095

Sain ma, vaene mees, vaduma,
pikapükksi-mees, pegima
piki välja, põiki välja,
lapi välja, laia välja,
⁵ künnivälja künkaid mööda,
orasvälja aedu mööda,

et mind kinni ei võetaks
ega rauduje rabataks
ega viidaks vangitorni,
¹⁰ vangitorni, vaevapaika.

Harju-Jaani. H II 15, 652 (67). 1839.

1480. VÕORSILE PÖGENENUD.

3096

Läksin Soome salaja,
läksin Rootsi redusse.
Soomes sain ma suureks meheks,
Rootsis sain ma rikkaks meheks.
⁵ Tulin Tallinna tagasi.

Kas see Tallinn tahab minda,
Tudulinna tunneb minda,
Võru linn mind võtab vasta?

Kui ei taha Tallinna
¹⁰ ega tunne Tudulinna,
Võru linn ei võta vasta —
kohe lähen Läti poole,
sammun jälle Soome poole,
varsti Vaasa linna poole.

Harju-Jaani. H II 15, 662 (85). 1890.

H. JOODIK JA VARAS TEOMEES

1481. JOOME HÄRRA AIDA PEALE.

3097

1.

Lähme kõrtsi, Jürvad-Jaanid,
joome viina nii kui kaanid!
Joome härra aida peale,
proua kindla kerstu peale.
⁵ Kui ei tasu härra tasku,
küll siis maksab mõisa aita —
mõisa aidal laiad ukсед,

laiad ukсед, pikad piidad.
Kui aga mitte siis ei saa —
¹⁰ anname kubjal augu peale,
taume tahaotsa peale.

Väike-Maarja. H II 11, 711 (13). 1889.

3098

2.

Tui-tui, vennad, tai-tai, vennad,
joome kõrtsis, kasumehed!
Kust me raha võtame?
Mõisa aidast mõõdame:
⁵ külमित ees ja kühvel käes,
Kas me siis küll õndsaks saame?

Kuhu lähme, kui ei saa?
Taeva ma'p ei tahagi,
taevas kõrges ja ka külm,
¹⁰ põrgu madalas ja soe.
Koeru. H II 13, 103 (52). 1888.

3099

3.

Juome, poisid, Juntsu pääle,
tiupoisi punga pääle!
Kui ei joua Juntsu maksa,
tiupoisi pung ei maksa —
⁵ küll siis maksab moisa aita;

kui ei maksa moisa aita —
küll maksab magasiaita.
Kuusalu. EÜS VIII 1735 (97).
1910—11.

Mis ma kuulun — joon ja laulan,
senni kunni kukkur kuuleb sõna,
rahatask mul annab rammu!

5 Kui ei kukkur kuule sõna,
rahatask ei anna rammu —
mina joon mõisahärra pääle,
härä uie aida peale,
ruua kirju kerstu pääle.

Kui ei maksa mõisahärä
10 ega roua kirju kerstu —
küll need tallid tasuvad,
karjaaiaid kannatavad.

Mustjala. SKS Niemi I, nr. 496.
1898.

1482. TEOPOISS JOOBNULT MÕISASSE.

3101

Oh mina vana joomakoera:
kõik see öö ma olin kõrtsis,
lak'sin laia valgeni!

Joosid mul käsud järele:
5 «Tule nüüd ära, teopoissi,
päe tuli keskehomikusse!»

Läksin mõisa õue peäle.
Tuli siis vasta vanahärä,
punapalge paksu saksa.

10 «Kuule, kuule, teopoissi,
kus sa nenda kauas jäid?»

Mina mõistsi, korralt kostsi:
«Kõik see öö ma olin kõrtsis,
laksin laia valgeni!»

15 Härä löi minul lõua pihta,
pani popsu pale pihta:

«Mine alla talli peale,
maga oma uni otsa!»

20 Läksin alla talli peale,
heitsin sinna magama.

Tuli siis kubjas kutsuma:

«Tule nüüd maha, tiopoissi!»

Mina mõistsi, korralt kostsi:

25 «Ei ma tohe tulla maha —
kõik mu ihu hirmu täis.»

Tuli siis kutsma aidamees:

«Tule maha, tiopoissi!»

Mina mõistsi, korralt kostsi:

30 «Ei ma tohe tulla maha —
kõik mu ihu hirmu täis.»

Varbla. H II 17, 676 (73). 1890.

1483. JOOME, KUNI KUBJAS TULEB.

3102

Joome aga kõrtsus koiduni,
lakume laia valge'eni,
kunni tuleb kubjas järel.

5 Kubjas tuleb mõisa poolt,
kilter Kiiu küla poolt,
opman hoonete vahelta
tiopoissa piinamaie,
vaemulapsi vaevamaie,

perepoege peksamaie,
10 talutütteid tappamaie,
üle hulga uhtumaie,
koera kombel konkimaie.

Hõissa pois ja joome viina,
julgust siis soab poole juure:
15 hakkame kubjast haugutama,
kiltred vasta kiskumaie.

Anname kupjal augu piale,
taome tahaotsa piale,

3103

Lähme kõrtsi, Jürid-Jaanid,
joome viina kui need kaanid!

Joome kõrtsis koiduni
ja lakume laia valgeni.

5 Nii kui kubjas tuleb järel —
tõmbame kubja kummuliste,
reiepapi rinnuliste,
vanahärra vastu maad.

Kubjas läks kusa kuratid,

3104

1484. TEOPOISID VALJUD VARGILE.

Teopoissi, koera poissi!
See vali varastamaie,
kuri oli kotti kandaemaie,
sirge selga tõstemaie.

5 Vaka viis tema varvulagi,

külimitu küüsilagi,
säilitise säärelagi,
tündre tema turjalagi.

Peetri. EÜS VIII 746/7 (346). 1912.

1485. MÖISAREHELT VARASTAMAS.

3105

Ma läen reie varga'alle,
aan aga täide pika kotti,
pika kotti, peene kotti,
laia ja labase kotti.

5 Juhtus junkuri tulema,
kubjas pealta voatamaie —
viis aga linna vangitorni.

Ma aga jumalad paluma:
«Jumal, too meil lõunatuulta,
10 too aga meile põhjatuulta,
kisu katki kivimüürid,

kiltred kisume karvupidi,
20 teisest tukast teisipidi.

Jüri. H II 33, 988/9 (16). 1888—90.

2.

10 kilter kiljutes järele,
junker viidi põrgu poole
kingad kriuksusid jalassa,
ormud kõrvus oigasid,
kingalapid lõivad laksu.

Harju-Jaani. H III 23, 332/3 (43).
1895.

1.

lõhu ära vangitornid,
et soaks vangid vallali,
ema lapsed laiiali.»

15 Jumal aga kuulis minu palvet,
puhus meile põhjatuulta,
lõõtsus meile lõunatuulta.
Siis said vangid vallali
ja ema lapsed laiiali.

Haljala. H II 57, 352 (15). 1898.

Läksin aga reiele, rebane,
kaerareiele, kanane,
odrareiele, orava.

5 Vötsin koti kaasaneksi,
pika koti, piene koti,
laia ja jämeda koti.

Löin aga lademed, löin aga teised,
hakkasin alla vaatamaie,
kotisoppi korjamaie.

10 Juhtus reiepapp nägema,
kubjas juurde kompsatelles,
kilter juurde kimpsatelles.

Siis vaesta kinni võeti,
viidi mõisa talli ette.

15 Selga lüüdi seitse kimpu,
kaelale kaheksa kimpu,
õlale ühiksa kimpu,
kül'le peale kümme kimpu.
Seljast võeti siebirasva,
20 kül'lepealta küindlarasva,
mau pealta maugurasva.

Kadrina. H III 27, 20/1 (7). 1896.

3.

3107

Läksin mõisa reiele.
Pihutäie pistin kotti,
näpputäie nässakusse.

5 Ribas rehepapp nägema —
võttis varnast suure varda,
penni pealta pika piitsa,
tuli siis mind peksemaie.

Sain mina, vaene mees, vidama,
pikapüksi-mees, punuma
10 odravälja aeda müüda,
kesavälja külge müüda,
orasvälja otsa müüda.

Sain siis aia-augu peale,
seal annin jalale suud,

15 suud mu suure varba'alle:
«Jõudke, jalad, sõudke, säared!
Kinnivõttijad tulevad!»

Köis oli kinnivõttijalle,
ohjad tagaotsijalle.
20 Ei mind või ka köied hoida
ega mind või ka ohjad hoida.
Olgu ohjad hoosta hoida,
köis on koormat kinnitada.

25 Katki mina kisun köiekeermed,
ohjad otsani arutan.

Väike-Maarja. H II 11, 479/80 (6).
1889.

4.

3108

Lähme mõisa reie peksuma,
lademid lahutamaie,
sidemid sirutamaie!

5 Peksame laeted, peksume kahed,
hakkame kotti korjamaie,
pikka kotti pistemaie —
junkur juure jupsateles,

kubjas juure kõpsateles,
ribas rehepapp nägema.

10 Löin aga junkru vastu maada,
teine task käis teispidi.

Kuusalu. H II 40, 439/40 (8). 1891.

3109

1.

Meie mõisas uued aedad,
uued aedad, kindlad lukud.

Ma tõin turult tugevad võtmed,
keset linna kelmivõtmed,
5 alevilta aedavõtmed,
linna seesta liiad võtmed —
tegin lahti aeda-ukse.

Mõetsin vaka, mõetsin kaks,
haksin kolmat kohmitsema —
10 tuotas kurat kubja sinna.

Kubjas joosis junkru juure,
junkur ütles härrale,
härra oma teendritelle:
«Tua Hans ja Koka Jüri,
15 tooge ohjad, tooge nõöri,
võtke kinni aedavaras!»
Siis mind kinni siuti,
vangitorni heedeti.

Mina jumalat paluma:
20 «Annaks jumal õhtutuule,
puhuks jumal puhtetuule,

tõstaks jumal tõusmetuule,
lõõtsuks looja lõunaleili,
puhuks ümber vangitorni,
25 et saaks vangid vallale!

Siis saaks mina, mees, minema,
sinipüksi-mees, siluma,
punapüksi-mees, punuma,
valgepüksi-mees, valima!

30 Siis ma jooseks sinna maale,
kus ei kuulda kukehääle,
kukehääle, kurikahääle
ega kana kõõruhääle,
külalaste lauluhääle,
35 nurjatuma nutuhääle;
muud kui hundi hulgumista,
karu kibe karjumista,
ammetumad koerad haukvad,
tüdruk lüpsab puused lehma
40 kõrbutuma kapa sisse!»

Vändra. H III 5, 433/4 (1). 1889.

3110

2.

Elasin ma metsa sees,
suure laanetuka sees,
hunid-karud kõik seal keisid,
vares aga vaaksus lõsna peal,
5 kitsharakas keresel,
harakas olli ahu otsel.

Tulli aga ligi lebanälga —
läksin mõisa varastama.
Varastasin paari vakka,
10 viisin kõrtsunaese kätte.

Läksin teista korda jälle —
juba kurat kubjas nägi.
Kubjas ütles kilterille,
kilter ütles härrale,
15 härra hüüdis Tua Jaani!

Tua Jaan ja Koka Madis —
tullid nad mind kinni keitma,
Tua Jaanil ohad käe,
Koka Madisel keis pios.

20 Mina joostes talli juure,
tallipoissi palumaie:
«Anna mulle halli ala,
körvi ruuna mulle kõrva!»
Tallipoiss ei annud hoosta.
25 Tullid, võtsid nad mind kinni,
viisid nad mind vangitorni.

Mina jumalat paluma:
«Puhu, jumal, põhatuulta,
lõõtsu, Jeesus, lõunetuulta,
30 lükka ümber vangitornid!»

Jumal aga kuulis minu palvet —
puhus ta siis põhatuulta,
lõõtsus ta siis lõunetuulta,

lökkas ümmer vangitornid —
35 siis said vaesed vangid lahti.

Tori. H II 21, 84/5 (6). 1889.

3.

3111

Oh me poisid, hellad vennad,
Refr.: kaske!

joome ennast joonuess,
saame teiste sarnatsessa!

Joome teine teise pääle.

5 Kui põle raha kumagile —
joome härra aida pääle.
Mede härral uued aidad,
uued aidad, umbsed lukud.

10 Toome linnast liiad võtmed,
muilta maalta mugud-raudad.
Võtan lahti uued aidad,
uued aidad, umbsed lukud.

Hakkasin kana kakkumaie,
hakkasin mõtust mängimaie.

15 Korra sain raha rabida —
juhtus kubjas kuulatama.
Kubjas jooksis aidame juure,
aidamees jooksis junkru juure,
junkur jooksis härra juure,

20 härra toapoisi juure,
toapoiss Talli Jaani juure:
«Tooge ohjad, tooge köied!
Varas mede uudes aitas,

tõttame kinni võttemaie!»

25 Seapoiss oli selgas kinni,
koerapoiss oli kuklas kinni,
toapoiss oli tuttis kinni,
vanahärra händas kinni,
mõisamees oli hõlmas kinni.

30 Ikki ma veel pääsi ära,
pääsi kui soe suusta,
havi hammaste vahelta,
lõukoerté lõgedesta.

Jõudke, jalad, jõudke, sääred,
35 pikki aeda, põiki aeda!
Kinnivõttejad tulevad,
ohjad käe otsijale,
köied käe köitijalle.

40 Ikki nad mind kinni võtsid,
viisid mõisa kohtu ette.

Härra käskis hästi anda,
proua käskis posti panna!
«Vat, kus valla vargadpoisid,
kihelkonna kelmistükid!»

Pärnu. H II 20, 257/8 (3). 1890.

4.

3112

Isa aas mind kündemaie,
ema aas äästamaie —
minu nõu oli varga'alle,
härra aita halgamaie,
5 proua kerstu kiskumaie!

Läksin mõisa varga'alle,
härra aita halgamaie,
proua kerstu kiskumaie.
Kui ep mahu maealta sisse —
10 lasen laelta sisse,
poen uksepragudesta.

Istun salve jeäre peal,
triigin, triigipuu käessa,
külimit kõrvas, kühvel käessa,
15 annan valla vaistel leiba:

ette Järva herne'eida,
taha Järva tatterida,
kesk Järva kena nisuda.

20 Eks siis juhtund junkur peale,
sattus peale suuri saksa.
«Mis sa tied siin, tiopoiss?»
«Tulin aga mõisa varga'alle.

härra aita halgamaie,
 proua kerstu kiskumaie!
 25 Kui ep mahtund maealta sisse —
 lasin laelta sisse,
 poesin uksepragudesta:
 istun salve jeäre peal,
 triigin, triigipuu käessa,
 30 külmit kõrvas, kühvel käessa,
 annan valla vaestel leiba:
 ette Järva herne'eida,
 taha Järva tatterida,
 kesk Järva kena nisuda!»
 35 Võeti kinni, sioti kinni,
 nioti kinni käed ja jalad,
 sioti mu südamesooned.
 Linnast tuodi mulle lukud,
 rannast tuodi mulle rauad,
 40 Paidest tuodi mulle pakud.
 Linna lukud ma lõhkusin,

ranna rauad ragistan,
 Paide pakud ma paugutan.
 Siis sain, vaene mies, valama,
 45 pikapüksi-mies, punuma
 piki aga põldu, põigi põldu,
 piki põldupienart mööda,
 vahest vaheaeda mööda.
 Seapoiss sai seljast kinni,
 50 karjapoiss sai karvust kinni,
 lambapoiss sai jalgust kinni.
 Võeti kinni, sioti kinni,
 nioti kinni käed ja jalad,
 sioti mo südamesooned,
 55 linnast tuodi mulle lukud,
 rannast tuodi mulle rauad,
 Paidest tuodi mulle pakud.

Jõhvi. H II 1, 262/3 (386). 1888.

1487. VAIDA MÕISAS VARGIL KÄISIN.

3113

1.

Aiu-vaiu, Vaidas käisin,
 Vaida aidas varga'alla.
 Pistin püksi püülileiva,
 kalitsasse saiakaku.

võtid püksist püülileiva,
 kalitsast said saiakaku.
 . . . . .

5 Vaidas olid hagijakoerad,

Kadrina. H II 38, 351 (17). 1892.

3114

2.

Aidu-vaidu, Vaidas käisin,
 Aruküla mõisa aidas käisin,
 sealt mina tõin seasinki,
 seasinki ja emise vinki.

Väike-Maarja. H III 17, 315 (58). 1894.

I. OTSAS RASKE ORJAPÕLI

1488. KIITUS VENE KEISRILE.

1.

3115

Tulge nüüd, tulge nüüd kiitamaie,
astkem nüüd, astkem nüüd

austamaie.

Kiitkeme oma keiseride,
austkeme Aleksanderide,
kes on vaatnud vaeste pääle,
halastanud halbade pääle,
kuulnud kurbade karjusi,
näinud orjade õhkamisi,
teuteenistuse tööde tüli;
abi andnud halbadele,
vaeva võtnud vaeste'elta,
võõra võimust vähendanud,
pärispõlve painutanud,
orjapõlve õhtunud,

kubja kurjust kustutanud,
kiltri keppi keelanud! —

Tulge nüüd, tulge nüüd kiitamaie,

astkem nüüd, astkem nüüd

austamaie,

kiitkeme oma keiseride,
austkeme Aleksanderide.

Tuul tal viigu tuhat tervist,
sajad sadu saatagu,
taevas seda hääd talle tasugu!

Nüüd võib jälle talupoega,
nüüd võib terav taadipoega
laanes laulda laksutada,
kasupõlve kallistada.

Lahti tema orjapõlvest,
pärispõlve paelikutest,
kangest kubja kurjusest,
kiltri kepi karistusest,
suurte sakste sundusesta,
kurjade härrade hirmutusesta.

Kärkla. H III 5, 94/5 (3). 1890.

2.

3116

Kiidam' nüüd oma keiserita,
austam' Aleksanderita!

Tuhat tervit temal tulgu,
tuul tal viigu tervisita,
taevas armu tal aeagu,
et om vaatand vaeste pääle,

kinkind maada kehvadelle,
armu heitand alambille;
kurru pildund kubja tokku,
ära keeldand kiltri kepi!
Opmani om kik otsa saanu,
äkilise härra surnu.

Kiidam' oma keiserita,
austam' Aleksanderita!
15 Nüid teeme toa tuule pääle,
maea mõisa maie pääle;
teeme nüid toa tuule pääle,
sauna teem' salatsi pääle;
20 toa nüid kütam' tammedega,
sauna saarehalgudega.
Mööda nüid käive Mündi saksa,
egä reede Riia härrä,
kolmapäe käiv' kohtumihe,
egä poolpäe poesaksa.
25 «Mis om liina siia tettu?»
Mina kuuli, jälle kosti:
«Nee om vaeste velle sauna,
kes teeve toa tuule pääle,

maea mõisa maie pääle.»
30 Kiidam' oma keiserita,
austam' Aleksanderita!
Ei me kuule kohtumihest,
vaata vallavalitsusest;
kommussar meil kulleb järke;
35 kui meil liiga tettänesse,
pal'lu meil pääle pantanesse —
siis saadam' kirja keiserille.
Kiidam' oma keiserita,
austam' Aleksanderita!
40 Tuhat tervit temal tulgu,
sada meie saadame,
senni kui henge rinnunnagi.

Tarvastu. H II 25, 753 (1). 1890.

3117

1489. OTSAS RASKE ORJAPÖLI.

Oh seda endist orjapõlve,
tigidada teupõlve,
ei saand süia, ei saand juua,
ei saand uhkesta elada.
5 Kubjad olid meile kurjad,
mõisasundijad sõgedad,
piitsakandijad pimedad.
Kui kuulus mõisasta tulema,
härä väljale minema,
10 siis oli kange karjumine:
«Viska maha mantelikku,
seljast see sinine kuube!»

Lükkas kündi külleliste,
peendra ääre pitkaliste.
15 Siis oli vitsa vingumine,
piitsavarre plaksumine.
Nüüd on jumal hästi teinud,
Maria targaste tasunud,
et on otsas orjapõlve,
20 vilets vitsa vingumine,
mõisa piitsa piinamine.

Viru-Nigula. EKS 4^o1, 178/9 (276).
1878.

3118

1490. OTSAS ORJA OHKAMISED.

Nüüd on möödas orjapäevad,
otsas orja õhkamised,
vaeselapse vaevamised.
Ori ohkas homikuti,

5 vaenelaps vara õhtuti,
teupoiss vaene päiviti.

Kullamaa. H III 4, 451 (6). 1889.

Paadla vald oli vaiva all,
Puksimi pitka piitsa all,
kurja kubja kepi all.

Paadla vald on vaevast lahti,

⁵ Puksimi pitkast piitsast lahti,
kurja kubja teenistusest.

Kärkla. SKS Niemi I, nr. 223. 1898.

1492. LAHTI KUPJA KURJUSEST.

3120

Oi-oi, oi-oi, odrad-kaerad,
kes teid leikab teine aasta?

Viiu viiakse mehele —

Odra Annukse pojale,

⁵ Kaera Kaku Mihkelile.

Siis sai lahti kupja kurjusest,
perenaese piitsusta,
kiltri kõverast kihvadest,

aidame haugutamisest,

¹⁰ härra harva ähvardusest.

Siis läks Annusta tänama:

«Mina sinu odrad korjan,

kaerad kohe kokku ajan,

et sain sinulda miniaks!»

Simuna. EÜS V 943 (210). 1908.

1493. SAKSAPÖLVE OOTEL.

3121

Nüüd priiust meie oodame:
konas see priius kätte saia!

Kui tä üitskõrd kätte saa,
sis me saksa oleme —

⁵ lihasuppi sööme,

pehmen sängin makame,

klaasi viina joome,

pudel õlut pruugime.

Särk om sällän — hand om lahki,

¹⁰ püks om jalan — perse katski,

saabas seeren — varvas vällän,

küpär üte kül'le pääl.

Otepää. H II 31, 327 (1). 1889.

J. KOHUS

1494. ÕIGUS HÖLMA ALL.

3122

1.

Ei ma hooli õigusest,
karda kohtukäskudest!

Mul on õigus hõlma all,
kohus kuuekäise sees.

⁵ Kui mind kohtu kutsutakse,
õigu ede aetakse,
siis võtan õigu hõlma alt
ja kohtu kuuekäise seest.

Meil on palju pearaha,

¹⁰ hirmus palju õueraha —
ons meil see järel maid ka?

Oleks meie õues õunapuud,
kambri otsas kallid puud,
reegid, loomid, maripuud!

¹⁵ Õunde eest saaks hõberaha,
marjatoop — see maksab palju.

Pöide. H II 18, 293/4 (19). 1888.

3123

2.

Ei õigusest ma hooligi,
ei karda kohtu käskusid.
Mul aga õigus hõlma all
ja kohus kuuekäise sies.

Nissi. H II 54, 433 (110). 1896.

3124

1495. KOERTETAPJA KOHTUS.

Ära mina tapsin härra koera,
hukkasin isanda hurda.

⁵ Viiti mind Riiga kohtuesse.
Koldes lõin ma kohtu saksa,
tulle lõin turu isanda,
pannin papi vastu maada —
papi perse paugatelles.

Linna müürid mürtsativad,
Tallinna tabad värisivad —
¹⁰ Peeter mõtles pillihääle,
Toomas mõtles toruhääle,
aga see oli papi persepauku.

Suure-Jaani. H II 43, 341 (1). 1892.

PEREMEES JA SULANE

A. RASKE SULASEPÕLI

1496. MILLAL ORJA OTSITAKSE.

3125

Orjalapsi otsitasse,
karjalapsi kaubeldasse,
sulasida suuri mehi.

Millal orja otsitasse,
5 karjalapsi kaubeldasse,
sulasida sunnitasse?

Kevadel, kui kehva aiga,

siisap orja otsitasse,
nälgurilla nurutasse,
10 perejelle püietasse,
astelaga annetasse.

Haljala. H III 12, 169 (4). 1891.

1497. PANDI VARA VÕORA JUURDE.

3126

Süüd annan ma sest isale,
süüd annan ma sest emale,
miks panid vara veera juure,
vara veeraste varale,
5 vara veera vaginaile.

Veeras veeriti minule:
otsib riidu riietest
ja kisub riidu kinnastest.

Viru-Nigula. H III 1, 765 (11). 1890.

1498. ANDSID ASJATA KÜLLA.

3127

Emakeine, ennekeine,
annit asjate külale,
ilmasüita võöre'elle!

Külan oli pal'lu tööda,
5 pal'lu tööda, pal'lu vaeva:
aeti meid hagu tegema,
pandi meid paju raguma,
puujuuri jupsimaie,
kive-kande kiskumaie,

10 pandi merda müttamaie,
kalajärvi kaevamaie.

Siia mo kaalus kakenes,
musta helme murdunes,
lõiku helme lõpenes,
15 laasihelme meil laos!

Karksi. H, R 5, 55/6 (6). 1889.

Eks mina mullu hull ei olnd
ja tunamullu tumm ei olnd,
kui mina Kotsi külasse läksin.

5 Koju jäi kolme heada asja:
ahju peal jäi magus uni,
pudrupott jäi tulele,
kamri koore alumine.

Külas oli kolmi kurja asja:

10 kivi oli kõva, vart oli vali
ja perevanem kõige val'lum.

Sitta, mina sest ei kuula:
kivi mina kaotan, vart mina vaotan
ja perevanem sureb ära.

Risti. EKS 4°, 664 (96). 1888.

Olin hella ema tütar,
siis mina pidin pilutsed särgid,
kandsin kanduni linased püksid.

5 Sain ma, tedre, teenimaie,
siis mina kotisse kolisen,

hernevarsissa helisesin,
tantsin takunähvakutes.

Vaivara. H II 7, 183 (65). 1889.

Oh mina vaene vaemupoissi,
vaemupoissi, valla poissi!
Käed on kärnas, randed rakkus
tiütüöda tehessagi.

5 Toidan teise mie pereta,
kurja naise kutsikaida,
laisa naise lapsesida.

10 Kes mind ennast viimaks toidab,
viimaks toidab, kodu aitab?
Ei mul ole enam ema,

enam hella aitaajada.

Millal saaksin naista võtta,
naista, kallist kaisukesta!

15 Siis saaks siada oma elu,
oma kodu kolde'essa.
Oma majas magus ase,
magus suola-leiba süüa.

Kuusalu. EÜS VIII 1717 (67).
1910—11.

Perenaine põrguline
aas mind hoosta otsimaie,
varsakesi vaatamaie,
sälukesi kaitsemaie.

5 Ei old koitu kuhagi,
koidupiired nähagi.
Kuulsin hundid ulgumaie,
metsatõnnid tõinamaie,

kriimudsilmad kriunumaie.

10 Siis välku heitsid varsa kabjad,
sädemeid löid sälu siared,
tuld löid vana Tuhkru rauad.
Siis ma jäin varjulta vaatamaie,
süda serviti siessa.

Kose. H II 37, 626/7 (3). 1892.

Perenaene põrguline
 ajas mind hoosta otsimaie,
 varsakesta vaatamaie.

Polnud koitu veel kuumamas,
 5 koidutähte helkimas.

Kuulsin hundid ulguvad,
 metsalised tõinavad,

metsas karud karjuvad.

Tuld löid sõites hooste turjad,
 10 sädemeid löid sälu säared,
 välku heitsid varsa kabjad,
 vahtu tilksid ruuna jalad.

Rõuge. H III 11, 101 (3). 1889.

1503. SULANE VARA KÜNDMA AETUD.

1.

3133

Peremees oli mulle kuri,
 perenaine väga vali,
 mina vali härgadelle.

Aas mind vara kündemaie,
 5 alla adra seademaie.

Koidust kündsin kolmed väljad,

päevatõusust pikad põllud,
 pikad põllud, laiad lõiged,
 otsad jooksevad ojasse,
 10 tõised nõmme nurgadesse.

Torma. H II 50, 571 (6). 1895.

2.

3134

Perenaine mulle kurja,
 peremees mul õige valju!
 Aas mind vara kündemaie,
 enne valged härgi võtma.

5 Kündsin koiduks kolga põldu,
 enne päeva pika põllu.

Küüt jäi künnile kõhuli,
 Päits jäi söödile surema,
 ike jäi inisemaie,

10 jutad jäid jorutamaie,

adrakastid nuttemaie,
 riiksu-raksu raje lööma.

Istsin künni künka otsa,
 vana söödi mäta otsa.
 15 Mis meil siiski söögiks anti?
 Toodi kihu kintsuluida,
 toodi sääse sääreluida.

Palamuse. H II 27, 707 (20). 1889.

1504. ANNA ÕHTU ÕIGET AEGA.

1.

3135

Peremiis, peremehike,
 sedä ütle ma sinule:
 anna õhtu õiget aiga,
 pulpe õhtu poolest päevä,
 5 riidi risti lõune'eta!

Ori oodap õdakuta,
 orjal o aiga igäve,
 päevilisel päevä pikkä,
 suvilisel suvi suuri.

10 Peremiis, peremehike,

sedä ütle ma jälle sinule:
ei sel tüül ei ole jõudu
ega vaeval i'ole valu,

3136

Oo mu peris peremeheke,
kallis kasuesäkene!
Anna õhtu õiget aiga,
orjakesel oma aega!

⁵ Ku ei anna, ma saagute:
saagu, saagu, ma saagute,
saagu hunt hobeste sekä,
karu kige karja sekä,

¹⁵ mis küll tettäs pääle päivä,
pääle päivä, pääle aiga.

Karksi. H II 48, 96/7 (16). 1893.

2.

¹⁰ laane luik lammaste sekä,
kull saagu kanade sekä!

Susi söögu suure ruuna,
karu murdku suure karja,
laane luik lammastekarja,
kull söögu kanadekarja!

Helme. H III 20, 91/2 (64). 1894.

1505. LASE ÕED ÕHTULE!

3137

Peremees, peremeheke,
perenaine, naisuke!

⁵ Lase õe õhtuelle,
levä latse lämme'elle,
linnu liiväle magame!

1.

Sis sind hüväs üteltesse,
hüvä naise poige'esse,
targa naise taim'e'sse.

Halliste. H II 22, 196/7 (83). 1889.

3138

Pereit, oo eedeke,
peretaat, oo taadike,
lase meid aga õhtale!

⁵ Juba vilu vilja pial,
kaste kaerakõrre pial,

2.

udu uaõie pial,
rooste rohulatva pial.

Vigala. H II 20, 308 (15). 1889.

1506. MILLAL ORJA KIIDETAKSE.

3139

Pisut oli neida päivisida,
aru oli neida aegasida,
kui seda orja kiidetakse,
oma lasta laidetakse.

⁵ Jürikuus ja jaanikuus,

1.

maikuus ja mahlakuus —
siis seda orja kiidetakse,
oma lasta laidetakse.

Türi. H II 13, 620 (18). 1888.

Millas neid orju kiidetakse,
oma lapsi laidetakse?

Jürikuus ja jaanikuus,
esimese heinaniidu aeges,
5 kevädi kesä-künni aeges —
siis neid orju kiidetakse,
oma lapsi laidetakse,
orjal aga palka paisatakse.

Hanila. H II 2, 578/9 (733). 1889.

B. SULASE SÖÖK

3141

1507. ANNA HÄSTI ORJALE SÜÜA!

Peremees, peremeheke,
perenaine, naisukene!
Anna hästi orjal süüa,
ori annab härjal süüa,
5 härg viib põhud põllu peale,

põld saab põhjani ramusta,
aita harjani ivera,
kukkur kuhjani rahada!

Haljala. E 35209 (15). 1897.

3142

1508. PERE KÜSIB SÜÜA.

Perenaine, linnukene,
mi makat kava kammerinna,
ilma tanute tarena?
Pere sul ikev pengi pääle,
5 latse ikev lavva pääle.
Tule üles, perenaine,
võta võtme vaie'esta,
sinirihma seina päälta,
punarihma puusa päälta,
10 võta astu aidatiida,
kelpi kellerde raduje!
Pere perrä sul tuleve,
orja perrä sul ojuve,
karjalatse laskunesse.
15 Anna orjale osada,
karjalatsele kalada,
anna kirstust kinnitusta,
alta kaane kannatusta!
Perenaine kuuli, kosti:
20 «Mis om kirstun kinnituses,
alla kaane kannatuses?»

Ma küll kuuli, kosti vastu:
«Perenaine, linnukene!
Sul om kirstun kiisaliha,
25 alla kaane haviliha.
Kiis sul kirstun kopitetu,
havi aidan hallitetu.»

Perenaine, linnukene!
30 Me sööme sedä lihada,
haukam' sedä havida,
ken elli eilä merena,
toona lei lusti lainetella,
ken tulli mängiden mäele,
lusti lüvvän loodsikusse.

35 Kala kuuli, kosti vastu:
«Ei ma's tule tuure'esse,
ega's väe värske'esse!
Ma tulli maale maadle'eme,
ilmale ilu pidäme,
40 lusti lüümä loodsikusse.»

Karksi. H II 42, 680/2 (44). 1891.

Peremies, peremehike,
perenaene, naesukene,
pane mulle leivakotti,
hobusele kaerakotti —

⁵ siis mina tien nied teopäevad,
aitan abivaimupäevad,
peastan ka korranädala.

Kui sa ei pane leivakotti,
hobusele kaerakotti —

¹⁰ siis ma ei tie teopäivi,
ei aita abivaimupäivi,
ei peasta ka korranädalat.

Siis aga kõnnin kõrtsitieda,
hobu kuonutab kojassa,
¹⁵ linalakka laine'essa.

Vaivara. H II 1, 135/6 (190). 1888.

1510. TEOLISE LEIVAKOTTI.

1.

Käisin tiul kui tihane,
abivaimuks kui harakas.

Odrakook oli kotissani,
kaeramämm oli märsissani;
⁵ vähe oli võida vitsikussa —
seegi oli narri naise tehtud;

pisut oli piima lähkerissa —
seegi oli vaese varsa piima,
õnnetu hobuse piima.

Haljala. EÜS II 694 (191). 1905.

2.

Nüüd läeb tilluke teole,
väeti mõisa väl'la pääle:
kaerakakk tal kaendelus —
seegi sõge sõelumata;
⁵ pisut aga piima lähkeris —

seegi oli hobusepiim,
vaese varsa joomaaeg.

Kullamaa. EÜS IX 651 (46). 1912.

3.

Köisin tiul kui tihane,
köisin rehel kui rebane,
valla seas kui varbelane.

⁵ Pisut piima lähkeris,
kaksi räime rätikus,

sial olli sias siapiima,
vana vaevat mära piima.

Muhu. H II 6, 417 (70). 1890.

4.

Kaubi kaabak läits teole,
kolm olli räimi rätikuna:
üits sai süvva, tõine müvva,

⁵ kolmas sai kodu vedade
lastel näljastel närída.

Halliste. H II 59, 807 (84). 1898.

Läksin, tillike, teole,
väeti, härra välja peale:
tükk oli turvast turja peale,
vesi lähkeris lärises,
5 kaks oli kiisa karbissagi.

Põltsamaa. H IV 3, 710 (1). 1889.

3149

1511. KOERAREIS KOTIS.

Toi, toi, toi, toimes,
kõik asi on korras:
tiumies, vaim on väillas,
kott korrapärast juures —
5 koerareis on kotis,

kassireis on karbis,
märareis on märsis.

Ambla. H II 14, 45 (60). 1888.

1512. ORI TAHAB SÜÜA.

A. Juba mujal söödud.

3150

1.

Luba on lõuneta küsida,
aig om söömaje asuda.
Ju Virussa söödud lõunat,
ju Virussa, ju Jõvissa,
5 ju ammu Alutagana.

Meie lõhe lõikamata,
kala katki raiumata,
siiga poole serbimata.

Jõhvi. H II 1, 368 (524). 1888.

3151

A 2.

Millal aga, millal aga, vennikene,
millal aga jõuab meie lõuna?
Muhumaal oli mullu lõuna,
Harjumaal oli ammu lõuna,
5 Hiiumaal oli eile lõuna.
Meie lõuna lõhkumata,

leib oli lahti leikamata,
kalad olid katki raiumata,
katel kulda küürimata,
10 hõbe haljaks hõõrumata.

Risti. H I 4, 148 (25). 1874.

3152

B. Juba teised söönud.

Teised söövad teista korda,
korralised kolmat korda,
mina suigun suuruseta,
hing on ilma eine'eta.

teine teise otsa peale,
kera-oinas kesket lauda!

5 Pange lammas laua peale,

Laiuse. EÜS V 1120 (138). 1908.

Kuugu, kuugu, pääväkene,
kuugu sina, päävä, korge'ede!
Lõhu, lõhu, pääväkene,
lõhu, päävä, lõunaede!
5 Saada saksa söömale,
pere lõunata pidama!
Saksa söövä sada korda,
külälise kümme korda,
neitsu söövä neli korda,
10 kodurahvas kolmi korda,

karjalatse katsi korda —
mina üli ütsi korda,
mari vaene ilma üvätä.

Ei ole üvvä maitsa saanu,
15 ualiimi huule pääle,
kesväliimi keele pääle,
kaaraliimi kaala pääle,
läädsäliimi länikusta.

Sangaste. H II 44, 625/6 (81). 1893.

D. Päike lõunas — orjad lõunata.

1.

3154

Päeva loorib, oed hellad,
päeva loorib loune'eie,
keerab keskeohta'eie.
Meie loune loorimata,
5 keskehommik keeramata,
katel külma küürimata,
hobehaljas hoerumata.

Süda haige, süia tarvis,
kurk on kuiva, juua tarvis,
10 süia tahab süda vesine,
juua jänune kurku.

Haljala. H I 5, 86 (262). 1892—94.

D 2.

3155

Päev ju lõõrib lõune'esse
ja keerab keskepäite'esse,
ei süüa meile anneta,
palukest ei pakuta,
5 lõunaleiba ei leigata.
Lõhe loidab meresse,

kala laulab kaldasse,
lõhe ootab lõhkujaid
ja kala katkiraiujaid.

Väike-Maarja. H II 11, 293/4 (61).
1889.

E. Juba tüdib tühja kõhtu.

3156

Leika, lapsi, laula, lapsi!
Kuida peab laps leikamaie,
leikamaie, laulamaie:
lapsel tipib tühja kohtu,
5 lapsel näpib nälga vatsa,
notkub notra vööalene.
Ootab süüa toodamaie,
leibalenna tehtamaie.

Jo on surnud süüatooja,
10 jo on kadund kalaandja —
ei ole surnud sundijani,
ei ole kadund karistaja,
väsinud vitsaväänajani.

Haljala. H I 5, 48 (83). 1892—94.

Igäv on minul isätä,
igäv on minul emätä,
päiv on pikke loune'eta.

Enneb ma olen isätä,
5 enneb ma olen emätä,
ennegü päivä loune'eta,
keskehuomigu osata.

Viereb radas, viereb rummu,
ei siin jousa päivä vierrä,
10 päivä vierrä, kuu ei toussa,
kuu ei kummadu kuluda.

Kuusalu. H II 51, 687 (12). 1894.

1514. SÖÖGITOOJAD SURNUD.

3158

1.

Süia tahab südamekene,
juua kulla kurgukene.
Mul pole süia-andijada,
juua- ei kallist -kandijada.

5 Ära suri süiatooja,
ära suri juuatooja,
kadus kalavedaja,
lõppes leivaleikajani,
mulda läks murepidaja,
10 hauda annetejägaja,

kalmu hoolekandijani,
liiva mu linategija.

Kui on surnud, surgu peale,
15 kui kadund, kadugu peale,
ma'p võind surra surma kaasa,
kaduda kaduja kaasa,
lenda ei leivatooja kaasa
ja minna mehe järele.

Kadrina. H II 10, 90/1 (91). 1889.

3159

2.

Süia tahaks, süda valutab,
juua kutsub kurgukene!

Ei siin süia annetagi
ega juua pakutagi.
5 Ära on surnud söögitoojad,
kadunud kalavedajad,

lõpnud leivalõikajad.

Kui on surnud, surgu peale,
kui on kadund, kadugu peale,
10 kui on lõpnud, lõpku peale!

Laiuse. H, Ostrov 200 (14). 1887.

3160

1515. JUBA SÖRGIB SÖÖGITOOJA.

Vaatan kodoni poole,
heedän silmad sinna poole:

kas mul sörgib söögitooja,
kas mul jookseb joogitooja,
5 läägib länniku vedäja!

Juba jookseb joogitooja,
juba sörgib söögitooja,
läägib länniku vedäja.

Kodavere. H III 9, 364 (9). 1888.

1516. TUUAKSE TOOBIGA.**3161**

Mul tule armas aidamiis,
kallis perrä kaeja.

Ma tunne tulemisest,
ma arva astumisest,
5 ta tuu meile toobiga,
kand meile kanniga.

Meil om kuldane kõtukene,

hõbõhõne hõtsikukene,

ma süü pala parausi,

10 leeväkiku kindmäde,

selle tuu ta toobiga,

selle kand kanniga.

Hargla. H II 32, 167 (140). 1890.

1517. KEEV LEEM PÕLETAB SUU.**1.****3162**

Kes mul keetis keeva leeme?

Eit mul keetis keeva leeme,

koputas palava pudru,

pani peale parmurasva,

5 sääse sääre-õdikesta.

Juuru. H II 16, 387 (6). 1888.

2.**3163**

Eevakene, keevakene,

keetis keeva leemekese.

Põletas sulase suu,

perepojad pikad mokad.

Peetri. EÜS IX 988 (71). 1912.

1518. KEEDETI KINGALEENT.**1.****3164**

Perenaine, põrguline:
keitis kingad, paistis paulad,

andis ormad orja süia,

lipid-lapid laste süia,

5 tärke'ed tädide süia,

ise sei paraja paiga.

Ori süia, ei parata!

Jõhvi. H II 37, 281 (13). 1892.

3165

2.

Kai oli kabe perenaene!
Keetis kingad, parkis pastlad,
keetis kingad leeme sees,
parkis pastlad paea sees, —
5 andis orjadele süüa.

Orjad mõtlesid: ossitükid,

pere mõtles: pekitükid!
Olid Kaie kingatükid,
paeas Kaie pastlatükid.

Vigala. H II 17, 305 (1). 1889.

3166

3.

Tooge tuld ja pange keema!
Tuluke hakkas põlema,
siis hakkas valu tulema.

Perenaene, põrgulane,
5 keedab kingad, pargib paelad,
annab orjal kingad süüa.

Et ori mõtles: ossitükid,
ja pere mõtles: pekitükid!
Need olid perenaese kingatärked.

Kõpu. H II 26, 65/6 (9). 1888.

1519. RIKNENUD TOIT — ORJALE.

3167

1.

Peremees, peremehikene,
perenaine, perenaisukene,
keetis kodu kaalileenta,
pani ahju hapnemaie,
5 müürile murastamaie,
kerikselle keesinemaie.

Ori söi ja süda nuttis:
ma söön sease searevetta,
murulase munavetta,
10 sease seareloputista.

Simuna. H I 1, 49 (32). 1888.

3168

2.

Oh seda vaesta orjapõlve,
tigidamat teise põlve!

Perenaised, pikad naised,
õhtu need teevad peergest,
5 pimedas ju piimapeergest.

Las tuleb koju ori vaene —
sellel tooda eilist herneleenta,
tunaeilist tanguleenta.

Ori sööb — hambad irevil,

10 sulane — suu kõveras
seda eilist herneleenta,
tunaeilist tanguleenta,
kus olid kilgid keesimassa,
prussakad olid poegimassa.

Harju-Jaani. EÜS IX 851/2 (16).
1912.

Peremees oli pöörakoera,
perenaine üsna narri:
keetis ta kile mageda,
panni ahju hapenema.

marukärbesed magasid,
parnud pesid perseida,
sääsed seari loputasid,
10 kihud kintsa vihtelesid.

15 Sitikad siis sisse läksid,
porikärbesed pugesisid,

Põltsamaa. H I 2, 215/6 (18). 1889.

4.

3170

Perenaine põrguline!
Keet ta mulle jahuputru.
Ole es pääle piimä panna,
pand temä ahju hapenema —
15 säääl olli ritsikud riganu,

parnud perseta pesenu,
sääsed sääri loputanu.

Paistu. H III 6, 942 (4). 1889.

1520. ORJA TOIT — UMBROHI.

1.

3171

Perenaene, naesukene,
kui kuuleb orja tulemaie,
taga laane laulemaie,
ees laane helisemaie —
15 siis hakkab rohtu korjamaie,
oblikaida otsimaie.
Siis hakkab suppi keetemaie —

ei sisse soolaivada,
peale ei piimapiisukesta.
10 Ori sööneb — süda nutab,
pale laseb laene'eida,
silmad vetta veeretavad,
kulnud kullatilke'eida.

Ambla. EÜS VII 1842 (24). 1910.

2.

3172

Perenaesed, pikad naesed,
talunaesed, targad naesed!

Need naesed, ninakad naesed
sõivad koore, jõivad piima,
15 andsid või võerastelle,
koore küla karjastelle.

Ohta tuleb ori koduje —
siis need naadid nopitakse,

10 ohakad need otsitakse,
malsaleenta keedetakse.

Ori sööb — süda valutab,
paled aga laskvad laine'eida,
kulnud kullatilke'eida.

Peetri. EÜS VIII 595/6 (116). 1911.

3173

1521. PEREIT, MIKS MURETSED?

Pereit, mis muretsed,
kas pudrutangud puuduvad?
Küll ohakad sind aitavad
ja sinililled sirguvad

⁵ ja varsakabjad kasvavad,
nõgesed nõu annavad!

Jöelähtme. H II 15, 267/8 (48). 1890.

1522. SULASELE SEENI SÜÜA.

3174

1.

Perenaine, peeri-leeri,
andis mulle seeni süüa —
mina seened seinä mööda,
perenaisel perset mööda.

Laiuse. ERA II 149, 176 (60). 1937.

3175

2.

Perenaene, peeri-leeri,
andis mulle seeni süüa.
Mina aga seened seinä vasta,
perenaesel perset vastu.

⁵ Perenaesel perse paksu

kanaliha kaie'essa,
sialiha süie'essa —
mulle annab seeni süüa!

Rõngu. EKS 4⁵, 86 (101). 1886.

1523. SÖÖ OMA HÄID SÖNU.

3176

1.

Olin mina sõsaral sulaseks,
venna juures võeraks pereks.

⁵ Teenisin mina neli aastad,
poole aastad peale nelja —
otse sui sügiseni,
mihhklipäeva õhtuni.

Läksin õhtul mõisast koju,
päästsin hobuse ohjusta,
teolojust rakkesta.

¹⁰ Heitsin valjad varna otsa,
selgud-kõved kandsin koju.

Läksin tuba teretama,
perelapsi austama.

Iste ootis ahju taga.

¹⁵ Pöörsin istme teiste ede,
haksin süüa karjuma:
«Tooge süüa, andke süüa!»

Ootsin süüa toodavad,
rooga kambri kantavad.

²⁰ Sõsar oli kuri kostelema:
«Söö oma suuri sõnukesi!»
Läksin söömata magama.

Kihelkonna. H II 66, 391/2 (321).
1898.

Olin mina sõsaral sulaseksa,
venna juures võeraks pereks.

Teenisin sääil neli aastat,
poole aastat peale nelja
5 senni kunni sügiseni,
mihkklipäeva õhtuni.

Läksin mina teolt siis kojusse,
hobu jäi ohjust võttamata,
teolojus rakest päästamata.

10 Läksin mina tuppa teretamata,
lakki peasta võttamata,
pereisa austamata.

Ootsin mina istet andavat —
ei olnud istme andijat.

15 Ajasin mina koldemüürile,
ootsin mina süüa toodevat —
ei olnud söömatoobijat,
ei kambrist roakandijat,
ei koosta kätteandijat,
20 ei kapist leivaleikijat.

Haksin mina süüa küsima,
sõsar oli kurja kostama:
«Söö oma häida sõnumid,
joo oma häida juttusid!»

25 Läksin mina söömata magama,
heitsin parsile pitkali.

Jämaja. H II 18, 962/3 (1). 1889.

1524. LIIGSÜÜJA.

1.

Õöldi minda külla sööma,
külla sööma, külla jooma,
küll külla külaje veema,
palju paigale panema!

5 Härja sõin mina söömaajas,
vaadi join olut joomaajas.

Mis sest härjast saanep süia?

Luu on alla, nahka päällä,
tükk on tümada lihada.

10 Mis sest vaadist saanep juua?
Vaht on päällä, pärme alla,
toop on selgeta õluta.

Haljala. H III 2, 172 (3). 1889.

2.

3179

Peremees oli mulle kurja,
perenaine õige valju.

Ütles teo leiba tein,
minu ükski ära söön.

5 Mis sest teost leivast süia:
kooruke all ja kooruke peal,
kena sisu keske'el.

Ütles vaadi õlut tein,
minu ükski ära juon.

10 Mis sest vaadist õllest juua:

pärm tal all ja pärm tal peal,
kena õlut keske'el.

15 Ütles härja ära tapn,
minu ükski ära söön.
Mis sest härjast ära süia:
nahk tal all ja nahk tal peal,
kont tal all ja kont tal peal,
sitakere keske'el.

Hanila. H II 2, 524 (679). 1889.

3180

Joba tulõ suuri süüjä,
suuri süüjä, suuri juuja,
poolõ pätsi poolõndaja,
nel'ä kiku neelätäjä.

3.

⁵ Inne päivä pätsi sei,
inne ako ahotävve.

Rõuge. H II 60, 223 (5). 1896.

1525. PERERAHVA JA TEENIJATE SÖÖK.

3181

Oiu-oiu, Otsa Kaie!
Muidu priske perenaine,
lahke laste kasvataja,
aga su kombed ammu kuulnud

⁵ ja su viisid välja viidud!

Kudas sa orjal süia annad?

Omale keedad tangupudru,
orjale keedad keepudru.

¹⁰ Omale võtad piimapüti,
orjale annad veekapa.

1.

Ise kastad piimapütti,
ori kastab veekappa.

Kudas sa orjal palka maksad?

Sukad teed suure riiuga,

¹⁵ kindad kisa-käraga,
paelad paha meelega!

Küll sul viimaks vastamista,
kohtupäeval kostemista.

Kadrina. H II 46, 557 (16). 1894.

3182

Perenaine, kurjavaimu!
Keetse ta kivitse pudru,
sõõrd ta jahu sõkelitse.

⁵ Mära jalg tal ümbre müllas,
peni piimä pääle pand.

Esi sei ta tsialiha,

2.

esi kaije kanamuna,
esi võt't ta võidaleiba,
mulle an'd ta musta pudru.

Rõngu. H II 30, 686 (13). 1889.

3183

Perenaised, pikad naised,
talunaised, targad naised!

Õhta joovad soojad õlled,

videvikun soojad viinad,

⁵ puhte söövad munapudru,

enne valget era koogid —

siski silmista sinised,

siski plaki palge'enna.

Mina vaene orjalatsi —

3.

¹⁰ õhta söön õlesidemed,

videvikun vitsaraagu,

puhte söön ma puulehti,

enne valget hernevarred —

siski silmista sileda,

¹⁵ siski palgista punane.

Võnnu. H II 56, 571 (7). 1895.

Aiu-taiu, tangupudru,
perenaene keetis piimapudru,
sulane sonkis soola-leiba,
tüdruk tankis taari-leiba,
5 mina vaene vett ja leiba.

Rapla. H IV 1, 857 (18). 1888.

1526. PERENAINE PILLAS PERET.

3185

Peremiis, peremihekõne,
perenaine, naisekõne!

Peremiis piässi peret,
perenaine pillas peret:

5 vesi ol'l pikkä piimä-jakku,

tuhka suuri jahu-jakku,
sõmer suuri soola-jakku.

Pää pand leevapätsi pääle,
jala jahukoti pääle.

Sangaste. H II 31, 794 (20). 1888.

1527. ORI IHALDAB HEAD SÜÜKI.

1.

3186

Kanad aga lakas kõerutasid,
orja-aga-poissi hoopeleksa:
«Ära aga kurda, karjapoissi,
homme saab mune mudida.»

5 Perenaine naksatelles:

«Ole sina vaid, orjapoissi!
Olgu aga munad muile süüa,
võid aga süüa võerastelle!

10 Mullu mina tapin musta ruuna,
tuna-aga-mullu teise musta.

Veel on kõrvad kuivamatta,
sabarood tal rookimatta.
See'p on orjale omasa,
palgapoisile paraja!»

15 Saiad süüakse salaja,
pinginurgas peened leivad,
koogid kulla teadematta.

Haljala. H II 9, 615/6 (15). 1888.

2.

3187

Kukk läks lakka lauludessa,
kana kõerutes järele.

Orjapoissi naerastelle:

5 «Homme saab mune mudida,
võida võtta ruuge'emba!»

Perenaine kuulis, kostis:

«Ole sina võita, orjapoissi!
Või saab võeraste jägada,

munad võeraste mudida!

10 Veelap on kambris kaerakakku,
kernus on kesine piima —
see'p on orjale omane,
palgapoisile paraja!»

Simuna. H II 53, 567/8 (13). 1895.

Kukke lakas laulanekse,
kana lakas kaagutelleb,
orjapoissi hoopeleksi:

«Homme saab muna mudida,
tuna võida vitsutada!»

Mina kuulin, kostsin vasta:
«Ole aga vaid, orjapoissi!
Olgu munad muude süüa,
või võeraste jagada!

Munal muida mudijaida,
võil muida võera'eida.

Söö silku, kirista kilki,
mudi õuest mutikaida!»

Nüüd ori süttis ja vihastas,
ori nõudis kõrtsiteeda,
jättis rehe peksemata,
lademed lahutamata,
sidemed sirutamata,
kubud kullad kõitemata.

Pärnu. ÕES EK 80, 101 (93 a). 1844.

1528. SULASE LÖKS.

Peremies oli petis koera,
perenaine kaval koera!

Ajab minu, tillukese tiule,
põrmukese põllu peale,
væetima mõisa välja peale.

Mis pean mina, vaeneke, tegema?
Tüdin tulin tiule käie'essa,
väsind olin väljal olle'essa,
soola-leiba süie'essa,

kaerakakku kande'essa.
Ise mina raiun suurta puuda
ja teen koogil koledast tulda
ja panin pannil paistet alla.

Perenaine läks kambrist võida
tooma,

noorta koorta koputama.
Juba ma lõin lõksud lõsna alla
ja panin paelad parte alla.

Peretütar läks lõsna alla,
perenaine parte alla.

Lõksud viisid tütre lõsna alla,
perenaise parte alla.

Tütar lõugab lõsna alta,

perenaine palub parte alta:
«Sulane, mul on surmahäda!

Pea on all ja jalad peal,
särgihänd on alla kaela.
Oh võta lõksud lõsna alta,
peasta paelad parte alta!»

Mina jälle kuulin, vastu kostin:
«Tõuta, kõvasti tõuta:
kas kaub soola kastemine,
kaerakaku kandemine?»

Perenaine kuuleb, jälle kostab:
«Sulane, mul on surmahäda!

Võta lõksud lõsna alta,
peasta paelad parre alta!
Ma annan hommiku ossi süüa,
iga lõuna laia kala,
iga sööma suutäis viina,
iga õhtu õlut juua!»

Siis võtsin lõksud lõsna alt
ja peastin paelad parte alt.

Haljala. H II 46, 331/2 (31). 1894.

Peremees oli petiskoera,
perenaene naeruskoera,
aas mind, tillukest, teole,
väetima, mõisavälja pääle,
5 pani mul kotti kaerakaku,
soolatopi sopi sisse.

Ma olin teosta tüdinud,
väljas käies jo väsinud.
Olin aga kaval poisikene,
10 tegin aga lepast laia lõksu,
pajust pika pinnukese.
Kui tulin õhtu teolt koju,
lõin aga lõksu lõsna alla,
pika pinnu parre alla.

15 Perenaene tuli tuppa,
läks ta panni paistemaie,
pind löi perenaese parre alla:
jalad ülesse, pää alasse,
särgihännad ümber kaela.

20 Peretütar tuli tuppa,
läks ta kolde kooki katsma,
lõks löi tütre lõsna alla:
jalad ülesse, pää alasse,
särgihännad ümber kaela.

25 Perenaene sulasta paluma:
«Sulane, usu surmahäda,
mul on suurem kui surmahäda!»

Sulane varsti vastas taale:
«Kas siis kaob kaerakakku,
30 seisab soola-leiva sööm?»

«Jajah! kaob kaerakakku,
seisab soola-leiva sööm!
Igapäev saab saia süüa,
iga lõuna lõhekala,
35 iga õhtu õlut juua!»

Risti. EKS 4⁴, 589/90. 1874.

Läksin mina, tilloke, teole,
väeti, mõisa välja peale.
Kontsuk leiba koti sees,
soolaterad nartsu sees.

5 Tütar jäi kooki küpsetama,
perenaine panni paistemaie.

Ma oli kaval poisike —
sidusi paelad parsidesse,
pani mina lõksu lõuka'asse.
10 Tütar astus lõksu peale —
lõks viis tütre lõsna alla,
paelad perenaese parde alla.

Ma tuli õhtu ju kojugi —

tütar lõugas lõsna all,
15 perenaene palus parsides:
«Kulla sulane, kuule mind,
tule nüüd ja päästa mind!
Iga päe saad heaste süüa,
iga päe saad püti piima,
20 lõuna laia kala süüa,
iga homigu odrast leiba,
iga õhtu õlut juua,
sööma alla suutäis viina!»

Karuse. H II 2, 351 (476). 1889.

Peretüdart söödetasse,
söödetasse, joodetasse,
kauba vastu valmistasse!
Emma pani panni paiste'elle,

5 tüdär tegi kooigi kolde'essee.
Sulane oli suuri koera —
pani paelad pae ette,
tegi lõksu lõuka ette.

10   Ema läks panni paistelt võtma,
tüdar kooki kolde'est —
ema läks paelu paugates,
tüdar lõksu lõugates.
Pael viis ema parde alla,
lõks viis tütre lõsna alla.
15   Ema aga paelus palumaie,
tüdar lõksus lõugamaie.
Sulane oli suuri koera,
hakkas neida usutlema:
«Tõuta, mis sa tõutad,
20   luba ikka, mis sa lubad!

Kas lõpeb soola sopsimine,
taari-leba tampimine
või kaub kiauvesi?»

Ema siis hakkas tõutama:
25 «Igal söömäl sooja toitu,
iga lõuna laia kala,
paigal anda paksupiima,
iga õhtu sooja õlut.»
Siis pääsis ema parde'esta,
30 tüdar lõksust lõugamasta.

Pärnu. H II 20, 121 (112). 1889.

3193

1529. VÕTAKSIN MINAGI ORJA.

Ottasin minagi orja,
pidäsin minagi piia —
kui pidäs söömätä elämä,
menis tööle riide'etta!

5   Ehk sündüs süsiä süüä,
tohi kallis katte'eksi!

Kuusalu. H IV 7, 525/6 (27). 1896.

C. SULASE PALK

1530. SULANE PALUB MAAD.

3194

Peremees, peremehekene,
perenaine, naisukene!
Anna mulle natuke naeremaada, ¹⁰
pisut peenarda vaheta!
⁵ Sinna küliks köömelida,
viskaks selget seemevilja.
Ise aga varjult vaatamaie:

kes on õiela ilusa,
kes on kaunal kaunikene?
Hernes õiela ilusa,
uba kaunal kaunikene!

Vändra. H III 27, 377/8 (21). 1896.

1531. ORJA PALK.

1.

3195

Peremees, peremeheke,
perenaine, naisukene!
Maksa ära orja palka,
tasu vaese lapse vaeva!
⁵ Kui ei maksa orja palka
ega tasu vaese vaeva —
küll siis tasud taevaessa,
maksad Moarja kojasse.
¹⁰ Kõnnid, küinarpuu piussa,
riiderullid kaendelussa,
otsid oma orjakesta,
palud palga tahtijada:
«Tule, orja, võta oma,

tule, vaene, võta vaeva!»
¹⁵ Küll siis mõistan, koston vasta:
«Kulla eit ja toadikene!
Eks sina maksnud sealla moalla,
kus minu pihta piinatie,
käsivarssi vaevatie.
²⁰ Ei mina taha taevaessa,
sinipilvede seassa,
valgepilvede vahela,
kolme koidu keske'ella
vasta võtta vaese vaeva!»

Ambla. H II 38, 686 (12). 1891.

2.

3196

Peremees, peremehike,
perenaine, naisukene!
Maksa ära orja vaeva,
orja oma, vaeste vaeva,

⁵ tööliste tööpalka,
päiliste päävapalka!
Kui ei maksa orja oma,
orja oma, vaese vaeva —

küll sul taevas tasutasse,
 10 põrgus palka maksetasse!
 Küll sina käid siis taevast kauda,
 marsid põrgupõhja kauda,
 küünarpuu pikka peusse,
 kangarulli kainelusse,
 15 sukki suuri sel'latäis,
 kindaid kimpu nel'la-viisi;
 otsid oma orjasida,
 palud aga oma palgapoissa:
 «Tule, ori, võta oma,
 20 vaenelaps, omal vaeva palka!»
 Ori ei tule oma võtma,

3197

Peremiis, peremiheke,
 perenaine, naisukene!
 Massa ärä orja hinda,
 orja hinda, vaese vaeva,
 5 palgalise päeväpalka,
 suvilisel suiepalka!
 Kui sa'i massa siin majanna
 ega'i tasu siin tarena —
 küll sa tasud taevaenna,
 10 massat Maaria ihena,
 Küll sa tandsid taevast müüda,
 kangas om sul kaendelenna,
 küünarpuu pikka peunna:
 «Tule, ori, võta hinda,

3198

Oh mis vaene orjapõli!
 Perenaine, põrguline —
 ise ta hulgub õuet mööda,
 silmad põlevad põllale
 5 otse selle orja peale:
 kas see orja otse seisab,
 orja käed kärmest käivad.
 Kui ta orjal palka maksab —
 kümme küünt ta küünarpuuks.
 10 Saab ta ise ärasurnud,

vaenelaps omal vaevapalka.
 Ori aga sulle üttelema,
 vaenelaps sul vastamaie:
 25 «Ei ma aga taha taevas palka,
 kui põle maksnud maa pealgi.
 Maarja ema mulle maksnud,
 taevaisa mul tasunud.
 Põle peale põrguesse,
 30 raksu raudade vahele!
 Tuhat sul tuletelijad,
 sada sanga liigutajad!»

Pärnu. H II 20, 120/1 (111). 1889.

3.

15 tule, vaene, võta vaeva,
 palgaline, päeväpalka,
 suviline, suiepalka!»
 Ei tule ori, võta hinda,
 ei tule vaene, võta vaeva,
 20 palgaline päeväpalka,
 suviline suiepalka.
 Küll sa põled põrguenna:
 tuli sul all ja turvas pääl,
 veri kiirleb keske'ella,
 25 vesi jooseb viiri mööda!

Paistu. H, GrQ 315/6 (8). 1893.

4.

siis ta tantsib taevast mööda,
 küünarpuu tal pikk käessa,
 kiitsub orja võtma oma,
 vaesta lasta vaevapalka!
 15 Ei tule ori võtma oma,
 vaene laps ei vaevapalka:
 «Pea nüüd oma peenikesta
 ja lõhu oma lõuendida!»

Tõstamaa. H II 19, 107 (2). 1889.

Minu veike veljekene!
Pahast maksid orja palga:
jätid matid maksamata,
pooled vakad puutumata.

5 Küllap tasud taiva'assa,
maksad Maria iessa:
hulgud looja uksillanna,
pooled vakad puusillanna,
säilitused sääriillanna,

10 tahad taivassa tasuda,
maksada Mari iessa.

Kohe muistan, kuidas kosten:
«Ei, ma ei taha taivas süüa,
taivas süüa, taivas juua,
15 maksu Maria iessa —
kui ep maksand maalla kätte,
tasund talutuassa.»

Iisaku. H II 1, 536/7 (704). 1888.

Peremees, peremehekene,
perenaine, naisukene!

Maksa ära orja oma,
orja oma, vaese vaeva,
5 lesenaise leivasaaki!

Kui sa ei maksa maagi pääli —

küll tasud taiva'anna,
maksad Maarria eena,
külimitud kaendla'anna,
10 vakad varvaste vahella!

Võnnu. H II 56, 568 (2). 1895.

Perremiis, peremehekene,
per'nainõ, naisõkõnõ!
Massa ärä orja uma,
orja uma, vaesõ vaiv!

5 Ku ti ei massa orja umma,

orja umma, vaesõ vaiva —
peremiis parsilõ palagu,
perenainõ lõhna lõpõgu!

Urvaste. H II 36, 254 (375). 1892.

1532. HOLLANDI SULANE.

A 1.

Olin orjas, käisin karjas,
oli Hollandri sulani,
linti-lanti lammerikku.

Mis mul palgas paisatie?
5 Siga seitsme pörssaga.
Ei mina leppind sellega.

Kui ju, kui ju teenin veel,
teenin seitse aastad veel —
mis mul palgas paisatie?

10 Lammas kahe tallega.
Ei mina leppind sellega.

Kui ju, kui ju teenin veel,
teenin seitse aastad veel —
mis mul palgas paisatie?

15 Lehm mul kõige kellaga.
Ei ma leppind sellega.

Kui ju, kui ju teenin veel,
teenin seitse aastad veel —

3203

- mis mul palgas paisatie?
20 Mõis kõige vallaga.
Ei mina leppind sellega.
Kui ju, kui ju teenin veel,
teenin seitse aastad veel —
mis mul palgas paisatie?
25 Kirik kihelkonnaga.
Ei ma leppind sellega.
Kui ju, kui ju teenin veel,
teenin seitse aastad veel —

- Olin noor east, käisin karjas,
olin Hollandi hoostes,
Liiterlandi lammastes.
Holland tegi mul uue kuue,
5 Liiterland laia kasuka.
Kas sina lepid sellega?
Ei mina lepi sellega —
ennem mina timpan tiula käia,
mõlgun mõisa õuela,
10 välgun mõisa väljala.
Mis mul palgaks paisati?
Lammas kahe tallega.
Kas sina lepid sellega?
Ei mina lepi sellega —
15 ennem mina timpan tiula käia,
mõlgun mõisa õuela,
välgun mõisa väljala.
Mis minul palgaks paisati?
Siga seitsme põrsaga.
20 Kas sina lepid sellega?
Ei mina lepi sellega —
ennem mina timpan tiula käia,
mõlgun mõisa õuela,
välgun mõisa väljala.
25 Mis minul palgaks paisati?
Hobu kõige varsaga.
Kas sina lepid sellega?
Ei mina lepi sellega —
ennem mina timpan tiula käia,
30 mõlgun mõisa õuela,
välgun mõisa väljala.

- mis mul palgas paisatie?
30 Linn kõige riigiga.
Ei ma lepi sellega.
Kui ju, kui ju teenin veel,
teenin seitse aastad veel —
mis mul palgas paisatie?
35 Vallast kõige valgem neidu.
Nüüd mina lepin sellega.
Vigala. H II 2, 91/2 (133). 1889.

A 2.

- Mis minul palgaks paisati?
Lehm kõige vasikaga.
Kas sina lepid sellega?
35 Ei mina lepi sellega —
ennem mina timpan tiula käia,
mõlgun mõisa õuela,
välgun mõisa väljala.
Mis minul palgaks paisati?
40 Kõrts kõige rahvaga.
Kas sina lepid sellega?
Ei mina lepi sellega —
ennem mina timpan tiula käia,
mõlgun mõisa õuela,
45 välgun mõisa väljala.
Mis minul palgaks paisati?
Mõis kõige rahvaga.
Kas sina lepid sellega?
Ei mina lepi sellega —
50 ennem mina timpan tiula käia,
mõlgun mõisa õuela,
välgun mõisa väljala.
Mis minul palgaks paisati?
Kirik kihelkonnaga.
55 Kas sina lepid sellega?
Ei mina lepi sellega —
ennem mina timpan tiula käia,
mõlgun mõisa õuela,
välgun mõisa väljala.
60 Mis minul palgaks paisati?
Kuning kõige riigiga.
Kas sina lepid sellega?

Ei mina lepi sellega —
ennem mina timpan tiula käia,
45 mölgun mõisa õuela,
välgun mõisa väljala.
Mis minul palgaks paisati?
Neitsit kõige voodiga.

Kas sina lepid sellega?
70 Jah, mina lepin sellega!

Väike-Maarja. H II 11, 245/8 (5).
1889.

A 3.

3204

Oli mina orjas, käisi mina
karjas. 10
Sis mes mul palgas paisati?
Anti hobu, kuldakapja.
Ei võtnud seda mina, vennike.
5 Anti lehma, kuldasarve.
Ei võtnud seda mina, vennike.
Anti lammas, paari poiga.
Ei võtnud seda mina, vennike.

Anti siga, säitse poiga.
Ei võtnud mina, vennike.
Anti näiu, kuldakänga.
Vaat seda mina võta, vennike,
armastus mul kõige kenamb,
ei ma sest lahku ialgi.

Puhja. H II 30, 19 (13). 1889.

B 1.

3205

Olin orjas, käisin karjas,
olin Hollandi sulane,
Lindilandi lambapoiss,
Sindisandi siapoiss.
5 Holland mul tegi uie kuue,

Lintlant laia kasuka
hilibudesta, albudesta,
halli lamba jalgudesta.

Hanila. H II 2, 635 (789). 1889.

B 2.

3206

Olin orjas, käisin karjas,
olin Hollandi siussa.
Mis mul palgast paisatie?
Siga viie vingerjaga,
5 kass mul kahe pojaga,

koer mul kolme kutsikaga —
sie siis mul palgast paisati.

Viru-Nigula. H II 34, 422 (192). 1892.

B 3.

3207

Olin orjast, käisin karjas.
Mis mul palgast paisatie?
Märg särk ja mädand rüüd,
vana katkend kasukas,
5 siga seitsme pojaga,

lammas laugu utega,
kits kerge tallega.

Palamuse. H III 8, 402 (7). 1888.

Olli orjan, käve karjan,
 olli orjan Otöpään,
 käve karjan Karulan.

Mis sääl palgas pakuti,
 5 ajastajas arvati?

Vana kits, keräsarv,

Teenisin mina rikast meest,
 rikast meest ja viisast meest,
 teenisin küll seitse aastat.

Mida mulle palgaks paiseti?

5 Kukk mulle palgaks paiseti.

Laula, mo kukke, looru!

Teenisin mina rikast meest,
 rikast meest ja viisast meest,
 teenisin küll seitse aastat.

10 Mida mulle palgaks paiseti?

Kana mulle palgaks paiseti.

Kõeru, mo kana,

laula, mo kukke, looru!

Teenisin mina rikast meest,
 15 rikast meest ja viisast meest,
 teenisin küll seitse aastat.

Mida mulle palgaks paiseti?

Kass mulle palgaks paiseti.

Näugu, mo kassi,

20 kõeru, mo kana,

laula, mo kukke, looru!

Teenisin veel rikast meest,
 rikast meest ja viisast meest,
 teenisin küll seitse aastat.

25 Mida mulle palgaks paiseti?

Koer mulle palgaks paiseti.

Haugu, mo koera,

näugu, mo kassi,

kõeru, mo kana,

30 laula, mo kukke, looru!

Teenisin veel rikast meest,
 rikast meest ja viisast meest,

vana lammas, laukiotsa,
 vana hobu, uvvõ ravva —
 10 tuu palgas pakuti,
 ajastõgõs arvati.

Sangaste. H II 5, 413/4 (73). 1877.

teenisin küll seitse aastat.

Mida mulle palgaks paiseti?

35 Härg mulle palgaks paiseti.

Ammu, mo härga,

haugu, mo koera,

näugu, mo kassi,

kõeru, mo kana,

40 laula, mo kukke, looru!

Teenisin veel rikast meest,
 rikast meest ja viisast meest,
 teenisin küll seitse aastat.

Mida mulle palgaks paiseti?

45 Lehm mulle palgaks paiseti.

Mõua, mo lehma,

ammu, mo härga,

haugu, mo koera,

näugu, mo kassi,

50 kõeru, mo kana,

laula, mo kukke, looru!

Teenisin veel rikast meest,
 rikast meest ja viisast meest,
 teenisin küll seitse aastat.

55 Mida mulle palgaks paiseti?

Hobu mulle palgaks paiseti.

Hirnu, mo hobu,

mõua, mo lehma,

ammu, mo härga,

60 haugu, mo koera,

näugu, mo kassi,

kõeru, mo kana,

laula, mo kukke, looru!

Teenisin veel seitse aastat

85 rikast meest ja viisast meest.
Aastad olid pikad ja ajad olid
kurvad,

varandus oli vaevaline:
polnud varal varjajat
ega karjal kokkukorjajat.

70 Teenisin veel rikast meest,
rikast meest ja viisast meest,
teenisin küll seitse aastat.

Mida mulle palgaks paiseti?
Tütar mulle palgaks paiseti.

75 Siis minu meeled rõemsaks saivad,
aastad lühikeseks jäivad.

Hirnu, mo hobu,

mõua, mo lehma,
ammu, mo härğa,
80 haugu, mo koera,
näugu, mo kassi,
kõeru, mo kana,
laula, mo kukke, looru!
Nüüd on varal varjaja,
85 karjal kokkukorjaja,
kanadel on kaitseja,
lehmadel on lüpsaja.
Ise aga hüian: «Hõissal!»

Vaivara. H IV 4, 12/5 (5)-

D. SULASE KÄTTEMAKS

1533. HALB KÜNDJA.

3210

1.

Läksin mõisa kündemaie,
tiupäivi tegemaie,
abipäivi aitamaie.

aasin vahed laia'ella,
mättad männi kõrgusella.

5 Künnin künka künni sisse,
mättad vau vahele,

Ambla. H II 14, 63 (81). 1880.

3211

2.

Häste künni härra vällän,
mõjusaste mõisa vällän:
vao aie, tõise vaati,
perve takka piati,
5 kengu takka kinnitasi.

Siis sai maada maltsal kasva,
ohakul sai oma luba.

Rõngu. H II 30, 789 (27). 1890.

1534. SULASE KÄTTEMAKS.

A. Kättemaks halva toidu eest.

3212

1.

Perenaene pettis minda:
pani vetta piima sisse.
Mina aga tarka poisikene
petsin jälle perenaesta:
5 läksin väljal kündemaie,
ajasin vau vainu poole,

teise vau teine poole,
kolmandama küla poole.
Ei ma rikkund rohujuurta,
10 katkund kasteheinakesta.
Ma andsin maada maltsal kasva,
uhakal ula elada,

sinilillel sigineda,
kullerkupul kuuti lüia.

¹⁵ Uhak oli laia — palju lapsi,
malts oli mäda mureline,

A 2.

Perenaie pettis minda,
pani vetta piima hulka;
mina petsin perenaista,
lassin adra harvalt käia:

⁵ vao kündsin, vaksa jätsin,
siis sai ruumi rohul kasva,

A 3.

Perenaie, naisukene,
ajas mind metsa kündemaie,
pani mulle piima vetta.

⁵ Mina petsin perenaie:
vao kündsin, vaksa jätsin
sinilälled sigida,
maltsarohtude magada.

A 4.

Perenaie pettis minda:
lubas mind võtta voode'sse,
panna patjade vahele;
lubas mulle keeta klimbisuppi —
⁵ keetis mulle kilgisuppi.

Mina aga petsin perenaista:

A 5.

Perenaie pettis minda,
mina petsin perenaista.

Perenaie pettis minda:
pani vett aga piima hulka.

⁵ Mina petsin perenaista:

sinililli — sea ääti,
kullerkupu kanarpiku.

Anseküla, Jämaja. H II 58, 364 (2).
1897.

sinilillel sekka tulla.
Siis jäi vili vildakille,
odrapea oigamaie.

Laiuse. EKS 8^o2, 691 (54). 1879.

Perenaie, naisukene,
pani mind aida tegema.

¹⁰ Mina aga petsin perenaie:
tegin aia, jätin augu
küla põrsaste pugeda,
küla lammaste laduda.

Jõhvi. H II 1, 299 (445). 1888.

lasin mina lambad laudast lahti,
panin mina pässid puksima,
kohioinad kopsima.

Kuusalu. H II 34, 561 (165). 1892.

läksin heina niitemaie,
jätsin koared karmendama,
koareharjad haljendama.

Jüri. H IV 5, 64/5 (2). 1895.

3213

3214

3215

3216

B. Kättemaks kurjuse eest.

3217

1.

Peremies on mulle kurja, mina kurja härgädelles; panen vüörite vedämäie, köverite kündemäie.

⁵ Vao künnän, toise jädän, kolmande kargan üleje.

⁵ A Vaivara. H I 1, 32 (2). 1888.

3218

B 2.

Peremees minule kurja, mina kurja härgädelles, härjad kurjad kurgedelles, kured kurjad sahkadelles, sahad valjud on maale!

Haljala. H III 2, 476 (7). 1888.

3219

B 3.

Peremees oli mulle kurja, perenaene mulle valju.

Ma pole kurja kellegile, üleliiga ühegile.

⁵ Hästi mina härjad ikeldasin, tasa ruunad rakendasin: madalast mina künnän maad — ei ma riku rohujuurta,

osanud ohakajuurta, pillutand paju pereta. Pajul oli palju pereta, ohakal oli hulka lapsi, lepal palju leinajaida, kuusel palju kuulajaida, kasel palju karjujaida.

¹⁵ Türi. H II 13, 657 (14). 1889.

3220

B A.

Peremees on mulle kurja, perenaine mulle valju.

Perenaine pettis minda:

⁵ pani vetta piima hulka, aganaida leiva hulka.

Mina petan peremeesta. Ma lään väljal kündemate: vaksa jätan vau vahet,

kämli härja käima vahet.

¹⁰ Annan rohul ruumi kasv'da, ohakal ula elada; pillu ei puju pereta, talla ei takjavõsusid.

Harju-Jaani. H II 15, 482/3 (92). 1889.

C. Kättemaks palga maksmatajätmise eest.

3221

Peremees, peremeheke,
perenaene, naesekene!

Peremees — perepidaja,
perenaene — pillutaja.

5 Kui ei maksa orja palka,
orja palka, vaese vaeva —

ori saab nurme kündemaie.
Vau tema aeab, teise jätab,
annab maada maltsal kasva,
10 ohakal ula elada.

Viljandi. H II 26, 163 (6). 1889.

1535. ANNA SÜÜA, SÕORI-LÕÖRI!

3222

Perenaine, põõri-lõõri,
anna mulle süüa, sõõri-lõõri!

5 Kui ei anna — ei palugi:
lähan teie tapuaeda,
tallan teie taputilkmed,

hukkan teie uued humalad,
käänan käbad kahekorra.

Vändra. EKS 4°2, 616 (7). 1869.

1536. SULANE TULEB KÕRTSIST KOJU.

3223

Kõrtsus jõin mina kõige pääva,
kõrtsus kõige see nädali.

5 Siis tuli koeu kimpa-kompa,
tua aga ette tuitsa-taitsa,
väravalle vintsa-väntsa.
Komistasin koera selga —
koer mul kargas käde kinni.

Perenaine kuulis, hüidis:
«Nüid o hunti hulluks läinud,

10 tulnud tua taga koera kallal!»

Mina tarka korralt kostsin:
«Ei põle hunti hulluks läinud!
Ma tule väl'last, ma väsinud,
töö kallalt, ma tüdinud,
15 mõisa reholt, riudenud,
adravarrelt, vaibenu.»

Lihula. H II 2, 504 (655). 1889.

1537. SULANE KÕRTSIS, PERERAHVAS PEKSAB REHT.

3224

Hobune oraksekoera,
mina kortsu joomakoera!

5 Join sääl kortsis koige ööda,
koige ööda, koige pääva,
lakun laia valge'eni.

Tulen siis kortsista kojuje,
hulgun kodu ukse ees,
astun seal sammud salaja.

Peremees seal reie peksab,

10 perenaene peksab reie,
peretütär peenikene
kui see kulbivarrekene
peab aga reie peksamaie.

Perenaine sõimamaie:
15 «Sina laiska lakekoera,
jood sääl kortsis koige ööda,
koige ööda, koige pääva,
kogu kolmise nädala.

1838
3217
Tuled kortsista kojuje,
20 hulguud koju ukse ees,
et tohi tubaje tulla,
astud sääil sammud salaja.
Peremees see reie peksab,
perenaene peksab reie,
25 peretütar peenikene
kui see kulbivarrekene
peab see rehe peksamaie!»

30 «Mina aga kuulen, vasta kosten,
varsti vastu kostelleni:
«Tuo minu sukkad, tuo minu
kingad,
tuo minu siidi seärepaelad!

Harjus orja otsitaie,
matil raha maksetaie,
kel'mitul ja poollel vakal,
35 toobilla hoberahada.»

Peremees minu paluma:
«Oh minu hella orjapoega,
ole see suvi minulla!
Iga kuus teen uue kuue,
40 kahe kuu tagant kasuka,
iga nädala uued püksid,
särgid ilma loppematta!»

Viru-Nigula. H II 34, 344/5 (56).
1892.

1538. ORI LAHKUB.

3225

1.

Peremees, peremehike,
perenaene, naesukene!
Otsi uusi orjasida,
katsu uusi karjatsida,
5 leina uusi leivasööjaid!

Otsas on minu aasta,
näpus on minu nädalad,
peu pääl on päevad pikad.

Kadrina. EÜS IX 1118 (53). 1912.

3226

2.

Peremees, peremehike,
perenaene, naisuke!
Otsi uusi orjasida,
telli uusi teulisi,
5 vali uusi vaimusida,
palu uusi palgalisi,
leina uusi leivalisi!

10 Näpus on minu nädalad,
pihu sees minu päivikesed.
Ju minu tunnid tulevad,
ju panen kää kinda'assa,
teise ukserõnga'assa,
15 nüüd hakkab mina menema,
jumalaga jätan teid.

Haljala. H II 9, 601/2 (4). 1888.

3227

3.

Peremees, peremehike,
perenaene, naesuke!
Otsi uusi orjasida,
palu uusi palgalisi,
5 leia uusi leivalisi,

kes sul söömata elavad,
riide'eta teevad tööda.
Ma'p või söömata elada,
riide'eta tööda teha.

Väike-Maarja. H II 11, 489 (48). 1889.

Peremies, peremihike,
perenaine, naisukene!

Otsi uusi orja'aida,
katsu uusi karjatsida,
leina uusi leivalisi!

Otsas on minu uasta,
teadaval minu toine pooli.

Kuusalu. EÜS VIII 1361 (53).
1910—11.

Peremees, peremeheke,
perenaene, naesukene!

Otsi uusi orjasida,
leia uusi leivasööjaid.

Otsas on minu aastad,
nähtaval minu nädalad,
pügalas on pühapäevad.

Ma läen Harju hulkumaie.

Harjus orje otsitakse,
matil raha maksetakse,
külümitul, poolel vakal,
ridalikul, Riia vakal.

Simuna. EÜS V 884 (154). 1908.

Peremees, peremehike,
perenaine, naisukene!

Otsi uusi orjasida,
katsu uusi karjatsida,
leia uusi leivasööjaid,
palu uusi palgalisi:

otsas on minu aastad,
näpus on minu nädalad,
pühu pääl minu päävad pikad.

Ära lään, ära tötutan!
Seie jättan selle paiga,
asemedki annan teada.

Las tuleb paigule paremad,
asemelle ausamad.

Läksin toona vaatamaie,

kas on paigulla paremad,
asemelgi ausamad.
Tool oli sealla, kuhu ma töstin,
järg oli sealla, kuhu ma jättin,
pink oli sealla, kuhu pistin.

Tuba luudagi nurukse,
ahi halguda hangeldaksi,
kibu nuttis nuustikuda.

Lusikad lees põlesid,
kulbivarred kuumendasid —
ei old paigulla paremad,
asemelgi ausamad.

Haljala. H II 9, 287/8 (25). 1890.

Peremies, peremehike,
perenaine, naesukene,
annan sulle aegsast tääda:

otsi uusi orjasida,
katsu uusi karjussida,
palu uusi palgalisi!

Ära lään, ära tötotan,
asemed ma annan muile,
paigad tõisele tötotan.

Tulgu paigale paremad,
asemele ausamad,
tehku nõnna, kui ma tegin,

olgu nõnna, kui ma olin:
lennates ma lüpsin lehmad,

¹⁵ karaten ma saatsin karja,
joostes joodin ma hobused.

Maarja-Magdaleena. H II 56, 357/8
(22). 1895.

1539. SULASE MEELITAMINE.

3232

Peremees, peremehike,
perenaine, naisukene,
hakkab orja haugutama,
noortameesta nurgutama:

⁵ «Oi sina ori, poisikene,
ole see suvi minula,
ma sul palkada lisaksin,
iga kuus teen uue kuue,
nädalas teen neljad sukad,
¹⁰ igaks pühaks peened püksid,
iga reede riiusärgi,
iga lauba laulusärgi!

Kui lähed õue uitamaie,
väravaie vuatamaie,

1.

¹⁵ siis mine aitaje mäele,
üle õue hoone'eie,
pea siis puudub sealihasse,
käed sul saiakannikasse,
hõlmad õllepoolikusse!
²⁰ Nuga siis vedrusta venita,
teise liikmesta liiguta,
leika siis liha laesta,
saia saiakannikasta,
võta viina vintsudesta,
²⁵ õlut õllepooledesta!»

Väike-Maarja. H II 11, 654/5 (10).
1889.

3233

Perenaine, pöörakar, u,
pettis mind kui peletis!

Tõstis leent ja livistas
vana katkend kausi sisse,
⁵ poole pohimolli sisse,
suure pika püti sisse,
poole püti põhja sisse,
vana katkend kapa põhja.

Ma lään metsa ja vilistan,
¹⁰ lasen adra harvalt käia,
äket äärta mööda käia,
et saa vilja viiel aastal
ega külvi kuuel aastal.

Külm oli võtnud kütisodrad,
¹⁵ rahe oli rukkid ää rabanud,
herner, need ei idanenud,

2.

kaerad, need ei kasunud.

Perenaine, pöörakar:

«Hansukene, pojakene!» —

²⁰ mind ta hakkas meelitama —
«ma teen kodu kolmed road,
püti sisse piimapudi,
ahjust võtan hanepraadi,
kõhtu pane kõiki rooga!

²⁵ Tee siis tööda tublisti,
aja siis vagusi virgasti,
et saaks pühiksi püülileiba,
nelipühiks neli rooga,
jõuaks jõuluks jõukamaksi,
³⁰ lihavõtteks lihavamaks!

Hansukene, pojukene!

Aja vagusid vahvasti,

künna kiirelt külvipõldu,
et hakkaks põld püisima,
vili virgalt kasvama!»

Mina kohe kündema,
vilja kiirelt külvama.

Pilistvere. H II 13, 383/4 (3). 1888.

1540. LÄHME TAHA LÄTIMAALE.

3234

Noored mehed, hellad vennad!
Lööme liiki, lähme ära!
Lähme taha Lätimaale,
kus neid orje otsitasse,
palgulisi palutesse.

Iga kuus saan uue kuue,

iga kuus uue kasuka,
nädalas saan neljad sukad,
iga päev saan paari püksa,
paari püksa, korra peksta.

Kadrina. H II 10, 73/4 (66). 1889.

E. SAUNANAINE JA SULASENAINE

1541. SAUNANAINE PALUB PAJA-ASET.

3235

Ma vaene vabatme' naine,
sandikene saunanaine,
kain ümber talutsme' naise
pihlakamarjad pihussa,
5 kadakamarjad käessa.

Ma palun paja-aset,
nurun leenurgukesta.

1.

Leem mul leede lükati
ja pada õue paisati,
10 ennast peale pekseti.
Aitüma, tänu jumalal,
et ei tõugatud tuleje.

Haljala. H II 9, 599 (1). 1888.

3236

Ma vaene vabadme' naene,
tilluke teome' naene,
sandikene saunanaene
piiran ümber perenaese,
5 sammun ümber saksa naese
pihlakamarjad peussa,
kadakamarjad käessa,
ounukesed alla hõlma.

Ma palun pa'a-aset,
10 nurun leenurgakesta.
Pada mul õue paisatie,

2.

leem mul leede lükatie,
katlast maha kallatie;
tanguleem mul tallatie,
15 ualeem mul hukatie,
kulpi tuhka topitie;
omal halgu annetie,
teivast teista näidatie,
kaigast kaela keanatie.

Järva-Jaani. H I 1, 240/1 (117).
1888.

3237

Oh ma vaene orja naene,
sandikene saunanaene,
piiran ümber perenaese,
palun temalt pajakest,
5 nurun leenurgakest!

Leem mul leede lükati,
ubaleem mul hukati,

3.

tanguleem mul tõugati,
kulpi tuhka tapiti,
10 ise peale pekseti,
sandi naest sapsiti.

Risti. H II 40, 902 (4). 1892.

Ärge, ärge, noored mehed,
ärge te naerge minuda,
et mu põllē pakelane,
tanu tahmalapiline.

5 Ma vaene vabatine' naene,
sandikene saunanaene,
läksin ma sisse peresse,
nurusin ma nurgakesta,

palusin paja-aseta.

10 Pada mul välja paisatie,
ennast peale peksetie.

Kesa peal siis keetsin leeme,
aia ääres haudsin taari,
laanes lapsed kasvatasin.

Viljandi. H II 43, 327 (16). 1889.

1542. SULASELE.

A. Pere soovis rikkale, neuu — sulasele.

1.

3239

Isa sinu tahi rikka'aile,
ema kulla kandijalle,
vennad vase vaagijalle,
õed soola hõerujalle!

5 Ise sina kehvale kenetid,
sulaselle pea sugesid,
veerid võlavõttijalle,
said kui salvepühkijalle.

10 Ehk on orjal õnnekene,
sulasel jumalukene;
ehk saab orjast õnnelise,
sulasest suuri meesi,

orjast saab osajagaja,
perepojast palguline!

15 Mis viga sulasmehel
ehk viga sulasme' naisel!
Sügisel ei peksa reie,
kevad ei võta võlga,
maksa ei matti millalagi,
20 kilimitu kellelegi.

Kui tuleb kubjas külaje —
selja toolile toetan,
käe puusaje poetan.

Haljala. H III 2, 355/6 (1). 1891.

A 2.

3240

Ei mina hooli seegi pärast,
et mina orjale ujuksin,
sulasme'le pea sueksin.

5 Ma olen orjale omasa,
palgapoisile paraja,
tiumehe teinepooli,
kasupoisi kaasukene.

Mis viga sulasme' naesel,
tiumehe teiselpoolel?

10 Saia süüb sulasme' naene,
kala kasupoisi naene;
sügisel ei peksa reie,
kevade ei võta võlga.

15 Kui kuuleb kubja tulema,
selga toolile tuetab,
jalga seinale sirutab.

Kadrina. EÜS VII 292/3 (45). 1896.

Mina ol' valdas vaene lapsi,
ilma peal see orjakene.

Perepojad petsid minda,
talupojad tahtsid minda —
5 ei läind pettes perepojal
ega läind tahtes talupojal.
Ma lää suisa sulasele,

otsekohe lähe orjale:
sulasest saab suuri meesi,
10 orjast saab osa jägaja,
rikka me'e raha lugeja.

Audru. EStK 5, 66 (3). 1921.

B. Neiu kasvab sulasele.

3235

Minu hella eidekene,
mesimarja memmekene!

Imetsid, silitsid peada:

«Ime, ilus, kasva, kallis,
5 sinust soaneb saksa naine,
kasvab naine kangurile!»

Mina kuulin, vastu kostsin:

«Hellakene eidekene,
10 ei minust soane saksa naine,
ei mina kasva kangurile!

Minust saab sulasmehe naine,
kasvab kasupoisi naine.»

15 Ema kuulis, kostis vasta:
«Susi sööb sulasmehe naise,
karu kasupoisi naise.»

Mina kuulsin, vastu kostsin:

«Hellakene eidekene,
susi ei söö sulase naista,
karu kasupoisi naista;
20 susi sööb soetud ruunad,
karu kammitud hobused!»

Väike-Maarja. H II 11, 262/3 (21).
1889.

3243

Mu ema imetas minda,
imetas, silitas peada:

«Ime, helli, tütar noori,
ime, helli, kasva kranni!

5 Sinust saab sulase naene,
kasvab kasupoisi naene!»

Mina kuuldsin, vasta kostsin:

«Ei lähe sulasmehele!

Sulasmees teeb odrad sooje,
10 kasupoiss teeb kaerad nõmme,
ajab naesta leikamaie.

Susi süöb sulasme' naese,
karu kasupoisi naese.»

Eite kuulis, vasta kostis:

15 «Ei susi sinuda süöne —
susi süöb süetud ruuna,
karu kammitud hobuse.
Hunt süöb härjad ikke'esta,
küidud härjad kütke'esta,
20 laugid lehmad lüpsikulta.»

Kadrina. EÜS VII 291/2 (44). 1896.

C. Üleval on orja õnn.

1.

3244

Pergel läeb perepojale,
pere-kui-poja poigidelle!

Perepoeg on peteliku,
peteliku, mõteliku,

süödab suurilla sõnnulla,
täidab täisilla palulla,
sie paneb süömata magama,
seub sängisamba'ae.

Suisa läen sulasmehele,
ötsekõhe orjadelle.

Üleval on orja onni,

katusel on orja karja,
rahatask on taiva'assa.

Kui tahab tasa jagada,

anda orjale õsada,
sulaselle suu maguda —
orjast saab õsajagaja,
sulasest saab suuri meesi,
perepojast palguline.

Lüganuse. H II 1, 623 (805). 1888.

C 2.

3245

Õde, kulla marjakene,
ära kurda, ära karda,
et sa orjale ujusid,
kasupoisile kasvasid!

Üleval on orja õnned,

katuksel on orja karjad,
rahataskud taeva'assa.

Kadrina. H I 1, 84 (26). 1888.

D. Sulasel on suku õnne.

3246

Neiukene, noorukene!
Ära sa kurda, ära sa karda,
et sa orjale ojusid,

vaese lapsi varusid,
sulasme' pead sugesid!

Orjast saab osajägaja,
sulasest saab suuri meesi,
perepojast palguline.

Orjal on hobuseõnne,

sulasel on sukuõnne,
vaesel lapsel varsaõnne,
perepojal piitsaõnne.

Ennem mine kerjajalle,
kerjajalle, korjajalle,
ennem kui perepojale.

Jüri. H III 3, 223/4 (3). 1889.

E. Sulasel soetud ruunad.

3247

Emakene, memmekene!
Ära mind müüku mölderille,
ära mind kauple kangurile.

Mölderi kivi müriseva,
kanguri kivi kõriseva.

Pane mind suisa sulasile:
sulasil om suitu ruuna,

talupoisil täkku tandsiva,
mes võib ette rakendada

ja sõita kerikoteeda
küllast külla kaemaie,
omatsit vaatamaie.

Puhja. H II 30, 71 (20). 1889.

F. Sulane toob suure sõle.

3248

Puhu pilli, peremehe poiga,
aja sarve, saksa meesi,
ei ma siski sul ei taha,
sul ei taha, sul ei lähä!
5 Ma lää suitse sulasele!
Tuu vii Riiga ristiklehma,
Pärnade pääväs lehma,

1.

säält tuu mulle suure sõle,
suure sõle, paksu põlle.

10 Pane rinda suure sõle
nii kui kõrge kuu poole,
hiida pääle helmekõrra,
nii kui vihma vikakaari.

Urvaste. H III 15, 632/3 (6). 1879.

3249

Ei ma taha peremehe poiga —
peremehe poiga pessi naista,
talupoiga tapi naista.
Ma lää suitsõ sulasõlõ,
5 päitse pähäpistijäle.

F 2.

Sulanõ tuu mullõ suurõ sõlõ,
palga iist ost paksu põllõ.

Urvaste. H II 6, 801 (1). 1890.

G. Pereleib piprane.

3250

Ei mina läha perepojal:
pereleib on piprane,
taluleib on taterane.
See tahab sitket sõtkumist,
5 käevarre vautamist,
õlanuka õõtsumist.
Ma lään otse orjale,

1.

jälle suisa sulasele.
Sulasel pole suurta tööda:
10 alati saab ahju pääl olla,
paigal saab parsil magada.

Audru. H, R 6, 721 (6). 1874.

3251

Ehk te mõned mõltele
ja te endi arvate,
et ma petan perepöegi,
riisun rikka mehe sulasi!
5 Pere-aga-leib oli piparista,
talu-aga-leib oli tatarista.

G 2.

See tahab sitked sõtkumista,
labaluude laskemista,
kätevarre vaatamista.

Audru. H II 19, 894 (4). 1889.

H. Kõik tahavad talupojale, mina — kehvale.

1.

3252

Kõik tahtva talupoigele,
riideleva rikastele.

Mina kita kehvale mehele,
mina sumka sulasele mehele.

Sulasel om sulgi suuna,
sulgi suuna, pärgi pääna;
talupojal piipu suuna,

piipu suuna, võlga kaalana,
täie hauku habemes,
10 kirbu tilkva kukeris,
küinikatus küllakile,
aidakatus kallakele.

Nõo. H II 30, 590 (7). 1889.

H 2.

3253

Kõik tahtsid talumehele,
rinnu minna rikastelle —
ei saant kehvale kedagi,
sulaselle sugugi!

Ma läen orjale omale,

palgapoisile parajassa,
sulasel ma luudud naene.

Maarja-Magdaleena. H II 28, 462
(23). 1889.

I. Sulase ja perepoja küllad.

3254

Ärä aga soovi mjõnd perepojal,
soovi mjõnd suure sulaselle!

Sulase piä sulga täide,
perepojal täisi täide.

Sulasel ond kõiki küllä:
5 sügisel tal süisi küllä,
kevädel tal kesi küllä,
talve hapud tuari küllä.

Perepojal kõikõ puudu:
10 sügisel tal sütenälgä,
keväde tal ketenälgä,

talve hapu tuari nälgä.

Sulane läeb põllal kündmä,
kaks aga halli adra iesa.

15 Perepoeg läeb põllal küdmä,
kaks aga parmu adra iesa:
teene parm, teene sitikas.
Soe selle sitika sulatab,
pala parmu lämmätäbki.

20 Vjõts ond viesülläline.

Kihnu. RKM II 56, 109/10 (9). 1954.

J. Sulane künnab soo äärt.

1.

3255

Taha ei talupoemale,
ei lähe rinnu rikka'eile.

Ma läe suisa sulasele,
ala ilma armetulle.

5 Sulane künd soomaada,
palgaline palumaada.
Soost ta tegi suure nurme,

palust tegi pika põllu.

Sulane sugis hobesta —
10 talupoega tapi naesta;
sulane raha lugesi —
talupoega tapi täida.

Tarvastu. H II 25, 810 (166). 1890.

Ei ma läha sulaselle.
Sulane künd suuviirt,
palgalõne pajupuhma.
Peremehe poig künd illust maad,
5 taadepoig künd tasast maad.

Mina ehka esä poeale,
taha taade minies.

Urvaste. H II 24, 317 (84). 1887—89.

K. Sulasest — hea, perepojast — kuri mees.

Ööldi ja üteldi,
räägiti ja arvati!
Ööldi minu ühele,
räägiti minu kahele.
5 Ööldi: peiu pillipuuja,
kaasa kanneliajaja.

Mina sain salaja kuulda,
üle aia hil'lukeste,
et on peigu piitsaseppa,
10 kaasa kaigaste vedaja.

En lähe perepojale:
perepoiga pettab palju,
pettab palju, peksab palju.
Lubab tuva tohvimütsi,
ette sitsipõllekese.
15 Saab elama, saab olema:
tuleb kõrtsista kodoje,
toob vembled tullessana,

lööb laksi lae pääle —
20 see minu tohvimütsikene.
Sugar toob sinise põlle,
reevemmel siidipõlle.

Ma lähen sulasmehele:
ehk on tuba turvastessa,
25 ait on aiaroovikusta,
kammer kassikaigastesta —
ikke mo elu on hüvemi,
ikke mo pidu parembi.

Tuleb kõrtsista kodoje,
30 avitab aseta teha,
searooma ta seutab,
pereleent ta liigutab,
en mina tunne tuskapäivi
ega nää näljapäivi.

Vaivara. H III 1, 86/8 (11). 1888.

1543. SULASENAISE KODUNE ELU.

Mis maksab orja hobune,
teopoi si teinepooli!

Ori läheb hommiku teole —
naene jäeb nurka nuttemaie,
5 hobu jäeb õue hirnumaie;
hobu jäeb õue teiste sõita,
naene jäeb teiste nargutada.

Parandal ta pere ees,
taga aga lõukas laste ees,
10 ahu ees ta härgi ees,
kojas tema vana koera ees.

Karuse. H II 2, 227 (333). 1889.

Mis maksab orjal hobuda,
teupoisil teinepooli,
sulasile naine noori?

5 Ori lääb homigu teule —
hobu jääb koju teiste hoida,
naine koju teiste naerda!

Tulen õhta teulta koju —
hobu hirnub ju rihale,
naine nutab ju toasse.

10 Mina eidelta küsima,
mina taadilta küsima:
«Mis hirnub aga hobu rihale,
mis nutab naine toasse?»

Eite mõistis, taati kostis:

15 «Hobu hirnub rihal heinusida,
karjub rihal kaerusida,
naine nutab suurta südada.»

Küll mina ise ära tea,
mis hirnub hobu rihale!
20 Hobu hirnub suurta sõitemista —
hobu oli teiste sõidetud.

Mis nutab naine toasse?
Naine oli teiste naeretud,
pererahva pilgatud,
25 suguvõsa sõimatud.

Hanila. H IV 5, 112/3 (1). 1894.

3.

Ori läks homikul teule —
hobu jäi koju teiste hoida,
naene jäi koju teiste naerda.

5 Ori tuleb õhtu teult koju —
hobu oli ära sõidetud,
naene ära naeretud.

Hobu mul hirnub talli taga —
ei pole heina andijad
ega kaeramati kandijad,
40 küll on saanisõitajaid
ja piitsa pihtapanijaid.

Lehm mul ammub lauda taga —

ei ole heina andijad
ega toori ette tõstijad,
15 küll on piima lüpsijaid
ja koore kogu koputajaid.

Siga mul nutab lauda taga —
ei ole pihu andijaid
ega jahu peale panijaid,
20 küll on liha sööbijaid.

Kihelkonna. H II 66, 366/7 (300).
1898.

1544. SULASENAISE JA TALUMINIA TÖÖLEMINEK.

1.

Mis häda pereminal,
suur häda sulasenaisel!

Läheb üks heinamaale —
üks on töö igava.

5 Võtab tite tillukese,
võtab reha rinde piale,
hangu hammaste vahele,
lassi lapiti õlale,
võtab kätki käevarde!

10 Mis häda pereminal!

Läheb hulge heinamaale,
hulge on töö hoopsam.
Oma mies viib vikati,
mehe vend on vie tuoja,
15 nadu nartsude pesija,
äi on lapse äigutaja,
ämm on lapse kiigutaja.

Türi. H III 4, 101/2 (8). 1888.

3260

3261

Oh mina vaene vabanaine,
sandikeine saunanaine,
tillukeine tiomenaine,
suure pere sulase naine!

5 Mis viga pereminal:
ta läeb hulkas heinamaale,
viis tal vikativädaajat,
kuus tal tahkude talujat.
10 Seltsis läeb seemeta tegema,
karjas karet kündema,
hulkas odra lõikama.
Ta läeb ise, illukeine,
titt tal süles tillukeine.
Äi läeb häiluga järele.
15 mehevonnal vibu selgas,
äi läheb juure äiutama,
ämm läheb juure äiutama,
küdi juure kiigutama,
nadu juure hoidemaie.
20 Oma mees läeb meelitlema,
ise juure imetama.

Oh mina vaene vabanaine,
sandikeine saunanaine,

tillukeine tiomenaine,
25 suure pere sulase naine!
Ma läe üksi heinamaale,
üksi seemeta tegema,
üksi odre lõikamaie,
30 üksi karet kündemaie:
titt mul tilluke sülessa,
laps mul lapiti õlale,
lapsekätki käsivardes,
lapsenartsud nabavardes,
vikati viie varba vahel,
35 siis läe isi heinamaale.

Siis pane lapse puu otsa,
haave otsa õõtsumaie.
Juba tal sääsed silmad söönud,
sõgelased sõrmed söönud,
40 parmid armid hammustanud.

Kui saab sugu suuremas,
sugu pisut pikemas,
siis teda poisid põlgavad,
naisemehed narrivad.

Karuse. H II 2, 173/4 (277). 1889.

1545. SUUR OLGU SULASE NAINA.

3263

Suur olgu sulase naine,
paks palgapoisi naine —
kes jõud sängü sällän kanda,
magause enne man.

5 Ait olli sällän, taba kaalan,
võt'mõ risti rinna pääl,

3264

Susi mingu sulasöllõ,
kahr mingu kasvandullõ!

Suun omma sulastõ nurmõ,
paiuh palgapoisi põllu.

1.

lats üsän, häll kaalan,
pudropott puusa pääl.

10 Kon kink, säääl ta kergüt,
kon mägi, säääl ta mähkse,
kon lomp, säääl ta loput.

Sangaste. H II 5, 537 (6). 1877.

2.

5 Suur olgo sulasõ nainõ,
padi palgapoisi nainõ:
ait sälän, taba kaalan,
latsõpott puusa pääl.

Olõ' õi hoonõt hulgijal

- 10 ega kõlgust kondijal.
- Olgu suurõ suurõrāti,
- lõega laja lavvarāti —
- külāst suula küsüdā,
- paavāke pallõlda.
- 15 Küll sa kumardad koogu-asõt,
- pääle pallõd paa-asõt.

Põlva. ERM 19, 104 (75). 1920.

F. SULASE VARA

1546. ORJA PÖLD.

3265

Kus on orja ohrapõldu,
kasupoisi kaerapõldu,
tidruku linadepõldu,
vaeselapse viljavälja?
5 Soos on orja ohrapõldu,

1.

kasupoisi kaerapõldu,
tidruku linadepõldu,
vaeselapse viljavälja.

Harju-Jaani. EÜS IX 849 (12). 1912.

3266

Mis teeb orjalla hobune,
sulasel teeb suksukene,
vaesel lapsel varukene?
Kus on orja odrapõldu,
5 vaese lapse viljavälja,
neidude linadelaksu?
Soos on orja odrapõldu,
vaese lapse viljavälja,
neidude linadelaksu.
10 Suo jääres kõnnib sulane,
aru jääres halba lapsi,
paiu jääres palgapoissi.

2.

Vao künnab vaene lapsi,
vao künnab, vaka külvab.
15 Säält annab jumal ivida,
loob jo luoja rukkieida.
Säält saab süüa, säält saab müüa,
säält saab Järvaje jagada,
lähata Lätimaale,
20 poetada Pohlamaale,
viia Venemaa rajale!

Harju-Jaani. H II 34, 319/20 (21).
1892.

1547. ORJA HOBU.

A. Orjal pole hobust.

3267

Miks on orjad odavammad
palgavõttagid pahemad,
matitahtujad madalad?

1.

Siit on orjad odavammad,
5 palgavõttagid pahemad,
matitahtujad madalad:

ei ole orjalla hovosta,
sulasel ei sõiduruuna,
vaesel lapsel varsukesta.

¹⁰ Hunt sei orjalta hobose,
karu sei varsa vaiselt lapselt.

Lüganuse. H II 1, 610 (789). 1888.

A 2.

3268

Perepoisid, pikad poisid,
pikad poisid, peened poisid
hivitasid orjasida,
et ep ole orjal hoosta,
⁵ sulasel pole suksukesta,
vaesel lapsel varsakesta.

¹⁰ vaesel lapsel varsukene,
sulasel ju suksukene!
Hunt sööneb orjal hobuse,
karu murrab vaese varsa —
tal pole aega appi minna.»

Mina jälle kuulen, vastu kosten:
«Mis teeneb orjal hobune,

Vaivara. EÜS X 2905 (79). 1913.

B. Oblikas orja hobune.

1.

3269

Ei õle orjale hoosta,
sulaselle suksukesta!

⁵ Oblikas minu hobune,
sõnajalg on sõiduruuna,
kadakas on kargutäkk.

Vaod kündsin valge'esta,
tõised päeva tõisuesta,
kolmandad kuuvalusta.

Iisaku. H II 1, 560 (732). 1888.

B 2.

3270

Ära läävad härra poisid,
põgeneb peremehe poisid,
koe lääb vaene orjapoissil!

⁵ Ei ole orjal hobesta,
vaesel lapsel varsakesta.

Orikas orja hobene,
vares vaese sõiduruuna,
karu kallis saanitäkk.

Kolga-Jaani. EÜS III 561 (29). 1906.

1548. SULASEL OLI SUKSUKENE.

3271

Sulasel oli suksukene,
vaese mehel varsokene,
leskenaesel lehti-lauko.

Vändra. EKS 4°2, 576. 1868—69.

G. PERERAHVAS JA SULASRAHVAS

1549. PEREPOEG JA SULANE KÜNDMAS.

3272

Perepoeg künnab mäela,
keerab välja keske'ele,
soo ääres kündis sulane,
aia ääres halva lapsi,
5 paju ääres palgapoissi.

Oot las ütlen ümber jälle:
sulane sai suured nabad,
orjalaps sai hulga nabru.

3273

Peremees, peremehike,
perenaine, naisukene,
mina vaene orja lapsi!

Peremees mäella künnab,
5 ma orja orussa künnan —

3274

Sulane kündis soosse,
palgat poiss kündis pajusse,
perepoega välja peale.

Kus aga kündis perepoega —
5 sinna kasvis kasteheina,
aas aga üles angerpüsti,
pistis üles piibelehte,
tärkas üles tähniklille.

1.

10 palgapoiss sai palju nabru,
perepoeg sai peened nabad.
Sulasest sai suuri meesi,
orjast sai osajägaja,
perepojast palgapoissi.

Vaivara. EÜS X 2905 (80). 1913.

2.

orus mina künnan oinastella,
järgutan aga jääradella.
Osasemad oina odrad,
jägusamad jäära kaerad.

Haljala. H II 9, 279 (9). 1890.

3.

10 Kus aga kündis vaene lapsi —
rukki kasvis kui see roogu,
pea tal otsas pääderoogu.
Kus aga kündis palgat poissi —
sinna kasvis suuri saari,
suuri saari, laia lehti.

Põltsamaa. H I 2, 192/3 (13). 1889.

Pühksin otsasta higida,
 kääni vetta käise'esta —
 olin sui see sulane,
 otse orjapoisikene.

5 Sulasel ollid suured juured;
 sulane kündis suu ääres,

palgapoiss kündis paju ääres.
 Sulane sai suust suure raha,
 palgapoiss sai pajust palju raha.

Saarde. H II 22, 1129 (4). 1891.

1550. PEREPOJA JA SULASE KÜNNIHÄRJAD.

1.

3276

Kes ta'ab kiista kündamaie,
 voidu naisi vottamaie?

Peremies vottas piened kirjud,
 piened kirjud, virgad härjad;
 5 andas mulle suared mustad,
 suared mustad, laisad härjad.

Tuli sie kibe kiiliaega
 ja sie paras paarmuaega —
 pereme kirjud pistsid kiili,
 10 minu mustad moistsid muisku.

Pereme'l pia higine
 pikki välja juoksades,
 pikki välja, poigi välja,

orasvälja aeda müöda.

15 Minul on pale punane
 silku-leiba süiesani,
 hapu taari juuessani,
 lihakintu kiskudessa.

Peremies vottas saksa naise,
 20 saksa naise, saiasööja,
 and mulle talupoja naise,
 talupoja naise, tütötegija,
 louendie loksutaja,
 tütötegija, vüökuduja!

Viru-Nigula. H II 34, 88/9 (97). 1892.

2.

3277

Perepoig võtt virga härja,
 virga härja, kerge ravva,
 jätt ta mulle laisa härja,
 laisa härja, nühra ravva.

5 Tuli sis kibe kiiliaig,
 tuli palav parmuuag —
 virga härja kargeliva,
 kerge ravva murdusiva.

Mina kissi kivistikku,

10 mina kakki kannustiku,
 kivi alt sai suure kiku,
 kannu alt sai paksu pätsi.

Sulase sugu paremi,
 orja seeme selgemi:
 15 sulane künnap soo veere,
 palgaline pajujuure.

Võnnu. EKS 8°3, 38 (16). 1874.

3278

1551. ORJAL HEAD HOBUSED, PEREPOJAL PARMUD.

Ori küll künnab orgudessa,
sulane künnab soossa,
perepoeg künnab põllale.

Orjal olid head hobused,
sulasel olid suured ruunad,

palgapoisil paksud ruunad —
perepoeg künnab põllale,
paar kui häida parmusida.

Varbla. H II 17, 610 (11). 1890.

3279

1552. PEREPOEG JA SULANE TULEVAD TÖÖLT.

Perepojad peenikesed,
liiga nõdrad linnukesed —
kui tulid töölt tühinenud,
kui tulid väljalt väsinud,
pullidega põllu pealta,
ruunadega reisi pealta —
ei ta võta härja ikkest,
ei ta peasta ruuna rakkest.

Küll ta küsib küindelaida,
tahab tahi-valgusida.
Isa tal härjad ikkest võtab,
vend tal ruunad rakkest peastab.
Ise läheb tuppa tossa-tassa,
iste alla annetakse,
tooli alla toodaneksa.

Eit tal söödab piimakooki,
tassib ette tangupudru —
siiski ta silmist sinine,
kõrva äärest kolletanud.

Mina vaene orjalapsi,
sulane küll suuri koera,
teoori õnnetuma.

Kui tulen töölt tühinenud
ja tulen väljalt väsinud,
pullidega põllu pealta,
ruunadega reisi pealta —
ise mina härjad ikkest võtan,
ise mina ruunad rakkest peastan.

Ei mina küsi küindelaida,
taha tahi-valgusida.

Eha valgel annan heinad,
kuu valgel kannan kaerad.

Siis tulen tuppa tipsatille —
ei mul tooda tooli alla,
ei mul anta istet alla.

Anti mulle aganast leiba,
toodi mulle tuhakooki.

See oli orjale omane,
sulasele suuri sööma —
siiski ta turjast tugeva,
kaelajätkust jämeda,
kõikipidi kõva meesi.

Harju-Jaani. H II 15, 711/2 (22).
1889.

3280

1553. ORJA JA PEREPOJA ÖNN.

Kas oli otsas orja õnne
või oli perepoja õnne?

Ei olnd otsas orja õnne,
vaid oli perepoja õnne.

Järva-Jaani. EÜS VI 1597 (8). 1909.

1554. PERENAISEKS SAANUD.**3281**

Tuu om puhknu punatsele,
tahtnu talominias.

Esa pojäl ilosa nurme,
talopojäl tasatse nurme.

⁵ Sai ta priski perenaine:
näüdsikile tööd ta näütas,

esi saie saiaküdsajas,
mehe ima koorelüüjas.

Saia seiva, kohvi jõiva,
¹⁰ pere tampe taariputi.

Kanepi. EKS 8°3, 171 (5 b). 1877.

1555. OLIN ISE PERENAINE.**3282**

Olli ma esi perenaane,
kotoh pitten kammandaja.

Mu käeh olli tsialiha,
säksa viina, lehma piimä.

Rõuge. H I 2, 607 (5). 1889.

1556. LAISK PERENAINE TÖÖAJAL HAIGE.**3283**

Perenaene liiga laeska,
hooletu oma tööga:

hakab suveksi surema,
heina-aaks jääb haige'eksi,

⁵ hakab põlvista põdema,
searemarjusta magama,

labaluida laskemaie,
õlaluida oigamaie.

Las aga jõuab jõulukene,

¹⁰ tuleb toomapäivikene —
siis aab lauda istumaie,

viinapeekerid pühussa,
saiaakakud kaendelassa:

«Tule, ori, võta viina,
¹⁵ tule, ori, leika saia!»

Kadrina. EÜS VII 435/6 (227). 1896.

1557. LAISK PERENAINE TANUTA TARES.**1.****3284**

Perenaine, laiska naine,

Refr.: kaske!

magab tanuta tarena,
ilma võöda voodienna!

⁵ Pada musta, mõskemada,
katal külma, köörimata,

annumad on hallitanud,
lusikad on leemetanud,

söögilaud kui tseamold,

humiksöögist uhtumata,

¹⁰ taarikann on seenetanud.

Perenaine, laiska naine,

magab tanuta tarena,

ilma võöda voodienna!

Rõngu. EÜS III 65 (25). 1906.

3285

Premiis om kõrtsikoera,
perenaene tööle laiska,
makas tanute tare'enna,
ilma vööta uudiennä,

2.

⁵ usse täisi orjapuida,
tiiveere vitsapuida.

Helme. H II 43, 19 (8). 1892.

3286

Perenaese kotun tulituima,
tulituima, laadulaiska!

Maka mütsülte murun,
ilma tanute taren.

⁵ Pere piitsk pengi all,
latse lauli lavva all.

3.

Pere sei pedäjeleiba,
latse laanekakukeisi.

Urvaste. H II 24, 404/5 (182).
1887—89.

3287

Pernainõ luudu laiska:
makas tarõn ta tanuta,
ilma vüütä-vammusta.

⁵ Kari läts mõtsa saatõmada,
pini ilma söömätä.
Ei ta'i viisi' pinni pitä,

4.

pinni pitä, kar'ust katta:
kar'us läts mõtsa ilba-alba,
rõivanartsu ripa-rapa.

Urvaste. H III 9, 700/1 (54). 1889.

3288

1558. **PERENAINE — KULBIVARS, PEREMEES — PEERUPAKK.**

Perenaïne peenikene
kui see kulbivarrekene.
Peremees jämedukene
kui see peerupuu pakukene.

Laiuse. EKS 8^o2, 777 (22). 1880.

3289

1559. **PERENAINE PAKS SEALIHA SÜUES.**

Perenaïne peenikene
kui see taaritõrikene.

Perenaisel perse paksu
aidateeda kõndienna,

⁵ tsialiha süvve'enna,

kanamunne kaie'enna,
kirju kintsu kiskuenna,
sarveluida saladenna.

Otepää. H II 31, 604 (65). 1890.

1560. TALUTÜTAR.**3290**

Talutütar taimekene,
kirju piht ja peenikene —
oma memme meelehää,
oma papa õlleklaas.

Urvaste. H III 11, 398 (40). 1891.

1561. TALUTÜTREL PALJU TÖÖD.**3291**

Läbe ei mina magada,
pikka ei unda mina pidada.

Esa kipe, veli kärre —

esa võtt sada sulasta,

⁵ veli võtt viisi päivilista,

nänn võtt neli näitsit, neidu.

Kõik om suketa sulase,

kapakida karjapoisi.

Kõik tahab kuula kolgitusta,

¹⁰ ega aasta aetusta,

ega reedi rikitusta,

ega poolpää puhast hamet.

Rõngu. H II 30, 686/7 (15). 1889.

1562. PERETÜTAR EI VIITSI VETT TUUA.**A 1.****3292**

Peretütar pii kui pikka,
pii kui pikka, roo kui laiska,
roo kui laiska, loodud laiska:
ei ta viitsind vetta tuua,

⁵ sulaselle silmivetta,
perepojal peavetta!

Kadrina. H II 46, 554 (12). 1894.

A 2.**3293**

Peretütar loodud laiska!
Ei tema viitsind vetta tuua,
kusi ahjuluaa peale.

⁵ Ripsmed kargasid rinna peale,
pisarad pealaele.

Peetri. ESTK 40, 24 (48). 1927.

B 1.**3294**

Peretütar pikka laiska,
pikka laiska, laia laiska!
Ei see viitsind vetta tuua,
sulasel ei silmivetta.

kass jäi kauaks kaevuteele.
Sulane läks vaatama —
kass oli kaevu kukkunud,
kaevu ära uppunud.

⁵ Aas aga kassi vetta tooma,

¹⁰ Siis käisid käsud külasse:

«Köis külasta, mees peresta
 kassi kaevusta vedama!»
 Katki köied, katki paelad,
 katki küla tõrvanöörid —
 ei saand kassi kaevust välja.
 Võtsin neuu viisupaelad,
 viskasin viisu kassi kaela,
 tõmbasin kassi kaevust välja.
 Kass oli kaevumalga pial,
 võtsin kassi kaentelasse,

läksin kassiga tubaje.
 Siis kõik hiired irvitasid,
 rotid nurgas naeratasid.
 «Oot-oot, rotid, oot-oot, hiired!
 Las minu silmad selgeks soavad,
 las minu kõrvad kuivaks soavad,
 küll ma hiirile ehitän,
 roti kange kaela murrän!»

Kuusalu. EÜS IX 732/3 (50). 1912.

3295

B 2.

Peretütär liiga pitka,
 liiga pitka, loodud laiska.
 Ajas ta kassi vetta tooma
 sulasele silmi pesta
 küla alta allikasta.
 Kass läks lakka laaleldes:
 «Mind pole loodud vetta tooma!

Mind on loodud loomukene,
 kallis ilus kassikene,
 saba kui trilli-trallike,
 kõrvad kui kullaleheksed.»

Torma. E 22607 (1). 1896.

1563. PERETÜTAR LÄKS SAUNA — SÕI SALAJA.

3296

1.

Peretütär piene piuku,
 piene piuku, muani laiska.
 Magas muasi kui sie madu,
 seinä ääres kui sie siga.
 Kuulis pühad tulema,
 aega kalliks arvatama —
 siis läks kütserdes kiriku,
 patserdes palvemajasse.

Tuli koju, tegi kooki,
 läks sauna, sõi salaja.
 Seal ta pagan paksuks läks,
 ülekohtne ümarguseks.
 Siis ta paistis poiste kätte,
 üle metsa mieste kätte.

Hageri. H II 2, 664 (820). 1889.

3297

2.

Peretütär piiga pikkä,
 piiga pikkä, liigä laiska.
 Piiga pikkä piimärotti,
 isä-emä aedarotti.
 Läks tä aita, tõi tä jahu,
 läks tä kööki, tegi kooki,
 läks tä sauna, sõi salaja.

Sest tä pagan paksuks läks,
 rasvases ja rammusas,
 üleliiga ümmärguses,
 kahessama-kandilises.

Vigala. H II 47, 175 (6). 1894.

1564. PERETÜTAR EI VIITSI VESILE.

3298

1.

3298

Talutütär taade laiska,
taade laiska, maade maita.

läigib tal läbi palaja,
läbi katseme kasuku,
läbi seitsme särgilagi.

5 Kuule ei kusele minnä,
viisi ei vesile minnä.
5 Kusi tal ojob koike'ena,

Paistu. EÜS XII 1353 (98). 1915.

2.

3299

Talutütär tatilõuga —
ila täl jooseb herneliuda,
tatti sai taperde taguda,
ila sai kirveste ihuda.

10 Kusse läbi kuvve koti,
läbi kuvve kotitoime.
Vaks oli vetta veere alla,
10 küinär kusta kül'le alla.

5 Es kuule üles kusile tulla,
es viisi vällä vesile minnä.

Nõo. ERA II 56, 17 (1). 1932.

3.

3300

Hea'p on äia, hea'p on ämma,
tühi temp on tüterilla.
Ei kuulnud kusele tõusta
ega äkale ärata.

sitased on särgisabad,
pasased palakajääred.

5 Kusised on kuuehõlmad,

Väike-Maarja. EKNS 19, 49 (57).
1912.

1565. PERETÜTAR KÄIS PÄEVA AIDATEED.

3301

Peretütär liiga pikka,
liiga pikka, loodud laiska:
päeva käis tema aidateeda,
kaksi päeva kaevuteeda —

5 siiski seinade najal
ja kerves-veel-varnade varal.

Jüri. H II 58, 822 (21). 1897.

1566. LAISK PERETÜTAR TÕOAJAL HAIGE.

3302

Talutütär tööle tarka,
tööle tarka, maale marka.

aida veerde haigutama,
riida veerde ringutama.

Heit ta põllule põdema,
heina-ajas haige'essa.

5 Kui sai põldu põimetus,
hainakaari aetus —
tõssi jälle talutütär

10 Talutütär peenikene
kui see taaritünnike,
tuli meie teri kaema,
ei ta's painu uhmre manu.

Puhja. H II 30, 224 (20). 1889.

3303

1567. PERETÜTAR EI OSKA KEETA.

Perenaise tütar peerupütt,
läti ratta rummuke!

Es ta mõista ruuga kiita:
roti tälle ruuga kiitse,
5 padakonna paa mõskse,

viisuräbäk vii tõie,
tsuvvaräbäk soola tõie.

Sangaste. H II 59, 801 (57). 1898.

3304

1568. PERETÜTAR TIGE.

Peretütär peenikene,
ise lai ja lühikene.
Ise tige kui tihane,
ise libe kui rebane.

5 Ise reitesta vigane,
navasta natuke veninud.

Viru-Jaagupi. H II 10, 706 (19). 1889.

1569. PERERAHVAS MAGAB, SULANE ÄRKVEL.

3305

1.

Peremees magab, perenaine
magab,

tiimees tõuseb, tõstab peada:
kas on õues õigust tehtud,
kas on ruunal rokka eessa
5 vai on härjal härjapäida?

Ei pole õues õigust tehtud,
ei ole ruunal rokka eessa
ega härjal härjapäida.

Haljala. H IV 1, 219 (143). 1888.

3306

2.

Kuulin mina kukke laulevad,
kana-kui-täkku karjuvad.
Kukk see laulis kuiet korda,
kana kõerutas kahessat.
5 Ikka magab peremees,
ikka magab perenaine.
Teomees tõuseb, tõstab pead,

vaatab, kas on õues head:
kas ta ruun on rokka säand,
10 hall on heinu hammustand,
kõrb on kaeru katsunud,
must on leiba murdenud.

Jaani. H II 35, 84/5 (50). 1892.

3307

1570. LAISAL PERERAHVAL POLE PUID.

Peremiis, peremiheke,
perenaene, naeseke!
Peremiis siin jõomakoera,
perenaene luud laiskleme.

5 Ole siin puuda pulli lüvvä,
kaegast ei koera kariste.

Helme. H II 24, 405 (183). 1887—89.

1.

Perenaene, petis koera,
magab tanuta toassa,
sääriseta süngidessa,
palja peaga patjadessa,
ilma ööta voodi'essa.

Ootab orja koju tulevad:
«Tule, orja, jõua, orja!
Tule mo katelt küürima,
tule tuppa, pühi tuba,
pühi tuba, laani lauda!»

Too mulle sisse silmavesi,
pane valmis valge rätik.
Seep too aknasimsu peale,
hari aknaraami peale,
kamm kapilaua peale!»
«Perenaene, laiska naine,
pühi ise oma tuba,
laani ise oma lauda!»

Audru. H II 19, 877 (8). 1889.

3308

2.

Oh ma vaene orjalapsi!
Kui läen korraks kusagille,
tunniks teise talusse —
kohe mind koju oodatakse,
väravassa vaadatakse!

Mul on kodu palju tööda:
aetaks kaevust vetta tooma —
sulaselle silmavetta,

perenaisel pesuvetta.

Kodu tahtvad siad sööta,
siad sööta, veiksed joota,
lambad tahtvad lakutada,
lambatalled tallitada.

Harju-Jaani. H II 15, 672/3 (105).
1889.

3309

1572. EI ORI JÄRILE JÄÄ.

3310

Kui lähen mina kojuje,
astun, hani, majaje,
veeren, virve, põrandalle —
ei mulle kõrred kõnele,
ei mulle parred pajata,
räägi vastu räästavihku.

Ahi hakkab arvamaie,
keris ju sõnu kogumaie:

«Mis sina, ori, ootad
või mis vahid, vaene lapsi,
eks sina järile jõe,
eks sina toolile toeta,
ahju äärele asuta,
perset pista pingi peale!»

Mina kuulin, vastu kostin,
varsti vastu ütelesin:
«Ei või järile jääda,
ei või toolile toeta,
perset pista pingi peale!
Ma olen tulnud teenijaksi,
kaevutee kõndijaksi,
pereasju ajajaksi.

Mina turkan tooberille,
vilkan veeämberille,
kargan kaelakuokudelle.»

Ambla. H II 46, 819 (1). 1894.

3311

1573. PERERAHVAS MAGAB, TÜDRUKUL TÖÖD.

Peremees, peremehike,
perenaene, naisukene!

Ei ole mina maganud,
et oled sina maganud.

⁵ Rehe mina peksin, teise mina
ahtsin,
vihud välja vedasin

ja aganad kokku ajasin,
leeme keedin, pere söödin,
lapsed lauda ladusin,
¹⁰ lusikad kätte lugesin.

Väike-Maarja. H II 11, 362 (137)-
1889.

3312

1574. ORI PALUB HOBUST KIRIKU SÕITA.

Peremees, peremehike,
perenaene, naesukene,

anna orjale hoosta,
sulaselle sõidusaani,

⁵ miska läeb ori kiriku,
sulane soo-võsale,
kasulaps läeb kaug'elle.

Peremees kuulis, vasta kostis:

«Kuradil on sõidusaani,
¹⁰ paganal on paati paksu,
miska läeb ori kiriku,
sulane soovõsale,
kasulaps läeb kaug'elle!»

Kadrina. EÜS I 904/5 (47). 1904.

1575. PEREMEES LÕI LOOGAGA.

3313

Keisin teol kut tihane,
valla seas kut varblane.

Tuli mina õhta teolta koju,
hak'sin peremehel ütlema:

⁵ «Hari seda armast hallikesta,
pühi seda paksu paadikesta,
pani siis tekki musta peele!»

Peremees moole kuri oli,

1.

perenaene moole vali;
¹⁰ peremees lõi mind loogaga,
perenaene lömmis kämaltega —
minu aga silmad vettu täis,
poolt aga kõhtu kusta täis.

Mustjala. H II 66, 170/1 (72). 1898.

3314

Teisipäev mul tööle minna
oma aga kolme hobuksega.

Halud laon halli peele,
muud aga puud aga musta peele,
⁵ pakud paksu paadi peele.

Peremees oli mulle kuri,

2.

perenaene mulle vali;
peremees lõi mind loogaga,
perenaene lammutas kammaltega.

Jämaja. H II 66, 116/7 (15). 1898.

1576. ORI ÕUE HAUKUMA.

1.

3315

Perenaine, pöörakaela,
pani otsa orja kaela,
teise otsa koera kaela,
saatis õue haukumaie,
5 väravasse vahtimaie.

Väike-Maarja. H II 11, 496 (9). 1889.

2.

3316

Perenaene, pöörakaela!
Kõitis köie koera kaela,
teise otsa orja kaela.
Siis aas õue haukumaie,
5 väravasse vahtimaie:
«Haugu väljale siguda,

orasele oina'aida,
põllu peale pörša'aida!»

Järva-Madise. EÜS X 2297 (115).
1913.

1577. ORJALAST LAISAKS LOETI.

3317

Oi-oi, oi-oi, orjakesta,
oi-oi, orja lapsukesta!
Orjalapsest laiska loeti,
laiska loeti ja laideti,
5 peeti petiseks koguni.
Et on kelmide külasta,
et on petisest peresta,
tatininade talusta.

10 peeti paljo ja paremad:
kiideti kirikuteela,
kõrgistati kõrsiteela.
Et on kuulsate külasta,
et on tarkade talusta
15 ega ole petjate peresta.

Perepojast peeti paljo,

Koeru. H II 13, 331 (1). 1888.

LESK

1578. MITU HALBA ILMA PEAL.

A. Vaesed varjuta.

3318

1.

Kolm on halba ilma pialla:
üks on halba vaenelapsi,
teine halba teise orja,
kolmas halba leskenaine.

⁵ Nõnna halba vaenelapsi
kui tohud põrmandalle.

Nõnna halba teise orja,
kui on õled õue pialla.

Nõnna halba leskenaine
¹⁰ kui tuba ilma toeta,
aita ilma harjamata,
kamber ilma katukseta —
kõik tuisud piale tulevad,
kõik sajud piale sajavad.

Haljala. H II 38, 140 (36). 1892.

3319

A 2.

Kolm on halba ilma piale:
üks on halba orjalapsi,
teine halba vaenelapsi,
kolmas halba leskenaene.

⁵ Nenda halba orjalapsi,
kui on aita harjamata.

Nenda halba vaenelapsi,
kui on kamber katukseta.

Nenda halba leskenaine,

¹⁰ kui tuba ilma toeta —
kõik tuisud piale tulevad,
kõik sajud piale sadavad,
vihmad piale veeretavad.

¹⁵ Ei ole kullal kuivatajad,
hellal eeste seisajada.

Kodavere. ÕES, SK 162, 20 (3).

3320

B. Vaeste silmavesi.

Mitu halva ilma peal?
Viis on halva ilma peal:
üks on poeg, mis isata,
teine tütar emata,

⁵ kolmas halva — orjakene,
neljas halva — vaenelapsi,
viies halva — leskenaene.
Kus nutab poeg isata,

sinna kaevu kaevatakse;
10 kus nutab tütar emata,
sinna uhkab allikas;
kus aga nutab orjake,
sinna tehtaks tiigike;
kus aga nutab vaenelapsi,

15 sinna jäänud järveke;
kus aga nutab leskenaeine,
sinna jookseb jõeke.

Jüri. H II 16, 802 (5). 1891.

C. Mida vaesed nutavad.

1.

3321

Kolm oli halba alla ilma,
päratumad peale päeva:
üks oli tütar emata,
teine oli poega isata,
5 kolmas vaene leskenaine.

Mis nutab tütar emata?
«Nutan häida ehte'eida,
nutan pähe seda pärga,
mis on peretüterilla,
10 kätte kroogitud käikseid,
mis on peretüterilla.»

Mis nutab poega isata?
«Nutan saha seadijada,
sahaveadi veanajada,
15 talva tahapeksijada,
oda kätteandijada.

Kui läen soosse kündemaie,
arusse äestamaie —
põle mul saha seadijada,
20 sahaveadi veanajada,
talva tahapeksijada.

Lähen sõtta sõudemaie,
vereteeda veeremaie,
sõjateeda sõitemaie,
25 vaenuteeda vantsimaie —
põle mul mõega mõetijada,
ei kerve kõhutajada,
oda kätteandijada.»

Mis siis nutab leskenaine,
30 kurdab pooli kuasakene?

«Nutan endista eluda,
nutan kallist kaasakesta.

Mis on vaene leskenaine:
nagu koda katukseta,
35 hoone ilma harjamata,
reietuba reasta'ata,
kuhjakene kroonimata
vihmasau veeretada,
tuule-tormi tallutada.»

Järva-Jaani. H I 1, 158/9 (43). 1888.

C 2.

3322

Lätsi mina pühkema
põrmantuda —
luud oli kullasta kähena,
vars oli vaskine perana;
pühkse kaunist kamberida,
5 tasatses tare põrmantu.
Võti pühkme põlle sisse,
pühkme viisi püha mäele.
Kullesi mina, kullesi,

mis mina kuuli ikevada?
10 Kuuli kolmi ikevada:
üts oli tütar, mis emata,
tõine poega, mis isata,
kolmas naene — leskinaene.
Mis ikeb tütar emata?
15 Ikeb kanga säädijada,
otsa üles ürgajada,
otsakabla hoidijada.

- Mis ikeb poeg esata?
 Ikeb adra säädijada,
 20 vao ülevaatajada,
 keeru kabla köidajada.
 Mis sääl ikeb leskenaeene,
 leskenaeene, leinanaene?
 Kündajada, külvajada,
 25 seement servi viskajada.
- Ole vaita, leskenaeene,
 leskenaeene, leinanaene!
 Jumal sul külwab, looja künnab,
 jumal sul külwab köömenida,
 30 looja heidab herne'ida.
- Paistu. EKS 8°2, 459/60 (22). 1877.

D. Millest vaeseid tuntakse.

3323

- Kolm on halba ilma peal,
 päratuida pealla ilma:
 üks on ep tütar emata,
 teine on poega isata,
 5 kolmas vaene leskenaine.
 Kust tunneb tütar emata
 kirikussa käiessagi?
 Pärg on paelata peassa.
 Kust tunneb poega isata
 10 kirikussa käiessagi?
 Koap on paeluta peassa,
 vöö on vööl pandelata
 kirikussa käiessagi.
 Kust tunneb naine meheta?

3324

- Eks sa, eks sa, hella vella,
 eks sa mullusta mäleta,
 tunamullusta tuleta,
 mullusta tuleasetta,
 5 kus me võidu võida sõime,
 võidu või õluta jõime,
 võidu viina rüibasime!
 Sinna kasvis suuri saari,
 suuri saari, harva oksa,
 10 harva oksa, laia lehte.
 Siäl need käod kukkelesid,
 kukkelesid, võitelesid,
 võitelesid, sõitelesid.
 Üks siäl kukkus kullakeeli,

1.

- 15 Hobu ohjata eessa,
 tanu paeluta peassa.
 Nõnna vaeni leskinaine
 kui see reie reästa'ata,
 karjalaudad katusteta,
 20 ait on uusi harjamata.
 Kõik tuuled peale tulevad,
 kõik sajud peale sajavad,
 vihmahood veeretavad —
 nõnna vaeni leskinaine.
- Väike-Maarja. H II 12, 370/1 (169).
 1890.

D 2.

- 15 teine heitis hella keeli,
 kolmas vaakus vainukeeli.
 Mis siäl kukkus kullakeeli —
 see on ju poega isata.
 Mis siäl helkis hella keeli —
 20 see on ju tütar emata.
 Mis siäl vaakus vainukeeli —
 see oli vaene leskenaine.
 Kust tunnus poega isäta
 kirikusse käiessagi,
 25 altärille astessagi?
 Saabas sääres, varvas väl'las,
 kübär piäs, lagipiä pal'las,
 rihm tal vööle pandelita.

Kust tunnus tütar emata
30 kirikusse käiessagi,
altärille astessagi?
Sulg tal suusse, pärg tal piässe;
sulg tal suusse suitsukarva,
pärg tal piässe päevakirja.
35 Kust tunnus vaene leskenaine

kirikusse käiessagi,
altärille astessagi?
Põll tal põrmule eessa,
tanu tahmane piässe,
40 rätik ümmer räämuline.

Kolga-Jaani. H I 2, 335 (5). 1888.

E 1.

3325

Kolm on halba alla ilma,
päratumat peale ilma:
üks vaene puug isata,
teine vaene tütar emata,
5 kolmas on naine meheta.
Nõnna on meheta naine,
kui on hoone katukseta,
ait on armas harjamata,
rooviridvad ripakile,
10 karjalaut, mis kallakile.
Nõnna on meheta naine.
Kõik tuuled tulevad peale,
kõik sajud sajavad peale,
vihmahood tal veeretavad.
15 Kesse viitsib, see vilistab,
kesse tahab, see tautab,
kesse tuleb, tukisteleb.
Seda nutab meheta naine.
Aa mis nutab puug isata?
20 Kui läeb väljal kündemaie —
ei ole härja ikendajat,
laugu ruuna rakendajat,
sahaveadi veanajada,
taha talva peksijada.
25 Seda nutab puug isata.
Ta tuleb väljalt kündemasta,
tuleb arust äestamasta,
härjad härmased eessa,
sahad sauesed sülesse,
30 ise on otsani higine,
kana, kaelani mudaga,
peasukene, peani märga.
Siis võeti võine vitsa,
anti hanepajune,

35 anti pihta pliks ja plaks.
Selga tal seisis sinine.
Oh seda omagi poega!
Tuli võota voodi'esta,
searistita sängistani,
40 kingita kesketubaje.
Siiski võiti võida-leiba
ja anti hanelihada,
peale siis pandi pardipraadi:
«Söö, sina, poega, joo, sina, poega,
45 heida, poega, hingamaie!
Sul on magus magamine
ja on ilus hingamine.»
Aa mis nutab tütar emata?
Kui läheb tema mehele —
50 ei ole eite ehtimassa,
vana naista vualimassa.
Ehi siis, neidu, eks sa jõua,
sua valmis, suaks minema!
Ehi meie meeste kuasa,
55 sua meie suaja kuasa,
valmista vanema kuasa,
teele jumala kuasa!
Ehi ruttu, eks sa jõua,
sua aga valmis, suaks minema!
60 Peiukene, poisikene!
Andsid aega kasvadessa,
anna nüüd aega ehtidessa,
kaua ehin — olen emata,
kaua ehin — olen isata,
65 vanemata vaenelapsi.

Ambia. H II 14, 317/20 (16). 1889.

3326

Mitu halba ilma peal?

Kolm o halba ilma peal:

üks o halba orjakene,

teine halba vaenelapsi,

5 kolmas halba leskenaeene.

Kuidas oli halba orjakene?

Jõuab see armas laupa õhta,

kuuldasse teolta tulavad,

siis võetse iste eesta —

10 kardetse maha istuvada;

võetse kulpi kattelusta —

kardetse leenta katsuvada.

Kuidas oli halba vaenelapsi?

Tal põle isa, tal põle ema,

3327

Mitu halva ilma pääl?

Kolm on halva ilma pääl:

üks on halva teorja,

teine halva leskenaista,

5 kolmas halva vaestlasta.

Kus on kurvade koduje,

leskenaista leinapaika,

vaestelaste varjupaika?

Kus on tuul tua teinud,

E 2.

15 tal põle õiget õpetust:

kirgupost ja kaagisammas,

korsikamber, kaardilaud —

see o ta isa, see o ta ema,

see o ta õige õpetus.

20 Kuidas oli halba leskenaeene?

Jõuab see armas õhta aeg,

kui läheb aset tegema,

kellega tema kõneleb —

õlekõrrega kõneleb,

25 lutikaga lööb aga lusti.

Muhu. H, R 4, 52/3 (2). 1887.

F.

10 vesi palgid veeretanud,

sadu seinad sammeldanud,

udu uued ukсед teinud,

päe paarid pääle pannud —

sääl o kurvade koduje,

15 leskenaista leinapaika,

vaestelaste varjupaika.

Mihklii. H II 24, 829 (5). 1889.

1579. KÕIK TUULED PEALE TULEVAD.

3328

1.

Nõndap oli vaene leskenaeene,

kui oli hoone katusetä.

Kõik tuuled peale tulevad,

kõik sajud peale sajavad,

5 vihmahood veeretavad.

Koeru. EÜS IX 350 (120). 1912.

3329

2.

Sa vaene meheta naine,

abikaasata kanane,

kui on kammer kattusetä,

rehälune räästaeta.

5 Kõik tuuled peale tulevad,

kõik sajud peale sadavad.

Hanila. H IV 9, 395 (29). 1897.

Oli ma vaene leskinaene,
ilma meheta naene.

Nii om vaese lesja elu,
kui om hoone katuseta.

5 Nii om vaese lesja elu,
kui om hoben päitseta.

Nii om vaese lesja elu,
kui om kivi tee veeren —
10 mitu jalga teda lööva,
mitu kätt kerkitiva.

Rõuge. E 24239 (4). 1896.

1580. LESE KÜNDJA KABELIS.

1.

3331

Muie kündajad tulevad,
adra kandajad ajavad!

Minu kündaja külili,
siemendaja selili.

5 Vatsuli vaud ajaleb,

selili siemendeleb.

Mina vaene meheta naene,
ilma kaasata kanake!

Jõhvi. EÜS VI 1171 (75). 1908.

2.

3332

Nõnnap ütleb leskenaine:
«Kesse künnab lese põllud,
kesse künnab, kes äestab,
kes taal viib adra arule,
5 sahad söödile sirutab?

Siga künnab, tuul äästab!
Oleks üksi poegalapsi,
kes mul viiks adra arule,
sahad söödile sirutaks!

10 Nõnnap, nõnnap, naisukesed,
nõnnap ütlen, ei valeta:
muile kündijad tulevad,

adra kandijad ajavad,
seementajad seisatavad.

15 Minu kündija kirikus,
adra kandija kabelis,
äästaja alla mulla,
seementaja seilaliste.

20 Nõnnap, nõnnap, naisukesed,
nõnnap ütlen, ei valesta!»

Viru-Jaagupi. H II 10, 492/3 (258).
1889.

1581. ÄRGE NAERGE LESKNAIST!

3333

Ärge, naisõ, minno naarku,
innemise, intsitelgu,
et mul hammõ halvost linnost,
pallaipuul paklist!

5 Kalmuhn um mul adra kandja,
liivahn lina tegijä.

Võõras miis iks tegi lina,

külämiis künde põllu.

Tegi lina liivakuhe,
10 külve kaara kivistikku.

Selle mul hamõhn halvost linnost,
pallaipuul paklist.

Põlva. H III 16, 596/7 (11). 1890.

1582. TOOMED TOITA JÄÄNUD.

3334

1.

Oi minu mesine miesi,
kalevine kaasakene!

Pidas muldaje mureta,
kabelie kandas hoole,
5 jätas tua toomejani,
kammeri kanesejani,
laua pitka lapsejani!

Kes sie toidab toomejanna,
kasvatab kanesejanna?

10 Tule kastel katsumaie,
hallal aiga veetamaie,
vilulla valatamaie,

misike elo minulla,
mis oli kasu kanalla.

15 Kui et jaksa jala tulla,
tuo Tuonelta hobune,
saaja saani Maarjalta,
päitsed päiva poigidelta,
20 õhjad õtsi Jeesuselta,
valja'ad kuuvalulta,
looka loojalta lunasta.

Jöhvi. H II 1, 506/7 (671). 1888.

3335

2.

Oi minu mesine miesi,
oi minu kalane kaasa,
oi minu tuomi tõinepooli,
oi minu kallis kaasakene,

5 puhas tõinepoolekene,
säädus sängie täidivine!

Jätid minu, imme, itkemaie,
jätid kulla kurtamaie,
noorel põlvel nuttamaie.

10 Kus mina istun, säääl mina itken,
kus mina astun, säääl halatsen,
kus mina kõnnin, säääl mina kurdan.

Ikk' on sirgul silmad märjad
ja pardil pale punane,

15 kulla kulmud tilke'essa.

Üksi vaine naisukene,
üksi toidin tuomijani,
kasvatin kanesijani,
laua lapsukõisijani.

20 Kõik nie toidule tulivad,
lugivad lusikujani,
valitsesid vaagenuida:
«Sie saab sulle, sie saab mulle.»

Ise katsun kauge'elta,
25 ise varjulta valatin.
Mida mulle — ei midagi,
kummad mulle — ei kedagi.

Lüganuse. H II 1, 609 (788). 1888.

1583. LESE TUGI TOONELAS.

3336

1.

Metsa läheb meheta naine,
soosse ohjata hobune,
valja'ata varasukene,
kui ei jõua ohjad hoida,

5 ohjad hoida, kõied kõita,
meri musta meelitella,
taevas laia tallitella.

Muil on abid harvastagi,

muil on toed tunnistagi —
40 mul pole abi harvastagi,
mul pole tuge tunnistagi,
päävarju päävastagi.

Minu abid Haljalassa,
minu toed toomelassa,
45 päävarjud päävalassa.

Oleks mullast võttemine,
kirikusta kiskumine,
kabelista kaevamine,
tooksin linnast liivasõela,

20 Peterburist peene sõela,
alevista sõela harva,
poesta sõela punase,
miska sõeluksin sõmera,
keeritaksin kirju liiva,
25 musta mulla pööritaksin,
viiksin liiva linna teele,
sõmera sõjarajalla.

Haljala. H II 9, 282 (14). 1890.

2.

Muile need toed tulevad,
muile need avid ajavad,
peavarjud pilgastavad —
ei tule minu tugida,
5 ei astu hane abida,
veere virvele varasta.

Minu toed Toonelassa,
minu avid alla mulla,
peavarjud peala päeva.

40 Mul põle tuge tunnistagi

ega abi arvastagi,
peavarju päävastagi!
Laulan immele ilusta,
haledusel avista,
15 enes meeleni heasta,
südamelle rõõmusasta.

Viru-Jaagupi. EKS 4^o1, 504/5 (2).
1879.

1584. POLE JUURDEVÖTJAT.

Oh mina meheta naine,
abikaasata kanane!

Ei mul meesta millalgi,
teistapoolta toimessagi;
5 ei ole juurevõttajada,

kää pääle kaarijada,
sula suu andijada.

Viru-Nigula. EKS 4^o1, 121 (182). 1878.

1585. METSA LÄHEB MEHETA NAINES.

1.

Rükkä läits leha soolate,
luhta läits laev tüürite,
mõtsa läits mehete naine,
ilma ohjete hobene.

5 Veha võtt villä põllu päältä,
kadedus kala meresta.

Halliste. H II 22, 529 (9). 1889.

3340

2.

Mõtsa läits mihete naine,
suhu suitsete hobene.
Ohja putteva uibuude,
seebivitsa visnapuude,
5 kauspuu kadajede.

Sangaste. H II 6, 756/7 (77). 1890.

3341

1586. LESEMEHE PÖLI.

Minia minu mõseva,
pojanaise parandava,
siiski rüppi rühmatanu,
taguotsa tahmatanu.

Nõo. H II 44, 149 (1). 1893.

3342

1587. MEHEL LEIN LÜHIKE.

Mõtlet, mõtlet, mielekene,
arva, arva, arvukene,
mis pean mina tegema!
5 Ju mina sula suresi,
kana ilma lta kadusi.
Sureb sukkade tegija,
kaob kangaste kuduja,
lõuendije laksutaja,

paberije paugutaja.
10 Mina miesi mõtlemaie,
mis pean mina tegema!
Võtatan naise nuorukese,
õlekorre kõrgukese,
piitsavarre pienukese.

Lüganuse. H II 3, 638 (241).

VAESLAPS

A. VAESLAPS ITKEB ISA-EMA

1588. IGAS VALLAS VAESLAPSED.

3343

Minakõnõ vaenelatsi,
ala ilma armetukõnõ,
pääle ilma pääsopoiga!

ala ilma armetumb muida —
egah vallah vaeselatse,
egah sannah sandikõsõ.

5 Olõssi ma ütsindä vaene —
tiiässe küll, mis ma teessi:
läässi suure mäe otsa,
ilma korge kondi otsa,
säält ma vette viskasi,
säält ma kaivo kargasi.
10 Olõ ei joht ma ütsindä vaene,

15 Miä om vesi vilä pääl,
kastõ haanatutu pääl,
tuu om or'a ola pääl,
kar'alastõ kaala pääl.

Võnnu. H III 10, 263 (1). 1888.

1589. KUNI ELUS EITE-TAATI.

3344

Seni oli hea elada,
seni kaunis kasveleda,
kui oli eideke elusse
ja oli taadike talusse!

5 Küll sai süüa kõögissagi,
ala süüa aidassagi,
sala süüa saunassagi,
veel enam elutoasse.

10 Sai siis eite ära surnud,
sai siis taati ära surnud —
küll sai nutta kõögissagi,
ala nutta aidassagi,
sala nutta saunassagi,
veel enam elutoasse.

Peetri. EÜS VIII 876 (543). 1911.

1590. OLEKS VAKSA VALGEM OLNUD.

3345

Oh ma vaevat vaestalista,
mahajäänü marjukesta!

5 Oles mu esä elänu,
oles mu emä elänu,
oles veidi vellekesi,

10 sõrmesuuru sõtsikesi —
ma oles küünar kõrgem ollu,
ma oles vassa valgem ollu,
peotäie pikem ollu,
sõrmetäie sirgem ollu!

Maha jäie marjakõrgu,
hälli äti pöidla kõrgu.

Kun ma istu, säääl ma ike,
kun nõrgu, säääl nõreta,
15 sinna tiiki tekkinesse,

sinna alliku asuva!

Oh et surm mu ära võtas
ja mu katas kalmumätas!

Tarvastu. H III 6, 198/9 (9). 1888.

1591. VARA VAESLAPSEKS.

3346

1.

Jummal sunni surma kätte,
näku suure nälla kätte!
Võtt minu ema, võtt minu esa,
võtt minu viisi vellekesi,

5 kuus kullasta sõsarda!
Jätt minu maale marjasuuru,
söödü pääle sõmerasuuru.

Tare läve tasakese,
aida läve arvulise,

10 kua läve korulise;
lätsi ma tare lävele —
es ole tarre tõstijat;
lätsi ma aida lävele —
es ole aidast andijat;
15 lätsi ma kua lävele —
es ole kotta kutsijat.

Otepää. H II 44, 244/5 (28). 1880.

3347

2.

Emäkeine, ennekeine,
jätit vara vaese'esse,
jätit maha marjasuuru,
kivi pääle kildusuuru,
6 läve pääle läädsalau,
murule muragusuuru.

Jätit mu ilma ehite,
jätit valla valmistelle,
kihelkunna kengistelle.

10 Suur ma olli, emäkeine,

suur olli ilma ehite,
paks ma valla valmiste,
kihelkunna kengistelle.

15 Jõuva es ilma ehite,
jõuva es valda valmistelle,
kihelkund ei kengistelle.

Ilm mut ehits hilbakunna,
vald mut vana rõõve'ella!

Karksi. H II 42, 903/4 (5). 1893.

3348

3.

Emakene, memmekene,
vara jätsid vaese'esta,
vara võeraste varale!

5 Õelale õitsilapseks,
kadedalle karjalapseks!
Õel ei anna õitsimaada,

kade ei anna karjamaada,
tige ei tüü-tegemist.

Maarja-Magdaleena. H II 28, 462
(22). 1888.

Enne ruttas varha vällä koolda,
 enne muid mulda minna,
 ha-helle, he-halle,
 enne muid mulda minna.

5 Jätt mu maha marjasuuru,
 liiva pääle linnusuuru,
 ha-helle, he-halle,
 liiva pääle linnusuuru.

Es ma pulma putru süüa,

10 es ma talda taari juua,
 ha-helle, he-halle,
 es ma talda taari juua.

15 Pudru sei — suu paludi,
 taari jõi — kaala kaludi,
 ha-helle, he-halle,
 taari jõi — kaala kaludi.

Hargla. EÜS IV 234 (311). 1889?

Hui-hui, hui-hui, jumaluke!
 Sa pole moga õigut teinud,
 mulle õiged armu annud:

5 vara mind jätsid vaesekslapseks,
 vara võõraste varale,
 vara ilma isata,
 vara ilma emata!

Kes mind nägi — see mind näppis,
 kes mind tundis — see mind

tumpsis.

10 Kui sain sugu suuremaks,
 paisusin pisut pikemaks,
 paisusin põlvkõrguseks —
 siis mind tööle tõugati,
 15 künniväljale vääti,
 pandi härjale järele,
 kivivarede vahele.

Karja. H II 18, 474 (8). 1889.

1592. SURMA SAJATUS.

Oh sa surma, musta kuube,
 taudi, tahmane kasukas!
 Muilt võtsid pudu-pereta,
 käänid lapsed kätkiesta —
 5 meilt võtid päävanema,
 otsaste osa jägaja,
 lee eesta lepitaja.

10 Jätsid hulga hulkumaie,
 tuatäie tuikumaie,
 kätkitäie kiikumaie,
 vibutäie veremaie!

Kadrina. H II 10, 133 (144). 1889.

Ma tahan surmaga kõnelda,
 tahan taudi haugutatta:

«Oh sina surma, suuri kuera!

Oh sina taudi, tappelikku!

5 Muilt nopid nuoremaid,
 käärid kätkest kiikejaid —

10 minult võtsid kõige vanema,
 õtsast õsajagaja,
 lauast laste tallitaja,
 paalt — päävanema!»

Jõhvi. EÜS VI 1170 (72). 1908.

Ot-ot, surma, no-no, surma!
 Ma taan surmaga sõnelda,
 ma taan kalmuga kõnelda,
 ma taan taudi haugutada:
 5 «Munnelt noppis nooremaid,
 munnelt kärpis kätki seesta —
 mult võttis pealta piavanema,
 otsasta osajagaja,
 keskelt leivaleikaja.
 10 Jättis hulga hulkumaie,

3.

hulkumaie hullukeisi,
 toatäie tuvikeisi.
 Jättis hullud hulkumaie,
 toatäie tukkumaie,
 15 sängitäie sõudamaie.
 Ei teinud jumal heasta,
 looja ei osanud õigesta,
 Maarja ei targaste tasunud!»

Vaivara. H II 7, 160/1 (44). 1889.

1593. EMA JA ARMUD.

3354

Ema ära koolenessa —
 armu manu ikkenessa;
 ema lautsi pandenessa —
 armu manu alanessa;
 5 ema kirstu pandenessa —
 armu alla lammanessa;
 ema hauda kaevatessa —
 armu manu ikkenessa;
 ema lävest viidenessa —

1.

10 armu aknest astunessa;
 ema värrest viidenessa —
 armu lätsi üle aia;
 ema viidi teeda mööda —
 armu astse arre mööda;
 15 ema hauda laskenessa —
 armu alla lammenessa.

Valga. H II 68, 648 (6). 1903.

3355

Kõke muud iks turust tuvvas,
 kõke andas alevast —
 ega kiä immä turust tuu,
 armu anna alevast.
 5 Immä viidi värtest vällä —
 arm läts värte alust mööda;
 immä viidi tiid mööda —

2.

arm läts tii alust mööda;
 imäle hauda kaeveti —
 10 arm sinna ala lames;
 imäle liiva visati —
 arm sinna ala lamõsi.

Karula. EÜS VII 973/5 (28). 1910.

3356

Ära suri minu eite,
 ära suri minu taati:
 jättis mo vara vaesekslapseks,
 vara võeraste varale!

3.

5 Ära suri suksutaja,
 hauda läks arutegija,
 mulda läks murepidaja.
 Eite viidi uksest väl'la —

armud läksid aknast välja;
10 eite viidi teeda mööda —
armud läksid aeda mööda,
mina nutessa järele;
eite hauda pannasse —
armud hauapõeha piale.
15 Teesed käevad kirikuteed —
teretavad eedekest,

teretavad taadikest.
Mina käin kirikuteed:
tere, teivas — taadike,
20 aearoegas — eedeke,
väänevits mul vennike,
tugiteevas õeke.
Vigala. H II 20, 365/6 (6). 1889.

4.

Eite viidi uksestana —
armud läksid akenasta;
eite viidi teeda mööda —
armud läksid aeda mööda;
5 eite auku lastaneksa —
armud augu kalda'alla.
Minu hella eidekene,
et oled ise mädanend —

ei ole sõnad mädanend;
10 et oled, armas, hallitanud —
ei ole armud hallitanud;
et oled, kulla, kolletanud —
ei ole kullad kolletanud!

Simuna. H II 65, 64 (31). 1895.

1594. ÄRA SURI SUURI KUUSKI.

1.

Ära suri suuri kuuski,
ära kadus käharpea kaske:
jättis oksad oigamaie,
jättis lehed leinamaie.
5 Oksad oigasid isada,
lehed leinasid emada,
ladvad poegi-tütterida.

Ära suri eidekene,
ära suri taadikene,
10 jättis tillud tillerdama,
jättis vaesed vanderdama.

Järva-Jaani. EÜS VII 692 (72). 1910.

2.

Ära surnud suuri kuuske,
maha langend laia leppa:
jätanud oksad oigamaie,
lehed laiad leinamaie,
5 mustad koored kurvastama.
Nennab sureb mu isada,

nennab sureb mu emada:
jätab lapsed leinamaie,
suguvõsa soigumaie,
10 õed-vennad oigamaie.

Audru. H, R 6, 718 (3). 1874.

3357

3358

3359

3360

Ära suri suuri saari,
maha langes laia tamme,
oksad jäivad oigamaie,
lehed laiad leinamaie.

5 Enam oli oksi oigamassa,

3.

enam kui lehti leinamassa,
oksad oigasid isada,
lehed leinasid emada.

Türi. H IV 1, 472 (3). 1889.

1595. EMA KÄSKIS KASVADA, ISE SURI.

3361

Emakene, memmekene!

Kui sa minda kasvatasid,
siis sa nõnda ütelesid:

5 «Jõua, tütar, jõude kasva,
ma jõuan jõude ehitada!»

Emakene, memmekene!

Mina jõudsin jõude kasva —

sina jõudsid jõude surra,

ei jõund jõude ehitada.

10 Jätsid hulga hullukesi,

toatäie tillukesi;

1.

jätsid hulga hulkumaie,
toatäie tiutsumaie.

15 Kõik jäid helmita elama,
kaelakonnata kasuma.

Kui ma elan — ostan helmed,
kui ma kasvan — katan kaela;
ei saa hella emakesta
ega hella taadikesta.

Pilistvere. H II 49, 897/8 (3). 1894.

3362

Emal mul käsi jõude jõuda,

jõude jõuda, pea kasva,

pea pikässe venida:

5 «Kasva pea, tüdar noori,

kasva pea, kasva pikäs,

kasva vara, kasva valge!

Pea sa kasva piima pääle,

valge kasva vara pääle,

nobe noore koore pääle!»

10 Ma küll võti jõude jõuda,

jõude jõuda, pea kasva,

pea pikässe venida!

Emakene, ennekene,

2.

15 sa küll võtid jõude koolda,
võtid havva arme'esse,
kalmumulla kalle'esse.

Emakene, ennekene,
mõtlid kalmu kullastagi,

20 kirikaida kirjodetu,

hauda hal'lasta hõbesta!

Kalm oli musta mullastagi,

kirikaida kivesta,

haud oli hal'la heinästa.

Halliste. H II 5, 15/6 (9). 1883.

1596. MULLAS MUREPIDAJA.

1.

3363

Mul pole armuandijada —
mul mullas murepidajad,
hauas armuandijadki,
liivas liia hooletised,
5 kalmus lapse kasvatajad!

Kadrina. EÜS VII 365 (157). 1896.

2.

3364

Vara mina jäin vaesekslapseks,
vara võeraste varale,
vara võera vaagenuse.

Kes mind tunneb — see mind
10 tuubib,

5 kes mind näeb — see mind näpib.
Lööge seda, see o isata,

lööge seda, see o emata!
Sel pole koha kuulajada,
ei pole armuandajada.

10 Muldas ta murepidaja,
haudas tema armuandaja.

Pöide. H II 35, 393/4 (237). 1892.

1597. LIIVAS LINATEGIJA.

3365

Neiokene noorekene,
noorekene, helläkene!
Havvah oma mul hammetegijä,
kalmuh kangakudaja,
5 liivah mul linategijä.

Neiokene noorekene!
Tõie ma iks liinast liivasõkla,
tõie turust toomõsõkla,
kõik ma liiva liiguteli,
10 kõik sõmera sõrattel,
tahi ma kätt kääpäst,

tahi sõrme sõmerast.

Es anna kääbäs käekeist,
es anna sõmer sõrmekeist
15 ega anna mul haud hammit
ega anna liiv linikit
ega anna kalmu kaputit.

Liivah iks mul linategijä,
kalmuh kangakudaja,
20 havvah mul hammetegijä.

Räpina. EKS 8^o4, 193 (4). 1877.**1598. VAESLAPS NUTAB LIHAST LINNA.**

1.

3366

Meie kaks vaestalasta
lähme õunapuu harusse,
teine teise puuharule,

teine teise oksa peale,
5 teine pühib teise silmi,
teine küsib teise käest:

«Mis sa nutad, õekene?»

«Ma nutan lihasta linna,

kurdan kullasta kirikut.»

10 «Kes see su lihane linna?»

«Eite mu lihane linna.»

«Kes see su kuldane kiriku?»

3367

Ei minä mihija nudä
egä kalju kaasasida.

Mieledu mihijä nudab,
halpi kaljub kaasasida.

5 Ma nudan lihästä linnä,

«Taati mu kullane kiriku,
õde kui sooja päevapaiste,
vend kui vinge põhjatuu!»

15 Harju-Jaani. H II 15, 485/6 (97).
1889.

2.

kaljun kuldasta kiriku;
emä mu lihane linnä,
isä kuldane kiriku.

Kuusalu. H II 40, 684 (13). 1892.

3368

1599. EI PEA PEIU, VAID EMA LEINA.

Mis ti leinat, näio noori,

kahitsõde, kabo käpe?

Kas ti piät peio leina

vai kannat kaasa leina?

5 Mi piä uma ime leina,

ime leina, isõ leina.

Susi pedägu peio leina,

kahar pedägu kaasa leina!

Sangaste. H II 5, 401 (51). 1877.

3369

1600. EI ITKE EHTEID.

Siin mina istu, siin mina ike,

kaldu ma siin ja kahetsa,

siin mina nõrgu, siin nõrenta,

siin ma murdu, siin muretsa.

5 Siia tekub tiigikene,

kasvab kalajärvekene,

alliku ala asuve,

jõekääru käändeleve,

oea otsa jookskeleve.

10 Siit saab küla karja juua,

küla künnuhärge juua,

tädi poea täkke juua,

onupoea hobeste juua,

velle viie varsa juua.

15 Kes tuli kurba küskimaie

või tuli leina nõudemaie?

Tuli esi hella velle:

«Sõtsikene, linnukene,

mis sina iked helmesida,

20 kurdad kurba kudrusida,

kahetsad kaalakondasi!

Ma viin Riiga risto härja,

Valka vii vana pugali —

helme too sulle ilusa,

25 kudrusa sul kullastagi,

kaalakonna kasulise!»

«Veli, hella vellekene,

mina ei ike helmesida,

kahetsa ei kaalusida,

30 kurda ei kurba kudrusida.

Ma ike oma emada,

ma ike oma esada,

kahetsa või kasvatajat.

Kui mina ela, osta helme,

35 kui mina kasva, kata kaala.
Eluaal ei saa emada,

eluaal ei saa esada, lüüsi
kätte ei kallid kasvatajad.»

Paistu. EKS 8°2, 452/3 (19). 1874.

1601. EMA HAUAL.

A 1.

Meie kaks vaestlasta
lähme jaanipäe kiriku.
Sa lääd isa haua peale,
ma lään ema haua peale,
5 teine teise haua peale.
Teine nutab, teine noorsub,
teine pühib teise silmad.

«Tõuse üles, mu emake,
tõuse üles, mu isake!

10 Tõuse mu pead sagemä,
annivakka valmistama,

kerstukaanta kinnitama!»

«Ei või tõusta, tütar noori!
Muru on kasvand mulla peale,
15 aruheina haua peale,
kullerkupud kulme peale,
sinililled silmi peale.

Jumal su pead sugegu,
annivakka valmistagu,
20 kerstukaanta kinnitagu.»

Paide. H II 54, 183/4 (77). 1895.

A 2.

Käisin eile Hiielassa,
tunaeile Toonelassa,
eile eide haua pealla,
hauduja südame pealla:

5 «Tõuse üles, eidekene,
tõuse üles, anna armu!»

Eite varsti vastajeli,
eite hauasta kõneli:

10 «Ei või tõusta, tütar noori,
ei saa tõusta, ei ärata!
Tooni poeg on põlvillani,
Tooni tütar süllessani.
Silmil on sinine metsa,
jalgul on jalakametsa.

15 Mine koju, tüttereni,

palu võerasta isada,
palu võerasta emada,
hau võerast haudujatta,
kes sinul istub isaksa,
20 kes sul astub haudujaksa,
kes sinu piu pidaneb,
kes sinu jäu jäganeb,
kes so lukuvööd lugeneb,
kes sinu sukad sääriteleb,
25 kes sinu kindad kirjasteleb,
kes sinu vakka valmisteleb,
andevakka asuteleb!»

Viru-Jaagupi. H II 10, 603 (361).
1889.

A 3.

Õli kaks vaestlasta.
Menid jaanipää keriku,
nutturättikud käessa,

nuttukirjad rättikussa.
5 Tõine pühkis tõise silmi.

Läksid isa haua pääle:

3370

3371

3372

«Tõise üles, isakene!
Tõise atra säädamaie:
muud on menneed kündemaie,
10 meie atra säädamata,
varovits on väänemata,
lippiti on liitamata.»

«Ei saa tulla, poiga noori,
ei saa tulla, ei või tulla!
15 Silmil on sinine liiva,
kulmul on kulu punane,
jalal on jalakametsa,
pea pääl on pärnametsa.»

Nüüd läksid ema haua pääle:
20 «Tõise üles, emakene!
Tõise vakka valmistama
ja siis sukki sooritama,
kirstukaanta kinnitama!

3373

«Tõuse üles, memmekene!»
«Ei või tõusta, tütar vaene,
ei või tõusta, ei parata!
5 Muru kasvand mulla peale,
angervaksad haua peale,
sinililled silma peale,
kullerkupud kulmu peale,
päitse kasvand pärnametsa,
jalutsisse jalakametsa,
10 keskel keeru künnapuuda.
Tütar, hella linnukene,

3374

Hauksid kaks rakikesta
ühe aiataue alla;
nutsid kaks vaestlasta
ühe ema haua piale:
5 «Tõuse üles, eidekene,
ärka üles, emakene!
Meite miel ond mehele minna,
abikaasat armastada.
Tõuse meid üles ehitama,
10 ehitama, õlõtama!»

Hale vakk on vaesel lapsel:
25 külanaine tõi villa,
tõine naine tõise villa.
Siis hakka vakka valmistama,
sukkapaula sooritama!»

«Ei saa tulla, tüttar noori!
30 Silmil on sinine liiva,
kulmul on kulu punane,
jalul on jalakametsa,
pea pääl on pärnametsa.
Too siula, siulu liiva,
35 too kirves, raiu metsa —
siis tulen vakka valmistama,
kirstukaanta kinnitama!»

Vaivara. H II 37, 67/8 (1). 1891.

A 4.

ihu kerves, kirjuvarsi,
tapurgas tuliteravaks,
raiu päitsest pärnametsa,
15 jalutsist jalakametsa,
keskelt keeru künnapuid!»
Tütar tapuri teritas:
haualta metsa hävitas:
«Tõuse üles, memmekene!»
20 «Ei või tõusta, ei parata!»

Palamuse. H II 27, 600 (17). 1889.

A 5.

Eit aga ütles, kostis vasta:
«Ei või tõusta, ei tõota!
Ma olen ammu hauda pandud,
muiste aegu mulda pandud,
15 muld ond alla, muld ond piale,
muru ond kasund mulla piale,
aruheina haua piale,
sinilille silma piale,
kullerkuppu kulmu piale,
20 valged lilled varvaste piale,

pihelkas kasus pia piale,
kadakas kasus kaela piale,
ristikpuu kasus rinna piale,
jalakas kasus jalge piale.»
25 «Küll võid tõusta, eidekene,
küll võid tõusta, küll tõuta!
Muru mina söödan mullikatel,
aruheina hoostelle,
valge lille varsadelle,
30 sinilille sälgudelle,
kullerkupu kukedelle!
Ma tuon linnast lille sõela,
alevilt aruheina sõela;
lilled mina sõelun lindudelle,

Meie kaksi vaestalasta,
kaksi vaesta pääkanada,
lähme pühapäe kiriku,
valged rätikud käesa,
5 valged rätikud piasa,
nutukirjad rätikusa.
Lähen aga isa haava piale:
«Üles maast, vana isake,
tõuse mu piad sugema,
10 tõuse mu vakka valmistama,
kirstukuanta kaunistama!»
Isa aga'p kuule minu hialt.
Lähen aga venna haava piale:
«Üles muast, minu venda,
15 tule mu piad sugema,
tule mu vakka valmistama,
kirstukuanta kaunistama!»
Vend ep kuule minu hialt.
Lähen aga õe haava piale:
20 «Üles muast, õde madala,
tule mu piad sugema,
tule mu vakka valmistama,
kirstukuanta kaunistama!»
Õde'p aga kuule minu hialt.
25 Lähen aga ema haava piale.
Ema siis haavasta küsitli:

35 aruheina hanedelle.
Nüid hakan kirvest ihumaie —
pihelga raiun pia pialta,
kadaka raiun kaela pialta,
ristikpuu rinna pialta,
40 jalaka raiun jalge pialta.
Küll võid tõusta, eidekene!»
«Ei või tõusta, ei tõuta!
Küla eit teid ehitagu,
õed teid saatku õnnõ piale,
45 vennad viljavälja piale,
küla teid saatku külla piale!»
Kihnu. H II 41, 600/2 (9). 1884.

A 6.

3375

«Kis see liigub piale liiva,
kis see astub piale haava?»
Mina aga vastu kostema:
30 «Tüdar aga liigub piale liiva,
tüdar aga astub piale haava.
Üles maast, vana emani!
Tule mu piad sugema,
tule mu vakka valmistama,
35 kirstukuanta kaunistama!»
Ema siis vastu kosteslesse:
«Ei või tõusta, tütereke,
ei või tõusta, ei tööta!
Mul uo palju mulda pial,
40 liiga palju liiva pial.»
«Ma lükka läbi Lihula,
ma talla läbi Talina,
ma tuu linnast liivisõela,
ma tuu Muskust mullalasma.
45 Pillu liiva linna tiele,
ma pillu mulla muile maile!»
«Ei või tõusta, tütereke,
ei või tõusta, ei tööta!
Juba mu hauda haljendanud,
50 ristisammas sammeldanud,
kirstukuas uo kergendanud.
Kuusk uo kasund mulle kurgu piale,

kask uo kasund kaela piale,
pihelgas piupesase,
55 pao-aga-põesas palge piale;

3376

Emakene, ennekene,
käsit muta pea kasva,
pea kasva, jõude jõuda,
pea pikässe venida —
5 esi võtid astu havvalegi,
karat kalmumullalegi.

Emakene, ennekene,
astu väl'la havvastagi,
karga kalmumullastagi!
10 Suves tule suuda mõskemaie,
päävas pääda suiumaie,
ias ennast ehiteme!

Tule mu kirstu kinniteme,
veimevakka valmisteme!
15 Ema kuuli, kosti vastu:

«Tohi astu havvastagi,
karat kalmumullastagi:
mul o manna maahaisu,
suu manna surmahaisu,
20 kõrikunna kõllahaisu,
linikunna liivahaisu.»

3377

Kui tuleb poolba õhtuke —
muu lääva esasile,
esasile ja emasile.

Kohes lää mina vaene?

5 Võti litsu liiva poole,
võti kaeda kalmu poole;
litsi üles liivalingu,
kaalsi üles kalmukaase.

«Tule välja, taatekene!

10 Tule mulle kirstu kirjutama,
veimevakka valmistama!»

«Ei ma lää, tütrekene!

Mul om manna mullamagu,
suu manna surmamagu.

pia pääl uo pärnametsa,
jalge pääl uo jalakametsa.»

Muhu. H II 6, 450/2 (100). 1890.

B 1.

Emakene, ennekene!

Ma küta sanna kõõmelesta,
seebi keeda sialihasta,

25 viha tuu Viru varikusta:
mä möse manta maahaisu,
suu manta surmahaisu,
linikusta liivahaisu,
kõrikusta kõllahaisu.

30 Ema kuuli, kosti vastu:

«Tohi tulla havvastagi,
karat kalmumullastagi,
tohi tulla, ei tõute!

Ilm su kirstu kinnitegu,
35 veimevakka valmistegu!

Ole seda imet enne ollu,
enne ollu, muine kuulu,
et o maita maasta tõusnu,
surnu havvasta äranu.»

Halliste. H II 5, 25/6 (13). 1883.

B 2.

15 Kutsu külast külataadi,
kes sinu kirstu kirjutap
ja veimevakka valmistap.»
«Tule üles, memmekene!

Tule mo kangasta kaema,

20 sõõri sisse sõkkumaie!»
«Ei ma lää, tütrekene!

Mul om manna maahaisu,
suu manna surmahaisu.

25 Kutsu külast külamemme,
kes so kangasta kaeba,
sõõri sisse sõkkumaie.»

Puhja. H II 30, 72/3 (24). 1889.

Oe mu umma imäkest,
mesimarja memmekest!

Tia sai maha matetus,
kaali ala katetus,
5 alla liiva leeditus.

Sorre sai liiva suu pääle,
kappe liiva kässi pääle,
jahe liiva jalgu pääle.

Tule nu üles, imäkene,
10 karga üles, kasvataja!
«Ei või minnä, tütereni,
karada, kallis latsi!
Mul um suuhu surmahaisu,
manu um mul maahaisu.»

Tule nu üles, imäkene,
5 karga üles, kasvataja!
Mõse nu suust surmahaisu,
mant mõse maahaisu!
Mina tii lippe livvakuhe,
20 lämmä vii lännikohe.
Tule iks üles, imäkene,
suves suud mõskema,
päeväs pääd sugima,
talves jalgu kängima!

25 Tule üles ütes tunnis,
astu ahu palangus!

«Või ei minnä, tüterike!
Mul um pääl pähnävõsu,
jalgu pääl jae lehe,
30 rindu pääl ristikhaina.»

Imäkene helläkene,
lää ma kodo joosteni,
joosteneni, jõudeneni,
võta ma hulga hobesid,
35 tõista hulka tõperida,
katsi hulka karjakesta.
Söödä ma päält pähnävõsu,
jalgu päält jae lehe,
rindu päält ristikhaina!

40 «Või ei minnä, tüterine!
Panda es liiva liiguma,
panda es kalmu kasvama.
Liiva iks panti ligunema,
kalmu panti kaoma,
45 mulda panti mädanema!»

Rõuge. H II 71, 536 (9). 1903.

Koolu tekki kurjaste,
katsku ülikadõusi:
imä ruttas varha vällä koolta,
enne muide mulda minnä.

5 Jätt mu maha marjasuuru,
liiva pääle linnusuuru:
es ma pulma putru süüa,
is talta taari juua;
pudru sei — suu paluti,
10 taari jõi — kaala kalluti.

Jäi kua läve korrune,
aida läve aruline,
tarõ läve tasane.
Lätsi ma kua lävele —
15 es olõ kotta kutsujad;
lätsi ma aida lävele —

es olõ aidast andijad;
lätsi ma tarõ lävele —
es olõ tarrõ tõstijad.

20 Kotta kutsja kuu lännü,
aidast andja ammu kaonu,
tarro tõstja taiva lännü!

Olõs ma tiidünü Tooni tarõ
vai küll Tooni tarõ läve!
25 Ma olõs kirvõ kätte võtnu,
käsikabla kainladõ,
üles ma olõs lännü nulka müüdä,
maha saanu saina müüdä,
maha olõs tõukanu Tooni ussõ,
30 põrutõnu põrgu värjä —
ussõ ma iks toonu uma imä,
uma kalli kasvataja.

Üles ma säadnu saina manu,
 pistü säadnu pirru najale,
 35 mugla tennü mollikude,
 lämmä lipõ länikudõ,
 suu mant mõsknu iks surmahaisu,
 kässi mant kääpähaisu,
 rindu mant ristihaisu!
 40 Imä mõtõl keriku kullatu ollõv,
 mõtõl haua hõbõhõdsõ.
 Kerik om tettü iks külmist kivist,
 haud hallist sõmõrõist.
 Tulõ iks üles, imä hellä,
 45 karga üles, kasvataja!
 Tulõ mu kirstu keerämä,

annivakka valama!
 Mul jo kos'ä kuu tulli,
 au aste lävele!

50 «Ei või iks minnä, tüttärene,
 karatagi, kanasõnõ!
 Rist om iks rassõ rindu pääl,
 käabäs korgõ kässi pääl;
 rist ei lasõ ringutõlle,
 55 käabäs kässi küünütelle.
 Liiv iks all, liiv pääl,
 ma olõ liiva keskel,
 valge liiva vaihel!»

Hargla. H II 32, 61/3 (45). 1888.

1602. AVANENUD HAUAD.

3380

A 1.

Läksin kurni kukutama,
 hõbeõuna veeretama.
 Kurn kukkus kirikuaeda,
 hõbeõuna aia peale.
 5 Lahti läksid haua ukсед,
 haua ukсед, kalmu kaaned.
 Seal nägin oma isada
 kopikida korjavada,
 rublasida lugevada.
 10 Mina isalta küsima:
 «Kellel korjad kopikida,
 kellel loed rublasida?»
 «Sulle ikka, tütar noori!

Sa jäid vara vaesekslapsesks,
 15 ilma isata elama.»

Seal nägin oma emada
 kuldakangasta kuduvat,
 hõbelõnga lõksutavat.
 Mina emalta küsima:
 20 «Kellel kuiud kuldakangast,
 kellel lõksud hõbelõngu?»
 «Sulle ikka, tütar noori!
 Sa jäid vara vaesekslapsesks,
 ilma emata elama.»

Vändra. EKS 4², 595 (28). 1868—69.

3381

A 2.

Lähme mäele mängima
 ja kople kurni viskama.
 Kurn kukkus kirikuaeda,
 läksin kurni ära tooma.
 5 Mis ma sealta eesta leidsin?
 Leidsin lahti haua ukсед,

haua ukсед, kirstukaaned.
 Mis ma sealta seesta leidsin?
 Leidsin oma taadikese.
 10 Mis leidsin taadi tegevat?
 Taat seal hõõveldas neid pulki,
 nikkis-näkkis noapäida.

15 «Kellel, kellel, taadikene,
 kel sa hõõveldad neid pulki,
 nikiid-näkiid noapäida?»
 «Kellel muudel, tütar noori,
 kellel muudel kui sinule!
 Sa jäid vara vaeseslapses,
 20 vara võeraste varale,
 korrakoti kandejasse
 ja teukoti tassijasse!»
 Lähme mäele mängima
 ja kople kurni viskama.
 Kurn kukkus kirikuaeda,
 25 läksin kurni ära tooma.
 Mis ma sealta eesta leidsin?
 Leidsin lahti haua uksed,

haua uksed, kirstukaaned.
 Mis ma sealta seesta leidsin?
 30 Leidsin oma eidekese.
 Mis leidsin eide tegevast?
 Eit seal kodus kuldavööda.
 «Kellel, kellel, eidekene,
 kellel kujud kuldavööda?»
 35 «Kellel muudel kui sinule!
 Sa jäid vara vaeseslapses,
 vara võeraste varale,
 korrakoti kandejasse
 ja teukoti tõstejassa.»

Hanila. H IV 9, 365/7 (1). 1897.

A 3.

3382

Ma olen ütsi vaenelatsi:
 ilma jäi imevikene,
 valda jäi vaesikene,
 kivi pääle kirbusuuru,
 5 läve ala läädsalau,
 põrmatule põrmusuuru.
 Esä mul koolu, emä mul koolu:
 esä koolu enne muida,
 emä koolu enne muida,
 10 veli ammu hauda pantu,
 sõdse muina mulda viitu!
 Jäi ma maha marjasuuru,
 ilmale imevikene,
 kivi pääle kirbusuuru,
 15 läve ala läädsalau,
 põrmatule põrmusuuru.
 Lätsi esä havva pääle
 valatema esä hauda.
 Mis sii esä säääl teesse?
 20 Esä oolip okikesta,
 oolip okipoolikesta.
 «Esäkene, kõvekene!
 Kel oolit okikesta,
 oolit okipoolikesta?»
 25 «Tüdär jäi maha marjasuuru,
 ilmale imevikene,

läve ala läädsalau,
 põrmatule põrmusuuru,
 kivi pääle kirbusuuru —
 30 sellel ooli okikesta,
 ooli okipoolikesta.»
 Lätsi emä havva pääle
 valatema emä hauda.
 Mis sii emä säääl teesse?
 35 Emä kudas kanga'eida,
 emä lõhup lõventida.
 «Emäkene, ennekene!
 Kellel kuant kanga'eida,
 kellel lõhut lõventida?»
 40 «Tüdär jäi maha marjasuuru,
 ilmale imevikene,
 läve ala läädsalau,
 põrmatule põrmusuuru,
 kivi pääle kirbusuuru —
 45 sellel kuan kanga'eida,
 sellel lõhun lõventida!»
 Lätsi sõdse havva pääle
 valatema sõdse hauda.
 Mis sii sõdse säääl teesse?
 50 Sõdse kudas kinda'eida,
 sõdse ai hamme'eida.
 «Sõsar, noori linnukenel

Kellel kuaat kinda'eida,
kellel aat hamme'eida?»
55 «Sõsar jäi maha marjasuuru,
ilmale imevikene,
läve ala läädsalau,
põrmatule põrmusuuru,
kivi pääle kirbusuuru.»
60 Lätsi velle havva pääle
valateme velle hauda.
Mis sii veli säääl teesse?
Veli kirjuts kirstukesta,

3383

Näiu mängive mäella,
sinirinda rinnakulla,
kudruskaala kallakulla.
5 Visas kullasta kunada,
visas karrasta kadsada.
Koes see kuna jooskenessa
või see kadsa karganessa?
Kuna joosk kirikuteeda,
kadsa karas kalmuteeda.
10 Valla lei kiriku-usse,
katki põruts kalmukaane.

3384

Esi ma iste Ellesaaren,
kari sei mul Kallassaaren,
tuld ma teien toomikunna,
leien kullasta kuneda,
5 leien karrasta kadsada.
Kohes sii kune minessä,
kohes sii kadsa kaldunessä?
Kune läits kerikuteeda,
kadsa karas kalmuteeda;

kirjuts kirstukaanekesta.
65 «Veli, hellä vellekene!
Kellel kirjut kirstukesta,
kirjut kirstukaanekesta?»
«Sõsar jäi maha marjasuuru,
ilmale imevikene,
70 läve ala läädsalau,
põrmatule põrmusuuru,
kivi pääle kirbusuuru!»

Karksi. H II 23, 444/7 (16). 1890.

B 1.

Mis sääält seest silmätive
või sääält vällä välpsätive?
Emä ennitse liiniku,
15 esä karditse kasuku,
velle kulditse kübare,
sõtsi siidileidikese —
nii sääält seest silmätive,
nii sääält vällä välpsätive.

Halliste. H I 2, 109 (8). 1889.

B 2.

10 liigut valla liiväusse,
kangut valla kalmukaase.
Mis mina sisse silmässinna?
Silmäs esä, silmäs emä,
silmas viisi vellekesta,
15 seitse sirgemat sõsarta.

Nõo. H II 51, 201/2 (2). 1894.

1603. KAKS VAESLAST.

1.

3385

Meie kaks vaestalasta
lähme pajusse elama.
Teine nutab, teine nõrgub,
teine pühib teise silmi,
5 siidirätikud käessa,

kuldakeerud keske'el,
hõbenumber nurke peal.

Hanila. H II 2, 463 (605). 1889.

2.

3386

Meie aga kaks vaestalasta,
meie aga kaks kui kanada:
soost meie sööme, jõest meie jooime,
kivikildude vahelta.

5 Ühes meie ööd magame.

Meil pole küdi külassa,

nadu pole salve sarula.
Kivid on küüd külassa,
naud on nartsud põrandalla.

Vaivara. EÜS X 2897 (55). 1914.

1604. HÄÄLITSEVAD LOOMAD — NUTAVAD VAESLAPSED.

1.

3387

Luikavad need kaks pulli
teine teises karja-arus,
ammuvad need kaks lehma
teine teise lauda sees,
5 hirnuvad need kaks täkku
teine teises lateris,
laulvad kaks perepoeaga
teine teise kõrtsi sees.

10 Nutvad kaks vaestalasta
teine teises tee-arussa!
Teine nutab, teine nõrgub,
teine pühib teise silmi,
teine teise palge'eida!

Vigala. H II 17, 424 (21). 1889.

2.

3388

Kukkusid kaks kukulindu
teine teise kuusikusa,
teine teise kuuse otsas!
Teine kukkus, teine kukkus,
5 teine tahtis teista võidelda,
teine võitis teise häälta;
teine oli kuldasulgusisa,
teine hõbehte'esa.

Hirrusid kaks hiie halli.

10 Teine oli teise mõisanusa,
teine teise tallisa,
teine teise latterisa;
teine hirnus, teine hirnus,
teine tahtis teista võideldagi,
15 teine võitis teise häälta;
teine oli kuldasuitse'ese,
teine hõbepäitse'ese.

Ambusid kaks karjapulli

teine teise mõisanuse,
20 teine teise karja-aidas;
teine ambus, teine ambus,
teine tahtis teista ära võita,
teine võitis teise ära;
teine oli kuldakütke'esa,

25 teine hõbepandusisa.
Nutsid kaks vaestlast
teine teise renni otsas,
teine pühkis teise silmad.

Pöide. H II 35, 599/601 (8). 1892.

3389

1605. KES OLII ARMAS ALTA ILMA.

Nutvad kaks vaestlasta.
Teine nutab, teine noortsub,
teene küsib teese käest:
«Kes oli armas alta ilma?»
5 «Eit oli armas alta ilma.»
«Kissi kallis pealta pääva?»
«Taat oli kallis pealta pääva.»

«Kissi hõbeõieke?»
«Õde hõbeõieke.»
10 «Kissi vaskne väravake?»
«Vend o vaskne väravake!»

Märjamaa. H II 17, 76 (91). 1889.

3390

1606. ORVUD OOTAVAD EMA.

Ikkes kaks vaestlasta
tõine tõise õvve pealle!
Nie ikkid oma emäda,
kurtaeli kuorijada.
5 Ootid Tuonelt tuldamaie,
kerikaialt kierimaie,
alta mulla astuvaia.

Nägid naisi tulemaie,
linapäida liugemaie,
10 tanupäida tallumaie —
mõtlid eideni õlema,
haudujani astumaie.

Jõhvi. H II 1, 223 (326). 1888.

3391

1607. OLEKS EMA NÄHA SAAKS.

Oles sis suve söömätä,
talve käüsi kangätä,
oles iks immä nätä saasi,
kandijata kaia saasi.
5 Imä tiid is latse iä,
kandija tiid latse kasvo.
Küla naaste näägutuse,

halva naaste haagutuse
läävä läbi söäme,
10 vaeose läbi varvaste,
läävä läbi hamme jaku,
läbi pakso pallapoolõ.

Räpina. H II 32, 938 (4). 1888.

1608. HAUD POLE KULLAST.

1.

3392

Emakene, emmekene,
mesirinda memmekene!
Mis sina kittad kirikaida,
austad sa hauamaada!
5 Kittad kullast kirikaida,
hauada haljasta hõbesta.

Ei ole kullast kirikaida,
haud ei haljasta hõbesta —
kirikaid o külmast kivist,
10 hauamaa o hallist liivast.

Karksi. H II 42, 550 (1). 1891.

2.

3393

Emakene, memmekene,
rühسد koolda, kui elada!
Mõtsid kooba kullast olevat,
haua vasele valetu.
5 Koob olli ära kopitetu,

haud olli ära hallidetu.
Koob olli must ja mullast,
haud olli ligest liivast.

Sangaste. H III 10, 526 (5). 1889.

1609. TÕMBA TÛTAR TAEVASSE.

1.

3394

Minu hella eidekene,
siruta sinine longa,
poeta punane longa,
keera kullakarmeline,
5 tõmma tütar taeva'aie,

peida pilvete vahella,
et ei salva saksa koerad,
hammusta isanda hurdad!

Haljala. H III 2, 325 (7). 1891.

2.

3395

Kui nakas hame hargenema
ja ihukatus kakkenema,
siis tule miilde memmekene
ja miilde memme armukene.
5 Miilde tule minne'ennä,
süämete süvve'ennä,
kõrvu teele kõnde'ennä.

10 Võta neo vaeselatse,
ilma emäta kanakese,
võta ära ilma ikust,
nurme päälta nuutumesta,
talutütarde tülüsta,
15 perenaise pessemesta.

Oi jumal, oi jumal,
oi Maarja madala!

Sangaste. EKS 8^o1, 566/7 (8). 1876.

1610. PUUDE KASVANDIK.

3396

Muud kullad kuo lähavad,
muud helläd isäje juure,
muud helläd emäje juure.

Kelle juure ma isätä,
5 kelle juure ma emätä,
vanemita vainelapsi?

Puu juure, pedäjä juure,
kive juure, kannu juure,
lebä sirge sülesse,
10 kase kalli kainelasse,
haava halli armu ala.

Muud andavad oele kättä,
teretäväd vendäsidä —

1.

ma annan kivele kättä,
15 teretelen teibä'aidä.

Ma olen lebä leiväsüöjä,
kase kalli kasvandigu,
haava halli ümmärdäjä.

Lepp tieb mulle leinäpolle,
20 kaske valgeja kasuga,
pedäjä tieb pieni särki,
kuusk tieb kulladud kübärä,
haava halli kuuekase.

Kuusalu. H II 40, 667 (13). 1891.

3397

Kõik kullad koju lähevad,
kõik hellad emade juure.

Kelle juure ma isata,
kelle juure ma emata,
5 vanemita vaenelapse?

Tere, teivas, mu isake,

2.

tere, teivas, mu emake,
aiavits mu andija,
kaevukook mu kandija!

Kadrina. EÜS I 903/4 (45). 1904.

3398

1611. KUUSK — KULLA TAADIKE.

Kuuski olli kulla taadikene,
lepp olli hella memmekene,
vaav olli illus imetaja,
kask olli kallis kandijada,

5 lepa süles sündelesin,
vaava armule ajasin.

Põltsamaa. H I 2, 234 (108). 1889.

3399

1612. NÖGESE NÕJALE.

Emä kooli — jätt esa armule,
esa kooli — jätt velle armule,
veli kooli — jätt sõsara armule,
sõsar jätt küla armule,
5 küla jätt aia armule,

aid jätt nõgese nõjale!

Nõgene nõna korveti
ja mu palge paluti.

Otepää. H II 29, 700 (25). 1888.

1613. HEINAST EIDEKE.

1.

3400

Oleks mul heinast eidekene,
takutükist toadikene,
vitsaraost vennakene,
õlekõrrest õekene,
5 kes mul harvast armu annaks,

pääva takka pead silitaks,
kes mul kooks uue kuue
ja mul peseks valge särgi!

Juuru. H III 3, 485/6 (20). 1888.

2.

3401

Oi mina isata lapsi,
oi mina emata lapsi!
Ei mina teadnud, kes minu teinud!
Kas on teinud tedre-paari
5 voi haudunud haraka-paari
voi one munend musta lindu!
Ei mina teadnud, kes minu teinud:
õtsin ilmaleta isada,
alla taeva taadikest!
10 Ei mina tiadnud, kes minu teinud!
Tegin, tegin, kelmukene,
tegin heinust eidekese,

takutopist taadikese,
suhkrutopist suukese —
15 siis sai ilmale eidekene,
taeva all sai taadikene!

Tegin, tegin, kelmukene,
vitsavarvust vennakese,
õlekõrrest õekese,
20 suhkrutopist suukese —
siis sai ilmale vennikene,
taeva all sai õekene!

Jõhvi. EÜS VI 1182/3 (97). 1908.

1614. HALEDASTI LAULAB HALB.

3402

Haledaste, õed hellad,
haledaste laulab halba,
kumedaste laulab kurba,
valjust laulab vaenelapsi.
5 Halval on sõnad haledad,
kurval on sõnad kumedad,
vaesellapsel laulud valjud.
Ära nutta, neitsikene,

ära nutta muie nähes
10 ära nutta muie kuuldes;
nutta saunassa salajas,
pingi nurgassa pimedas.

Siis sind hüita hellikuksi,
arvatakse haige'eksi.

Haljala. H II 9, 247 (38). 1889.

1615. VIHATUD VAESLAPS.

1.

3403

Keik vihavad vaestalasta:
puud vihavad, maad vihavad,

vihavad viherpuu oksad,
kaibuvad kanermaladvad,

5 alumised aiavitsad,
päälimesed pärmioksad.
Kes vihavad vaestlasta —
see vihagu viljadasa,
kahetsegu karjadasa!
10 Villi väljalta vähegu,
kari ouesta kadugu
ilma eide täadematta,

3404

Senni olin kodus kullukene,
omas majas marjukene,
kuni oli eideke elussa
ja oli taadike talussa.
5 Kui sai surnud eidekene,
kui sai surnud taadikene —
vihavad kõik vaestlasta.
Kes tahab, see tajutab,
kes viitsib, see vilistab —
10 kiduril kivi peussa,
paduril puu õlala.
Kõik vihavad vaestlasta:
vihavad viherpuu oksad,
kaebavad kanerbaladvad.
15 Ülevalta hüiab looja,
maasta Maarja kõneleb:
«Ärge lööge vaestlasta,
ärge lööge — see isata,
ärge lööge — see emata,
20 vanemata vaenelapsi!»
Oo minu hella eidekene,

3405

Külä isõ, hää isõ,
är' ti minda naaratõgu,
et mul põlli pakeline,
hame halvusta linusta,
5 kaalaräti' kanepitsõ!
Liiva läts linategijä,
hauda maaharija,

ilma taadi täadematta,
vanema valatematta,
15 kova korva kuulematta.
Eit ei tiadnud hingestasa,
taat ei targast meelestasa.

Kuusalu. H II 34, 650/1 (312). 1892.

2.

viska maha vinnakõisi,
lase maha laevakõisi,
siruta sinine lõnga,
25 pueta punane lõnga,
tõmba minda taeva'assa!
Mul pole maada maas elada:
eit viidi ukse'esta —
armupäävad akanesta;
eit viidi teeda mööda —
30 armud läksid aeda mööda;
eite hauda laskenekse —
armud alla lange'ekse.
Võera armud, võera hirmud —
35 need käivad läbi südame,
läbi mu ihu ilusa,
läbi mu pale punase,
läbi mu halli uue kuue,
läbi mu kauni kingakese.

Viljandi. H I 5, 513 (1). 1894.

1616. ÄRGE NAERGE VAESLAST!

hauda hammõ umblõja.
Liivan koda, liivan vedä,
10 liivan umblõs hammõid,
liivan koda liniki'id.

Sangaste. H II 5, 404 (55). 1877.

1617. ÄRGE LÖÖGE VAESLAST!

3406

1.

Ärge lööge vaestlasta!
Vaene nutab löömatagi,
vingub ilma vitsatagi,
karjub kaseladvatagi.

⁵ Nutemata silmad märjad,
löömata paled punased.

Viru-Jaagupi. EKS 4^o1, 431 (36).
1879.

2.

3407

Ärge lööge vaestlasta,
ärge lööge — see isata,
ärge pange — see pärata!

Kissi tahab, see ta tapab,
kissi viitsib, see virutab,
kellel aega, annab pihta!

⁵ Sel põle, kullal, kuulajada,
hellal, eest-ei-kostejada,
halval armuandijada.

Koeru. H II 13, 428/9 (2). 1890.

3.

3408

Kuulsin võerast võmmitavat,
vaestlast aga vannutatavat.
Ma hakkasin põllalt põlastama,
aia takka armu heitma:

¹⁰ aiateivas armusida,
pilved pikkada igada,
pajupõõsas palvi'ida.

⁵ «Ärge lööge, see o isata,
ärge lööge, see o emata!
Sel põle kuulajad kusagil,
armuandajat iialgi.

¹⁵ Lööge seda peretütarta —
sel o kolmi kuulajad:
üks oli eit, teine taat,
kolmas küla noormees!»

Tuul tal toogu tervisida,

Vigala. H II 47, 255 (6). 1894.

1618. NUTAN KÄRNASE KÄSI.

3409

Kui oli isa elussa,
kui oli ema elussa —
ei tohtind tohine lüia,
kärnane käsi pühkida,
⁵ laiska lasta sõrmeluida,
vedel kätta veeretada.

laiska lasta lasipuuda.

Ma ei nuta isa käsida,
ma ei nuta ema käsida,
¹⁵ ma ei hala eide käsida.

Kui sai isa hauapõhja,
ema kantu alla mulla —
nüüd tohib tohine lüia,
¹⁰ kärnane käsi kasida,
vedel vitsa veeretada,

Ma nutan kärnase käsida,
verisilma vermeida:
kärnase käed kibedad,
verisilma vermed suured,
²⁰ alla kulmu haiged suured.

Vaivara. H II 53, 46/7 (51). 1895.

3410

1619. TUULE ARM.

Ma vaene sootu sulge,
ma vaene päratu pärga,
ilma eideta hanine!

Põle armuandijada,
5 pealta pead silitajada.
Tuleb tuul ja annab armu,
päistab pääva — pead silitab.

Uuest ütlen ümber jälle:

tunniti on tuule armu,
10 päiviti on pääva armu,
õlgised on õdede armud,
verised on venna armud!
Eide armud — armu armud,
taadi palve'ed paremad!

Simuna. H II 53, 631/2 (89). 1895.

1620. KIBE SÜIA VÕORA LEIBA.

3411

1.

Kibe süia võera leiba,
kibe süia — kuiv närida,
hale meel on hammustada:
tuli kooriku vahella,
5 sädemed sisu seessa.

Põltsamaa. H II 54, 628 (10). 1895.

3412

2.

Peremees, peremehekene,
perenaene, naesukene!
Las tuleb kodu külla sööja,
külla sööja, külla jooja!

5 Kibe on süia võera leiba,
kibe süia, kibe karta,
hale teda hammustada:
sädemed sisu sehessa,

10 kibemed kooriku vahella.
Hüpates sõin isa leiba,

karates sõin taadi kaku.
Võtsin leiba — leib ei lõpnud,
katsin kala — kala ei kahanud,
võtsin võida — või ei vähenud.

15 Mina meesi, memme poega,
memme piima ma imesin,
taadi kakul kasvanesin!

Äksi. H II 50, 760 (41). 1894.

3413

1621. VAESLAPS TÕUGATA-TÕMMATA.

Oh sedä vaesta orjalasta
nii kui külä kaokooku —
lükätä ja tõmmata,
vettä vällä vennätä!

5 Hale tal süia haugutisi

ja kole tal süia koorokesi,
vaev tal süia võera leibä.

Martna. H II 26, 221 (1). 1891.

Olin vaene valla toita,
talupooge talitada,
peremeeste pillitada,
perenaiste naljatada,
5 tütarlaste tülitada,
poisikestel pilgatagi!

Küla mind ütles külla sööma,
küla mind ütles külla jooma,
palju paigale panema.

10 Mina kuulsin, kostsin vasta:
«Palju sööb, mis söödetakse,

palju joob, mis joodetakse:
rohkem sööb isevõttija.»

Kui sain sugu suuremaks,
15 kasvasin ma kangemaks:
siis tegin toa tuule peale,
elu ilma ääre peale.
Tuba oli tuule peal tugeva,
elu oli ilmas jo ilusa.

Koeru. H II 13, 347/8 (14). 1889.

1623. ONUDE HOIDA.

1.

3415

Jumal hoidku seda lasta,
seda lasta sündimasta,
sündimasta, kasvamasta,
ke jäeneb emast järele,
5 ke jäeneb isast järele,
ke jääb võeraste varale,
ke jäeneb onude hoida
ja jäeneb tädie täita
ja jääb lelle lepitada!

10 Onu hois sinu ühe päivä,

tädi hois sinu tõise päivä,
lell sinu lepitas nädälä.

Onu leib oli hooleline,
15 tädi leib oli tärneline,
lelle leib oli leinaline,
sõse leib oli sõlmiline.

Onu üteli: hoolimatu;
tädi üteli: täidimatu;
lell jo üteli: leppimatu!

Lüganuse. H II 1, 605/6 (783). 1888.

2.

3416

Jumal suntku surma kätte,
näägu suure näl'la kätte,
kis võttis minu isada,
kis võttis minu emada,
5 jättis mind vara vaeseklapseks,
vara võera vintsutada!

Jättis mind onude hoeda,
onude hoeda, tädide täada,
vennanaeste lepitada,
10 vana memme miilitada!

Sõni mind hoitsid onukesed,
sõni mind teatsid tädikesed,

vennanaesed lepitased,
sõni kui lüpsid memme lehmä,
15 sõni kui kündsid äte härjad.

Said niid lehmä lüpsimästä,
äte härjad ikke'esta —
onud saatsid hulkumaie,
20 tädid teeda kõndimaie,
vanad memmed marssimaie,
vanad naesed veeremaie!

Suure-Jaani. H II 26, 322/3 (31).
1889.

Ära mul surid sööma-andjad,
 sööma-andjad, jooma-andjad,
 hauda läksid armuandjad,
 mulda läks murepidaja!
 5 Härjapaar jäi venna kätte,
 värss jäi vennapoja kätte,
 lehm jäi lesenaise kätte,
 koer jäi külakubja kätte,
 kits jäi kiltre moori kätte,
 10 hobu jäi Olli Ansu kätte.
 Inisesid härjakesed

venna kurja kündessagi,
 hirnus see hobusekene
 Olli Ansu otsidessa,
 15 ammus siis see lehmakene
 lesenaise lüpsessagi,
 haukus siis see koerakene
 kubja naise kutsudessa,
 kiilus veel see kitsekene
 20 kiltre moori kiskudessa.

Koeru. H II 13, 64/5 (3). 1888.

Vara on vares murulla,
 enne koitu korp on väljäs,
 enne muida musta lindu,
 enne päivä pääsukäne!
 5 Viel varembi vainelapsi:
 enne päivä pää suetud,
 jalad armad haritud,

kääd kullad kasitud;
 silmäd siebillä pesetud,
 10 silmäd siebivalge'ella,
 kääd kullerkuppudella,
 jalad jaanililledellä.

Kuusalu. H II 40, 698 (10). 1893.

Meie üksi vaesedlapsed:
 Refr.: kaske!
 ole ei isa, ole'i ema,
 ole ei kodu, kus me lääme,
 egä aita, kus me astum'.
 5 Ole'i kodus kuivatajat,
 kodus kuiva andijata.

Taevas on me tareda,
 kuu on meie kuivatshoone,
 vikerkaar on vihmavari,
 10 udu ainus uluala.

Helme. EÜS V 1416/7 (15). 1908.

Ärä külmä ma vaenõ,
 kangeta, ime kananõ!
 Olõ külmä küsijät,
 halla ärähaarijat.
 5 Kes küsüs käe külmä,

kua haarde jala jahe?
 Ime küsse käe külmä,
 isõ haarde jala jahe.
 Käe külmä küünereni,
 10 jala jahe jakust saani.

Olõ mul külmä kūsijät,
halla päält pästijät.
Külmä kūsijä koolnu,
halla pästijä määnü.

¹⁵ Mullan makas mullust saani,
havvan hengäs ammust saani;

lasõ liiva liigutada,
hauda suud ammutada —
sorrõ liiva suu pääle,
²⁰ kärre liiva käsi pääle.

Sangaste. H II 5, 520 (9). 1877.

1628. VAESLAPS TAHAB SÜÜA.

3421

Süvvä tahtsõ mu süäme,
juvva kutsi kulla meeli.

Ei ole söögi andijät,
taarikanni kandijät —
⁵ söögi andija havvan,
taari kandija kalmun.

Külä olõ, kelt ma küsü,
võõras olõ, kelt ma võta;
võtma võõrastõ käen,
¹⁰ taba tarka puusa pääl;
võtmarihma rindo pääl.

Olõs no ollu oma ime,
oma ime, oma isõ —

olõs ollu ammu söönü,
¹⁵ ammu söönü, ammu joonu.

Eilä olli oma ime,
oma ime, oma isõ,
eilä olli ammu söönü,
ammu söönü, ammu joonu.

²⁰ Täämbä suu mõskemada,
risti ette heidemäda.
Ei anda aiga suud mõskõ,
kuldakässi kuivatada!

Sangaste. H II 5, 402/3 (54). 1877.

B. OMA EMA JA VÕÕRASEMA

1629. TUUAKSE VÕÕRASEMA.

3422

1.

Nutke, nutke, vaesedlapsed!

Teil tuua ema tubaje.

Teil toodi tuppa tohterista,
laste peale lasterista:

5 kääd olid lajad lõksemaie,
sõrmed pikad peksemaie.

Toodi tuppa kui turakas,

pandi pinki kui pirakas,

laua otsa laiska litsi.

10 Kuhu pean palaka panema,
ihulise istutama?

Simuna. H I 1, 44 (7). 1889.

3423

2.

Oh minu hella isakene!

Kõiki pead sina vedama,

kõiki halli haugutama,

kõiki ruuna ringutama,

5 kõik kõrvi kõigutama.

Rimakaida, rämakaida,

vanu tühje tünderida,

vanu mädand märssisida,

pihastatud püttsisida!

10 Nutke, nutke, vaesedlapsed,

ei teile emada tuua!

Teile tuua tohterida,

käed laiad lahterida,

sõrmed pikad peksijada.

Haljala. H II 9, 689 (76). 1888.

3424

1630. VÕÕRASEMA OMA EMA ASEMELE.

Võõras imä mi kotun,

võõras armu ahu pääl,

istus imä istemile,

5 tukes imä tooli pääle.

Tahtse mul taades kutsu,

majamemmes manite.

Kurat sinnu imäs kutsku,

vaim memmes meelitegu!

Urvaste. H II 24, 458 (245). 1887.

Oleks mul olnud üks eite,
 üks eite, üks taati,
 üks aga hauduja harinud,
 üks aga kandija kasinud,
 5 üks aga naene näinud vaeva,
 ühel piimalla pietud,
 ühel võilla võerutatud,
 ühel kakul kasvatatud!

Sestap on vahe vahella,
 10 et on olnud toine eite,

toine eite, toine taati,
 toine hauduja harinud,
 toine kandija kasinud,
 toine naene näinud vaeva.

15 Ei ole ühel piimalla peetud,
 ühel voilla voerutatud,
 ühel kakul kasvatatud.

Kadrina. EÜS VII 444/5 (241). 1896.

1632. KÄSEB TULES MAGADA.

1.

3426

Vueras eite, vueras taati
 käskis mind tules magada,
 sädemissä säädä sängi,
 kibemissä kierdä külge!

5 Oh minu hella vueras eite
 ja minu tarka vueras taati!
 Kibe on tules magada,
 sädemissä säädä sängi,
 kibemissä kierdä külgi.

10 Tie mulle tulesta riided,
 sädemist tie särki selgä,
 kibemist tie kinged jalga —
 siis voin tules ma magada,
 sädemissä säädä sängi,
 15 kibemissä kierdä külgi.

Kuusalu. EÜS VIII 1862/3 (95).
 1910—11.

2.

3427

Võõras vaatab võõriti,
 süda sees tal serviti.
 Käsib mind tules jo magada,
 tulekiirmes kikerdada.

5 Ma olin tarka, kohe kostsin:

«Tee mul tulest särgike,
 et võin tules jo magada,
 tule-aga-kiirmes kikerdada!»

Mihkli. H II 24, 818 (17). 1889.

3.

3428

Või, või, võõrastagi,
 või võõrast memmekesta!
 Aid mo tulese magama,
 sääsid sängü sädemisse.

5 Või võõrast memmekesta,
 tee mul tuline kuube,

sädemista särgikene,
 sis või tulena magada,
 leegi alla olla aset.

Paistu. EKS 8^o2, 421 (13). 1877.

Veli võtt mul verevä naasõ,
mustakulmu kurja naasõ.
Käsk mul tulõna maada,
kire alla keerutõlla.

5 Vellekene helläkene!
Tii mullõ tina lina,
vala vaski hammõkõnõ!
Sõs ma või tulõn maada,

kire alla keerutõlla.

10 Ku sa'i tii tina linna,
ku sa'i vala vaski hamõt —
sõs ei või tulõn maada,
ei või kiren keerutõlla!

Urvaste, Karula. H II 36, 252 (371).
1893.

1633. VÕORASEMA ÜTLEB NUTVAT NOORT MEEST.

3430

1.

Võeras ema võluda,
võeras isa väga kuri.
Tuli see isa väljast koju —
ema siis kargas kaebama:
5 «Tütar see nutab noorta meesta,
ootab uuta abikaasa
ja aga mõteleb mõegapäivi!»

Isa siis tõmbas härjarooska,
rakendas siis tütere läbi:
10 «Voi sa nutad noorta meesta,
ootad uuta abikaasa

ja sa mõteled mõegapäivi!»

Hakkasin isa paluma:

«Kulla isa, pai isa!
15 Ei ma'p nuta noorta meesta,
oota uuta abikaasa
ja ei mõtele mõegapäivi.
Mina aga nutan oma isa,
20 oma isa, oma ema,
oma vendi-õdesid!»

Karja. H II 18, 480 (18). 1889.

3431

2.

Katsu võerasta emada,
katsu võerasta võluda:
käte tema andis — kaela raius,
pea ta silitas — silma pistis.
5 Kaela raius kirve'ala,
silma pistis pilpa'ala.

Valetles vana isale:
«Tüdar siin nutab nuorta miesta,
haliseb taga abikaasa,
10 mõtelesse mõegapäevi.»

Isa oli hullu uskumaia.
Isa aga raasis pitka roosa,

veänutõlla härjavitsa,
tümetelled tüterida:

15 «Või sina, veri tõine,
mis sina nutad nuorta miesta!»
«Ma'p nuta enesele meesta,
halise'ga abikaasa,
20 ma nutan ema hauvasta,
õde ja kahte kalmustagid,
venda vene väe segasta.»
Läksin mina ema hauva pääle.

Muhu. H II 6, 643/4 (21). 1890.

Võerasema valelikku,
valelikku koerakeeli:
ütles mind kodu kasuvad,
villavakas venivat.

5 Ma läksin, tilluke, teole,

vähikene, välja pääle.
Mul on kubjas väga kuri,
mõisananem väga vali.

Viljandi. H II 55, 558 (2). 1895.

1635. OMA EMA JA VÕORASEMA OOTAVAD KOJU.

1.

3433

Võeras eite, võigas eite,
kuuleb mind kodu tulema,
välja otsas mind olema,
taga laanes laulemaie:

5 «Hüppa, Eltse, karga, Kaie,
veere, veikene Mareta,
lippa, libe Liisukene!

Püöra pöörale väravad,
uksed umbirõngastelle!

10 Nüüd tuleb kooje suuri sööja,
suuri sööja, suuri jooja,
pailu paegalepanija!»

Oma eit oli eidekene —

kuuleb mind kooje tulema,
15 välja otsas mind olema,
taga laanes laulemaie:

«Hüppa, Eltse, karga, Kaie,
viere, veikene Mareta,
lippa, libe Liisukene!

20 Püöra pööralt väravad,
uksed umbirõngastesta!

Nüüd tuleb kooje pisut sööja,
pisut sööja, pisut jooja,
pisut paegalepanija!»

Kadrina. EÜS VII 302/3 (55). 1896.

2.

3434

Oma eit oli eedeke
ja oma taat oli taadike,
kuulis mind koju tulevad
ja läbi metsa laulevad:

5 «Kuule, kus kukub kuldalindu,
hõelutab see hõbekana!
Lippa, Liisu, karga, Kaie,
viruta väravad võrusta,
uksed oma haakidest!

10 Pane siis iste ukse alla,
et saaks kohe istuma;
pane siis kulpi katelisse,
et saaks leenta rüübata;
pane põhku parandale,

15 et saaks põhku pageda!»

Võeras eit oli võnnaskael

ja võeras taat oli võnnaskael!
Kuulis mind koju tulevad
ja läbi metsa laulevad:

20 «Kuule, kus kukub kurjalindu,
hõelutab see õel pagan.

Lippa, Liisu, karga, Kaie,
viruta väravad võrusse
ja uksed oma rõngastesse!

25 Võta iste ukse alt,
et saa kohe istuma;

võta kulpi katelist,
et saa leenta rüübata;
võta põhud parandalta,
30 et saa põhku pageda!»

Märjamaa. H II 17, 77/8 (93). 1889.

Oma memm on memmekene,
 oma taat on taadikene:
 kui ta kuuleb mu tulema,
 välja otsas mu olema,
⁵ paneb tema leeme leigimaie,
 labsepiima peesumaie,
 isi juure laalemaie:
 «Tuleb värvuke väsinud,
 munakooreke kulunud!
¹⁰ Mis tast värvust on väsida,
 munakoorest on kuluda:
 väsivad mehed vägevad,
 tüdivad mehed tugevad.»
 Võõras memm on võigas memm,
¹⁵ võõras taati — võigas taati:

3436

Võõrasemä, võhlu emä,
 võõras võhlu armuline:
 pääle kaes kainetuhe,
 silmi hiit hirmutude;
⁵ näki kauen tulevet,
 üle Väinä välkivet,
 üle piiri pilkuvet:
 «Joba tule suuri sööja,
 suuri sööja, suuri jooja,
¹⁰ poole pätsi poolendaja,
 nel'lä kiku neelätäjä!»
 Pallus pand iks paa manu,
 liiast liha liua manu,

3437

Kes no meidä kodo oodi,
 kua meidä majja manits?
 Ime meidä kodo oodi,
 isõ majja manits!
⁵ Ime uut, osa peon,
 isõ kai, kala käen:
 «Kunas kulla kodo tulõ,
 väikene vällästä,
 tillokõnõ teolta?»

3.

kui ta kuuleb mu tulema,
 välja otsas mu olema,
 paneb tema vitsad vindumaie,
 kaseladvad kangumaie,
²⁰ sulase suppi soenemaie,
 isi juure laalemaie:
 «Juba tuleb suuri sööji,
 suuri sööji, suuri jooji,
 suure tüki tühendaja,
²⁵ kannikite kaotaja,
 poole leiva poolitaja.»

Maarja-Magdaleena. H II 56, 374/5
 (48). 1895.

4.

kinni leie kirstukaase,
¹⁵ agarõde aidausse.
 Oma imä, armu imä,
 näki kauen tulevet,
 üle piiri pilkuvet,
 üle Väinä välkivet:
²⁰ «Mul tulõ väigu väsüntü,
 raasukese rahmetunu!»
 Pand piima peesümä,
 lihaleeme leigema.

Hargla. EÜS I 762 (24). 1904.

5.

¹⁰ Nägi kavvõst tulõvat,
 üle piiri pilguvat:
 «Joose, Maie, karga, Kaie!
 Pane piimä piisümä,
 joba kulla kodo tulõ,
¹⁵ väikene vällästä!»
 Võõrasime meil koton,
 võõras armu aho pääl —
 nägi kavvõst tulõvat,

20 üle piiri pilguvat,
üle aia astuvat.
«Joose, Maie, karga, Kaie!
Lüü kokko kua uss,
lüü rampi rauda uss!

Kodo tule suure süüjä,
25 nel'lä kiku neelähtjä,
poole pätsi poolendaja!»

Sangaste. H II 5, 368/9 (3 ja 4). 1877.

6.

3438

Kivi oli kuri ja vart oli valju,
veel valjumad perevanemad.
Kui kuuleb koju tulema,
välja otsal laulemaie:
5 «Hüppa, Eltse, karga, Kaie,
veere, veikene Mareta!
Pööra pöörale väravad,
uksed umbirõnga'ae;
jo tuleb see külla sööja,

10 külla sööja, külla jooja,
palju paigalepanija!»

Mis külla minagi söögin,
mis külla minagi joogin!

15 Loos on lusikavarred,
pügalas on piimapütid,
leivaruasud ruamatus.

Vaivara. H II 1, 93 (129). 1888.

7.

3439

Perenaine, naisukene,
kuuleb mind koju tulema:
viib istemed tuasta —
kardab maha istumaie;
5 viib leivad laua pealta —
kardab menna leikamaie;
viib kulbi kattelasta —
kardab menna katsumaie.
Mina kuulin, vasta kostin:
10 «Perenaine, naisukene!
Vii istemed tubaje —
ei ma lähe istumaie;
vii leiba laua peale —

ei ma lähe leikamaie;

15 vii kulpi kattelasse —
ei ma karga katsumaie!

Mina tarka eide tütar —
ei mina järile istu
ega toolile tueta.

20 Kohe astun aspelille,
veeren veeämberille,
kargan kaevukoogudelle!»

Viru-Jaagupi. H II 10, 490 (256).
1889.

1636. OMA EMA JA VÕORASEMA SÖÖK.

A. Annab süüa — haugutab.

1.

3440

Võeras eit mul eideke,
võeras taat mul taadike:
andis süüa ja hauguldas,

käskis süüa ja käratas,
5 pakkus süüa ja pörutas!

Vigala. H II 2, 112 (180). 1889.

3441

A 2.

Võeras nenne, võigas nenne:
annab leiba ja haugutab,
tõstab lauda ja tõreleb,
keedab pudru ja pureleb,
5 paneb suutäied suurde kirja,
palukesed paberisse!

Oma nenn on nennekene:

annab leiba, ei hauguta,
tõstab lauda, ei tõrele,
10 keedab pudru, ei purele!
Oma laps on lapsukene,
võeraslaps on laastukene!

Torma, H II 50, 567 (2). 1894.

B. Annab pala — ütleb palju.

3442

1.

Memmekene, memmekene!
Rühksid ruttu ära koolda,
enneaegu hauda minna;
jätid maha marjasuuru,
5 läve ala läätsasuuru.

Oma ema, imekene,
mesimarja memmekene:
and tüki — kitt tüha,
and pal'lu — kitt palla,

10 and rasse — kitt raasu,
and liha — kitt luu!

Võõrasema — kadekene:

and tüha — kitt tüki,
and palla — kitt pal'lu,
15 and raasu — kitt rasse,
and luu — kitt liha!

Valga, H II 68, 638/9 (1). 1903.

3443

B 2.

Joba kurat kodu tulõ,
vana mait majja astus;
joba tulõ suurõ süüjä,
suurõ süüjä, jämme järäjä!

5 Pal'lu sei patanõ kihä,
viie võrra võõraslatsi.

Võõrasimä — võhlu imä,
võõrasesä — võhlu esä:
and iks pala — ütél pal'lus,

10 and iks raasu — ütél ravis.
Pand kõik raasu raamatudõ,
leeväkiku kirjä pääle.

Uma ime — kallis ime:

and iks pal'lu — ütél palas,
15 and ravi — ütél raasus!

Urvaste, Karula. H II 36, 224 (302).
1893.

1637. OMA EMA JA VÕÕRASEMA ÄRATUS.

3444

1.

Oma memm on memmekene,
aab mind hommiku ülesse:
«Tõuse, lille, lüpsa lehmad,
kaunikene, suada karjad!»
5 Võeras memm on võegas memm,
aab mind hommiku üles:
«Tule välja, viara neidu,

uluulta, hoora neidu!
Tõuse, litsi, lüpsa lehmad,
10 suuri hoora, suada karjad,
vana hoor, jooda vasikad!»

Põltsamaa, H, GrQ 352/3 (11). 1889.

2.

Võeras eite — võigas eite,
võeras tuati — võigas tuati:
tuleb mind üles hüidemaie,
katuselle karjumaie,

5 reasta alla reakimaie:

«Tõuse, litsi, lüpsa lehma,
tõuse, kaltsu, suada karja,
varespea, suada vasikad!

Munde kari kauge'ella,

10 meie kari karja'assa,
meie mullikud mudalla.

Munde sead on söema seessa,
meie sead on sita seessa.»

Oma eite, eidekene,

15 oma tuati, tuadikene —
tuleb üles hüidemaie,
katuselle karjumaie,
reasta alla reakimaie:

«Tõuse, lindu, lüpsa lehma,

20 tõuse, kana, saada karja,
valgepea, jooda vasikad!

Munde kari karja'assa,
meie kari kauge'ella;
munde vasikad mudalla,

25 meie vasikad murulla.»

Ambla. H II 46, 823 (5). 1894.

3.

3446

Oh mina vaene, vaesekene,
vaene halba lapsukene!

Enne oli elu parema,
muiste oli mure vähema,

5 kui elas oma isada,
kui elas oma emada.

Kui tuli üles hüidemaie,
hüidemaie, hõikamaie:

«Tõuse, lindu, lüpsa lehma,

10 kanapoega, saada karja!»

Nüüd o mul võerasisada,
nüüd o mul võerasemada;
kui tulid üles hüidemaie,
hüidemaie, hõikamaie:

15 «Tõuse, ligund, lüpsa lehma,
kasi, rantsi, saada karja!»

Pöide. EÜS VI 699 (60). 1909—10.

4.

3447

Võõrasime, võõrasisõ:
ai ta üles hommongult,
varra enne valge'tet:

5 «Tulõ, litsi, nüssä lehmä,

tulõ, kurat, kurna piim,

tulõ, kalk, saada kari,

tulõ, raibõ, mösõ rõiva,

tulõ, huur, tuu hobõnõ!»

Oma ime — oma ime,

10 oma isõ — oma isõ:
ai ta üles hommongult,
varra valgõ tullõ'on:

«Tulõ, ninni, nüssä lehmä,

tulõ, kulla, kurna piim,

15 tulõ, kallis, saada kari,

tulõ, upin, tuu hobõnõ!»

Sangaste. H II 5, 584/5 (17). 1877.

1638. OMA EMA JA VÕORASEMA MANITSUS.

3448

1.

Õma nenne — nenneke:
ei tä sunni suurte kuulte,
ei vannu vanade kuulte,
ei noami noarte meeste kuulte!
5 Võõras nenne — võegas nenne:
tä sunnib suurte kuulte,

tä vannub vanade kuulte
ja noamib noarte meeste kuulte.

Maarja-Magdaleena. H II 28, 767
(10). 1890.

3449

2.

Oma eit on eidekene —
ei sunni sulaste kuuldes,
noomi noorte meeste kuuldes.

5 Ta viib sinna hoone'essa,
kannab sinna kamberisse,
kus need kerad keriti,
lõngavihid vipsiti,
kus need kanga'ad kooti.

10 Seal mind sundis suuda mööda
ja mind käskis kätta mööda,
õpetas mööda õlada.

Võeraseit on võeras eite —
see sunnib sulaste kuuldes,
noomib noorte meeste kuuldes.

Tallinn. H III 3, 317/8 (13). 1890.

3450

1639. VÕORAS PEKSAB, OMA HOIAB.

Oh minu hella isakene —
ei ta viitsind vitsutata,
ei tema raatsind raputata,
5 peast aga karvu katkestata,
tukka tuulele jagada,
harakalle anda salka!

Tuli võõras völlaskauala,
jotus hirrespuu alune —

10 küll tema viitsib vitsutata,
küll tema raatsib raputata,
peasta karvu katkestata,
harakalle anda salku,
tukka tuulele jagada!

Jõhvi. H II 1, 506 (670). 1888.

3451

1640. VÕORALT VITSA, OMALT LEIBA.

5 Võerasema, völlaskaela,
võttis kirstust kibed vitsad,
alta kaane kasevitsad,
andis mulle kinnitusta,
kinnitusta, kannatusta.

Oma ema, memmekene,

oma isa, taadikene:
võttis kirstust võida-leiba,
alta kaane kala-leiba.

Pärnu. H I 2, 84 (7). 1888.

Eide kurjad, toadi kurjad,
 valjumad vanema kurjad —
 need mina pistan põuejeni,
 vautan vöö vahele,
 sean aga särgisiiludesse,
 korjan kuuehõlmadesse
 ja katan kasuka põue.

läbi mo pale punase,
 läbi ruugete juuste,
 läbi luude läigatelle.
 Eide kurjad maksvad kulda,
 toadi valjud toalderida;
 võera kurjad kurnamiseks,
 lapse halva alanduseks,

Võera kurjad, võera valjud —
 need käivad läbi südame,
 läbi mo ihu ilusa,

Kose. H II 16, 119 (144). 1887.

1642. ENNEM OMA ÖLGINE EMA.

3453

Ennem on oma õlgine ema,
 aganane haudujane,
 kui on kuldane emaku,
 hõbedaine võõraseite.

Õtsib puuda pääle tulla,
 halguda taga ajada!

Jõhvi. EÜS VI 1185 (102). 1908.

C. PERETÜTAR JA VAESLAPS

1643. PERETÜTAR INETU, VAESLAPS ILUS.

3454

1.

Peretütter, neitsikene,
talutütter, toomekene,
see sööneb sialihada
ja katsub kanamunia,
5 võiab võida leiva pääle —
ikke silmista sinine,
põskista põdenekarva,
kõrvääred kõlletavad.

10 Mina vaine lapsukene,
söön mina putki põesasta —
ikke silmista sileda,
ikke põskista punane,
kõrvääred kõkketavad!

Jõhvi. H II 7, 858 (3). 1889.

3455

2.

Mina ohkan orja peal
ja vaatan vaeselapse peal;
soost ta sööb ja jõest ta jooob,
nopib naasta allikast,
5 vilja varede vahelta
ja põllupeenarte pealta —
siiski silmist ta sileda
ja pale põsest punane,
kõrvast kõrki neuukene!

10 Peretütär istub toas tooli peal,
liha temal suus ja või temal peal,
piimapudel pessi all
ja pudikapp tal põlve peal —
siiski silmist ta seenetand,
15 kõrvääred kolletand,
palepõsed paigulised!

Vigala. H II 17, 465 (90 ja 91). 1889.

3456

3.

Talutütär taipeliku,
peretütär peiteliku!
Ikki sööb sealihada,
ikki võtab võida-leiba,
5 ikki pistab piima-leiba,
ikki kaeb kanamuneda —
siski seisab ta sinine,
kurdab kurjakarvaline.

10 Ma söö mähkä männikusta,
ma söö soost sammelida,
ma söö orust oblikida,
pütsikid püha palulda —
siski seisa ma sileda,
kurda kullakarvaline!

Tarvastu. H III 6, 212/3 (20). 1888.

4.

Kunnes kasviv talulats?

Refr.: üles!

Kasviv na taga kammerena
või vannede vahele,
koorekirnu keske'ela —
5 siiski seisva na sinitse,
kurtva kurjakarvalise.

Kunnes kasviv vaeselats?

Talulaste laua alla,
perenaiste pengi alla.

10 Seiva na palust pütsikida,
alta laane heinusida —
siiski seisva na sileda,
kurtva kullakarvalise.

Seda jumal hästi tennu —
15 loonu nee kehva kenada,
vaeselats valge'eda.

Helme. EÜS V 374 (65). 1908.

5.

Talotütär, tuvikõnõ,
tahtsõ süvvä tsialihha,
tahtsõ juvva kanamunnõ.
Tsialihast saa sinine,
5 kanamunõst saa karvatu.
Mina pöörä pütsiklehte,

mina haara angerpist —
siski mu ihu ilusampi,
minu palõ parembi.

Sangaste. H II 5, 554 (11). 1877.

1644. PERETÜTRE JA VAESLAPSE MAGAMISASE.

1.

3459

Oh seda vaesta orjalasta!
Magab suossa sammelis,
sammel all ja sammel pääl,
korehein tal keske'el!

5 Tõuseb hommiku ülesse —
suu tal puudub putkedeje,
mokkad murulatvadeje,
pia tal sile, silmad puhtad!

Oh seda rikkast perelasta!
10 Magab kodo kammerissa
padi all ja padi pääl,

paras patja pia all!
Tõuseb hommiku ülesse —
pia tal sassis, silmad mustad.
15 Läeb tema kappi kallale,
võtab kappist võida-leiba,
katsub kappist kanamunad,
silitab sialiha —
siiski silmad sinised
20 ja kõrvaääred kõlletanud.

Jõhvi. EÜS VI 974 (117). 1909.

2.

3460

Peretütär, neitsikene,
talutütär, taimekene!
Magab kambres sāngi sees,

sulepadi pale all,
5 siidirätik silme peal,
kullerkupud kulme peal,

jaanililled jalge peal —
ike silmist ta sinine,
palepõsest paikuline.

10 Ma olen valdas vaenelaps,
küla otsas orjuke!
Tukun põllal turbla najal,

magan põllal maltsa najal —
ike silmist ma siledam,
15 palepõsest ma punasem.

Audru. H II 19, 854 (8). 1889.

1645. PERETÜTAR JA VAESLAPS PÜHADEL.

3461

Peretütär, neitsikene,
talutütär, tammekene,
kuulis nied pühad tulema,
ajad kallimad ajama,
5 jõulud kallid jõudemaie,
lihautted liugemaie,
nelipühisid nägema —
kuu sie lükkis kudruksida,
päeva lükkis pärle'eida,
10 enamb aega helme'eida.

Mina üksi vaenelapsi
kuulin nied pühad tulema,
ajad kallimad ajama,
jõulud kallid jõudemaie,
15 lihautted liugemaie,
nelipühisid nägema —
pesin puhtaks puised riistad,

1.

kadakased kaljakapad,
õunapused õlletuobid,
20 pedakased piimapütid.

Ladusin kaevu kalda'alle.
Küla neid arvasid haneksi,
vald neid luulis luite'eksi,
naesed Narva allikaksi,
25 tüdrukud Jua jõeksi,
poisid puekaupeneksi.

Mina varsti vasta kostin:
«Nie on puhtad puised riistad,
kadakased kaljakapad,
30 õunapused õlletuobid,
pedakased piimapütid!»

Kuusalu. H II 34, 185/6 (50). 1892.

3462

Peretütär, neitsikene,
talutütär, tammekene,
kui kuuleb pühad tulema,
jõulupühad jõudemaie —
5 kuu tema kulletab rahata,
aasta haljastab hõbedat,
päeva teeb ta pargasida.

Orjalaps on lapsukene,
kui kuuleb pühad tulema,
10 jõulupühad jõudemaie —

2.

kuu tema nutab kummuliste,
päeva nutab pikaliste.

«Kudas pian korrale minema,
mõisa sigu söötemaie,
15 vasikaida jootemaie,
mõisa lehmi lüpsemaie,
mõisa karja kaitsemaie!»

Kadrina. H II 10, 87/8 (87). 1880.

Mina otra orjalapsi,
vahelik olen vaenelapsi,
kesi-kakk olen kasvandiku!

5 Kui kuulen pühad tulema,
ajad kallimad ajama,
jõulud peale jõudamaie,
lihavõtted liugenema,
jaanipääd jala tulema —
10 siis ma paugutan pajusta,
siis mina lehkin leppadesta,
läen mina kõrtsi tantsimaie;
siis on viiskude vihina,
lepalindi lehvimene,
pajusoa paukumine.

3.

15 Peretütär, neitsikene,
kui kuuleb pühad tulema,
ajad kallimad ajama,
jõulud peale jõudemaie,
lihavõtted liugemaie,
20 jaanipääd jala tulema —
siis läeb aita ehtimaie,
kerstule kenitamaie,
läeb kõrtsi tantsimaie;
siis on siidide sihina,
25 kalingooride krabina,
lilla lindi lehvimine.

Haljala. H II 57, 343/4 (4). 1898.

4.

3464

Peretütär, neitsikene!
Kuuleb ta pühad tulema,
ajad kallimad asuma,
lihaveded liugemaie,
5 nelipühid nõudelema —
kuu ta peseb kuldasida,
päeva peseb pärlisida,
aasta hõbehelmesida,
nädala jo rätikuida.

10 Siis lääh küla kiige alle.
Peiud varjulta vaatsid,
kuuse takka kummardasid.

Mina vaene orjalapsi,
kuulsin ma pühad tulema,
15 ajad kallimad asuma,
lihaveded liugemaie,
nelipühid nõudelema —
sealt lään leina lepikusse,

20 kuldaleeri kuusikusse:
seal mina niun niinesida
palmin pajukoosesida,
võtan nurmelt noored lilled,
kevadised kannikesed.

Siis lään küla kiige alle.
25 Peiud varjulta vaatsid,
kuuse takka kummardasid:
«Oleks see neidu minulla,
pürgapea minu päralta,
mis siin kõnnib kiige alle,
30 astub armas alle laua!
See on helmita ilusam,
ilma kullata kenasem,
hõbedata kõige uhkem.»

Kose. H II 16, 96/7 (102). 1887.

5.

3465

Vaadak, vaadak, peiud noored,
vaadake peretüterida!
Kuulvad nad pühad tulavad,
kalli aegu arvatavad —

5 lähtvad alla ehtima:
selga panevad siidisärgi,
siidi alla, siidi peale,
isi kui kändu keske'elle!

Vaadak, vaadak, peiud noored,
10 vaadake minda, vaestalista!
Kuule ma pühad tulevad,
kalli aegu arvetavad —
lähnen ma metsa ehtima:

1646. PERETÜTAR ILU-, VAESLAPS MUREMÄEL.

3466

Oh neid rikka tütterida!
Istuvad ilumäälla:
valged käed, valged käiksed,
valged rihmad ripendavad,
5 valged narmad narmendavad.
Oh neid vaesid vaeseidlapsi!
Istuvad muremäälla:

3467

Meie kaksi vaestalista
istume muremäela,
mängame muremängisida;
me koome kalmukinda'eida,
5 me koome surisukukeisi,
me teeme haavaande'eida.

1647. VAESLAPS TUNNEB TULETA KÄIA.

3468

Oh mina vaene orjalapsi,
aganikusta aetud,
vahelikusta võetud,
kaeraketest keeritatud!
5 Küll tunnen tuleta käia,
sädemeta seada voodi,
kibemeta kirjutada!
Peretütär neitsikene,

15 alla ma panen haavekoore,
peale panen pärnakoore,
isi kui kulda keske'elle!

Hanila. H II 2, 513 (668). 1889.

1.

10 mustad käed, mustad käiksed,
mustad rihmad ripendavad,
mustad narmad narmendavad!

Kuusalu. EÜS VIII 2427/8 (5).
1910—11.

2.

Peretütär, neitsikeine,
ta koob kihlakinda'eida,
aupäeva ande'eida.

Pöide. H II 35, 529 (12). 1892.

1.

10 talutütär, saiaitaigen —
ei tunne tuleta käia,
küünar küünalta eessa,
kaksi vaksi kaendelassa,
vaks hõlmade vahela.

Ambla. EÜS VII 2281 (23). 1910.

Peretütta liiga pikka,
 liiga pikka, loodud laiska.
 Ei tunne tuleta käia,
 lühterita lüpsa lehma,
 5 kasukata saata karja,
 peekerita panna piima.
 Mina vaene orjalapsi —

10 mina tunnen tuleta käia,
 lühterita lüpsa lehma,
 peekerita panna piima,
 kasukata saata karja.

Haljala. H III 2, 144 (3). 1889.

1648. PERETÜTAR MAGAB, VAESLAPS TÖÖL.

1.

3470

Peretütta loodud laiska,
 loodud laiska, saadud laiska:
 ta on loodud loksumaie,
 alati halisemaie,
 5 kõhtu kõrvassa pidama,
 magu maassa maalutama.
 Ta magab kui mära tuassa —
 ma teen tiu lähkerida,

10 hulga uusi lusikaida,
 uurin paari ämberida,
 vaka vaimu karpisida,
 kilimitu kulpisida.

Ma hakkan tiule minemaie —
 ta ikka jääb laamamaie.

Kadrina. H I 1, 68 (28). 1888.

2.

3471

Peretütta, neitsikene,
 magab vöota voodiessa,
 searikseta süngissani.
 Eit tal vöiab vöida-leiba,
 5 haub haneosada,
 peale paneb pardipraadi:
 «Söö nüid, kallis, joo nüid, kallis!
 Heida siis, kallis, hingamaie
 ilusasse voodiessa,
 10 parajasse padjadesse,
 laiemasse linadesse!»
 Poiss, tule juure julgeste,
 hakka nüid kaela kalliste!
 Oh seda vaesta orjalasta!

15 Ta tuleb kündes külasse,
 vagu veerdes vainuelle,
 härjad härmatsed eessa,
 sahad sauetset sülesse,
 ise on otsani higine,
 20 kana, kaelani mudane,
 peasukene, peani märga.
 Tal aga vöiti vöista vitsu,
 hauti hanepajuda,
 peale veel löödi pihlakpuuga.
 25 Oh seda vaesta orjalasta!

Ambla. H II 14, 360 (3). 1889.

Ori oli varajane,
varasem oli vaenelatsi.

Ori magab õrre päälä,
vaenelatsi varva päälä.
5 Juhtub õrre liikumaie,
vaese varva kõikumae,
sis orja uni magatu,
vaese suiku suigatu.

Kuu jõusi vara tõusta —
10 varatsem oli vaenelatsi;
agu jõusi vara tõusta —
varatsem oli vaenelatsi;

agu lõus aidast ehtimasta,
pae lõus päädä suidumesta.

15 Pae jõusi hil'lä tõusta —
hilitsem oli talutütar;
agu jõusi hil'lä tõusta —
hilitsem oli talutütar;
pae lõus pää päetsista,
20 agu lõus aidast magamesta.

Halliste. EÜS XII 1327/9 (81).
1914—15.

1650. PERETÜTAR JA VAESLAPS KÜNDMAS.

3473

Vaata seda vaestlasta:
ta lähäb põllal kündema —
küsides ta võtab kiudu,
lausudes ta võtab laugu,
5 paludes võtab paari härgi,
siis lähäb põllal kündema.

Raske adra, laisad härjad,
süllapikne piits tal käe;
10 siis künnab põllud külani.
Siis aab härjad heinaaida,
isi lääb joostesse kodusse,
lõikab leiba laua pealt,
siis lääb sigadelauda otsa,
istub aeahirre peal,
15 seal ta sööb ja seal ta nutab —
silmaresi taari eest,
jame liiv o soola eest.

3474

Peretütär, neitsikene!
Läks ta põllal kündema.
Anti kätte kerge ader,
kerge ader, ergud härjad,

1.

Vaata seda peretütart:
ta lähäb põllal kündema —
20 küsimata võtab kiudu,
lausumata võtab laugu,
palumata paari härgi,
siis lääb põllal kündema.
Kerge adra, kärmed härjad,
25 vaksapikne piits tal käe;
vau ta aab ja teise vaatub,
pistab piitsa peeneru,
jätab härjad inisema,
isi lähäb joostesse kodusse,
30 lõikab leiba laua pealta,
kahnib kala kausi seest,
võtub võida veerendist.

Hanila. H II 2, 515/6 (673). 1889.

2.

5 hõbepiitsuke piusse —
vau ta ajas, teise naaris,
kolmanda veel kükitas.

Vaata minda, vaestlasta —

läksin põllul kündema,
10 anti kätte raske ader,
raske ader, laisad härjad,
vitsuke viiesüllane.

Vau ta ajas, teise nuttis,
kolmanda ta kuulatas.

Audru. EKS 4², 350/1 (61).
1874—75.

1651. OMA JA VÕERA JUURES KÜNDMAS.

1.

3475

Olin ma võera eide ees,
olin ma võera taadi ees —
küsides ma kündsin põllud,
lugedes ma lüpsin lehmad,
5 paludes sain härjapaari.
Läksin põllal kündema:
vits oli viiesüllane,
sahad olid sauesed sülesse,
härjad olid härmis ikkesse.

10 Olin ma oma eide ees,

kasusin ma taadi kodu —
läksin põllal kündema,
vits oli viilitud peosse,
sahad olid saalitud sülesse,
15 härjad olid hästi söödud:
küsimata kündsin põllud,
palumata sain härjapaarid.

Märjamaa. H II 17, 415 (10). 1889.

2.

3476

Kui mina kodu kasusin —
isa kodu, ema kodu,
oma viie venna kodu —
ei mind hoitud aitustista,
5 keeltud käimast kelderista.

Küsimata ma kündsin põllal,
lausumata laulsin väljal:
härjad olid head ja ader oli kerge,
piits oli pisike peosa,
10 vits oli viievaksane.

Sai mina võera hoole alla,

külapoisi poole alla —
siis mind hoiti aitustista,
keelti käimast kelderista.
15 Küsides ma kündsin põllu,
lausudes ma laulsin väljal:
härjad olid sandid, ader oli raske,
piits oli pitka mul peosa,
vits oli viiesüllanegi.

Pöide. H II 35, 422/3 (2). 1892.

1652. LAISK TÖÖLE — NOBE TANTSIMA.

1.

3477

Peretütar luudud laiska,
luudud laiska ju magaja:
kui ta kuuleb koodihialta —
siis ta põhku ju pugeneb,
5 alla kollete kobiseb.

Kui aga kuuleb pillihialta —

siis tuleb tantsides taresse
ja põrutelles põrandulle.

Maarja-Magdaleena. H II 28, 462/3
(24). 1889.

Vaatke neida peretütri!
 Nad süüvad sialihada,
 nad juovad kanamunada —
 siiski silmad seenetavad,
 5 kõrvaääred kõõnatavad.
 Kui nad kuulvad rihehiäle
 ja ka rihevarda hiale —

3479

1653. PERETÜTRE JA VAESLAPSE KANGAS.

Peretütär, neitsikene,
 peretütär lootud laiska!
 Ori oli vaene — es ole laiska.
 Peretütär, neitsikene,
 5 läks aga kangasta kuduma,
 löuendita lõksutama.
 Kudus kuuda, kudus kaksi,
 kudus tüki kolmandata,
 nädaliku neljad kuuda —
 10 ei saand kirbul külje alla,
 ei saand sääsel sängi täita,
 parmule palanga täita,
 omel veljel viita kuube,
 peiule ei saand peeni särki,
 15 saksale sadata särki,

3480

1654. PERETÜTRE JA VAESLAPSE VÕITEGU.

Peretütär liiga pikka,
 liiga pikka, loodud laiska,
 magab maas kui see maal,
 valmis varssade tegija.
 5 Ei ta viitsind võida teha,
 koort ei kokku koputama,
 mända lüüa mütsa-mätsa.
 Viskas männa männikusse,
 koorekernu kuusikusse.
 10 Ma tulin teulta koju.
 Võtsin männa männikusta,

2.

siis nad nurka ju laduvad,
 siis nad põhku ju pugevad.
 10 Vaatke neida vaesilapsi:
 kui nad kuulvad rihehiäle —
 siis nad välja ju laduvad,
 siis nad tüöle ju töttavad!

Kihnu. H II 41, 600 (8). 1889.

kuningale kümet särki!

Ori oli vaene — es ole laiska,
 läks ta kangasta kuduma,
 löuendita lõksutama.
 20 Kudus pääva, kudus kaksi,
 kudus tüki kolmandata —
 sae jo kirbul külje alla,
 sae jo sääsel sängitäisi,
 parmule palangutäisi,
 25 omal veljel viisi särki,
 peiule sai peened särki,
 saksale sae sada särki,
 kuningale küme särki!

Kodavere. H II 50, 601/2 (1). 1894.

koorekernu kuusikusta,
 hakkann võida ju tegema,
 koorta kokku koputama,
 15 mända lööma mütsa-mätsa.
 Võid sai süüa, võid sai müüa,
 teumehel-vaimul juurde panna,
 karjapoisil karbinurka,
 peretütrel peada võida.

Koeru. EÜS VI 1454/5 (139). 1909.

1655. HÄDINE PERETÜTAR, TERVE VAESLAPS.

1.

3481

Ma olen vaenelapsukene,
ropsin rauda, naelukene,
teen tööda, terasekene!

Tuleb see põllu põimimine,
5 laia välja laanimine —
mina põimin põllud pitkad,
mina laanin laiad väljad.

Peretütar, piiga pitka,
piiga pitka, liiga laiska!

10 Kõigub kui sookõrenda,

lõngub kui lõngavihti.

Tuleb see põllu põimimine,
laia välja laanimine —
hakab põlvest ta põdema,
15 jalamarjast magama,
kingapaelast ta kiduma,
sukapaelast ta surema,
põllepaelast ta paisuma!

Vigala. H II 17, 473 (109). 1889.

2.

3482

Mööda menna ounistagi,
maha marjadki jääta,
soideta sinisaluje,
aeta Alutahaje,

5 Vornu poldude pereje.

Säält nee lesed leietaiä,
orjalapsed otsitaie,
vaesedlapsed vahitaie!

Orjalaps on odavambi,
10 leselaps on leidevambi,
tütar tööle kindelambi,
kana kaarele kavalambi.

Ei see nixsu niitadessa,
luksu loogu ottadessa,

15 ei äga äästadessa,

poe poldu poimidessa.

Peretütar, neitsikene,
see see nixsub niitadessa,
luksub loogu ottadessa
20 ja ägab äästadessa,
poeb poldu poimidessa.

See on loodu loksumaie,
annetu halisemaie,
kingitu kidisemaie.

25 See poeb polvi pouakuulla,
jalgudana jaanikuulla,
nisidana niinikuulla,
südanta südasuvella.

Haljala. H I 5, 62 (145). 1892—94.

1656. KELLEST SAAB SAAJAL SÕITA.

3483

Peretütar, neitsikene,
talutütar, tammekene!
Peretütar liiga pikka,
liiga pikka, loodud laiska,
5 seisab seinade na'alla,
ajab harkude varalla,

kiigub kui vana kõresten,
lõngub kui see lõngavihti;
ei tast soane sael sõita,
10 isameestel hüpitada,
peupoistel pööritada,
kaasanaestel kergitada.

3478
1818
15 Mina vaene orjalapsi
ja vaene vabatme' lapsi —
pisikene, seisan püsti,
madaluke, maksan pailu,
minust soaneb sael sõita,

isameestel hüpitada,
peiupoistel põõritada,
20 kaasameestel kergitada.

Ambla. EÜS VII 2461 (401). 1910.

3484

1657. KELLELT EHTEID KÜSIME.

3479
5 Peretütär, neitsikene,
talutütär, tallekene!
Võtab emalta küsida,
vanalt emalt vaideleda
5 särki selga peenikesta,
vööle vööda kaunikesta.
Kus siis küsib vaenelapsa?

Võtab küüsilta küsida,
käevarsilt vaideleda,
10 sõrmenukilt nuruda.
Kas on küüned teenud külla,
kätevarred näinud vaeva?

Viljandi. EÜS XII 327 (15). 1915.

1658. MILLEST TUNNEB VAESLAPSE.

3485

1.

16 Küll mi näimi emä latsi,
emä latsi, esä latsi
kerikulõ minne'en,
altõrilõ astuen!
5 Lääva aita ehtimaie,
pääle aida päädimaie:
aja sälgä peenu hamme
nigu udsu taivaen,
pand ta rinda suurõ sõlõ
10 nigu kuu taivaen,
kaala heit ta helmekõrra
nigu vihma vikakaari.
Kost mi tunnõ vaesidlatsi
kerikulõ minne'en?

15 Läts ta ehtimaie,
pedästiku päädimaie.
Küsse haavalt ta hameta,
küsse lepält linikit,
küsse kõolt kõrikit.
20 Es anna haab talle hamet,
es anna kõo kõrikit!
Sis ta ikulõ helisi,
silmäviile veeresi.
Sinna tiiki teginessi,
25 kalajärve kaldunessi.

Sangaste. EÜS VI 354/5 (42). 1909.

3486

2.

16 Är iks tunnus vaenelats,
ilma imäldä kananõ
kerikulõ minne'en,
aldõrilõ astuen.
5 Lätt iks aita ehtemaie,
päälikulõ päädemaie:

pand iks ette ikupõllõ,
siirde mähk silmävii.
Är iks tunnus imäline:
10 pand iks ette ilopõllõ,
siirde mähk siidiräti.

Karula. EÜS VII 1016 (63). 1910.

1659. POLE EHTEID VAESLAPSEL.

1.

3487

Mis mina maksan, vaenelapsi,
selle kurja korgi korvas,
selle valju valge vastas!

Ma pian pajusta pärga,
kasetohusta kasuka,

heinaputkist leikan helmed,
riesid väljalilledesta.

Kuusalu. H II 34, 194/5 (60). 1892.

2.

3488

Oh minu hella eidekene,
jätsid mind helmita elama,
kaelakeeta kasvamaie,
preesita peret pidama!

Ennem mina elan helmitagi,
kasvan kaelakorratagi,
ennem kui eideta elaksin,
aitaks ilma haudujata.

Kui kõnnin kirikuteeda —
lepaleht mul rinnassa,

kaseleht mul kaelassa,
pajukooreke peassa.

Lepaleht mul rikub rinna,
kaseleht mul katkub kaela,
pajukoor pargib juuksed,
vautab meevahased,
katkub kullakarvalised.

Järva-Jaani. H I 1, 144 (14). 1888.

3.

3489

Iki teeme, ei see teku,
iki liigum', ei see liigu!
Ei saa ette põllekesta
ega kaala kõrrakesta
ega rinda reesikesta.

Kui me käume kirikunna
või me lasem' laada teed —
kuusekoor meil põllenegi,

lepaleht meil rinnanegi,
kaseoks meil kaalanegi.

Kuusekoor meil küllen kabisi,
lepaleht rinnan libisi,
kaseoks kaalan kabisi.

Karksi. H III 5, 921 (1). 1890.

1660. MAAHOBUNE.

1.

3490

Mis maksab maahobune
saksa sälgude seassa —
sedap küll maksab vaenelaps
peretütarde seassa.

Vigala. H II 2, 113 (182). 1889.

3491

Mõistke, mõistke, noored mehed,
arvake, naesed agarad!

Mis maksab maahobune
saksa sälgude siassa,
riia varsade vahela,
kel on häida vallaida,
paremida päitseida?

2.

Seda aga maksab vaenelapsi
peretütarde siassa,
talutütarde vahela,
kel põle häida ehteida,
paremida paaterida!

Tori. H II 21, 293 (12). 1888.

3492

Mis maksab muahobune
saksa sälgude seasta —
see maksan mina madala
muidu mukkide hulgasta,
kena neidude keskelta.

3.

Põltsamaa. H III 7, 567 (17). 1889.

3493

1661. LOHAKAS PERETÜTAR, KORRALIK VAESLAPS.

Eest minge, ilusad mehed,
taganege, naesed targad —
peretütterid tulevad:
hilbud hirnuvad eessa,
kalsud karjuvad järele.

Vot, kus tuleb vaenelapsi:

käed valged, käiksed valged,
pead valged, pärjad punased,
selgas seelik siivuline,
hame kaelas hambuline.

Kadrina. EÜS X 2609 (92). 1913.

3494

1662. PERETÜTAR — KIIDETAV, VAESLAPS — LAIDETAV.

Peretütär, neitsikene,
ilus hiie õieke,
valge vaimulilleke:
suu tal on küll suhkurista,
pää pääle pähkelista,
käed käsisulgidest,
sõrmed sustramarjudest,
keha keerusta kullasta,

jalad alla angeriasta,
jalavarvad vaigudest.
Juuksed kuusejuurikast,
jalad haavaoksadesta,
keha mädand kõisidesta,
käed käsikurikast!

Saarde. H II 24, 730 (3). 1889.

Regivärsiline rahvalaul on hämmastavalt indiferentne ajalooliste sündmuste ja isikute vastu. Reprodutseerides üllatava tõetruudusega valitsenud olustikku, oma sünni- ja levimisaja miljööd, läheb regivärss peaaegu vaikides mööda konkreetsetest sündmustest, juhtumustest, isikutest. Ainsad laulurühmad, milles mõnevõrra kõneldakse ajaloolistest sündmustest, on laulud sõjast, nekrutist, soldatist ja laulutüübid «Riia rajamine» ning «Ennemuistne elu».

Regivärsilisi sõjalaule on meie laulurepertuaaris napilt. Siin toodud laulude hulgast tõuseb esile ülemaalse tuntuuse ja suure levikutiidusega eepilisse laadi kalduv «Venna sõjalugu», mille taga tajume pikaegset ja pidevat traditsiooni. Võrdlemisi populaarne on ka lõuna-eestiline «Sõda Riia all».¹ Ülejäänud siin esitatud laulutüübid on aga kas väga kitsal alal tuntud või täiesti haruldased.

Olenevalt esinemuse (*resp.* üleskirjutamise) hõredusest ei ole vaadeldaval laulurühmal rahvalaulude koguhulgas kvantitatiivselt kuigi suurt kaalu. Sisulistelt kvaliteetidelt on aga laulurühm huvipakkuv ja mitmekülgne.

Olles tekkinud meie kodumaad tabanud laastavate sõdade kajastusena, esindab laulurühm rahvaomast sügavalt eitavat suhtumist sõjasse. Lauldakse sõjasõidu salapärasest, hirmutekitavast õudusest, näidatakse sõdalaste metsikusi («Sõda tulemas»), antakse veriste lahinguväljade vapustavaid pilte («Sõda Riia all», var. 5; «Venna sõjalugu» 2 jm.), kõneldakse sõja kalgistavast toimest inimsüdamele («Sõjas mõök ja hobu kallis», ka «Venna sõjaloo» lõpuosa), kujutatakse suure kaasaelamisega koju jäänud omaste muret sõjamehe saatuse pärast («Sõjamehe armsad koju jäänud»). Need on põhiliselt sõjakoledusi tunda saanute laulud.

Eesti alad olid pärast saksa-taani feodaalide võimu alla langemist

---

¹ Sõjatemaatikast on usutavasti lähtunud ka populaarne laulutüüp «Riia rikumine» (nr. 1061), mis on aegade jooksul läbi teinud keerulisi funktsionaalseid muundumisi.

(XIII saj. I poolest kuni Eestimaa ühendamiseni Vene tsaaririigiga 1710. a., seega peaaegu viie sajandi vältel) korduvalt paljude laastavate sõdade tallermaaks, nagu Liivi sõda aastail 1558—1583, Rootsi-Poola sõda 1600—1629, Vene-Rootsi sõda 1656—1658, Põhjasõda 1700—1721 (Eesti alal 1700—1710). Need olid võõrrahvusest feodaalide ja sissetungijate vahelised sõjad, millest maa põlisrahvas aktiivselt osa ei võtnud. Ordu ja Rootsi võimu katsed mobiliseerida talupoegi Vene-vastaseks võitluseks Liivi, Vene-Rootsi ja Põhjasõja ajal tegelikult nurjusid nii talupoegade vastuseisu kui ka maaisandate hirmu tõttu relvastatud talupoegade ees. Hirm orjastatud talupoegadele relvi kätte anda oli feodaalvõimudele üldse iseloomulik, sest nad nägid ette, et talupojad oleksid võinud relvad pöörata oma elupõliste vaenlaste — mõisnike — vastu. Sellest tingituna kehtestati klassivõitluse teravnedes talupoegade-pärisorjade relvakandmise keeld, ärevatel aegadel aga anti korduvalt käsk talupoegadelt relvade ärakorjamiseks.¹ Niisuguses olukorras oli maa põlisrahvas oma kodumaad tabanud sõdades tegelikult passiivse kannataja ossa surutud, kellel ei olnud võimalik maa saatuse kujunemiskäigus kuigi oluliselt kaasa rääkida. Siit ka sõjalaulude «passiivne» iseloom. Laastavate sõdade pearaskused tuli aga seejuures kanda just talurahval. Talupoegade õlul lasus võõraste sõjavägede ülalpidamine, mistõttu nendelt nõutavad koormised ja maksud sõdade ajal veelgi kasvasid. Raskelt kannatasid talupojad ka palgasõduritest võõrvägede rüüstamiste ja veriste vägivallategude all. Oma elu ja viimase varanatkuse päästmiseks olid inimesed sunnitud sõja eest pelgu minema — pageti metsadesse, soosartele, looduslikesse või kunstlikesse koobastesse (vihjeid pagemisele vt. «Sõjakuuldused» 1 ja «Sõda Riia all»). Nõnda tõid sõjad maa pärisrahvale alatist pinevilolekut, hirmu ja õudust. Niisuguse tegelikkuse pinnal ei saanud tekkida mingit patriootilist ega kangelaslikku sõjaluulet.²

Sõjad olid oma elu eest hirmul olevatele taluinimestele täieliku vaikelu perioodideks. Normaalne eluvool lakkas. Paos olevad inimesed olid mures eelkõige selle pärast, kuidas märkamatuks jääda. Laul ja ilutsemine ei tulnud kõne alla (vt. laulutüüp «Neiud, oodake peigusid sõjast»). See asjaolu võib olla ka üheks sõjalaulurepertuaari vähesuse põhjuseks. Vististi niisuguste tegelikkusesuhete tõttu on ka meie sõjalaulurepertuaaris mõned sisult raskesti seletatavad laulutüübid (nagu näiteks «Sõjakuuldused» ja «Sõda tulemas»). Võib tõsi olla, et mainitud laulutüüpide teatav sisuline ähmasus on laulude pika ea jooksul toimu-

¹ Vt. Eesti NSV ajalugu I. Tallinn 1955, lk. 284, 308, 409/10.

² Mõningaks erandiks selles suhtes on juba XIX saj. algusse kuuluv uuemate nekrutilaulumotiividega tihedasti läbi põimunud Kesk-Eestis tuntud laul 1812. a. Isamaasõjast «Raamat Rantsuse sõjast». Arvukad talupoegade ülestõusud mõisnike vastu, milles tegelikult avaldus pärisorjade kangelaslikkus ja otsustavus, ei ole regivärsilises rahvalaulus kajastamist leidnud.

nud ununemise ja segimineku tulemus. Kuid selle kõrval ei saa tagasi tõrjuda oletust, et siin on tegemist juba algse ja teadlikult uduse sõnastusega — laul võis olla peiteköneliseks kokkuleppeliseks märguandeks ja hoiatuseks (vrd. näit. omapärast pöördumist «Kuulõ, kuusi, mõista, mõtsa» laulutüübis «Sõda tulemas»). Teiseks sõjalaulude vähesuse põhjuseks on tõenäoliselt ka asjaolu, et sõda oma vapustavate ja veriste sündmustega oli juba olemuseltki sobimatuks lauluaineks. Meie rahuarmastajad põlluharijatest esivanemad ei võinud saada kuulnud-nähtud hirmu- ja õuduselugudest tegudest inspiratsiooni laulmiseks.¹ Kui arvestada, et meie regivärsiliste laulude peamisteks loojateks olid naised, siis on seda enam mõisteta omamoodi psühholoogilise barjääri tekkimine seesuguse materjali luulendamise vastu. Oluline on seegi, et vastav materjal nõudnuks sündmuste dünaamilist vaatlemist, niisiis eepilisemat käsitluslaadi. Meie regivärsi põhilaad on aga lüüriline.² Võime seega eelneva kokkuvõtteks öelda, et meie regivärsiline sõjalaul on suurtes joontes ja põhiprintsiipides ajaloolise tõega kooskõlas. Detailfaktoloogiat ja konkreetsete sõdade või sõjasündmuste kujutamist me lauludest muidugi ei leia. Neis on eriaegsed sündmused tihti peale ühte sulanud ja omavahel läbi põimunud, kusjuures varasemad ja hilisemad elemendid võivad esineda tihedalt kõrvuti. Nii leiame lauludest vägagi vanu sugemeid: vihjeid muistsete eesti hõimude omavahelistele kokkupõrgetele («Sõda Riia all» 5, «Venna sõjalugu» 1); kajastusi Eesti alade ühendusest muistse Kiievi-Venemaaga (laulutüüp «Venna sõjalugu»). Enamik laule kõneleb juba hilisematest sõdadest. Meie maa pärast sõdinud riikidena nimetatakse Rootsit, Poolat, Taanit ja Venemaad. Vägede piiramisobjektidena nimetatakse tavaliselt Riijat, Tallinna, Põltsamaad (harukordadel ka Võnnut ja Ruhjat). Et nimetatud riigid sõdisid korduvalt eestlaste maa valdamisõiguse pärast ja nimetatud linnad olid korduvalt piiramisrõngas, ei aita niisugused teated siiski laule dateerida. Ilma spetsiaalse uurimiseta (võib muidugi olla, et uurimistöögi ei vii soovitud tulemustele) on õigupoolest täiesti võimatu ära määrata, missugustest ajaloolistest sõdadest üks või teine laulutüüp oma alguse on saanud. Loomulikult võidi varasemate sündmuste kajastusena tekkinud laulu kasutada (ja tõenäoliselt kasutati) ka hilisemate ligilähedaste olukordade puhul. Täpsemat dateerimist võimaldavaid ajalooliste isikute nimesid rahvalaul üldiselt ei anna (vaevalt, et pärisorjast talupoeg neid teadiski), välja arvatud pooliti soome-

¹ Seevastu on aga niisugune jubedust tekitav ja teatava salapärasuse looriga ümbritsetud materjal olnud tänuväärt aineks sidumata-kõnelisele rahvatraditsioonile — rahvapärast ajaloolist traditsiooni ja muistendeid sõdadest on rahvasuust hulgaliselt üles kirjutatud.

² Lõpuks tuleb silmas pidada ka tõsiasja, et mitte kõik rahvatraditsioonis tegelikult käibel olnud ei tarvitse kajastuda meie rahvalauluüleskirjutustes.

laenuline «Rootsi Kaarel sõdimas» ja juba hilisem Napoleoni-vastane «Raamat Rantsuse sõjast».

Täpsemalt dateeritavad on laulud hilisemaist, XIX saj. II poole sõdadest, nagu Krimmi ja Türgi sõjad. Viimastest on aga regivärsilisi laule väga vähe (vt. «Türgi sõtta»). Selleaegsed sõjalaulud on juba riimilised, paljud neist kirjanduslikku algupära.¹

Nimetades sõdivaid riike, kujutab rahvalaul mõneti ka eestlaste suhtumist eri pooltesse: nii iseloomustatakse rootslasi traditsioonilise epiteediga «Rootsi koer», sõbralikke suhteid vene sõjameestega näib kajastavat kagu-eestiline laulutüüp «Sõsar läks sõjamehele».

Peale rahvaomase repertuaari on sõjalauludes mõnevõrra ka laenu- list materjali: nii on laulud «Rootslaste merelähing» ja «Rootsi Kaarel sõdimas» soome algupära, eesti traditsioonis sügavalt juurdunud «Venna sõjalugu» aga varane laululaen slaavi-balti rahvastelt.²

Nagu enamiku regivärsside, nii on ka vaadeldava laulurühma peamisteks loojateks ja kujundajateks olnud naised. Meeste loodud lauludena tulevad tõenäoliselt arvesse laulutüübid: «Tehke mõõgad sõja vastu!», «Sõtta pean minema», sõjamehe ja sõjaratsu lähedast kokkukuuluvust kujutav «Seni hoiab hobust, kuni pea peal», «Noorelt sõtta — vanalt tagasi».

Laulurühmal on seoseid nekruti- ja soldatilauludega, lüroepikaga, orjuslauludega ja lauludega laulust.

Sõjalaulude lõppu on käesolevas esituses paigutatud ka laulutüübid «Riia rajamine» ja «Ennemuistne elu», millel kui rahva ajaloolisest minevikust kõnelevatel lauludel ei puudu teatav ideelis-psühholoogiline lähedus sõjalauludele. Laulurühma koostamisel on kasutatud EKS-i, H ja EÜS-i rahvaluulekogusid.

Nekruti- ja soldatilaule on meie rahvalaulukogudes rohkesti. Neid on üles kirjutatud kogu keelealalt. Tuginedes ajaloolisest tõsiasi- ja et nekrutite andmise kohustus seati tsaari-Venemaa Balti kubermangudes sisse alles 1796. a. keiser Paul I poolt, võime regivärsilisi nekruti- ja soldatilaule pidada üheks nooremaks (kui mitte kõige nooremaks) regivärsiliste laulude temaatiliseks rühmaks. See on oma põhiosas XVIII—XIX sajandi vahetuse ja XIX saj. esimese poole luule. Muidugi sisaldavad laulud ka elemente varasematest sajanditest. On tõenäoline, et nekruti- ja soldatilaule toetub mõnevõrra ka varasemale regivärsilisele sõjalaulule (*resp.* laulusugemetele).

Kronoloogilise täpsusega määratava *terminus post quem* kõrval kõneleb selle laulurühma hilisest tekkest ka tema poetikale omane siirdevormilisus ning laulurühma iseloomustav tüpoloogiline ebasta-

¹ Vt. Eesti rahvaluule ülevaade. Tallinn 1959, lk. 300—303.

² Vt. Yrjö Penttinen, *Sotasanommat. Inkeriläinen kansanruno ja sen kansainvälistä taustaa.* Helsinki 1947.

biilsus. Ühenduses viimasega tuleb märkida, et hoolimata üleskirjutuste arvukusest, võime kõnelda ainult üsna vähestest iseseisvatest kindlaskujunenud nekruti- või soldatilaulu tüüpidest. Seevastu on tavaline, et üleskirjutatud tekstid annavad üldjoontes traditsiooniliste üksikmotiivide suhteliselt vaba järjestusega edasi kogu soldatiks mine misega ja soldatipõlvega seotud olustikuseigad (nekrutite püüdmine, liisuvõtmine, arstlik komisjon, soldativarustuse kättesaamine, raske kasarmu- ja noorsõduri elu, soldatiks antu suhted kojujääjatega jm.).

Sel viisil omandavad laulud suhteliselt eepilise arenduse küllalt dünaamilise sündmuskäiguga ja tegevuskohtade korduva vahetumisega laulu kestel. Nii võiksime öelda, et on olemas ainult üks nekruti- ja soldatilaulu tüüp, mis kajastab — varianditi suurema või vähema põhjalikkusega — soldatiks minekuga seotud nähtuste kompleksi tervikuna. Klassikaliseks arenenud regivärsis (eriti kujul, nagu me seda tunneme Põhja-Eesti laulualal) seevastu on tavaline, et teatav terviknähtus (ja seejuures ka sugugi mitte sündmusrohke) on otsekui liigendatud üksikuteks sektoriteks, lõikudeks, külgedeks, mida annavad edasi iseseisvad laulutüübid. Seesugusest «mosaiiksusest» olenevalt on meil seni registreeritud näit. 60 eri tüüpi lõikuslaulu, 51 eri tüüpi karjase laulu jne.

Nekrutilaulude puhul tulevad iseseisvate (*resp.* iseseisvumistendentse osutavate) laulutüüpidenä arvesse laulud: «Kui oli Kadrina kuningas», «Sooviti soldatiks», «Karjapoispõlvest nekrutieani», «Viimne vihtlemine», «Põlatu soldatiks», «Ei viida vigast väe peale», «Nekrut põgenemas», «Ära viidud head poisid», «Kroonu andis hallid riided», «Kes hoolitseb soldati eest», «Soldati hooled». Mitmed neist on kas ainult kitsal alal levinud või hoopis haruldased laulud.

Teatavatel puhkudel võlgneb nekrutilaulude mõnesugune tüpoloogiline iseseisvus tänu asjaolule, et nekrutilaulu motiividega on ühendatud motiive või ulatuslikumaid lõike teistest, ealt vanematest regivärsilistest lauludest (nagu näit. laulude puhul «Asjata kasvanud — soldatiks saanud», «Noormeeste tundmatu saatus», «Poisid kurvad — viiakse soldatiks», «Sõnasaatmine linnuga», «Pole kodu soldatil»).

Kuigi puudub võimalus kõnelda laiemas ulatuses iseseisvaist tüüpidest, tuleb aga kindlasti kõnelda paljudest iseseisvatest (sama sisu ligilähedalt samas traditsioonilises sõnastuses edasiandvatest) motiividest. Viimaste arv ja järjekord lauluterviku kujundamisel võib olla varianditi vägagi muutuv.

Sisult kajastavad nekrutilaulud tõepäraselt omaaegset ajaloolist olustikku.

Sõjaväeteenistus polnud tsaari-Venemaal varasemal ajal kohustuslik kõigile meessoost riigialamatele. Iga kogukond (~ vald, mõis) pidi igal sügisel andma teatud kindla arvu mehi. Seejuures oli kõrgemalt poolt ette kirjutatud ainult kohustuslik nekrutite arv, sobivate kan-

didaatide väljavalimine jäi täiesti kohalike võimude (mõisniku ja valakohtu) hooleks. Nekruteiks anti eelkõige «vallalist rahvast» — teenija-inimesi, ärakaranuid ja kohalikele võimudele vastuhakanud või ebasoovitavaid noormehi. Peremehed, üksikud perepojad ja mõisaametihed olid sõjaväeteenistuskohustusest vabastatud.

Teenistusaja pikkuse (teeniti 25 aastat ja üksikjuhtudel kauemgi, tagasitulijaid oli üldse vähe), soldatielu raskuste ja ohtude tõttu püüdsid noormehed sellest kohustusest kõrvale hoida kuidas oskasid. Seetõttu on varasemal ajal nekrutite värbamist toimetatud täiesti vägivaldselt. Sobivaks arvatud noormehed on valla-ametimeeste poolt ootamatult kinni võetud, kinni seotud otsekuuri kurjategijad ja valve all kogunemiskohtadesse viidud. Seesugusest vägivaldsest värbamisest annavad tunnistust ka rahvalikud terminid «nekrutite püüdmine» (Põhja-Eestis), «nekrutite köitmine» (Lõuna-Eestis) ja lauludes üldesinev «sõtta sõlmimine». Et püüdjatele mitte kätte juhtuda, on noormehed sügiseti ikka redus olnud — maganud heinaküünis, -kuhjas, lakas, loomalaudas jm. Kui peitupugenu avastati, püüdis ta tavaliselt põgeneda. Nagu rahvatraditsioon vestab, oli välja kujunenud isegi tavaõiguslik norm, mis nägi ette, et kui nekrutiks püütav suutis end kolmel aastal redus hoida või ära põgeneda, siis jäeti ta rahule. Kes aga tabamisel kätte saadi, märgiti ära sel viisil, et aeti pea (*resp.* pool pead) paljaks. Kui sel kombel märgituil õnnestuski põgeneda, oli neil end väga raske varjata. Ärajooksmist, ja koguni massiliselt (rahvalaul on selles suhtes kõnekas), esines ka kogunemiskohtadest. Umbes 1810. aastast pärineb teade 600-st ärajooksnud nekrutist, kes hakkasid maal ringi liikuma ja olid sakslastele hädaohtlikud.¹

Hiljem on nekrutite püüdmist või köitmist asendanud liisuvõtmine, kuid «liisu alla» saatmisel mängis võimude omavoli endiselt suurt osa.

Kogunemiskohtadesse² toodud noormehed käisid lõpliku valiku tegemiseks läbi vastuvõtukomisjoni. Siin oli kesksel kohal soldatikan-didaadi tervislik kontroll. Et «ei viida vigast väe pääle», nagu laul ütleb, simuleerisid nekrutid komisjoni ees haigust (kurtust, nõdrameel-sust jm.) või tekitasid endale meelega suuremaid või väiksemaid keha-vigastusi (rauti ära kehaliikmeid: sõrmi, varbaid; löödi välja hambaid, tekitati kunstlikult mädahaavu, millest saadi tihti tõsiseid terviseri-keid kogu eluajaks).

Et mõisad olid huvitatud paremate töömeeste säilitamisest mõisale,

¹ Archiv der Brüder-Unität in Herrnhut: R 22, 37, 29. G, Fr. Genge elulugu. — R. Põldmäelt saadud andmed.

² Nekrutite kogunemispäigana nimetatakse laulude kõige sagedamini Tallinna, selle kõrval ka Pärnut ja Tartut. Kaugemate sihtkohtadena esinevad Moskva, Piiter, Riia, ka Viiburi ja Kronstadt. Vaenlastena, kelle vastu sõdima minnakse, nimetatakse Rootsit, Prantsust, Inglise ja Türki.

valiti tihtipeale nekruteiks meelega nõdrukesi või haigeidki. Kui oli karta, et arstlik komisjon niisuguseid kõlblikuks ei tunnista, aitas mõisniku altkäemaks, nn. «nekrutite pealemaks» ja haigedki anti sol-datiks.¹

Altkäemaks komisjoni liikmetele, mis on ajaloolise traditsiooni andmete alusel olnud väga levinud, võis terve mehe ka «kõlbmatuna» teenistusest vabastada. Samuti on olnud (kuni 1874. a. sõjaväeteenistuse seaduseni) võimalik end nii-öelda seaduslikul teel vabaks või teist meest enda asemele osta.

Paiguti on välja kujunenud erilised nekruti ärasaatmise kombed, mis on olnud seoses ärasaatmislauludega (Setus nekrutiitkud, Aluta-guses nn. loetamised).

Liisu alt ja komisjonist läbikäinutel ning vandetootuse andnutel algas ränk soldatielu. Selle juurde kuulusid pikad, puhuti tuhandetesse kilomeetritesse ulatuvad jalgsi-teenonnad raske soldativarustusega turjal, talupoisile harjumatu õppus, ülemuste ebainimlikkus jm.²

Hallikontuuriline kurb pilt, mis joonistub meie ette ajaloolise traditsiooni andmetest, peegeldub vastu ka nekrutilauludest.

Seejuures antakse paljusid kujutatavaid reaalseid fakte edasi improvisatsioonilaadilises kordumatult individuaalses sõnastuses; paljude olukordade edasiandmiseks on aga välja kujunenud enam-vähem stabiilne, traditsioonipärane sõnastus iseseisvate laulumotiivide näol. See-sugustena võiks nimetada: ei sündinud soldatiks; kellele pulmad, kel-lele teekond; kerge teistel näha, raske meitel teha; kõrtsiskäija solda-tiks; nekrutil pole isa-ema saatmas; oi kui puhas kroonuleib; pea pii-ramine; raske püss — raske varustus; püssi pühkimine; soldati munder; soldati uued pruudid; sõjamärk sõrme peal; sõjas pole matjat; soldat vahipostil; soldati töötusvanne; ülem hüüab ühelt poolt.

Improvisatsioonilises (*resp.* individuaalses), varianditi erinevas sõnastuses on antud edasi mõtted nekrutite püüdmisest, redusolekust, arstlikust kontrollist, komisjoniliikmete äraostmisest, soldati karista-misest teenistuskohuste lohaka täitmise pärast jm.

Lauludes esinevad üksikud episoodid ja motiivid väga mitmesugustes kombinatsioonides. Püsivaid ühtsusi ühtede või teiste motiivide ühe-või teistsuguseks ühendamiseks ja järjestamiseks pole kujunenud.

---

¹ Nekrutite pealemaksu kohta vt. näit. H II 74, 632 (1) < Põlva, Jaan Sandra (1906).

² Soldatielu õudustest kirjutab üks Veske korrespondente Räpinast: «Hirmus olli oppus, hirmus olli tapmine sõan nii ka väljan. Keisrist olliva käsu kange: 9 tapa ära, kümnes oppe ära. Alamba, kes auuahne, teiva hirmsat tööd, nii kui kuri koer teeb, kui tahab peremehele enamb meelehääd tetta, seega et ta pureb, et see küll peremehe tahtmine ei olegi, et pureda. Nii teiva seersandi sõan, nii teiva hokmanni ja kubia väljan, et üks oma auu otsmisega teisest ette taht joosta.» — Weske 3, 139 < Räpina, Jakob Puksov < Jään Hanson (1877).

Võime kõnelda motiivide väga varieeruvast ühendamisest, mis oleneb konkreetsest olukorrast. Seetõttu on olnud tõsiseid raskusi laulude valimisega. Valik teostati lõpuks seda eesmärki silmas pidades, et oleksid esindatud kõik olulisemad nekrutilauludes ette tulevad sisulised episoodid. Et laulud (tihtipeale vägagi paljusid motiive sisaldavatena) kujutavad endast aga omamoodi miniatuurseid soldatielu-eeeposi, siis pole olnud võimalik vältida mõnede levinumate motiivide korduvat esitamist.

Lauluvariantide puhul antud pealkirjad osutavad kas tüübinimetusele või motiivile, mida vastavas variandis on tahetud esile tõsta. Valikuse on võetud ka 1854. a. trükkis ilmunud ja rahva hulgas populaar- kesse saanud «Nekrutilaulu» variante.

Laulurühma koostamisel on kasutatud EKS-i, H, EÜS-i ja ERA (II seeria, köited 1—120) rahvaluulekogusid.

SÕJALAUUD

1663. SÕJAKUULDUSED.

1.

3495

Vile lamma, viisi tarka,
viisi tarka, maa kavala.

See on kange arvamaie:

arvab kuud, arvab tähed,

5 arvab angerjad meresta,
loeb lutsud kalda'asta.

See teadis soja tulema,

soja-angerjad ajama,

sojapilled piiveldama.

10 Ei and minule teada,
ma viin teada moisa'aie,

moisist anda muuge teada,
muuge ma mustale vesile.

Säält sain minagi teada,

15 ma vein koju eide teada.

Eit aga pillutas pereta,

lahuteles lapsukeksi —

sooraguje maaraguje,

20 kivi kindela raguje,

pae paksu sorva alle.

Haljala. H II 38, 169 (2). 1893.

2.

3496

Viili lamma, viili lamma,

viili lamma viisi tarka.

Teadsid kuud ja teadsid päevad,

teadsid sa sõjad tulema,

5 vaenukeeled kannetama.

Ei tema ütelnud minule,

ütles kõrve karjastelle,

kõrve karjatsed kalale,

kalad karja jootijale.

10 Sestap sain minagi teada,

mina teada eideleni,

eideleni, taadileni,

teada viie vennaleni,

teada teisele õele.

Harju-Jaani. H II 15, 490 (106).
1889.

1664. SÕDA TULEMAS.

3497

Kuulõ, kuusi, mõista, mõtsa,
lenda, lepik tsirgukõnõ!

Joba tulõ, tulõ pia,
joba tulõ tulõpalang,

5 joba viirüs verevalang.
Tulõ tulda tuulõna,
pisarita pilvienu.
Tulda löövä tuima ravva,
kibõnita külmä kivi,
10 sädemit lei väidse säälä.

Hobul jäi rind oigõmaie,
varsal kabja kaugõmaie.
Mehe tulli, maa tudisi,
naisõ saisi saibana,
15 latsi vaikva vardana.

Urvaste. H III 9, 895 (3). 1890.

3498

1665. ETTEVALMISTUSED SÕJALEERIS.

Sõda sõtkub meie õue,
katku tallab me tänava!
Valmistavad värkisida,
puhastavad püssisida,
5 ihusivad mõekasida,
kõhutavad kerveida
meie meeste meelte peale,
poisikeste poolte peale,
neidiste nisade peale.

10 Lähvad rinnu, käivad kõrvu,
lähvad rinnu Riia poole,
tatsavad Tallinna poole;
lähvad Riiga rikkumaie,
Tallinna tapamaie,
15 Põltsamaad põletamaie.

Koeru. H II 13, 185/6 (9). 1888.

3499

1666. TEHKE MÕÕGAD SÕJA VASTU!

Meie mehed, teie mehed,
Haljala kiriku mehed,
tehke pilpast piened mõõad,
piened mõõad, luised lastud,
5 miska sotkud sõja vastu,
põrutelled polgu vastu,
lased laia lipu vastu.

Sõda meil ju sõitelessa,
vainu meil ju võitelessa,
10 Taanimark ju tapelessa,
Ruotsi riik ju riidelessa.

Lüganuse. H II 3, 638 (239). 1890.

3500

1667. SÕTTA PEAN MINEMA.

Sõtta, sõtta, eidekene,
sõtta, sõtta, tuadikene!
Sõtta pean mina minema
veristelle vestidelle,
5 maksakarva mastidelle,
kopsukarva kuubedelle!
Sõtta lähän ma sõdima,

venna eest lään vehkimaie.

Hobu oli all ja hobu oli peal,
10 mees oli peale päevaja.
Sealt siis jooksid verejooned,
verejooned, päevapiired.

Kose. H II 16, 123/4 (154). 1887.

1668. MEHI VAJA MIILITSASSE.

3501

Mehi vaja miilitsessa,
poissa vaja polgu pääle!
Mitu meesta miilitsenna?
Sada olli meesta miilitsenna,
5 tuhat olli poissa polgu pääle.

Paistu. H III 6, 874 (52). 1888.

1669. JU VENNAD SÕJA SEAS.

3502

Nutke, nutke, õekesed,
nutke, sõrmikud sõsarad!
Jo vennake sõja seassa,
valge mõekade vahela.

Ambla. H II 38, 674 (4). 1891.

1670. SÕDA RIIA ALL.

1.

3503

Sõda sõidab Riia alla,
Vene leeri linna alla,
tapelus Talina alla,
Roodsi koera Ruhja alla.

Kõpu. EÜS XII 1367 (111). 1914—15.

2.

3504

Mõtli sõa sõitavada,
Roodsi koera roitavada.
Ega sõda siin ei sõida,
Roodsi koera siin ei roida.

5 Sõda sõidab suurda teeda,
Roodsi koera roogu mööda.

Paistu. EKS 8², 335/6 (28). 1870.

3.

3505

Näiukese noorekese!
Pandke kupu kurtemaie,
sõle servi seisämaie,
hõbehelme hengämaie!
5 Nüüd o sõda Riia all,

Riia all ja Ruhja all,
tapelus Taline all,
võõras vägi Võnnu alla,
Võnnu alla, Pärnu pääle.
10 Näiukese noorekese,

oodake ja kannatege!
Hil'lu lää sõda Riia alta,
Riia alta, Ruhja alta,
võõras vägi Võnnu alta,
15 Võnnu alta, Pärnu päälta.

Sõs pange kaala kaalussida,
rinda risti ruubelida,
ligi lõõri lõigu helme,
pange sõrme sõrmussida!

Karksi. H II 42, 682/3 (45). 1891.

3506

4.

Talukeine tillukeine,
majakeine madalikeine,
hoonekeine omatsikeine,
ärä sina lendä lepikusse,
5 ärä pagegu pajosse!
Mõtlid sõa sõitaveta,
Vene leeri liikuveta!

Ei see sõda siin ei sõida,
Vene leeri siin ei liigu!
10 Sõda meil sõidab Riia alla,
tapelus meil Tal'ina alla,
Rootsi koerad Ruhja alla.

Halliste. H II 22, 124/5 (64). 1888.

3507

5.

Küläkene väikukene,
majake madaleke,
taluke tasatseke!
Ära sa pajju paete
5 ega lehki lepikude!
Mõtlid sõal sõitevetä,
venelesel vehkivetä,
ugalesel hul'luveta.
10 Ega sõda siin ei sõida,
ugalene siin ei hul'lu,
venelene siin ei veeri.
Sõidave siin sõsarte latse,

käivä siin külä kälitse,
vehkvä siin veliste latse.
15 Sõda sõidi Riia ala,
lenda tel'ge liina ala.
Sääl joosk jõgi punane,
sääl joosk vesi vereve.
Sääl om sihen siukala,
20 laja havve, lauki otsa
saisva serviti merena,
laskva lappe laine'elä,
külitä külmän veten.

Helme. H II 43, 41 (37). 1892.

3508

6.

Muidu ma laulas mitu laulu,
veeretas ma mitu viita,
kõõrutas ma mitu kõrda —
pelga kodu kuulevata,
5 tare ette helgivata!
Heitub mu isa tare'esse,
heitub mu ema tare'esse,
velle viinakellerisse,
sõtsi piimakammerisse.
10 Mõtleb sõa sõitemaie,
Rootsi koera roitemaie,

Vene leeri liikumaie!
Ei see sõda siin ei sõida,
Rootsi koera siin ei roida,
15 Vene leeri siin ei liigu.
Sõda sõidab Riia alla,
Rootsi koera ranna alla,
tappelus Tallinna alla,
kiustelus kiriku alla,
20 võistelus see Võnu alla.

Paistu. H II 25, 944/5 (4). 1888.

Rootsikene, roosikene,
Rootsi kuldene kuningas,
hõbesaani sakselased!

Lasid laevuda meresse
5 kui neid pardipoegasida.

Lasid kurdiksi kuningad,
sõgedaks sõjavanemad,
pimedaks pea preme'ed.

Harju-Jaani. H II 15, 585 (79). 1889.

1672. ROOTSI KAAREL SÕDIMAS.

3510

Kaarel, herra kaunikeine,
Rootsi kuldane kuningas,
tahi mennä Tallinuie,
tahi Talli-linna pääle!

5 Sai kui Vaivaru määle,
Vene väed õlid vastassagi,
pühkisiväd püssisagi,
haljastid kūrassiagi
meida meeste päada pääle,
10 tüttarde igade pääle,
kaokeise kaula pääle.

Kaarel, herra kaunikeinel!
Ammus kõrra, ammus kaks,

tõmmas mõõga tuppe'esta,
15 hõbevestu vöö vahelda.
Niitas vene pundusida,
Viru viisujalgusida.

Siis tuli elo meie maale,
pidu meie piigudele:
20 härjad sõivad ikke'essa,
ruunad raugad rakke'essa,
teopoisid teiba'assa,
vaimod vaised varda'assa.

Lüganuse. H III 1, 712/3 (9). 1889.

1673. RAAMAT RANTSUSE SÕJAST.

3511

Ärä peän mina minemä,
ärä häistä rahva'aista.
Nutma jäägu, kes mind näevad!

Kiri ju tulnud keiserista,
5 raamat Rantsuse sõjasta,
piibel Pohla piiri peältä:
mehi vaja miilitsisse,
poissa vaja polgu peäle.

Juurikas meil kandis käsku,
10 Tüki-Miku mitu käsku,
Puju-Paju palju käsku,
Leoski libe järele:
«Tulgem, poisid, mõisa kokku,
aagem käed kõiksest välja,

15 tõmmakem saapa'ad jalasta,
kiskugem kinda'ad käesta!
Kas teie käed kõverad
või on jalad vildakille?
Kas teie kõlbate kaardi hulka,

20 sünnitegi suurte sekka
Punaparti pillutama,
Rantsuselle rauda viima?»

See'p see kiri keiserista,
raamat Rantsuse sõjasta,
25 piibel Pohla piiri peältä.

Kolga-Jaani. H, Kolga-Jaani III 38
(37). 1878.

Ma olin nuorepõlve sies,
kasvasin ma mehest juo —
viidi mind linna lossi ette.

Vaht oli ees ja püss oli käes,
5 püss kui veike palgike,
mõek kui laia lauake.

Sääil mind sisse kutsuti,
riided ümbert riisuti,
hobu mul alla anneti,
10 mõek mul vööle mõedeti.

Siis läen tuhat Turgi sõtta.
Ütlesid sõja ülemad:
et kust sie mies on meile tulnud —
hobu alla kui sie ahju,
15 mies on peala kui sie päeva,

kübar kui kirikukella,
vöe kui linna lipurihma?

Kas sina tohid ka Turki lüia?
Ja mina tohin ka Turki lüia.

20 Eest mina kummutan kuninga,
keske'elt on kinderalid,
kahe vahelt kapendeenid,
sel'lä tagant seerasandid,
otsa peält on ohtersinid.

25 Enne mina siit ei lähä,
enne kui vööst olen vürsti verda,
sadulast olen saksa verda.

Viru-Nigula. H II 34, 341/2 (51).
1892.

1675. SÖSAR LÄKS SÖJAMEHELE.

3513

1.

Sösar sōkō läts mehele,
veli hullu võti naisō!
Sösar läts sōamehele,
veli võti venne naisō.

5 Tahtsō tõllana maada,

lipu allō liigutallō —
tõlla veere ol'l tõrvaga,
lipu veere ol'l verega.

Sangaste. H II 5, 568 (3). 1877.

3514

2.

Veli hullu võti naese,
sösar sōge läits mihele.
Veli võtt vene karjanaese,
sösar läits sōapäälilikulle.

5 Veli vette uppunesse,
sösar sõtta tapettesse.

Tarvastu. H II 25, 779 (77). 1890.

3515

1676. NEIUD SÕTTA.

Lähme kokku kopelisse,
vahime seal varju peale,
sihime seal seltsi peale!

Kelle seltsi sirgema,
5 kelle varju valgema,

kelle see higi ilusa,
kelle see pale punane?

Meeste seltsi sirgema,
10 poiste varju valgema,
tüttruku higi ilusa.

Miks ep on mehed ilusad,
poiste palge'ed punased?

15 Mehed viiakse sõdaje,
poisid väkke värvitakse,
neiu ei viida sõdaje,
kaasa ei väkke värvitagi.

Oot-oot, neidu, no-no, neidu!
Las läeb aega natukene,
veereb päeva veikukene —
20 neiu viiakse sõdaja,
kaasa väkke värvitakse!
Viidi läbi Riia linnast,

välja tulid väe saksad,
risti heitsid Riia saksad:

25 «Ime ilmale tuleksi,
maru maale langeneksi —
mis aga teeb neiu sõjas?
Neiul pihad peenikesed,
käevarred veikukesed.
30 Pihad ei jõua püssi kanda,
käevarred kangiraudu,
sõrmed ei hoiä ohelikku!»
Siis tuli neiu koduje.

Pilistvere. H II 59, 469/70 (14). 1896.

1677. VENNA SÕJALUGU.

1.

3516

Hulkusin, uba, külassa,
käisin ma, käbi, talossa
humaluja ostamassa,
villuja vahestamassa.

5 Sinne solgeni unostin,
kassa paulani kaotin.
Soda sündüs solestani,
katku kassa paulastani,
vaenu vasetükkista.

10 Toodi need sodasonumed.
Ken meistä sodaje lähtö?
Kas läheb isä vai läheb poiga
vai läheb minia meesi?
Ei määnd isä, ei määnd poiga,
15 ei männüd minia meesi.

Oli mul nooremb veljekaine:
kaige nooremb, kaige norgemb,
kaige kangemb ja kavalamb.

Ehitelin veljekesta
20 kübärie, kinda'aie,
sadulie, saapa'aie.
Eite toi aidast halli kuvve,
isä toi kenä kübära,
vái toi tasase täkko,
25 lauku täkko latterista.
Siis ma obetan omada,

noun noorta veljekesta:

«Minu hella veljekaine,
kui sina sodaje soidad,
30 ära siis edeje mene
eigä siis tahaje jääne,
keera keskida vägeje,
ligi lippukandijada,
ligi trummali toeta!»

35 Ninda tegi veljekaine:
ei ka edeje soitand
eigä siis tahaje jäänud,
keeras keskeda vägeja,
ligi lippukandajada,
40 ligi trummali tuetas.

Siis tuli sojast kodoje.
Soiti isä ovve pääle:

«Tule, isä, tunne poiga!»
Tuli isä, ei voind tunde:
45 vene mees, vene hobone,
vene saarine sadula,
vene looka künnäpuine,
vene saapad jalassa,
vene sukkad saapa'assa,
50 vene kindad käessa,
vene kindo kinda'assa.

Soiti emä ovve pääle:

«Tule, emä, tunne poiga!»
Tuli emä, ei voind tunde:
55 vene mees, vene hobone,
vene saarine sadula,
vene looka künnäpuine,
vene saapad jalassa,
60 vene sukkad saapa'assa,
vene kindad käessa,
vene kindo kinda'assa.

Soidi veljä ovve pääle:
«Tule, veli, tunne veljä!»
Tuli veli, ei voind tunde:
65 vene mees, vene hobone,
vene saarine sadula,
vene looka künnäpuine,
vene saapad jalassa,
70 vene sukkad saapa'assa,
vene kindad käessa,
vene kindo kinda'assa.

Soidi oe ovve pääle.
Tuli ode, tunki veljä
kübärista, kinnastesta,
75 sadulista, saabastesta.

Ode palus palvetella:
«Minu hella veljekeine,

pilupaida peenikaine,
raamisärki raasukaine,
80 tule ratsulda mahaje,
tule maha, käi tubaje!
Ma veen lauku latterie,
tallie tasase täkko,
heinad ette, kaurad ette.»

85 Tuli tuppa veljekaine:
löi kübära lauva pääle,
veripolle permandule,
ise pääle itkemaie.

Mina küsitelin veljakesta:
90 «Kas oli sojas naine armas,
naine armas, kaasa kallis?»

Veli moisti, kosti vast:
«Ei old sojas naine armas,
naine armas, kaasa kallis.
95 Sojas oli armas haljas meeka,
kallis kangepää hobone,
ke toob mehe sojasta,
valuteleb tappelusta,
tauretab vere vahelta.

100 Küll on kodo naine armas,
naine armas, kaasa kallis!»

Vaivara. H III 1, 18/22 (1). 1888.

3517

2.

Lendas linnast linnukene,
turu peälta tuvikene.
Sie tõi sõasõnumida.

Kie meiste sõdaje mennes?
5 Kas lähab isa või lähab poiga
või lähab noorem veljekene?
Lähab mies, lähab hobune,
rahakott lähab kolmandasta,
leivakott lähab neljandasta.

10 Veli vihteles lavala.
Mina lava turbalanna
noomin noorta veljakesta:

«Kui sina sõdaje lähad —
ära käi sõa iessa,
15 ära käi sõa järele!

Tungi ligi trummalide,
ligi lipukandajida!
Esimesed heidetasse,
tagumised tapetasse,
20 keskmised koju tulevad.»

Minu veike veljekene,
kui sai aasta õlle'esta,
paari päivä pääle aastat —
tuli isal võõra'aide.

25 «Tule, isa, tunne poiga!»

Isa tuli tundemaie,
isa tuli, ei võind tunda:
sõamies, sõahobune,
sõapiitsuke piussa,
30 sõasaapa'ad jalassa,

sõakinda'ad käessa,
sõakirjad kinnastessa.

35 Minu veike veljekene
ümber hüpitask hobuse,
taas täkku talluteli,
läks ta sõitades sõdaje,
värvides Vene vägeje.

40 Kui sai aasta õllestani,
paari päiva pääle aastat —
tuli emal võõra'ae:

«Tule, ema, tunne poiga!»

45 Ema tuli tundemaie,
ema tuli, ei võind tunda:
sõamies, sõahobune,
sõapiitsuke piussa,
sõasaapa'ad jalassa,
sõakinda'ad käessa,
sõakirjad kinnastessa.

50 Minu veike veljekene
ümber hüpitask hobuse,
taas täkku talluteli,
läks ta sõitades sõdaje,
värvides Vene vägeje.

55 Kui sai aasta õllestani,
paari päiva pääle aastat —
tuli õel võõra'aide:

«Tule, õde, tunne venda!»
Õde tuli tundemaie.

Kis sis tõi sõasõnumid?
Kubjas tõi sõasõnumid,
pappi talus raamatumi.

7 Sai mul mõistetü sõjase.
Alles ta kiigub kätkiäsa,
nõtkub nõdrusa viosa;
hobu on alles varsusila,
missest suab sõjahobone;
10 vahterpuu küla vahele,
missest suanes sõjaluoka;
raud on alles kaevandisa,
missest suanes sõjamõeka.

Sai siis suanud uastapäevad,

Õde tundis veljekesta:
60 oma mies, oma hobune,
oma kinda'ad käessa,
oma kirjad kinnastessa.

«Tule tuppa, veljekene,
räägi mulle sõajuttu!»

65 Kas on sõas naine armas,
naine armas, kaasa kallis?»

Veli muistas, kõhe kõstas:

«Oi minu õde madala,
sõsar sõrmesuurukene!
70 Ei õle sõas naine armas,
naine armas, kaasa kallis.
Sõas on armas hal'las mõõka,
kallis kangepea hobune,
kes päästab mehe sõasta.

75 Nõnda sõas mieste päida

kui on soos mätta'aida;
nõnda sõas sõrmeluida,
kui on soossa pilliroogu;
nõnda sõas sääreluida,
80 kui on aias teiba'aida;
nõnda sõas küljeluida,
kui on aias roika'aida.

Jõgi jookseb mieste verda
kaks jõge hooste verda.»

Iisaku. H II 1, 571/3 (748). 1888.

3.

3518

siis läks vend sõjase.
15 Õde läks venda õppemaja:

«Vennikene nuorukene!

Ää sõitig ies sõjasa —
esimesed heidetakse;
ää sõitig taga sõjasa —
20 tagumised tapetakse;
sõida aga sõja keske'ela —
keskmised koju tulevad!»

Hirnus halli esimest korda,
karjatas kalevi lauki,
25 haukus vana halli koera.
Kis läks õue uatamaja?

Isa läks õue uatamaja.
Isa's tunne venda nuorta,
ei tunne venna huosta.
30 Isa tuli ju tubaje:
«Ei see põle minu poega!
See'p o Riia linna poega.
Vene mies, vene hobune,
vene risti rinna iesa,
35 vene piika tal piusa,
haljas mõek tal alla hõlma!»

Hirnus halli teista korda,
karjatas kalevi lauki,
haukus vana halli koera.
40 Kis läks õue uatamaja?
Ema läks õue uatamaja.
Ema ei tunnud poega nuorta,
ei tunnud poja huosta:

«Vene mies, vene hobune,
45 vene risti rinna iesa,
vene piika tal piusa,
mõeka haljas alla hõlma!»

Hirnus halli kolmat korda,
karjatas kalevi lauki,
50 haukus vana halli koera.
Kis läks õue uatamaja?

3519

Kägi kukkus kuusikus,
nõtkus meie nõmmikus.
Mina käelta küsima:
«Mis nüid kukud, käeke?»
5 Kägi tarka mule kostis:
«Mis mina kukun, neiukenel!
Ma toon sõeasõnumid.»
Kes teilt lähäb sõeasse?
Kas lähäb eite või lähäb atti?
10 Kas lähäb kõige noorem venda
või lähäb kõige vanem venda?
Kas lähäb kõige noorem õde
või lähäb kõige vanem õde?
Või lähäb see, mis kätkis kiigub,
15 õõtsub hõbepaeludessa,
nõtkub nõdrale viole?
Sai siis hoome homingulle.

Õde läks õue uatamaja.
Õde see tundis venna nuore,
ta tundis venna hobuse:

55 oma mies, oma hobune,
omad aga kindad tal käesa,
omad aga kirjad kindaesa,
oma lakki tal piasa,
omad laigud laki pial.

60 Omal odrel hoitud hobu,
omal kaerul kasvatatud,
oma sõnniku soendud,
oma lateril maganud.

Õde viis venna tubaje,
65 õde siis vennalt küsisse:
«Vennikene, nuorukene!
Kas o sõjas naene armas,
naene armas, kuasa kallis?»

70 «Sõjas uo armas haljas mõeka,
kallis kangepea hobune.
See peastab mehe sõjasta,
sõjamõekade seasta,
vaenuraudade vahelta!»

Muhu. H II 6, 353/6 (25). 1890.

4.

Õde läks venda hüidemaie:
«Tõuse üles, vennakene!
20 Ema nutab sul tuassa
sõeasärki õmmeldessa.»
Vend ei kuulnud, vend ei
tõusnud —
kurvastus ei annud kuulda,
hale meel ei annud tõusta.
25 Õde läks hüidma teista korda:
«Tõuse üles, vennakene!
Isa nutab sul tuassa
sõeavaljud valmistades.»
Vend ei kuulnud, vend ei
tõusnud —
30 kurvastus ei annud kuulda,
hale meel ei annud tõusta.
Õde läks hüidma kolmat korda:

«Tõuse üles, vennakene!
 Venda nutab sul tuassa
 35 sõeasaapu õmmeldessa.»
 Vend ei kuulnud, vend ei
 tõusnud —
 kurvastus ei annud kuulda,
 hale meel ei annud tõusta.
 Öde läks hüidma neljat korda:
 40 «Tõuse üles, vennakene!
 Öde nutab sul tuassa
 sõeakindu kududessa.»
 Vend siis kuulis, vend siis
 tõusis —
 kurvastus siis andis kuulda,
 45 hale meel siis andis tõusta.
 Vend hakkas sõtta ehtimaie,
 reisiriiidi säädimaie.
 Öde venda õpetama:
 «Vennakene, hellakene!
 50 Ära nüüd sõida sõea ees,
 ära nüüd sõida sõea taga,
 sõida sõea keske'ella!
 Esimesi heidetasse,
 tagumesi tapetasse,
 55 kesmesi koeu oodetasse!»
 Sai siis aasta paari pärast —
 öde hakkas venda ootamaie:
 vend tuleb koeu sõeateelta!
 Tuli siis koeu vennakene.
 60 Sai ta oma heinamaale —
 ati hobu hirnatele.
 Att läks õue vaatama.
 Att ei tunnud poega noori:
 sõeamees, sõeahobune,
 65 sõeapüssi tal piussa,
 sõeamõõka hõlma alla.
 Sai ta oma põllale —
 eide hobu hirnatas.
 Eit läks õue vaatama.
 70 Eit ei tunnud poega noori:

sõeamees, sõeahobune,
 sõeapüssi tal piussa,
 sõeamõõka hõlma alla.
 Sai ta oma vainu peale —
 75 venna täkku hirnatelle.
 Vend läks õue vaatama.
 Vend ei tunnud venda noorta:
 sõeamees, sõeahobune,
 sõeapüssi tal piussa,
 80 sõeamõõka hõlma alla.
 Sai ta oma õue peale —
 õe hobu hirnatelle.
 Öde läks õue vaatamaie.
 Öde siis tundis venna noore.
 85 Kust ma tundsin venna noore?
 Oma kootud kinnastesta,
 oma säetud säärepaeldest.
 Kindakirja teind kivi pealt,
 paelatoime pae pealt.
 90 Sest mina tundsin venna noore.
 Mina vennalta küsima:
 «Räägi sõeasõnumida!
 Kas o sõeas naene armas,
 naene armas, kaasa kallis?
 95 Või o armas hal'las mõõka,
 kallis kangepea hobune?»
 Vend aga tarka mule kostis:
 «Küta see sauna soeassa,
 hau see vihta pehme'essa,
 100 pese mu saapad sopasta,
 hõeru mu mõõka haljaesse —
 siis ma räägi sõeasõnumid!
 Ei põle sõeas naene armas,
 naene armas, kaasa kallis.
 105 Sõeas o armas hal'las mõõka,
 kallis kangepea hobune,
 rõõmus rõngaste taluja,
 vali valjaste pidaja.»
 Varbla. H II 17, 684/8 (78). 1890.

Ketsi tõi sõasõnumid
või nu kanni vainukeeli?
Harak tõi sõasõnumid,
vares kanni vainukeeli.

5 Ketsi pia sõtta mineme?

Esä o vana, emä vana,
veli alle väikene,
sõsar sõrmesuurune.
Ikki velle pia sõtta mineme,
10 velle vainu vajume.

Veli läits aita ehtimaie,
sõdse manu ikkemaie,
ikkemaie, õppemaie:
«Veli, hella vellekene!

15 Kui sa sõtta saad mineme

või saad vainu vajume —
ära sa tantsi taga sõa
ega tantsi ehen sõa!
Keerulde kesset sõdada,
20 ligi lipukandajat.

Ehen o tuli punane,
taga o suitsu sinine;
ehen noolil nopites,
taga noolil tapetes.

25 Veli, hella vellekene!

Ära sa juua merevetta —
meri o täisi meeste päida;
ära juua Koeva vetta —
Koev o koolu raipe'eid!

30 Veli, hella vellekene!

Kunas ooda ma koduje?»

«Sõsar, noori linnukene!

Kui oja õluta joose,
mäe mõõlutav mõduda,
35 allik ajap haaningit —
ooda sõs velle koduje!»

Oja joodsiv õluta,
allik ajas haaningita,
oodi sõs velle koduje.

40 Usse tulli hobu muane,
tarre tulli saabas savine,
aita läits hame verine,
tuli sõs veli koduje.

Kuts ta esä tundamaie,
45 kuts ta emä tundamaie,
kuts ta velle tundamaie!
Tunne es esä oma poiga
egä emä oma lasta,
tunne es veli tõista velle.

50 Kuts ta sõdse tundamaie!
Joba sõdse tuusi velle
oma koet kinde'esta,
oma aet hamme'esta,
piludetu pihte'esta.

55 «Veli, hella vellekene!

Jutuste mul sõajuttu,
kõnele vainukõneta!
Veli, hella vellekene!

60 Kas o sõan naine armas,
naine armas, kaas või kallis?»

«Sõsar, noori linnukene!

Ole ei sõan naine armas,
naine armas, kaas ei kallis!
Sõan o armas hal'las rauda,
65 kallis kangepää hobene,
kes päst mehe sõasta,
mehepoja Poolamaalta,
mehe velle Venemaalta.

Sõsar, noori linnukene!

70 Uha mu hobu muasta,
mõse mu saabas savista,
mõse mu hame veresta!

Küll ma esi mõõga mõse,
mõõga mõse, püssi pühi!

75 Mõõga pääl o mõnda verda:
saksa verda, sandi verda,
maame'e verda veidikene!»

Karksi. H I 2, 153/5 (14). 1888.

Kes tõi sõasõnumida,
kes kand vaenukeelesida?
Harak tõi sõasõnumida,
vares vaakus vaenukeeli.

5 Kes piab sõtta minema?
Veli alles tillukene,
sõtsi sõrmesuurutseke.
Ikka piab veli minema!

10 Veli läits aita ehtimaie,
ema läits perra õppemaie,
õppemaie, ikkemaie.

«Poega, hella poisikene!
Aja selga sõahame,
pane jalga sõasuka,
15 aja selga sõasarcki,
alla karrane kasukas!

Kui saad sõtta minema —
ära mine eest sõa,
ees om tuli punane;
20 ära mine taga sõa,
taga om suitsu sinine!
Keeruta keset sõda,
alla haljaste odade,
ligi lipukandajata!
25 Keskmise kodu tuleva.

Kui saad kodu tulema —
ära tule mere kaudu,
meri om täüs meeste päida;
ära tule Narva kaudu,
30 Narv om täüs naeste päida;
ära tule Koiva kaudu,
Koev om täüs koolusida!
Tule sa kohe koduje!
Tule oma tehtud teeda,
35 kust oli esä enne käänü,
enne käänü, jäl'le jättän.

Mis tal jäänu jälge pääle?
Kuld tal jäänu jälge pääle?
Mis tal samusse sadanu?
40 Hõbe samusse sadanu.»

Sai ta esä põllu pääle,
esä nurmenuka pääle —

hobu all tal hirnatelles,
ratsu pääd tal raputelles,
45 kõrvi pääd tal kõigutelles,
vesihalli veeretelles,
linalakka liigutelles.

Sai ta esä väravale —
hobu hirnat tõista kõrda,
50 ratsu pääd tal raputelles,
kõrvi pääd tal kõigutelles,
vesihalli veeretelles,
linalakka liigutelles.

Sai ta esä tare lävele —
55 hobu hirnat kolmat kõrda,
ratsu pääd tal raputelles,
kõrvi pääd tal kõigutelles,
vesihalli veeretelles,
linalakka liigutelles.

60 Pistis mõõga katusasse,
pistis püssi rästaesse.

«Tule väl'lä, mu esäke,
tule väl'lä, tunne poega!»
Esä tuli väl'lä, es tunne poiga.

65 «Tule väl'lä, vellekene,
tule väl'lä, tunne velle!»
Veli tuli väl'lä, es tunne velle.

«Tule väl'lä, sõtsikene,
tule väl'lä, tunne velle!»
70 Tuli sõtsi, tundis velle.

Kust see sõtsi tundis velle?
Oma antud hammestagi,
oma kirju kinnastesta,
oma suurist sukkadesta.
75 Hame oli sel'lan Abja kirja,
kindad käes käo kirja,
suka jalan Soome kirja.

«Veli, hella vellekene,
aja mulle sõajuttu,
80 kudas sõan sõidetakse
või säääl Rootsini raiutakse,
Riia alla reisitakse?»

«Sõsar, noori linnukene!
Uha mu hobu porista,

85 mõse mu saapad savista,
sis ma aja sõajuttu,
kudas sõan sõditasse,
või sää! Rootsini raiutasse,
Riia alla reisisasse.

80 Sõan ei ole naine armas,
naine armas, kaasa kallis!

Sõan om armas hal'las mõõka,
kallis kangepää hobene,
kes päästab mehe sõasta,
95 mehepoja Poolamaalta,
mehe velle Venemaalta.»

Paistu. H II 25, 970/4 (5). 1888.

3522

7.

Kes no meista sõtta lännü,
kua väärät väe ala?

Ol' mul ütsi väiko veli,
väiko veli, hahkasärki.

5 Tuu no meista sõtta lännü,
Venne väkke veerünü.

Valmist ta sõttaminekit,
sõa poole sõitõmist:

isõ valmist vangerida —

10 esi valmist, esi iki,
valmist pojalt sõtta minnä;
veli suge hobõsida —

esi suge, esi iki,
suge vellel sõtta minnä;

15 ime ummõl hammeida —
esi ummõl, esi iki,
ummõl pojalt sõtta minnä;

sõsar sõrmi kindõida —
esi sõrmi, esi iki,

20 sõrmi vellel sõtta minnä.

Sõsar vellet kūsütalli,
kūsütalli, nõvvõtalli:

«Vellekene noorõkõnõ,
mino meelimarjakõnõ!

25 Kunas sõast kodo tulõd,
kunas pääsed Pärnäest,
kunas lastas lahengust?»

«Sõsar, helle linnukõnõ!

Ei ma enne kodo tulõ,

30 ei pääse Pärnäest,
ei lasõ lahengust

kui nee oja olut jooskva,

mõtsaveere veret laskva,
hainaladva haanikõt.

35 Sis ma sõast kodo tulõ,
sis ma pääse Pärnäest,
sis ma lasõ lahengust!»

Sai ta sõa peräle,
sai vainu vaie'elle.

40 Püssü sälgä pööretia,
mõõga sälgä mõõdetia,
piigi peijo pistetia,
saabas jalga saadõtia.

Sõsar läts varra vesile,
45 inne ako hainamaale.

Nägi ta olut jooskvat,
mõtsaveere veret laskat —
veli no sõast kodo tulli,
kodo lasi lahengust.

50 «Tulõ, isõ, tunnõ poiga,
arva ärä oma armu!»

Tulli isõ — es no tunnõ!
«Venne mees, venne hobene,
venne vammuski sällänä.»

55 Tulli ime — es no tunnõ,
tulli velle — es tunnista,
tulli sõsar — tuusi velle
kirivista kindõista,
aetusist hammõista,

60 miä ta kodi kurbal meelel,
aie haigõl süämäl.

Sangaste. H II 5, 445/7 (18). 1877.

Nüüd tuudi sõdast sõnumid
ja vaenust vahtsid kärejad!
Kui tulid, tuli tel'lesse,
kõik väli valatellesse:
5 tuld ju leivad ruuna turjad,
sädemid leid sälu sääred,
kibemid leid kirju küljed.
Kõik õlla tuel sobrad,
vana rauale vaderid.

10 Uvest tuudi sõdasõnumid,
vaenust vahtsid kärejad.
Kelle kohus sõdaje minna,
kelle kohus koduje jääda?
Sõsarde sõdaje minna,
15 velide koduje jääda!

Mina kuulin, vasta kostin:
«Oh hullud sõdavanemad,
targad vaenutallitajad,
väepäälikud vägevad!

20 Mis tiineb sõsar sõdana,
värvoke väe seana?
Kuuleb püssi paukuneva —
mõtleb maha lastaneva;
näeb mõõga läägatama —
25 mõtleb peada raiutama!»

Kui tuudi sõdast sõnumid,
vaenust vahtsid kärejad.
Kelle kohus sõdaje minna,
kelle kohus koduje jääda?

30 Velide sõdaje minna,
sõsarde koduje jääda!
Sõsar velje saadab-seadab
kirivilla kindaille,
maksakarva mantelille,
35 kurekarva kamsunille,
saksa viksi suapaille.

Suab siis uasta ümber käädud,
tuleb halli alla õvve:
sõdamiis, sõdahobune,
40 sõda suarine sadula,
sõdaluuka lodjapuune,
sõdapiitsa pihlikane,
sõdatekki trepiline,
sõdatatja poogeline.

45 Halli hirnus alla õvve:
«Tule, sõsar, tunne velje!»
Tuli sõsar — tuusi velje
kirivesta kindavesta,
maksakarva mantelista.

50 Vei nüüd velje vistelema.
Veli suanun visteleie —
õde õpas õvvestagi:
«Vihu, vihu, veljekene,
suanu, suapaseärekene!»

55 Ise seisis seena taga,
piinike hame pihuna,
kangaspakun kaenelanna.

Kodavere. H II 4, 629/32 (106). 1887.

1678. SÓJAMEHE ARMSAD KOJU JÄÄNUD.

3524

Kellel kõrda sõtta minnä,
kellel kõrda kodo jäiä?
Vellel kõrda sõtta minnä,
imäl kõrda kodo jäiä.

5 Sõnan vellelt küüsütelli,
vainuvanemb nõuatõlli:

«Kes sul armas kodo jäie,
kes sul kallis kodo jäie?»

«Imä mul armas kodo jäie,
10 imä mul kallis kodo jäie!»

«Medä tööde tegemäde?»
«Niidisukka kodamade —
enämb om man säääl ikusõid
kui säääl sukan silmäseid.»

15 Veli sai sõtta sõidama,
vainuteeda valama.

Sõan üks vellelt küüsiteldi,
vainuvanemb nõuatõlli:
«Kes sul armas kodo jäie,
20 kes sul kallis kodo jäie?»
«Esä mul armas kodo jäie,
esä mul kallis kodo jäie!»
«Medä tööde tegemäde?»
«Adrapäide hõölimäde —
25 enämb ol' man sääil ikusõid
kui sääil hõöililastusõid!»
Veli sai sõtta sõidama,
vainuteeda valama.
Sõan üks vellelt küüsiteldi,
30 vainuvanemb nõuatõlli:
«Kes sul armas kodo jäie,
kes sul kallis kodo jäie?»
«Veli mul armas kodo jäie,
veli mul kallis kodo jäie!»
35 «Mes jäi tööde tegemäde?»
«Küttüsseide kündämäde —
enämb om man sääil ikusõid
kui sääil küttüssen turbasõid!»
Veli sai sõtta sõidama,
40 vainuteeda valama.
Sõan üks vellelt küüsiteldi,
vainuvanemb nõuatõlli:
«Kes sul armas kodo jäie,
kes sul kallis kodo jäie?»
45 «Sõsar mul armas kodo jäie,
sõsar mul kallis kodo jäie!»
«Mes jäi tööde tegemäde?»

«Kirju kindõid kodamade —
enämb om man sääil ikusõid
50 kui sääil kindal kirjaseid!»
Veli sai sõtta sõidama,
vainuteeda valama.
Sõan üks vellelt küüsiteldi,
vainuvanemb nõuatõlli:
55 «Kes sul armas kodo jäie,
kes sul kallis kodo jäie?»
«Pruut mul armas kodo jäie,
pruut mul kallis kodo jäie!»
«Medä tööde tegemäde?»
60 «Kuldakangast kodamade,
hõpevõrku vedämäde —
enämb om man sääil ikusõid
kui sääil kangal langasõid,
enämb om man sääil ikusõid
65 kui sääil võrgul silmäseid.»
Mõne aasta-ao peräst
tulli veli sõast kodo
oma hiiru hobõsõga —
suiitse suuhe rossitunu,
70 päitse pähä päävätedü.
Tul' l õks imä, is-ka tunnõ,
tul' l jäl esä, is-ka tunnõ,
tulli veli, is-ka tunnõ.
Tulli sõsar, tundse vellä
75 ommist kiriviist kindõist,
kannuspöörä kaputiist.

Hargla. H II 32, 161/3 (133). 1889.

3525

1679. MEES SÕTTA — NAINE KOJU.

Kelle see küla näikse,
kelle aidad haljendavak?
Mis seal külas tehtaneksa?
Sojaleiba sotkutanne,
5 vainuleiba vaalitanne.
Siis tulid sojasonumed.
Kesse meist sodaje lähneb:
kas läheb isa või läheb poega
või läheb minia meesi

10 või käineb kälise kaasa?
Ei lähe isa, ei lähe poega,
ei lähe minia meesi,
ei käi kälise kaasa —
läks minu enese meesi.
15 Mina mehe palve'elle:
«Oo minu mesine meesi,
oo minu kullane kaasa,
oo minu lihane lindu,

hobedaine teinepooli!
 20 Vota minda kaasajeni,
 vota vööks vöölejeni,
 vota kindaksa kädeje,
 vota lindiks kübara pääle!»
 «Oo minu naine, linnukene!
 25 Ku'u ma sinuda viinen?
 Virus vihmada sajaksa,
 Harjus lunda annetakse.
 Mina raputan kübara —
 sina kukud, soster, sooni,
 30 soster, sooni, marja, maani.
 Oo minu naine, linnukene,
 mene sa isakojuje,
 mene sa emakojuje,
 söötema isa siguda,
 35 puretama porsa'aida!»
 «Oo minu mesine meesi,
 oo minu kullane kaasa,
 oo minu lihane lindu,
 hobedaine teinepooli!
 40 Millal sind koju ootan?»
 «Siis sina koju mind oota,

kui joed oluta jooksvad,
 mägi moigutab moduda,
 laine laksub virde'ella!»
 45 Ülevalt siis hüüab looja,
 maast Maarja koneleb:
 «Mis sina konnid kurva meele,
 kurva meele, leina keele?»
 «Ootan meesta sojasta,
 50 valget vainude vahelta,
 kena Rootsi keske'elta!»
 Ülevalt siis ütleb looja,
 maast Maarja koneleb,
 kivi alta hüüab kilki,
 55 pae alta parmukene:
 «Jo soda selle suretas,
 jo vainu selle vajutas.
 Püss oli suuri, raud oli raske —
 see käis käside pääle,
 60 oigus olade pääle,
 soigus sormede pääle,
 vajus käevarte pääle!»

Haljala. H II 38, 170/1 (4). 1893.

1680. SÕJAS MÕÖK JA HOBU KALLIS.

3526

Püss küll jookseb kaugele.
 Mis-aga-pärast mõek on kallis?
 Selle-aga-pärast mõek on kallis —
 mõegaga mõnus pead raiuda.
 5 Mis-aga-pärast hobune kallis?
 Sellepärast hobune kallis —
 hobune tõstab meest üle sõja.
 Sõjas on nõnda vereojad,
 kui on siin maal veeojad.

10 Sõjas on nõnda mehepäid,
 kui siin metsas mättaid.
 Sõjas on nõnna sõrmeluid,
 kui siin räästas roogusid.
 Sõjas on nõnna sääreluid,
 15 kui on siin maal kasepuid.

Risti. H II 40, 941 (28). 1893.

1681. HOBU TULEB KOJU, MEES JÄÄB SÕTTA.

3527

Mis tu hõbõhõnõ tialane
 talli takan tiitäs?

«Vellekene hellekene,
 sul tule pia sõtta minnä.»

5 «Sõsarõine armõine,
mine aida, kaku ninne,
pane mino kübarede!
Laulten sa neid ninne kakud,
ikõn sa mo saatad!»
10 Kunas mi su ku'u oota,
kunas majja manitsa?
Enne ti minno ku'u ala uutku,
ala majja manike,
kui kasus kuuss kua ette,
15 tamm kasus tare ette.

Sis iks minnu ku'u uutke,
sis ti majja manike!
Kui tule hoppen väreheist,
küsige selt hobesalt:
20 «Kohes jäi sällän istja,
päitse pähäpandija?»
«Sõtta jäi sällän istja,
päitse pähäpandija.»

Hargla. H II 32, 39/40 (32). 1888.

3528

1882. VEND SÕJAS SURMA SAANUD.

Oli mul ütsiainus velle,
ainus velle, armas velle;
olli ütsi — massi katsi:
pää tal massi Pärno linna,
5 kübar mass kümme külada,
saapa tal sada taluda.
Esi kuulus üle ilma.
Tulli kiri keiserista,
raamat tulli Rantsusesta:
10 mihi nüüd vaja miilitsesse,
poisse vaja polgu pääle!
Kes siit saa sõtta minema,
kes siit vainu vajoma?
Veli pea sõtta minema,
15 veli vainu vajoma.
Ma küll vastu võidelie,
ritsik, vastu riidelie:
«Saa ei veli sõtta minna,
veli ei vainu vajoda!»
20 Veli alle noorekene,
noorekene, nõrgakene;
allep tal pihta peenikene,
käevarre vaimukese.»
Iki pea veli minema.
25 Oppasi ma oma velle,
noomisi ma noorta velle:
«Veli, hellä vellekene!

Kui sa saad sõtta minema,
ära sa sõdi ihen sõa
30 ega tantsi taga sõa:
ihen o tuli punane,
taga o suitsu sinine!
Keeruda keskelt sõdada,
ligi lipukandajata:
35 säääl su henge hoitanesse,
kallis henge kaitsetesse!»
Veli sõtta tapeti,
velle henge hukati.
Elu aja iksi taga;
40 aasta iksi ta hameta,
kuu kulda-ta-kübartata.
Ole ei oksa säääl viile,
ole ei latva laineil —
kun mu velle sõrme sõusi,
45 sõrme sõusi, jala jõusi —
küüdsil ei kinni pidada.
Mere külge heidi küüdse,
rannaroogu ta rabasi.
Velle vette uppunesse,
50 merelaine laskunesse.
Kik nüüd ikve Elsekese,
kahitseve Kadrikese,
nutve noore näiokeke,
leinäv linapääkese:

55 hää poissi ära surnu,
viksi viitu Venemaale,
rutust roonut tiinimaie.
Küll olli uhke, küll olli ahke,

60 küll olli uhke omal maale:
kuulusep olli kuninga orja,
küll olli kitus keisri alla!

Halliste. H II 5, 234/36 (36). 1883.

1683. SENI HOIAB HOBUST, KUNI PEA PEAL.

3529

Minu hella vennakene
osti Uljelta hobose,
Samma mõisasta sadula,
Kunda mõisast uue kuie,
5 sukad Saare soldatilta,
särgi Riia rikka'alta.
Läks siis Soomeje sõdaje.
Soome soldatid kõnelid,
taga Narva naised targad:
10 «Kuni sa hoosta hoiad,
kuni varsada valatad?»
«Seni ma hoosta hoian,
seni varsada valatan —
kuni seesab pääni päälla,
15 pääni päälla, vüöni vüölla,
kena piitsuke pihussa,
ratsud käerandemissa,
jalgana jalustimessa!
Kui minul lõpeb pääni päälta,
20 pääni päälta, vüöni vüölla,
ratsud käerandemista,
jalgani jalustimesta —
siis on hobo hulkumassa,
Viru varsa vieremassa.

25 Siis hobo orussa hulgub,
Viru varsa vainiulla.»
Minu hella eidekene,
sie läks karja saatemaie,
leiab hobo hulkumasta,
80 Viru varsa veeremasta.
Sis hakkab itkemaie
kummuliste kurtemaie:
«Mul oli üksiaunik poega,
siegi sõlmiti sõdaje,
35 värviti Vene vägeje,
pandi pambu kandajaksa,
kiiguri kihutajaksa,
laia püssi laskejaksa!
Nüüd on lõpend pääsi päälta,
40 pääsi päälta, vüösi vüölla,
kena piitsuke pihusta,
ratsud käerandemista,
jalgasi jalustimesta!
Jäänud hobo hulkumaie,
45 Viru varsa veeremaie,
nüüd hobo orusse hulgub,
Viru varsa vainiulla.»

Lüganuse. H II 3, 650 (263). 1890.

1684. SÕDA SURMANUD OMAKSED.

3530

Sõda sõitis siia ilma,
mässamine siia maale.
Sõda lei maha sõtsimehe,
vaenumõeka vellekese,
5 vaenuoda õekese.
Siis minti jälgi otsimaie,

vaenujälgi vaatamaie:
jäl'led lätsid järve poole,
teera'ad ranna poole,
10 jäl'le-kül'led küla poole,
astmed aiaääredesse.

Halliste. H III 19, 321 (46). 1894.

3531

Näiukesed noorekesed,
 Viru virgad õekesed!
 Nüüd te peate peiu leina,
 kannate kaasa mureta:
 5 veli teil viiti Venemaale,
 kaasa kallis kauge'elle.

Visake helmed heidussasse,
 kaelakorrad katussase!
 Kui tuleb veli Venemaalta,
 10 kaasa kallis kauge'elta —

A 1.

võtke helmed heidussasta,
 kaelakorrad katussasta.

Siis läheme kiireldes kiriku,
 pöögeldes pühakodaje;
 15 siis las pappi paari panna,
 mustakuube kuulutada,
 hallivatti anda teada.

Siis on südant sülle võtta,
 siis on kallis kätt tal anda.

Paistu. H II 25, 994 (3). 1889.

3532

Milles kurva meie neiud,
 milles kurva, milles leina,
 milles kao kahjulise,
 hilbi pika ikulise,
 5 lehe laia leinalise?

Mehe viitu neil sõdaje,
 kalli kannet kauge'ella,
 viksi poisi Venemaale.
 Nüüd on kupu kurtamanna,
 10 sõlgi suuri seisamanna,
 hõbehelmi hingamanna.

Ootke, ootke, neuu noori,

A 2.

ootke, ootke, kannatage!
 Pange kupu kullemaie,
 15 sõle suure sõudamaie!

Mehe siis sõasta tuleve,
 viksi poisi Venemaalta.
 Hakkave viinu teil vedama,
 hakkave saiu saatemaie.
 20 Sis teid viinul viitanessa,
 sis teid saiul saatenessa,
 rõõsakotila kosites.

Viljandi. H II 26, 124/5 (13). 1888.

3533

Siin om hulka näidessida,
 mõni rinda mõrseida,
 Ära om viidu hää poisi,
 viksi viidu Vennemaale,
 5 punapõse Poolamaale.

Ootage, näiu noore,
 ootage, kannatage,
 ootke ütessä suveda,
 viitke viisi haina-aiga,
 10 kümme külma talvekesta —
 sis tulep mihe teil sõasta,

B.

poisi noore Poolamaalta,
 kaasa värmitu väesta!

Siis viiäs näiu sinna maale,
 15 kon nee näiu tööd ei tee,
 kaas ei kua kangejida,
 kon nee nirgi niidu niidi,
 kon nee põdra põllu põimi,
 kon nee kärbi käänva koo,
 20 kon nee käiva kangalani,
 veerva vikersukalani.

Mis om siin jo neoki poisi:

25 esi omma musta kui nee muti,
esi kurja kui nee konna,
esi ropu kui nee roti:

käiva kitsega kerikun,
emmüsega heinamaale.

Otepää. H II 31, 607/8 (72). 1890.

1686. PEIUD TOOVAD TULLES EHTEID.

3534

Näiukese noorekese!
Mis te aga, kulla, kurvastad
vai te aga, leina, vaigistad
selle noorele eale!
5 Ära te ike ehte'eida,
kaetse'i kaalussida;
ike hengele aseta,
puhast paika palge'elle!
Mihe om viitu teil sõdaje,
10 karjavelle kaugelle,

eitsivelle ilma otsa,
poole-aga-velle Poolamaale.
Tuleve mihe sõasta,
kasuvelle kauge'elta,
15 eitsivelle ilma otsast,
poole-aga-velle Poolamaalta —
toove sõlgi sõbaje,
hõbehaaki hamme'elle,
kuldarõngast rõõveille.

Tarvastu. H II 25, 754 (3). 1890.

1687. NOORELT SÕTTA — VANALT TAGASI.

3535

Läksin nooren' ma sõdaje,
veeresin ma Venemaale,
poisikene, Poolamaale.
Kodu jäi kuuske kurtamaie,
5 emalepik leinamaie,
neiu maha naaresmaale,
punapalge piigakene.
Tulli vanan' ma tagasi!
Allep' kurti siigi kuuske,

10 allep' leinas siigi leppa,
allep' naaris siigi neidu,
punapalge piigakene,
kes mind mängit männikusse,
kõre kuuskede siana,
15 vahepuide vahena,
kena kaske keske'ella!

Saarde. H II 24, 849/50 (7). 1889.

MÄLESTUS MUISTSEST AJAST

1688. RIIA RAJAMINE.

3536

Juba sest oli tüki teeda,
tüki teeda, ammu aega,
kui siin tehti Riia linna,
vana Paide'e parandi,

1.

⁵ Rakevere raiutie,
Tallinna palgid tahuti.

Rakvere. H II 65, 43 (3). 1894.

3537

Ära mina näi selle päeva,
kui jo tetti Riia linna,
parandadi Paide linna,
taoti vana Tarvastut,
⁵ ehitati Helme linna,
vitsuti vana Vil'landit.
Küll oli vaeva naestel vaestel,

2.

tulda leiva mehe turjad.

¹⁰ Lepaurvast tetti leiba,
kaseurvast tetti kal'la.
Nüüd saab Riist saia süüa,
saia süüa, kohvi juua.

Halliste. H II 24, 731/2 (5). 1889.

3538

Ärap mina nägin neegi päevad,
nägin neegi nädalid,
kui ju tetti Riia linna,
koeti kümme kiriku,

3.

⁵ vana Talina tahuti,
vana Vil'lant vitsutati.

Halliste. EÜS XI 325 (146). 1915.

3539

Ma põle põlves põldu teinud,
eluajal heina niitnud.
Ma oli ammu aamisseppa,
vana või vaadi vitsutaja,
⁵ kes nii muinatset mäleti,
toonatset miili tuleti,

4.

kui nüüd tettu Riia linna,
vana Paide'ed parandi,
vana või Vil'land vitsutati.

Äksi. H II 56, 497 (39). 1895.

1.

3540

Ennemuiste ka elati,
kui süedi sarapuu juuri,
lepalienta kiedeti
ja kaserasva kasteti!

Jõhvi. EÜS VI 949 (64). 1909.

2.

3541

Elati aga ennemuiste,
kui söödi sarapuu urbi,
lepaleenta keedetie,
kaserasva kastetie.
5 Kuda'p võib nüüd elada —

nüüd aga sööme rukist leiba,
kalarasva kastame,
lehmapiima rüüpame!

Peetri. EÜS VIII 750 (350). 1911.

3.

3542

Mis nüüd viga elada —
nüüd süüakse leib rugine
ja juuakse õlut punane.
Vanast aga oli vaene lugu —
5 söödi ära sarapuu urvad,

kasteti need kaserasvad,
ja riibeti ära lepaleemed.

Mustjala. H II 66, 206 (106). 1898.

4.

3543

Elati koa ennemuiste,
kui söödi sarabu urbi,
lepalehti leigatie,
kaserasva kastetie.
5 Muiste oli mureta pailu,
vanal aal oli vaeva pailu!
Kui tehti Lihula linna,
Kokuverre kohta korjatie —
ära siis rikut ruuna rinnad,

10 ära oli katkut määra kaelad;
tuli käis välja ruuna rinnast,
vesi käis välja määra rinnast;
palgid jäid pitkad Pitkassoole,
sõnna jäänd koormad kummuliste,
15 ise aga peale põlveliste.

Pöide. H II 35, 488/9 (312). 1892.

5.

3544

Elatie enne meila,
kui meil küisil künnetie,
sõrmil maada sõtkutie,
varvil maada vaalitie,
5 saadiks siis nüüd elata,

kui on küüdid kündemassa,
tõmmud maada tõstemassa,
laugud maada laamimassa.

Haljala. H II 9, 224/5 (8). 1889.

NEKRUTILAULUD

A. KAS ME TEAME, KUS ME SAAME

1690. KUI OLI KADRINA KUNINGAS.

3545

Siis oli põli meie maalle,
kui oli Kadrina kuningas,
Liisabet raha tegija.

Varsti hakkas Aleksander,
5 pandi Peeter Paulovits.
Siis läks põli teismaks:
see hakkas väge võttemaie,
poisikesi pigistama.

1.

Siis tuli liisuheitmine,
10 perepoja peitemine,
husarite otsimine,
krenaderi katsumine.

Järva-Madise. EÜS X 2362/3 (191).
1913.

3546

Sõni oli põli meie maale,
sõni kui Kadrina kuningas.

Pandi Peeter Pavlovitsi:
see hakkas väge võttemaie,
5 noori mehi noppimaie,
siit aga seltsist suuremaida,

2.

valla hulgast valgemaida,
pikemaida, peenemaida.

Siis tuleb vene võttemine,
10 talurahva tahtmine.

Kõpu. H II 26, 71/2 (18). 1888.

1691. NOORMEESTE TUNDMATA SAATUS.

3547

Oh me vennad, vaesed lapsed,
kas me teame, kus me saame!

Kas meid sõtta sõlmitasse,
Vene väkke värvidasse,
5 püssikandjas püidenessa,
odakandjas otsitasse?

Püss on suuri, rauda raske,

1.

tina paksu, rohtu palju —
need mul käivad käte peale,
10 hõeruvad õlade peale,
langvad labaluie peale.

Põltsamaa. H I 2, 199 (36). 1889.

Oi me vaesed teopoisid,
kas me teame, kuh' me saame,
kuh' meid viimaks viida'akse
ja meid pärast panda'akse!

5 Viiakse Vene turule,
aeta Harju uulitsalle,
tuua Toompää lossi ette.
Seal aga, seal aga, vennikene,

seal minu peada piiratie,
10 jalakandu keeratie.

Enne, enne, vennikene,
enne kuulen kurja kubja heale,
valju saksa vandumisi
enne kui Toompää trummi heale,
15 vene vile vingumise.

Rakvere. H II 65, 4 (6). 1898.

1692. KUHU VIIMAKS VIIAKSE.

3549

Tuul teäb sedä tubada,
maru teäb sedä majada,
kus meid viimäks viidänessa,
ajal pikäl annetasse!

5 Kuna helläd, kuna velläd,
kuna meie sinna saame,
kus ei kuule kukeheältä
egä linnu lauluheältä,
kus on püsside pürina,
10 suuretükkide surina,
tinakuulide lõgina.

Seäl on helläd, seäl on velläd,

seäl on velläd vehkelemäs,
taadipojad tappelemas.

15 Teene püüäb teese peädä,
teene teese verd imedä.

Seäl on helläd, seäl on velläd,
seäl on vüöni meeste verda,
pooli sääri poeste verda,
20 ratsu kapja kaasa verda,
tühi viib tüdruku verda.

Kolga-Jaani. H, Kolga-Jaani I
24 (17). 1876.

1693. MUILE PULMAD — NEKRUTILE TEEKOND.

3550

Mundel peeti pulmad pikad,
valmistati varrud laiad!

Mulle aga tehti teeda pikka,
valmistati moandi laia.
5 Tee läks pikka Peeterboori,
moandi laia laeva peale.

See aga tee läks senna linna,
teine tee läks teise linna,
paras tee läks Paide'eie.

10 Kuuks läksin moale korterisse,
aeti linna vahi peale,
vahin aga valge valli pealla,
seisan sirge silla pealla;
vahin linnada punasta,
15 et ei sõda sisse sõida,
võeras vägi meid ei võida.

Harju-Jaani. EÜS X 1859 (29). 1913.

3551

Tuttarida, pãrgapãida,
 isaaida halgajaid,
 emã kirstu kiskujaid!
 Tuttarid mehele vea —
 5 nendel aidad annetasse,
 nendel kirstud kingitasse.
 Mind aga vea soldatista —

1.

ei mul aita annetasse,
 ei mul kirstu kingitasse;
 10 püss mul aidad annetasse,
 mõõk mul kirstust kingitasse.

Lüganuse. H III 1, 678 (3). 1889.

3552

Oi te vaised noored mehed,
 kas te teate, kuhu te saate,
 kuhu hulka te ujute,
 kuhu sekka te saate,
 5 kuhu vakka vaagitakse!
 Ei teil aita annetasse,
 ei teil kirstu kingitasse,
 kasti kaasa ei kannetasse,
 aidatãit ei ande'eida,
 10 kirstutãit ei kinda'aida,
 laekatãit ei laheaida!
 Tüdruk viiasse mehele:
 sellel aidad annetasse,
 sellel kirstud kingitasse,
 15 kastid kaasa kannetasse,
 aidatãied ande'eida,
 kirstutãied kinda'aida.
 ãi sääal kingib härjapaari,
 ämm sääal kingib kitsikese,
 20 annab halli tallekese,
 tõutab tõmmu vasika,
 et saab rikkast riide'elle.
 Mind vaid sõlmeta sõdaje,
 mind vaid värvita vägeje!
 25 Ei mul aita annetasse,
 ei mul kirstu kingitasse,
 kasti kaasa kannetasse,
 aidatãit ei ande'eida.
 Mis mul aidad annetasse?
 30 Püss minul aidad annetasse,

2.

kiiver kirstust kingitasse,
 pajuniit mul paisatasse.

Ei ole orjalla omada,
 35 sulasel ei saatijada,
 vaesellapsel vaatijada.
 Ei ole eite itkemassa,
 taati taga rääkimassa,
 venda vaest ei vaatamassa,
 naist ei noort ei nuttamassa,
 40 õde kallist katsumassa.

Kes minul ku'ub uue kuue,
 kes minul kingib kindapaari,
 kes minul soovib sukapaari,
 ke minu peab peenes särkis,
 45 ke minul vaalib valge särgi,
 ke minul õtsib niidiõtsa,
 ke minul lõikab lõngaõtsa?

Kuningas vaid vennukene,
 see minul ku'ub uue kuue,
 50 see minul kingib kindapaari,
 see minul soovib sukapaari,
 see minul vaalib valge särgi,
 see sene siidi silmerãtte,
 kalevise kaularãtte,
 55 see minul õtsib niidiõtsa,
 see minul lõikab lõngaõtsa,
 see minul kangast katkesteleb.
 See minul annab halli ruuna,
 käsib võtta võigi ruuna,
 60 muidu annab musta ruuna,

kõrva annab kõrvikese,
käseb aga sõitada sõdaje.

Läksin sõitades sõdaje.
Hulgun linna uulitsalla,
65 vahin linna valli päältä,
sihin linna sirmi alta —
linna'ga laia lippusida,
toredida tornisida.

Ihun mõeka, istun maassa,
70 vasta linna vallisida,
mõeda linna müürisida.

Hakkan mõeka mõtlemaie:
«Kas õled mõnus, mõegukene,
kas õled mõnus mõetamaie,

75 edev ette võttamaie,
laialt kokku laapamaie?
Kas sina söödad, mis mina söönen,
kas sina joodad, mis mina joonen?»
Mõeka kuuli, mulle kosti:
80 «Küll mina söödan, kui sina sööned,
küll mina joodan, kui sina jooned!»
Mina kui muistin, kohe kostin:
«Ma söödan südameverda,
annan rindadealusta,
85 kopsusoonide kohalta,
maksaivarside vahelta.»

Lüganuse. H II 1, 594/6 (772). 1888.

1695. ASJATA KASVANUD — SOLDATIKS SAANUD.

1.

3553.

Minu hella eidekene,
minu kallis kasvataja!
Tiedaksid sina tuo'essanni
ja ilus imetissanni —
5 ennem vieretand vedeje,
kui sa vieretid vibuje;
ennem tuisutand tuleje,
kui sa tuisutid tubaje;
enne määrind mätta'aie,

10 kui sa määrid mähke'eie!
Soldatist sina suisutasid,
kranadirist kasvatasid,
laanepüssi laskejasta.
Püss oli suuri, raud oli raske,
15 sie käis hella hinge päälla,
kahukese kaula päälla!

Jõhvi. H II 1, 452 (615). 1888.

2.

3554

Emakene, ennekene!
Mis said minu hoidamesta,
kasu said hoolekandamesta?
Enne sa mähkind mätta'eida,
5 tututend sa turba'eida,
meelitend merekiveje,
enne kui hoisid sa minuda!
Enne viinu mu vesile,
kandan mu küla kaeosse,
10 lämmatend mu lätte'esse,
mattand mu maa alaje,
enne kui saadid Saksamaale,

veeretid mu Venemaale!
Pannid pauna kandamaie,
15 vaskenahka vaalimaie,
karvapauna kandamaie,
vene püssi pühkimaie,
rootsi rauda rookimaie.
Vene püssi väega pika,
20 nee mul rikuv rinnaluida.
Rootsi raua liia rohke,
neer mul kakuv kaalaluida.

Tarvastu. H II 25, 801 (145). 1890.

Eks mo eit võind hunta sööta,
taat võind karud kasvatada,
enne kui söötas minda meesta!

Arvas abi kasvamaie,
5 lootas tuge tõusemaie.

Minust sai abi, kes ei arvand,

minust sai tugi, kes ei tunnud:
minust sai abi keiserille,
abi keiseri pojale!

Viru-Nigula. EKS 4^o1, 91 (136). 1878.

1696. SOLDATIKS KASVANUD.

Mina es kasva isale,
mina es kasva emale,
mina kasvsin kuningale,
veersin vene pealikule.

5 Minust sai keisri kütikene,
keisri poja poisikene,

minust sai püssi pühkija,
rauarooste rühkija.

10 Minust sai valli vahtija,
kirikute kirjutaja,
hõbõmõõga õõtsutaja.

Kihnu. H II 41, 597 (3). 1884.

1697. POJAST EI SAANUD PÄRIJAT.

Isa mul hoidis hiiemetsa,
kasvateles kaskemetsa,
piiras metsa pihlakasta,
ootas poega kasvamaie.

5 Poega kasvis kaunikeseks,
sirgus suureksi meheksi.

Maha jäi ilus hiiemetsa,

maha jäi kallis kaskemetsa,
pitka metsa pihlakasta —
10 poega sõlmiti sõdaje,
poega värviti vägeje,
pandi pampo kandemaie!

Koeru. H II 13, 186 (10). 1888.

Isa mul hoidis hiiemetsa,
ema kallist kaskemetsa,
ootas poegi kasvamaie,
tütardest teutegijat.

5 Pojad kasvsid, pojad jõudsid,

pojad viiakse Veneje,
pojad sõlmiti sõjasse.

Peetri. EÜS X 2250 (32). 1913.

1.

3559

Milles norus noored mehed,
kurvad kõrged kübarad?

Et neid linna viidanesse,
senna suurele turule,
5 senna laia lossi peale.

Sääl neil sõrmed siritasse,

jalavarbad vaadatasse —
kas on see ihu ilusa.

10 Pandas pampu kandemaie,
tinatükki tõstemaie.

Raud on raske, tina kange.

Äksi. H III 8, 780 (7). 1890.

2.

3560

Miks on norkus noored mehed,
kurvad kõrge'ed kübarad,
hale'es on hallid kuued,
mure'es on mukid poisid?

5 Et tuleb pildi võttemine,
numberide noppimine.

Kui tuleb, kui tuleb, hellad

vennad,

kui tuleb pildi võttemine,
numberide noppimine —

10 juhtus kätte kroonunumber,
kroonupildike pihussa!

Siis meid, siis meid, hellad

vennad,

siis meid linna viidanekse,
viia aga linna, kohtutuppa,

15 alle anta kuldne tooli.

Sirusnik oli poisikene,
võttis kätte kuldseid käärid,
alt jo leikas pikad juuksed,
pealt jo pea puhtaest.

20 Siis sai selga kroonukuube,
pähe jo keiserikübara,
vöö'l aga vürsti mõegukene,
jalga saapa'ad saledad.

25 Siis lään, siis lään, hellad vennad,
siis lään laeva laskemaie,
paadi peale paukumaie,
mere peale mürkimaie.

Viru-Jaagupi. H II 10, 450 (213).
1889.

1699. SOOVITI SOLDATIKS.

1.

3561

Olin aga enne mõisa orja,
sain aga saksa viha alla.

Saks mind soovis soldatisse,
mahutas mind madrusesse.

5 Ei mina sündind soldatisse

ega mina mahtund madrusesse —
soldatil olid saapad suured,
madrusel olid püksid pikad.

Pärnu-Jaagupi. ERA II 5, 396. 1928.

3562

Saks mind soovis soldatissa,
mahutas mind madrusessa.

Ei ma sündind soldatissa
ega mahtund madrusessa:
5 soldatil olid saapad suured,
madrussel olid maani kuued,
maani kuued, suured särgid,
lagipeassa laiad linnid,

2.

laiad linnid, laevalinnid,
10 peassa pigine kübara.

Ma jäin koju kõndemaie,
isa õue istumaie,
muru peale mängimaie.

Vigala. H III 18, 665 (12). 1895.

3563

Sugu on suur ja võsa oli laia.
Mis on suuresta soosta
ehk sest laiasta võsasta!

Sugu mind soovis soldatiks,
5 võsa vene rüüteliks,
kasuvennad kassakaks,
pooledvennad pohlakaks,
vennad vene rüüteliks!

Soagu, soagu, ma sajataks,
10 soagu sugu soldatiks,

3.

võsa vene rüüteliks,
kasuvennad kassakaks,
pooledvennad pohlakaks,
isavennad venelaseks!

15 Suur aga olin soldatiks,
madal olin matruseks,
veike vene rüüteliks,
paras jo moameheks!

Jüri. H II 15, 407 (45). 1888.

3564

Vanad naesed, valjud naesed
sundisid mind soldanikse,
panid mind pampu kandemaie,
valjud põlve võttemaie!

5 Need käisid hella hinge peale,

4.

kandsid kaelasoonte peale,
rõhusid südame peale!

Jüri. H II 15, 310 (3). 1888.

1700. NEKRUTI NEEDUS.

3565

Jumal sundku Surju saksa,
kärväku Kääru koradi,
ke mu suuve soldanisse,
pani pauna kandijasse,

1.

5 vene püssi pühkijasse,
rootsi rauva rühkijasse!

Paistu. H I 7, 456 (9). 1894.

Võtku korat kohtumehe,
 kütsätagu küläkubja,
 kes meid soovib soldanisse,
 paneb pauna kandajasse,
 5 vene püssi pühkijasse,
 rootsi raua rookijasse!

Enne ma pühis vene püssi,
 enne ma roogis rootsi raua,
 enne ku võtas kurja naise!

Tarvastu. H II 55, 548 (31). 1896.

1701. PÖLATU SOLDATIKS.

1.

3567

Oh mina vaene, oh mina vaene, oh mina vaene põlgtud laps!
 Mind põlgas isa, mind põlgas ema, mind põlgsid mõisavanemad.
 Kõik kubjad-kiltrid, kõik kubjad-kiltrid, kõik kubjad-kiltrid-aidame'd —
 need olid mu peal', need olid mu peal', need olid mu peal' vihased.

5 Mind pandi liisku, mind pandi liisku, mind pandi liisku võttema.
 See liisk langes, see liisk langes, see liisk langes minu peal.
 Mind viidi linna, mind viidi linna, mind viidi linna kassarmi.
 Seal minu juuksed, seal minu juuksed, seal minu juuksed lõigati
 ja minu pia ja minu pia ja minu pia piirati.

10 Ma pani juuksed, ma pani juuksed, ma pani juuksed ülese.
 Siis tulid vennad, siis tulid vennad, siis tulid vennad vaatama.
 Ma saatsi juuksed, ma saatsi juuksed, ma saatsi juuksed emale,
 kirja kalli, kirja kalli, kirja kalli pruudile.

Siis pruut nuttis, siis pruut nuttis, siis pruut nuttis haledast:

15 «Oh minu armas, oh minu armas, oh minu armas abikaas!

See leib loodud, see leib loodud, see leib loodud sinule.

Sa sööd seda, sa sööd seda, sa sööd seda nutuga
 ja elad ikka ja elad ikka ja elad ikka murega.»

Karuse. ERA II 56, 281/3 (5). 1933.

2.

3568

Oh ma vaene põlgtud laps!
 Mind põlgas isa, mind põlgas ema,
 mind põlgasid mõisavanemad,
 kõik kiltrid-kubjad-aedame'd,
 5 nied mo piale kaebasid.

Sugu mind soovis soldatiks
 ja mõisnik mõegakandijaksa.
 Siis mind viidi linna liisuga,
 sial minu pia siis piiratie
 10 ja minu juuksed juuritie

ja minu habe aeti.

Siis juuksed mina saatsin emale,

siis ema aga hakkas nuttemaie:

15 «Oh minu armas pojukene,
 sind pandi kroonud tienimaie
 üsna selge soola-leevaga
 ja hapukapsa liemega
 ja väsind lehma lihaga!»

Kose. H II 37, 577 (80). 1892.

Mina vaene põlgtud ema laps,
mind pandi mõisa teenima.
Kõik kubjad-kiltrid-aidamed,
need olid minu peal' vihased.

⁵ Mind pandi liisku võttema.

See liisk ei langend minu peal;
siiski mind pandi soldatiks
ja suure riigi pärijaks!

Simuna. EÜS V 943/4 (211). 1908.

1702. EKSINU SOLDATIKS.

3570

1.

Magasin tua Liisu juures,
Liisu kõht läks kõrge'eksi.
Liisu läks härral kaebamaie.

Härra mind käskis tuba tulla:

⁵ «Jaanike, sa poisike,
magasid tua Liisu juures,
Liisu kõht läks kõrge'eksi,
nüüd sa liugud linna poole,
tropis Tondi kõrtsu poole!»

¹⁰ Sain siis Toompa lossi ette.

Seal mind pinki pistetie,
toolid alla toodaneksi.

Seal siis oli kääride krabinat,
parranua plaksumist.

¹⁵ Seal mu peada piiratie,
juuksed maha leigatie,
munder selga mõedetie,
kiiver pähe kingitie,

²⁰ saapad jalga saadetie,
püss mul selga pistetie,
pajun otsa pannetie,
mõek siis vööle vöödetie,
suure seltsi lükatie.

Pistin alla Pikast jalast,

²⁵ lükkasin alla Lühikesest jalast
kohe Suurele turule.

Seal pandi sõrvi seisamaie,
kolmi kõrvi marssimaie,

kannapealta keeramaie,

³⁰ Ei mina mõistnud marssida,
kannapealt ei keerata.

Ülem sinna hüietie,

ohtser sinna oodatie,
seersant seisis selja taga,
³⁵ käskis püssi püsti lüia.

Ülem küsis minu käest:
«Jaanike, sa poisike!

Magasid tua Liisu juures,
Liisu kõht läks kõrge'eksi,
⁴⁰ nüüd sa ei mõista marssida,
kannapealt ei keerata!»

Mina kuulin, kostin jälle:

«Jalad kanged künniga,
põlved põllumullaga.»

⁴⁵ Tuli kiri Mosku linnast:
«Sõda Mosku linna alla!»

Sain siis Läsnamäe peale,
vaatasin korra edasi,
teise korra tagasi —

⁵⁰ Tallinna litsid tulid järel!
«Jääge maha, Tallinna litsid —
Moskus on mul uued litsid,
Tinaburgis teised litsid,
Venemaal on vene litsid.»

Kadrina. H II 38, 365/6 (34). 1892.

Kelle õues kasvas kuusk,
kelle õues kasvas kask?

Aaviku õues kasvas kuusk,
Lepiku õues kasvas kask.

5 Kes selle kase maha raius?
Aaviku Antsi selle maha raius.

Kus see kask sai ära pandud?
See pandi Lepiku laada peale,
tallasid laada lae sisse.

10 Kes senna lae alla jäi?
Lammas kahe tallega.

Kui härra mõisas kuulda sai,
siis ta ütles Antsule:

«Oot-oot, oot-oot, Antsukene,
15 noo-noo, noo-noo, Antsukene!
Las aga tuleb sügise —
sind saab viidud Venemaale!»

Ants läks nuttes Lepiku poole.
«Jumalaga, Annakene!

20 Mul on Moskvas uued pruudid:
kleidid seljas kehisevad,
kingad jalgas kriuksuvad,
mütsid peas läigivad,
paelad taga lehisevad.»

Märjamaa. ERA II 33, 105 (1). 1931.

1703. VASTUHAKKAJA SOLDATIKS.

3572

Oh me ühüd teovanemad
ja me kallid kasuvennad!

Kui me ühüs olime
ja me teolt tulime

5 ja me märjad olime,
kus me endid kuivatame?

Lähme teorehe juure —
seal me endid kuivatame,
ende riided tahendame.

10 Kubjas hüüab mind ülesse:

«Tõuske üles, teopoisid,
pange entid riide'esse,

valmistage entid valmis,
siis lähme valli väravasse,

15 sealt lä'me pika küüne juure,
võtame härjaikked kätte!

Siis lähme alla karjaaeda,
paneme mõisa härjad ikke,
paneme mõisa sahad taha!

20 Siis Liisa Laasi poole,
Lassi Laasi kosest läbi,

üle jõe põldu kündema!»

Küll mina kündsin ja mina

jõudsin,

pilvis päe ja pime öö.

25 Täna kella ei lüüagi,

täna süüa'i saagi.

Kilter Juri istus kilbi otsas,
ta pani piipu tubakast.

Kilter läks kella kuulama,
30 isi mina heitsin puhkama.

Tuli kubjas mõisa poolt,
kilter tuli kibirehe poolt,
vihk oli vitsu, kimp oli keppa.

Kel need vitsad viiasse,
35 kellel kepid kannetasse?

Kellele muile kui minule,
teopoisid tervidule.

Ma läksin kohe joonelt vastu,
tõmmasin kubja kurgust kinni,

40 kiltri Juri rinnust kinni.

Ma lõin kubja kummuliste,
kiltri Juri rinnuliste,
vanahärra panin vastu maad.
Siis oli kohos mõistetud.

45 Ot-ot, poiss, ja no-no, poiss,
las tulla sügise liisuaeg,
sa pead liisuta minema.

Siis tuli sügise liisuaeg,
ma läksin liisku võttema —
50 juhtus nummer esimene.

Minu kord oli linna minna.

Ma läksin linna liiva peale,
Tallinna Toompeale.

55 Seal minu juussed piiruti,
pikad aga juussed piirati,
kääriteraga tervitati.

Siis mul anti hallid riided,
voorime' vuraski pähä,
kammerteendri kaelarätik.

60 Siis meid roodo roogiti
ja meid parve panneti.
Ülem meid hüüdis ühelt poolt,
kapten karjus kahelt poolt,
seersant seisis selja taga.

65 Kästi meid püssa püsti lüüa,
pajuneetsi otsa panna.

Mina aga mõistsin, jälle kostsin:
«Ei ma mõista püssi püsti lüüa,

pajuneetsi otsa panna!

70 Jalad mul haiged künniga,
käed mul haiged sahka säädes.»

Majur mõistis, jälle kostis:
«Vat kui kepid heitvad velku
sinu vaese sel'la pihta,

75 küll siis mõistad marssida.»

Marsin Mosku maantiid mööda,
vaatsin viltu tagasi:

jääge maha, siitmaa neiud,
mul on Muskus uied neiud,

80 rõngad kõrvas kõrisevad,
kingad jalgas kädisevad,
leidid selgas lehisevad.

Vigala. ERA II 17, 833/7. 1929.

3573

1704. KOERTETAPJA SOLDATIKS.

Oi-oi, oi-oi, huolt on palju,
tegematta tüed on palju,
saamata rahada palju,
nägematta vaiva palju!

5 Kahjuga kaivul käiessane
hukkasin isanda hurdad,
emanda küll suured kuerad.

Siis mind liisku lükketi
ja pildi alle pisteti,

10 kohtutuppa kutseti
ja mõõdu all mind mõõdeti.
Tuol mul alle anneti
ja pia mul paljast niideti.

Mul pole isad, mul pole emad,

15 mul pole veikest vellekest,
kes mul peseb pikad püksid,
kes mul vaalib valged särgid.
Ise mina pesen pikad püksid,
ise mina vaalin valged särgid.

20 Kruonu annab halli kuue,
soldatist sain saapad jalga,
ausa halli mundri selga —
seda piab kruono tienimaie:
saapad jalas — varbad paljad.

Jõhvi. EÜS VI 961/2 (98). 1909.

3574

1705. KÕRTSISKÄIJA SOLDATIKS.

Ma olin poissi nooroke,
käisin tihti kõrtsoteeda,
tantsin kõrtsus neidudega
keigel öösel ilusaste,
5 senni kui homiku valge väljas.

Ema aga ütles sagest mulle:

«Oh sina hullu poega noori!

Sa keid tihti kõrtsoteeda —
ehk sind viiakse venesse,
10 soovitasse soldatisse,
mahutakse madrusesse!»

Ma olin koer ja kostsin vastu:

«Olge vaid, minu vanemad!
Ei mina sünni soldatisse
15 ega mina mahu madrusesse.
Soldatiks mul saapad suured,
madruseks mul mantel laia,
mantel laia, püksid pitkad!»
Ikka keisin kõrtsoteeda,
20 tantsin kõrtsus neidudega
keigel öösel ilusaste.
Sui lõppis, sügise jõudis,
tuli aga vene võttemine,
soldatisse soovimine,
25 numre alla arvamine.
Anti käsku vallale,
valla noorde meestele.
Mina siis küntsin mõisa põllal
hallid härjad adra ees,
30 pisuke piitsuke oli peos.
Vao mina aasin, jälle vaatsin,
ikka vaatsin mõisa poole.
Ootsin käsko toodevada,
numre alla aetavada.
35 Kubjas tuli mõisa poolta,
kilter kivikõrtsi poolta.
Ütles: «Kuule, noori meesi,
vaota ader vaosse,
pista piitsa peenarisse!»
40 Tule nüid mõisa, võta liisku!»
Korralt täitsin kubja käsku:
vaotsin adra vaosse,
pistsin piitsa peenarisse,
muusutasin härjad murule.
45 Jätsin väljad jumalaga,
hakkasin mõisa minema.
Sammud astsid ettepidi,
jalad kisksid takkapidi.
Läksin mõisa trepi alla.
50 Härra seisis trepi peale.
Ütles: «Kuule, noori meesi!
Sa oled olnud halpi poissi —
ei soost saa küll isa toitjad,
isa toitjad, ema toitjad.
55 Vanemad jäävad valla toita,

isad-emad ilma toita.
Tule nüid tuppa, võta liisku!»
Kui mina kuulsin, kohe kohksin:
nüid pean mina mees minema!
60 Vaeseks jäävad mo vanemad,
vaeseks jäävad, nälga näevad.
Siis ma astsin kohtutuppa.
Esiteks võtsin katsenumre,
teiseks võtsin võidunumre.
65 Siis mina seisin kohtutoas,
kohtutoas ja härra ees —
esimese numre mees.
Tuikudes tulin suurest toast,
oigades tulin härra eest.
70 «Oh minu vaesed vanemad!
Mis küll sesta olete saanud,
et mind olete kasvatanud,
kuldakätkis kiigutanud,
hõbeõrdas õõtsutanud.
75 Nüid pean mina mees minema,
ei moost saa nüid isa toitjad,
isa toitjad, ema toitjad.
Ema võin hunti imetada,
isa võin karu kasvatada,
80 enne kui söötis soldatisse,
kasvatas kroonuteenerisse!»
Aeti siis linna vandumaie.
Vandsin ära oma isa,
vandsin ära suguvõsa.
85 Ei mina vandun oma ema —
ema maksus ma maganud,
ema piimal mind peetud,
ema võil mind võerutati —
sest ei vannu oma ema!
90 Siis jäi kohus kuulatama,
mõisahärra mõttelema,
mõttelema, üttelema:
«Sest oleks saanud isa toitja,
isa toitja, ema toitja!»
95 Mis nüid enam võis parata,
kes hoolis vaestest vanemist!
Pandi mind kroonuriietesse,
saadeti kohe kaasarmusse.

Viimaks reisin Riia teeda,
 100 pitka Peeterburgi teeda.
 Seal mind roodu roogiti
 ja meid parve panneti.
 Siis mind pandi utsitama,
 utsitama, munserdama —
 105 ülem hüüdis: «Odad hästi!»,
 kapteen karjus: «Püssid püsti!»,
 säärsant seisis selja taga,
 käskis kermest marsida.
 Ei mina oskan utsitada
 110 ega ma mõistnud munserdada.
 Siis pandi vitsad vindumaie,
 kasekepid kahtumaie.
 Pandi mind pika pingi peale,
 hakati keppi andemaie:
 115 tuhat mul anti turja pihta,
 seitsesada selja pihta.
 Siis mind pidalis peeti,
 korteris mind kosutati.
 Jumal mul andis uue meele,
 120 uue meele, uue keele,
 uue oi u otsa ette —
 moost sai ilus laevameesi,
 püsti laevaparda peale,
 käed mul purjunööri külges.
 125 Sõnni aga nutsid noored neiud,
 senni kui paistsid laevapurjud,
 maale veel mastiotsuke.
 Ma aga hüüdsin laeva pealta:
 «Ärge nutke, noored neiud,
 130 kurvastage, kulla pruudid!
 Nüid sain lahti saksa alta,

lahti kurja kubja alta.
 Nüid moost saab küll saksa meesi:
 135 nüid saan rinda kuldaristi,
 hõbetutti öla peale.»
 Teensin aasta, teensin kaksi,
 sõitsin läbi Soomemaada,
 keisin läbi ümber ilma,
 140 ümber ilma, ümber otsa,
 ümber künnemaa kuninga,
 ümber viie viinajärve.
 Siis oli kulda kukkurisse,
 hõbetaadred taskudesse.
 Siis läksin päälükud paluma:
 145 «Laseme laeva liikuda,
 liikuda ja kõikuda,
 otse isa õue alla,
 vanemate vainuelle!»
 Tulin siis maha laeva pealta:
 150 koerad hauksid, hoosed hirnsid,
 raudarakid riidelesid.
 Att tuli välja vaatamaie —
 ei ta tunnud oma poega.
 Mõtles mõnda mõisapoega,
 155 kulleri kuningapoega,
 Ma haksin atil üttelema:
 «Mis sina kardad, atikene!
 Ma pole mõni mõisapoega
 ega pole kulleri kuningapoega!
 160 Ma olen ati ainus poega,
 endne talupoisikene.»

Tõstamaa. EKS 8°1, 380/7 (6). 1875.

1706. AINUS VEND SOLDATIKS.

3575

Oellal oli õue täis,
 kadedal oli karja hulk —
 mul oli üksianus venda!
 Seegi sõtta sõlmitie,
 5 Vene väkke värviti,
 panti pampu kandemaie.
 Püss oli pikk ja raud oli ränk,

1.

tina oli tihke ja rohi oli raske,
 vask oli vali haljastada.
 10 See süttis südame pääle,
 vautas varvaste pääle,
 katsus kaelasoonte pääle.

Jüri. H II 15, 407 (44). 1888.

Mul oli ütsi väiku veli,
väiku veli, hahkasärki.
Tuugi viidi Vinnemaalõ,
värvetigi väe ala,
5 sõkuti sõa ala.

Urvaste, Karula. H II 36, 224/5 (304). 1893.

1707. KUI SAI VENDA SAKSA TEADA.

3577

Oli mul üksi vennakene
kui üksi uaivake.

Ei see saanud saksa teada,
ei ilmud isanda teada,
5 ei kuulund kuninga teada,
möödund mõisameeste teada —
eest oli mehine metsa,
taga naesine tanava,
keskel kirjevad tüdrukud.

10 Eest lõppis mehine metsa,
tagand naesine tanava,
keskelt kirjevad tüdrukud —
siis tema sai ju saksa teada
ja ilmus isanda teada
15 ja kuulus kuninga teada,
möödus mõisameeste teada.

Siis tema sõlmiti sõdaje,
siis tema värviti vägeje,

pandi pampu kandemaie,
20 tinalöödi laskemaie,
musketi muretsemaie.

Tina raske, vask on valju,
raud on raske, roostetanud.

Ei see käinud käte peäle —
25 see käib hella hinge peäle,
katsub kulla kaela peäle.

Ihub hinge võttemaie,
kaljub kaela leikamaie:
kas on hingeke ilusa,

30 kas on kaela kaunikene!

Ihutud on hingerauad,
kõlistatud kaelarauad,
valmis on verevalemed.

Kadrina. EKÜ, F. 232 a 1, 229/31
(197). 1843.

1708. ODRALÖIKAJA SOLDATIKS.

3578

Oi-oi, oi-oi, odrad-kaerad!
Kis teid lõikab teise aasta,
kogub kolmande kevade,
niub neljande sügise?

5 Mind küll viias venelases,
pannas püssi kandema.
Suured saapad suretavad,
pikad püksid pigistavad.

Oi kui puhas roonuleib,
10 oi kui pikad pinnad sees;
oi kui hal'las roonumöök,
oi kui ihub hinge peale;
oi kui hal'las roonupüss,
oi kui katsub kaela peale.

Hanila. H II 2, 603 (755). 1889.

3579

1.

Perepojad peidetie,
 koju hoovi hoietie;
 vaesedlapsed vaevatie,
 noored mehed aetie
 5 mõisa õue hulkumaie,
 mõisa tuppä tuikumaie.
 Sedel anti, silmad pesti,
 pitsar anti, pia sueti.
 Numri võtan, nutan palju!
 10 Ma pian, vaene, vantsima,
 küla eesta kõndimaie.
 Nüüd lään merda mekkima.
 Ega mina enne siis ei nuta,
 enne kui paistvad linnatornid,
 15 Toompea tornid tolgendavad,
 lossi aknad haljendavad.
 Siis hakkab hale tulema,

vesi silmas veeremaie,
 silmalaud lasma vett,
 20 kulmud kulda tilgutama.
 Mul pole eite, mul pole taati,
 mul pole taati saatemas
 ega ole eite saatemas,
 õde ei ole haletsemas,
 25 vanda kahju kandemas.
 Külaneidud saatvad minda:
 silma ees nad nutvad minda,
 saavad nurka — naeratavad,
 isekeskis irvitavad.
 30 Ammu oleks annud minda,
 mullu minda mulda pannud,
 enne mullist mulla alla!

Harju-Jaani. H II 15, 425/6 (4). 1889.

3580

2.

Oh mina vaene vaimupoissi,
 tillukene teopoissi,
 lesenaese lapsukene.
 Kündsin mõisa välja peal
 5 kirjud härjad adra ees.
 Tuli kubjas mõisa poolt,
 kilter kalda rehe poolt.
 Silmad jooksid sirina vett,
 kulmud kulda tilkusivad.
 10 Tuli minu vau peale,
 hakkas mulle üttelema:
 «Oh sa vaene vaimupoissi,
 tillukene teopoisi,
 lesenaese lapsuke!
 15 Härra käskis mõisa tulla.»
 Piits jäi härge peade peale,
 piip jäi põllupeendra peale.
 Läksin üle mõisa õue,
 härra vaatas aknast välja,
 20 naeratas siis minu peale:

«Vaat, see mees sukkeb soldatiks
 ja see mees mahub madruseks!»
 Läksin uue toa juure,
 uue toa roobi alla,
 25 panin mütsi simsu peale.
 Kohtumees siis kutsus sisse:
 «Tulge sisse, vaesedlapsed!
 Tulge topsi tõmmamaie,
 oma õnne katsumaie!
 30 Jäege välja, perepojad,
 perepojad, pitkad mehed!»
 Võtsin ma siis nummer üks,
 teist kord jälle nummer kaks:
 oh ma vaene valmis soldat!
 35 Sai siis paari päeva pärast —
 aeti meid siis Pärnu linna
 sinna Pulsti poe ette,
 Kera Juri kõrtsi ette.
 Seal mu luid siis loeti
 40 ja mu liikmid lugutati,

jalapöödi pööreti,
sel'lasooni sirutadi.

Nüüd olin vaene valmis soldat.
Viidi võera maade sisse,
45 kus ei kuulnud kukehealta
ega koerahaukumista.
Seal oli hundi ulgumine,
kraanatite raksumine,
püssikuuli kiunumine.
50 Seisin vahiks valli peal:
haljas püss mul õla peal,

mõõka pitka puusa peal.
Ülem hüüdis ühelt poolt,
kabral karjus kahelt poolt,
55 seersant seisis selja taga.
Käskis püssi püsti lüüa,
oda hästi otse hoida.
Ei ma mõistnud püssi püsti lüüa,
oda hästi otse hoida.

Pärnu-Jaagupi. EKS 8°1, 488/91 (13).
1879.

1710. AMETMEEST EI ANTA SOLDATIKS.

3581

Ma jäi vara vaesekslapsiks,
vara võeraste varale.
Põle mind toitnud isä härjad,
põle mind toitnud emä lehmad,
5 venna ostetud hobused.
Mind o toitnud toomeksad,
kasvatand kadakamarjad.

Ma jäi vara vaesekslapsiks.
Vaistu valla vaenelapsi,
10 Kastna valla kasvatikku —
istun aea-antsi all
suure paksu sopa sees.

Kauda siis kõivad kohtume'ed,
ülemad kui ohversarid,
15 marsvad läbi suured härrad.

Ei mind võta ükski väl'la,
ei anna levatangukesta.
Suan ma suures, kasvan kanges —
siis aetasse mõisa liisu alla.
20 Härra siis vaatas aknast väl'la:
«Ei-ei, ei-ei, mehed-vennad!
Enne ma anna külast kümme
meesta,
enne kui annan selle mehe:
see aga tarka toolisepa,
25 mõnus mõisa maalija —
maalib mõisad ja ilusad.»

Hanila. H II 2, 558/9 (710). 1889.

1711. VÄIKSENA TUNDMATA — SUURENA SOLDATIKS.

1.

3582

Oli ma väeti ja väike,
härjapõlve poisike!
Siis es ole koha kuulajada
ega selle paiga pakkujada.
5 Sain siis kasund kangemaksi,
pihu-põrmu pitkemaksi,

õlekõrre kõrgemaksi —
siis oli koha kuulajada
ja oli paiga pakkujada.
10 Aeti mind Reine liisu alla,
omase mõisa mõedu alla.
Reine härra liiskas mind,

oma härra oatas pealt.
Tuli siis mule tuusa üks,
15 tuusa üks ja number kaks.

Külas siis küiti kuulati,
vallast vankrid välja aeti,
siis mind linna küideti,
kantsle ede kanneti.

20 Oma härra hüidis otsast,
kohtuhärra korra pärast:
«Tule nüid ede, tuusa üks,
tuusa üks ja number kaks!»
Kohtuhärra küsis mu käest:

25 «Kas oled riske terve mees?
Kas on käe kõik käesõrmed,
ehk on va'agad jalavarbad
või on vähe väeviskid,
ehko pailu paisear'ma?»

30 Mina siis mõistsin, kostsin vasta:
«Ma olen riske terve mees!

3583

Ibakul mina elasin,
kalbakul mina kasusin —
ükski's teä, et olin ilmas.

5 Kasusin minä poisista,
vat sis oli poisil perijät.
Mis sai isä minusta,
mis sai emä minusta?

Kroonu sai must roosiõie,
kuningas sai kullatüki.

3584

Ku' mi olli iks poisi väikokene,
ime kana kasina.

Ollime iks maa mar'asuuru,
söotu sõmerasuuru —
5 ega meid tiia tessädnik,
taipa vallavanemba.

Kui saime mi poisi kasunus,
virve, üles venünüs,

Mul on käe kõik käesõrmed,
ei pole vaakad jalavarvad,
ei pole vähest väeviskid,
35 ei pole pailu paisaarma.»

Velsker välja hüieti,
siis mu lakka laaniti,
pikad juused piirati.
Viidi mind siis Linnapea peale,
40 siin mind nurja nuumati.

Süda oli haige, süüa's taha,
rinnad leenta rüübata,
koapstusuppi katsuda.

Müts jäi linna müiri peale,
45 vatt jäi linna valli peale,
soapad Suurele turule —
ise aga, vaene, sain valama.

Pöide. H II 35, 410/2 (249). 1892.

2.

10 Siis olin mina valmis soldat,
valmis linna valli päralt.
Ülem aga ütleb ühelt poolt,
kapral karjub kahelt poolt,
seersant ütles: «Seisä sirgu!»

15 Ei või, ei või olla otse,
ei või, ei või seistä sirgu —
kõht on tühi, jõud on nõter.

Kihnu. ERA II 17, 235/6 (159). 1929.

1712. KÜLA HOIDIS KÜNNIMAIID.

kui saime mi maaküндеjast,
10 arul adra kandijast,
siis meid no tiise tessädniki,
taipse vallavanemba.

Siis naadi meid kotsel köüdmahe,
oh'ol kinni hoidmahe —
15 külä pelas iks ume künnimaid,
vald ume varikist.

Ega tennu kurja kubijalõ,
viha tii mi mõisa velitsele,
ega künna mi külä künnimaid,
20 rajo mi valla varikit,

ega kisso mi kivikeldret,
ega kakku mi kar'äkambret.

Räpina. EKS 8^o4, 245/6 (34). 1876.

1713. KARJAPUISIPÖLVEST NEKRUTIEANI.

3585

Kui oli poiss veel poisikene,
põlvekõrgune poisikene,
siis ta pandi kitsekarja,
kitsekarja kaitsemaie.

5 Kasvis kaks oastakesta,
kolmanda talve taga järel;
siis ta pandi lambakarja,
veiste järel voatamaie.

10 Nüüd ta kasvis kangemaksi,
sirgus sugu suuremaks:
siis ta pandi leerilauda,
leerilauda, köstrikirja,
kirikupapi roamatusse.

15 Siis ta pandi liisukirja —
võttis number esimene.

Ruunaga ta viidi linna,
täkuga teda Toompealle;
seal ta pea piiratie,
juuksed juurini leigati;
20 selga anti halli kuube,
halli kuube, musta mundert.

Siis ta aeti alla linna,
alla linna altarisse.
Ülem hüiab, kapten karjub,
25 majur käsib marssida,
käsib püssid püsti hoida,
pajunid aga otsa panna.

Kose. H II 16, 26 (17). 1887.

1714. VIIMNE VIHTLEMINE.

1.

3586

Viimist korda eit mind vihtleb,
viimist korda taat mind vihtleb —
siis lään püssi pühkimaie,
rauda roostest rookimaie,
5 haljast mõeka hoidemaie.

Siis jääb tuba taadi hooleks,

elumaja eide hooleks,
õued-laadad õe hooleks,
veike kari venna hooleks.

Peetri. H II 13, 550 (59). 1889.

2.

3587

Külarahvas, kütke ahju,
viige mind aga vihtlemaie!
Tooge õrred, pange parred,
vihelge mind viimist korda,
5 vihelge mind mehemoodi!

Minu kord oli sõtta minna.
Nüüd hakkan mina minemaie,

kuninga ette kuulutamaie,
keisri ette kirjutamaie.

10 Moad ma annan mõisa kätte,
pruudi külapoiste kätte,
tubakukoti tutvate kätte.

Väike-Maarja. H II 12, 25 (9). 1890.

B. TULEB VENE VÕTTEMINE

3588

1715. TULEB VENE VÕTTEMINE.

Nüüd tuleb ilus heinaaeg,
kallis kaeralooma-aeg,
siis tuleb vene võttemine,
noorte meeste noppimine!

⁵ Siis o norkus noored mehed,
norkus noored naisemehed.

Häädemeeste. ERA II 21, 401 (6).
1929.

1716. NEKRUTITE VÕTMINE.

A. Nekrutite püüdmine.

3589

1.

Kui tulid külas poistekosjad
ja tulid mõisa meestekosjad,
siis sai metsas jo magada,
aia ääre haegutada,
⁵ heinaküünes külmetada,
pilliroogu jo pugeda.

Sealt mind kinni võeti,
jalad mul paku panneti,
käed mul rauda rapsiti,
¹⁰ Viidi mind Viiru mäele,
Tartu taha uulitsale.

Pandi imetööd tegema:
pandi käs'sa käänama,

jalavarvaid väänama,
¹⁵ sõrmeliikmid liigutama.
Kästi püssid püsti lüüa,
kästi odad otse hoida,
mööka tupesta tõmmata!

Oh teie head ülemad
²⁰ ja teie valjud vanemad,
teie kurjad kirjutajad!
Teitel on ta kerge näha,
meitel on ta raske teha.

Pärnu-Jaagupi. EKS 4^o2, 484/5 (28).
1879.

Mind kui lindu müietakse,
lagle kombel lastanekse,
püi kombel püitanekse.

Vägise mind võetatakse,
5 kroonumeheks kaubeldakse.
Siis mind tõlda tõstetakse,
siidisoanile siuti,
linna poole liigutati.

Viidi mind Vene turule,
10 toodi Toompea lossi peale.
Seal minu pea piirati
ja juuksed maha lõigati.

Siis viidi vahi valli peale
püssi-oda hoidemaie,
15 suuritükka summimaie,
tulipomma tonkimaie,

et kostab koju eide kätte,
minu viie venna kätte,
õue peale õdede kätte.

20 Kui hakkab mina minema,
siis hakab hale tulema!
Tundi löid Toompea kellad,
Olevist tegi oja-oja,
Nigulist tegi nika-naka!

25 Ära pean mina minema,
ära pean, kallis, kadumaie,
ära häista rahva'aista,
paremaista paikadesta,
ilusasta isa õuest,
30 kallima eide kodunta!

Kose. H II 16, 142/3 (177). 1887.

A 3.

3591

Meie ühed tiupoisid!
Paneme selga valged särgid,
vestid piale viirulesed,
mantlid maksakarvalised,
5 vööd aga piale vöödileled!
Lähme mõisa reie juure,
lööme kirved reie seina.

Kohtumehed külast tulevad,
siis meid kinni koidetakse,
10 jalad pakku pannetie,
käed meil raudu rapsatie.
Viidi meid Vene turule,
aeti Harju uulitsasse,
toodi Toompia lossi ette.
15 Sial me pia piiratie,
karvad katki lõigatie.
Selga pandi surmasärki,
õlale kuningakuube,
vööle toodi vürstimõõka,
20 pähe toodi keiserikübara.

Siis pandi maada marsimaie:
Moskva laia maanteed mööda,
Peterburgi pikka teeda,

Tallinna teeda tasasta.

25 Hulk oli meie maa mehida,
rügement oli rüütelida,
sada oli soome soldatid,
tropp oli türgi tüdrukuida.

Lähme Riia linna sõtta,
30 Prantsuse palli viskamaie.
Rooma keiser, poisikene,
ära sa tule Vene vasta!
Vene on kange võitlemaie,
raibe rammu raiskamaie.

35 Tuli siis käsku kärmeeste,
vene kirjad kergeste:
«Joudkem, poisid, pangem, poisid,
rutust, rutust, noored mehed!
Millal saame Moskvu linna,
40 Moskvus meie mundsertame,
Moskvus meile mundred saame.»

Tuli siis käsku kärmeeste,
vene kirjad kergeste:
«Millal saame Riia linna,
45 Riias meid ju ristitasse,
Riias me ju riided saame.»

Tuli siis käsku kärmeste,
vene kirjad kergeste:

«Jõudke, poisid, pange, poisid,
50 rutust, rutust, noored mehed!

Millal saame Türgi linna,
Türgis meid ju tööle pandi,
Türgi roodu rookimaie,
Türgi väge värvimaie.»

55 Siis viskasin maha sineli seljast,
panin maha paksu praki,
hakkam roodu rookimaie,
Türgi väge värvimaie.
Rookisin päeva, rookisin kaks,

60 hakkasin kolmat kolkimaie —
siis olin umbne ja verine
nii kui kärbes koorekirnus.

Vahel sai suhu sukkurida,
vahel sai piuga püssirohtu,
65 vahel sai kaks kapsalehti.
Ikka peab ees olema,
ikka peab pia tegema,
käsku peab kärmest tegema,
keisri käsku kinnitama.

Kolga-Jaani. H II 68, 479/82 (26).

B. Liisuvõtmine.

3592

Täna on mieste pulmapäeva,
noorte mieste nutupäeva!

Mehi mõisa aetie,
kohtutuppa kutsutie;
5 pandi pilti võtamaie,
kroonunummert noppimaie.

Tuli pildike pihuje,
tuli kätte kroonunummer.
Liidetie linnatie,
10 talluteti Tallinnaie,
pika Peeteri vahele.

Kohtutuppa kutsutasse,
liisu alla liidetasse.
Lüiaks kloppi ühe kõrra,

1.

15 lüiaks kloppi tõise kõrra,
lüüdi kloppi kolmas kõrra.
Tuoli alla annetie,
käärid kätte võetie,
pea paljast piiratie.

20 Pandi selga kroonuriided,
kroonukiibrike pähaje.

Viidi suurta sooda müöda,
lagedada laanta müöda,
kus ei kuulnud kukehääl
25 ega linnu lauluhääl.

Jõhvi. H II 1, 412 (573). 1888.

3593

Nüüd on hulka noored mehed,
parves noored poisikesed.

Tuleb sui, jõuab sügise,
jõuab ette enne jõulu,
5 päeva-kaksi pärast marti —
siis meid hulgast otsitakse,
valla hulgast vaadatakse,
noori mehi nopitakse,

B 2.

aetaks mõisa, liisu alla.

10 Siis meid, siis meid, vennad
hellad,

siis meid linna viidanessa
Käära Jüri ukse ette,
sinna Pulsti poe ette.

Sää! mo luida loetakse,
15 jalapõidi pööretakse,

jalavarvid vaadatakse,
juuksed jurtsa lõigatakse,
kääriteral kärbitakse.

Siis meid, siis meid, vennad

hellad,

20 viiaks kiriku vanduma.

Vannu ära oma isa,
vannu ära õed ja vennad,
vannu ära suguvõsa,
vannu ära kõik maailm,
25 jäta ema vandumata!

Aetaks Peedi kõrtsi ette
sinna suurde kasarmusse.
Sai siis päeva-kahe pärast,
siis meid Riiga viidanessa.

30 Riias roodu ropsitakse,
paaristiku pandanessa.

Ülem aga hüüab ühelt poolta,
kapral karjub kahelt poolta,
säärsant seisab sel'la taga.

35 Maiur käseb maha istu,
käseb jalgu kõrges tõsta,

käseb püssid püsti lüüa,
käseb oad otse hoida,
mõõka tuppe toetada.

40 Mul saand püssi püsti löödud,
mul saand oda otse hoitud —
lubati mulle kepid anda.

Kui mulle keppi anneti,
siis need kepid vätku heitsid
45 minu hella hehtme pääle.

Siis ma haksin nuttema,
nuttessagi ütlemä:

«Teumehed ja seltsivennad,
tehke hästi härra tööda,
50 pühke higi otsa eesta,
enne kui teenid keiserida!

Jumal aga hoitku, Maarja kaitsku
seda lasta sündimasta,
emarinda imemasta,
55 kes saab püssi pühkijasse,
rauarooste nühkijasse!»

Tori. EKS 4³, 10/12 (2). 1877.

C.

3594

Oot-oot, poissi, no-no, poissi!

Lasõ minnä sügüselles!

Küll teid ohjon otsitas,
küll teid kablon korjatas!

5 Mõisa poisi, ausa poisi,
olõtõ väega ilosa!
Kogokonna kirjast kuuldas,
kos te koagi kõnnite,
omma ello eläte!

10 Sis teid kirja kirjutetas,
mõisa poolõ kutsutas,
pallõldas teid, paikese,
mõisa priski pulma pääle.

15 Mõisan teid sis mõõdõtas,
loosiga teid leeditas,
viinaga teid valmistetas,

ollõga teid joodõtas,
soldanis teid soovitas.

20 Lähätetäs liina poolõ,
sinnä Tarto maada möödä.

Sääl te põlvi painutetas,
säläsooni sirotetas.
Sis te pääd põetas,
habõna väitsil aetas.

25 Kroonitas teid keiserille,
Vennele teid vannutetas.
Pandas püssi paukuma,
mõõgakestega mängmä.

30 Rahapaun teil sälgä pandas,
ristirihma rinna ette.

Vastseliina. H II 68, 796/7 (1). 1904.

Ui-ui, ui-ui, juba jälle!
 Käisin Käbi külasa,
 seal seda väge värviti,
 kuningakirja kirjuti.
 5 Selga mule pandi kuningakuube,
 vööle vürstimõeguke.
 Tera oli suur ja raud oli raske,

ei see käinud kässi mööda
 ega see jooksnud jalga mööda —
 10 see heitis hella hinge peale,
 katsus kulla kaela peale,
 süstis väga mööda südand.

Läänemaa. H I 4, 192 (36). 1874.

Nüüd on nurgas noored mehed,
 peidus perepoisikesed,
 varjul vaesed lapsukesed,
 et on vene võttemine,
 5 husarite otsimine,
 kranaderi katsumine,
 soldatite saatmine.
 Ei jäend koju kündijaida,
 kündijaida, külvajaida,
 10 väljale äestajaida,
 vilja mahaviskajaida.

Karjalaps jäi kündijaksi,
 kündijaksi, külvajaksi,
 väljale äestajaksi,
 15 vilja mahaviskajaksi.

Otsitie hoone'eida,
 katsutie katukseida,
 torgiti tualgesei.

Meie mehed metsassagi,
 20 meie poisid paksussagi.

Harju-Jaani. H II 15, 661 (83). 1889.

Metsa ligled, metsa lagled,
 metsa haned, hallid linnud!
 Minge mu isade kaudu,
 minge mu emade kaudu,
 5 hõerutage õdede kaudu,
 viige viiel vennal teada:
 mind viiakse Vene rajale,
 talutaks' linna turule!
 Seal mu riided riisuti,
 10 juuksed maha jupsiti,
 kõrvad maha krapsiti,
 särk mul selga anneti,
 püksid jalga pisteti,

saapad jalga panneti.
 15 Prakk mul selga passiti,
 munder selga mukiti,
 kiiver pähe kiiliti,
 püss mul pihku anneti,
 piik tal otsa pisteti.
 20 Siis olin uhke soldatmees
 selle uhke mundri sees.
 Huraah! hurah! hurah!

Väike-Maarja. H II 11, 770/71 (58).
 1889.

Saaremaal ja Maasi vallas
 elas aga saunameesi,
 sel oli üksianus poega —
 seegi armas Jaanike.
 5 Tuli siis vene võttemine,
 husarite otsimine,
 kirasseri korjamine,
 poisikeste põimimine,
 noorte meeste noppimine.
 10 Jaan läks mõisa liisu alla,
 hakkas liisku võttemaie,
 oma õnne katsumaie:
 oli nummer esimene.
 Jaan läks koju nutuga,
 15 suures mures, kurvastuses.
 Vastu tuli siis eideke,
 vastu tuli siis taadike,
 vastu need vanad mõlemad.
 Nemad Jaanilt küsitلهma,
 20 küsitلهma, kuulatلهma:
 «Mis sina nutad, poega noori,
 ja miks on nii kurb su meel?»
 Jaan siis varsti vastu kostis:
 «Läksin mõisa liisu alla,

25 hakkasin liisku võttemaie,
 võtsin numre esimese.»
 Jaan hakkas sõtta jo minema —
 eit siis nuttis, laene laskis,
 taat siis nuttis, vesi veeres,
 30 õed siis nutsid, õlad nõrk'sid.
 Jaan aga mõistis, vastu kostis:
 «Ära sa nuta, eideke,
 ära sa nuta, taadike,
 ärgem nutkem, õekesed!
 35 Ei seda pole eit mul teinud
 ega seda pole taat mul teinud
 ega pole hellad õed teinud,
 see on isast mulle antud,
 jumalast mu juure jäätud.
 40 Mul on peus mõõgamärki,
 rinna pääl mul rihmaristid,
 õla pääl mul püssimärki,
 sääarde pääl mul saapamärgid.
 Sõtta pean mina minema,
 45 sõjas pean mina surema,
 sõja hulka jälle jääma.»

Karuse. H II 33, 117/20 (80). 1889.

1722. MÕISAORJAST EI SAA SOLDATIT.

Emäkene, memmekene!
 Eks võind puua põllepaelus,
 eks võind matta mättä alla,
 ennem kui minda kasvatasi!
 5 Saks mind soovib soldatisse,
 mahutab mind madrustesse,
 püüab püssikandijasse.
 Isäkene, taadikene,
 emäkene, memmekene,
 10 ei must saagi soldatida,
 ei ma mahu madrustesse!
 Emä siis mõistis, kohe kostis:
 «Oh mo poega noorukene!
 Miks ei saa soldatisse,

15 mahutele madrustesse,
 püsi püssikandijasse?»
 Mina siis mõistsin, kohe kostsin:
 «Emäkene, memmekene!
 20 Sest ei saa ma soldatisse
 ega mahu madrustesse,
 püsi ei püssi alaje,
 et minu jalad on kõverad,
 põlvekedräd põnderikud.»
 Emä siis mõistis, jälle kostis:
 25 «Oh minu poega noorekene!
 Miks sinu jalad on kõverad,
 põlvekedräd põnderikud?»
 Mina siis mõistsin, jälle kostsin:

«Emäkene, memmekene!
 80 Teotingi kündessägi,
 teomaada tallatessa,
 teoorjust orjatessa —
 sestep mo jalad kõverad,
 põlvekedräd põnderikud.
 85 Emäkene, memmekene!
 Sest ei saa mind soldatisse,
 mahutele madrustesse,
 püsi püssikandijasse,
 et minu käed kõverad,
 40 sõrmelülid lühikesed.»
 Emä siis mõistis, jälle kostis:
 «Oh mo poega noorekene!
 Miksep so käed kõverad,
 sõrmelülid lühikesed?»
 45 Mina siis mõistsin, vasta kostsin:
 «Emäkene, memmekene!
 Suurta kuuske raiudessa,
 mändä maha murdessägi,
 sestep mo käed kõverad,
 50 sõrmelülid lühikesed.
 Emäkene, memmekene!
 Ei mind saagi soldatisse,
 mahutele madrustesse,
 püsi püssikandijasse,
 55 sest et mul on küürä selläs,
 pauna pihtade vahele.»
 Emä siis mõistis, vasta kostis:
 «Oh mo poega noorekene!

Miksep sul on küürä selläs,
 60 pauna pihtade vahele?»
 Mina siis mõistsin, kohe kostsin:
 «Emäkene, memmekene!
 Kubja käsku käiessägi,
 kiltre keppi katsudessa,
 65 saksa sauna saadenessa,
 sestep sain ma küürä selgä,
 pauna pihtade vahele.
 Emäkene, memmekene!
 Ei must saagi soldatisse
 70 mahutelle madrustesse,
 püsi püssikandijasse.
 Ei ma enne siit ei liigu,
 siit ei liigu, sinna lähe
 enne kui õigus üleneb.
 75 Tulgu paegale paremad,
 asemelle ausamad,
 istemelle ilusamad!
 Tehku nõnna, kui mina tegin,
 käegu nõnna, kui mina käisin!
 80 Emäkene, memmekene!
 Ei ma enne siit ei liigu,
 siit ei liigu, siit ei lähe,
 enne kui tua laotan,
 selgä võtan seenäkese,
 85 kaindelasse kambrikese,
 rooviroika'ad järele!»

Kolga-Jaani. H, Kolga-Jaani III
 271/3 (259). 1878.

1723. OLEKS ÕLAD ÕUNAPUUST.

1.

3603

Ennakesed, vennakesed!
 Oleks mu pihta pihlapuine,
 õlanukud õunapuised,
 käe-ju-varred vahterised,
 5 sõrmed sõsterpulli luista —
 siis'p mina sünniks soldatisse,
 passiks paunakandajaksi,

vene püssi pühkijaksi,
 rootsi raua rookijaksi!
 10 Hää'p oleks ätti, hää'p oleks
 nänni,
 hää'p oleks ätti tennu hääle,
 paras memme pandan meele.
 Tennu hääle häästa puista,

15 pandan meele parajaste —
siis mina sünniks soldatisse,
passiks püssikandajakse.

Viljandi. H II 43, 294/5 (38). 1884.

3604

2.

Muidu mind viitaks venelaseks,
soovitakse soldatisse —
mul on pihta peenikene,
õlanukud õhukesed,

5 käevarred vaimukesed,
sääreluud on sarapused!

Suure-Jaani. H II 26, 644 (39). 1889.

1724. TERVE SÜNNIB SOLDATIKS.

3605

1.

5 Olgu terveks, eided-taadid,
olgu terveks, mu tegijad,
et põle rikkund rinnaluida,
põrutand põle põiveluida,
ihuluida, hingeluida,
suuluida, südameluida!

Et mina sündsin soldatiksi,
mahtusin aga madruseksi.

10 Soldatiks sain suured saapad,
ausa halli kuue selga,
kroonu'ga valged kindad kätte!

Türi. ERA II 24, 222 (9). 1930.

3606

2.

5 Riiasse meid rikidakse,
Tartuse meid tahetase,
Pärnuse meid päritakse,
Viljandise meid viidakse.
10 Riided seljast võetakse —
siis meid katsub kroonutohter,
ütleb: «Sa oled terve mees,
sust saab üks Vene sõamees!»
Siis meid tooli pääle topitakse,
10 käärid kätte võetakse,

pääd paljaks leigatakse.

Siis meid uulitsale hulgutakse,
turu peale tuubitakse,
säält meid Pärnu viitakse,
15 Venemaale saadetakse.

Vihm seal peseb puhtad särgid,
tuul sääl kolgib pehmed särgid,
päe seal vaalib valged särgid.

Suure-Jaani. H III 7, 412 (10). 1889.

1725. KOMISJONI ÄRAOSTMINE.

3607

1.

Hellakeise, lellekeise!
Mihi on vaja miilitsasse,

poisse vaja polgu peale,
kohe väekommesjoni.

5 Seal tuleb tohter tundemaie,
päälük päästa tõstamaie.
Ku mei viskas vekselida,
annas paari papperida —
siis see tohter meid ei tunnes,
10 ei see päälük pääst ei tõstas.

Ei me ei viska vekselida,
anna ei paari papperida.
Me lääme roonuda teenima:
Halisten habe aetse,

15 Pärnus pää pöetse,
Tartun pannas tasku kaela,
Riihan pannas rihma risti.
Siis mina vaene valmis soldat,
siis ma vahin valli pealla,
20 keige öö olli külma kähen.

Üks olli külma, tõine nälgä,
nel'läs kord olli neitsi nälgä!

Paistu. EKS 8^o2, 324/5 (13). 1870.

2.

3608

Oli mul ütsiainus velle,
ainus velle, armas velle:
siigi saie soldanisse,
panti pauna kandamaie.

5 Alt ma käisi Alju linna,
päält ma keiseri kiriku,
müüda Mündi mõise'est.
Püve piudsuve peona,

hani lauli alla hõlma,
10 kanapaari kannelenna.

Kana ma kanni kaptenille,
püve vana päälükulle,
hani anni ta naisele.

15 Siiski es tule veli väl'la,
tule es kodu kullakene!

Halliste. H II 5, 172 (5). 1883.

1726. NEKRUT PÖGENEMAS.

1.

3609

Oi mina, oi mina, poisikene,
homme peame liisku võtma!

Mina, mina, poisikene,
vottan numbri, vottan kaks.

5 Kui mind linna viidaneksa,
Tuompä alla tuodaneksa,
siis pinki alla pisteti
ja järgi alla anneti,
siis minoje valiti.

10 Siis ära tuln härrade käesta,
Tuompä tohteri tuasta.
Tuompä jäi torisema,
alev jäi halisema,

linna liiv jäi liikuma,
15 Laasnamägi laksatelles.

Soidin Tondi kortsu ette,
Tondil votsin tuobi õlut,
Irul halli hingastasin,
Kärmul jõin käristes kannud,
20 Nieda kõrtsis nikutasin,
Pajul piitsa plaksutasin,
Kostiveres koputasin,
Küla kortsis ma küsisin,
Liivakandil ostsin liiki.

Viru-Nigula. H II 34, 335 (35).
1892.

3610

Häbi olgu härrale,
 teine tema prouale!
 Pani mind linna liisu alla
 ja pani mõisa mõedu alla.
 5 Ei ma karda linna liisku,
 linna liisku, mõisa mõeta,
 Toompea häida tohterida.
 Ää tulen härrade käesta,

2.

Toompea tohteri tuasta,
 10 Vene vahtide vahelta.
 Härrad jäivad ähkimaie,
 tohterid torisemaie,
 Vene vahid vandumaie,
 sanderid sajatamaie.

Türi. EÜS VII 2520 (502). 1892.

3611

Ärge nutke, Nurme neiud,
 kurvastage, kulla pruudid!
 Ei minä karda linnä liisku,
 linnä liisku, moisa müötü.
 5 Ärä'p minä tulen herrä iestä,

3.

ärä'p tohtri tuasta.
 Herräd jääväd ähkimaie,
 tohtrid torisemaie!

Kuusalu. H II 51, 719 (10). 1894.

3612

1727. NEKRUTI LOETAMINE.

Kevadel, kui käud ja linnud
 laulvad,
 kui kõik pääsukesed pesa teevad,
 kus oled siis sina, mu pojuke,
 kus oled sina, mu silmaterake!
 5 Oh, oh, oh, oh!
 Kui tuleb see laupäne päiväke,

lähevad sauna mu lapsukesed.
 Vaalin keikile valged särgikesed,
 kus kaugel on siis mu pojuke,
 10 kus on siis mu rammutuke!
 Oh, oh, oh, oh!

Narva. E 33672/3 (50). 1897.

3613

1728. SOLDATIKS SAATMISE SÖNAD.

Noh, latseke, nüüd lähed kui
 lainetava mere pääle.
 Ei ole kotust, kohe koolda,
 ega valda, kos vananeda —

kohe maale matetas,
 5 kohe liiva liidetas!

Nõo. H II 44, 149 (2). 1893.

3614

1729. NEKRUTI JUMALAGAJÄTT.

Enne jõulu jõvvap aega,
 pärast nääri näidab päeva,
 et nüüd tuleb poiste pulma,
 noorte meeste nutupäeva!

5 Kiri oll tullu keiserista,
 raamat vallavanembasta,
 et tuleb sõa sõrmimine,
 noorte meeste noppimine.

Haksiv na sõtta minema,
10 sis haksi hale tulema,
vesi põski veeremaie,
laene silmi langemaie.
Suud na andsi väravasambal,

kaela haksi kaevukoogul.
15 Nutme jäive näio noore,
kahetsema abikaasa.
Halliste. H II 5, 45 (28). 1883.

1730. HAKKAB HALE TULEMA.

3615

Kui mina nakkam minõma,
sis nakkab halõ tulõma,
vesi silma veeremaiõ.
Halõ mul tulõb efasta,
5 halõ mul tulõb emasta,
vesi veereb vendadesta,
halõ armsamast sõsardõst.
Looja teeb seda eluda,
Maarja teeb seda majada,
10 kos kodu kuningamehel,
kos om maja marsijallõ,
elu ilman hulkujallõ?
Kodu koidu nurga päälõ,

maja marjavarrõ päälõ,
15 elu ilma ääre päälõ.
Kus meid viimaks viidanessi,
ajal pikal andanessi?
Venemaal om meie vennad,
Poolamaal om meie pojad.
20 Enamb om sõas meiste verda,
kui om maalõ vihmavetta,
enamb om sõas poiste päida,
kui om soossa künkaida.

Rannu. H II 30, 430 (6). 1890.

1731. MIKS ÄRA ANTI.

1.

3616

Ma põlnud halva isale,
ma põlnud halva emale,
tige tõisele õele,
kade kõigile küläle!
5 Miks mind ära anneti,

soldatiks mind saadeti,
viidi ära kauge'ella?
Viidi mind ära Venemaale,
säält mind saadeti Saksamaale.

Põltsamaa. H II 29, 28 (4). 1888.

2.

3617

Mind ära annetie.
Mul põlnud isa nuttemesse
ega ema saatesesse,
mind aga ära annetie,
5 soldaniks mind saadeti.
Miks mind ära annetie?
Ma põlnud isale kurja,

ei olnud emale valju,
tige tillema õele,
10 vali veikse vendadele.
Kubjas mind soovis soldaneksi,
kilter kauples kassakaksi.
Ole vaid valetamasta,
tühja jutu tõstemista!

15 Sa olid isale kurja
ja olid emale valju,
tige olid tillemä öele,
vali veikse vendadele —
sest sind ära annetie,

20 soldaniks sind saadetie,
kassakaks sind kaubeldati.
Pöłtsamaa. H II 58, 795 (38). 1896.

3618

1732. SOLDATIT KURDETAKSE TAGA.

Kui mu ära annetasse,
soldatis mu sorgatasse —
kõik jäävad kodu kurtemaie:
neiud noored nuttemaie,
5 mustad piad muretsemaie,
hobused jäid ohkimaie,

vanad ruunad rähklemaie,
varsad valjul kisendama.

Maarja-Magdaleena. H II 56, 346 (5).
1895.

1733. NEIUD KURVAD — POISID SOLDATIKS.

3619

Miks on kurvad kudruskaelad,
ehmadanud helmekaelad,
pürgapea on päävatanud?

Mehed viiasse sõdaje,
5 poisid väkke värvitasse —
sest on kurvad kudruskaelad,
ehmadanud helmekaelad,
pürgapea on päävatanud.

Lagunegu rootsi laevad,

1.

10 pehastagu parved paksud,
väsiugu vene hobused
meie mehi viiassagi,
sinna maale saiassagi,
kus on vööni meeste verda,
15 pooli sääri poiste verda,
natukene naiste verda.

Pöłtsamaa. H I 2, 216 (21). 1889.

3620

Milles kurvad meie kullad,
närvetatud neiud noored?

Sellep kurvad meie kullad,
närvetatud neiud noored —
5 mehed on viidud Venemaale,
poisid noored Poolamaale

2.

tinatükki tõstemaie,
ravvakangi kaalumaie.

Tina oli ränka, raud oli raske,
10 vask oli vali haljastata.

Maarja-Magdaleena. H II 56, 349/50
(12). 1895.

1734. ÄRA VIIDUD HEAD POISID.

1.

3621

Miks on norkus meie neiud,
norkus meie neuu meeled?

Sest on norkus meie neiud,
norkus meie neuu meeled,
et on viidud viksid poisid,
sirmemad seast nopitud.

Viksid viidud Venemaale,
hallid kuued Harjumaale,
mustad kuued Muhumaale.

¹⁰ Jälle jäetud jänderikud,
pisukesed põngerikud,
vaeste vara pärijad,
rikaste raha lugejad.

¹⁵ Sest on norkus meie neiud,
norkus meie neuu meeled.

Tori. H III 5, 628/9 (4). 1889.

2.

3622

Ärä viidü hää poisi:
viksi viidü Vennemaale,
saadetugi Saksamaale.

Siiä jäänü sita poisi,

⁵ korjatugi kubuvitsa,
aetugi hainamalga.

Sangaste, Otepää. H II 44, 603 (10).
1893.

3.

3623

Ärä viidi hää poisi,
Vinnemaalõ virga poisi!

Siiä jäted sinelõvva,
vana halva habõnigu.

⁵ Jäted kirpõ kirutama,
lutikiida lugõma.

Urvaste, Karula. H II 36, 127/8 (148).
1893.

1735. NEIUD NUTSID, KUNI PURJED PAISTSID.

1.

3624

Senni nutid Nurme neiud,
halatsesid Harju piiad,
Järva valgedpead valasid,
kuni paistsid mastid maale,

⁵ lipud linnaje nägisid,
alevise haljendasid.

Vaivara. H II 7, 109 (10). 1889.

2.

3625

Senni nutsid neiud noored,
kahatsesid karrat-pärjad,
senni kui paistsid laevapurjed.

⁵ Kui jäi paistmast laevapurjed,
siis jäid neiud nutemasta,

kahatsemast karrat-pärjad,
ulgumast jäid uued kuued.

Paide. H, GrQ 182 (68). 1892.

1736. KUS ON MEIE MEHED NOORED.

3626

Kus on meie mehed noored,
kus on toome teised-pooled,
virve vikasti ihujad,
heinaraua helistajad,
5 kaareraua karastajad?
Lähvad lipus linna poole,
tropis lähvad Tõrma'aie,
parves lähvad Paide'eie.
Ei ne ihu heinaraudu,

1.

10 karasta ei kaareraudu,
nad ihuvad hingeraudu,
karastavad kaelaraudu,
soonivad südameraudu.
Ihutud jo võtab hinge,
15 karastatud leikab kaela,
soonitud sööb südame.
Haljala, H II 9, 195 (2). 1889.

3627

Kus on meie mehed noored,
kus on toome teised-pooled,
virve vikasti ihujad,
aine raua haljastajad?
5 Ei ole neida siinna maalla,
neida siinna rahva'assa:
lipus veedi linna poole,
parves veedi Paide poole,
karjakaupa kauge'ele,
10 ue linna uulitsalle,
vana linna valli pääle!
Ettetuppa hüüetie,
tahatuppa tassitie,

2.

kohtutuppa kutsutie.
15 Sää! neil peada piiratie,
laia lakka leigatie,
tukad tuule tuisatie,
salgad saadeti saduje.
Sää! neid tuuli tuisutele,
20 vesi voolas veeretele.
Sää! on meie mehed noored,
sää! on toome teised-pooled,
virve vikasti ihujad,
aine raua haljastajad.
Haljala, H I 5, 54 (108). 1892—94.

3628

1737. KUHU JÄÄNUD POISTE HULKA.

Vennäkesed noorekesed!
Eks meid enne olnud hulka,
olnud hulka, palju parve!
Kohe jäänud meie hulka,
5 meie hulka, palju parve?
Meid on viidud mere ääre,
pantud meidä parve peäle,
luise lootsiku ninässe,
puise purju keske'elle.
10 Meid on viidud Venemaale,

saadetud meid Saksamaale,
tuubitud meid Turgimaale,
roogitud meid Rootsi maale.
Lagunegu Rootsi laevad,
15 pihastagu parved paksud,
väsiugu vene hobosed
meie mehi viiessägi,
sinna maale saiaessagi,
kus ei kivid kõnele,
20 paed ei heältä pakatagi.

Kivid ei mõistnud meie kieltä,
paed ei meie palveida.
Kus ei kuulnud kukeheältä
egä linnu lauluheältä,
25 vaid riksumesta-raksumesta,
igäs nurgas nuttemesta,
põrgupiitsa plaksumesta,

kus on hiiri härjä suurus,
kus on rottu ruuna suurus,
30 kesäparmu pardi suurus,
riitsikäs rebäse suurus.

Kolga-Jaani. H, Kolga-Jaani III
155/6 (132). 1878.

C. NÜÜD MIND PESEB KROONUKÄSI

3629

1738. SOLDATI TÖOTUSVANNE.

Norkus, norkus noored mehed,
norkus noore mehe kübarad!
Nüüd o ligi liisuaega.
Kahe-kolme pääva pärast
5 aeti meitid liisku võtma,
liisku võtma, sõtta tõtma.
Võtsind mina nummer üks,
nummer üks ja nummer kaks.
Varsti aeti karvatuppa —
10 sial mu pia piirati
ja mu juussed lõegati.
Hallid riided anneti —
laevapoisi laiad püksid,
kaptenikübar pähä pandi
15 ja vürstivöö mul vööle anti.

Varsti aeti vandetuppa:
vannu ära isa-ema,
vannu ära õed ja vennad,
vannu ära suguvõsa!
20 Vandsin ära isakese,
vandsin ära õed ja vennad,
vandsin ära suguvõsa,
jätsin eede vandumata.
Eede kopsus ma kosusin,
25 eede maksas ma magasin,
purgsin eede puusaluid,
riksin eede ristluid,
katkestasin kaelaluid!

Vigala. H II 20, 367/8 (8). 1889.

3630

1739. KROONU ANDIS HALLID RIIDED.

Kes mul andis hallid riided,
muretses mul musta mundri,
kes mul kinkis kitsad saapad?
Kroonu, kroonu, vennikene,
5 kroonu andis hallid riided,
muretses mul musta mundri.
Halv oli käia hallis riides,
kibi oli käia kitsas saapis,
mure oli käia mustas mundris.

10 Kes oli õmelnd hallid riided?
Kepp oli õmelnd hallid riided.
Kes oli vikisind kitsad saapad?
Vits oli vikisind kitsad saapad.
Kes oli mundri mustaks teinud?
15 Mure oli mundri mustaks teinud.

Harju-Jaani. H II 15, 738 (72). 1889.

Kui hakkasin ma minema,
siis hakkas hale tulema,
silmad vetta veeretama,
pale lagi laenetama!

5 Linna väljal seerati.
Sealt mind, sealt mind, vennike,
sealt mind Pärnu saadeti —
Pärnust pandi päalik järgi.
Sealt mind, sealt mind, vennike,
10 sealt mind Riiga saadeti —
Riias pandi rihmad ümber.
Sealt mind, sealt mind, vennike,
sealt mind Mosku saadeti —
Moskus pandi munder selga,
15 püssirihmad pisteti
ja mõegarihmad mõedeti.

Sealt mind, sealt mind, vennike,
sealt mind sõtta saadeti.

Sõas on, sõas on, vennike,
20 sõas on änam meiste päida,
kui aga moa peal kivisida.
Sõas on, sõas on, vennikene,
sõas on änam meiste silmi
kui aga taevas tähtesid.
25 Sõas on, sõas on, vennikene,
sõas on enam meeste sõrmi
kui aga äkkepulkasid.
Sõas on, sõas on, vennikene,
sõas on änam meiste verda
30 kui aga meres vette'eida.

Jaani. H II 66, 9/10 (5). 1899.

1741. TINA TIHKE, RAUD RASKE.

1.

3632

Kui mind sõlmiti sõdaje
ja mind värviti vägeje —
pandi pampu kandemaie,
tinatükki tõstemaie!

5 Tina oli tihke, raud oli raske:
see käis hella hinge peale,
kalli kaela soonte peale,

söömata südame peale,
pesemata käte peale.

10 Ei see käinud kätta mööda
ega see jooksnud jalga mööda.

Väike-Maarja. H III 2, 737/8 (10).
1888.

2.

3633

Kui mind ära annetie,
keiserille kingitie,
panti pampu kandemaie,
tinatükka tõstemaie,
5 rootsi rauda raiumaie.

Tina oli tihke, raud oli raske,
tina oli tihke tõstijale,
raud oli raske raidujale,

sii käis mehe käte pääle,
10 ilmus mehe hinge pääle.

Kurat võtku kohtumehed,
küpsetagu külakubjad,
kes mind soovis soldatista,
pani pampu kandemaie!

Äksi. H II 43, 799/800 (32). 1893.

3634

Oi hooleta, mis mureta,
mis on soldatil mureta?

See on soldatil mureta:
püss on pikka, laad on laia,
5 püss on pikka pühkimista,
laad on laia laapimista;
kuuenööbid nühkimista,
kübar peas küürimista,
saapad jalas rasvamista.

10 Tuleb ohvtser hulkumaie
ja siis kapral katsumaie,
seersant tuleb sirbimaie —
leiab püssi pühkimata,
kuuenööbid nühkimata,

1.

15 mõega arma haljamata,
kübar peas küürimata,
saapad jalas rasvamata.

Siis viia Vene turule,
aeta Harju uulitsalle.
20 Mehe selgaje seuta.
Siis lüüa kümme külje peale,
sada seitse selja peale,
kaheksakümmend kaela peale,
tuhat tükki turja peale.
25 Siis oled otsas ometegi.

Jõhvi. H II 1, 357/8 (512). 1888.

3635

Suured viidi soldatista,
pikad püssikandijasta,
laiad rinnad laskijasta.

Mis on soldatil mureta:
5 üles toussa, silmad pessa,
silmad pessa, pea sugeda,
jalad alleje harida.

Püss ta'i puhtaks puhkimista,
müek ta'i haljast huerumista,
10 kuuenööbid nühkimista.

Juba tuleb uhtser hulkumaie,

2.

kamandier tuleb katsumaie —
leiab püssi pühkimata,
müega alles huerumata,
15 kuuenööbid nühkimata —
seitse annab selga müöda,
kaheksa jo kaela müöda,
ühaksa üle olade,
kümme künniruodu müöda.

Viru-Nigula. H II 34, 19/20 (5). 1892.

3636

1743. KES HOOLITSEB SOLDATI EEST.

Oh meid vaesid esa latsi,
esa latsi, ema latsi!

Kui meid sõtta sõrmitie,
väe hulka värvitie,

5 kes meid söödab, kes meid joodab?
Jõgi meid söödab, järv meid joodab,
allik annab hapna taari.

Kes meil peseb peeni särgi,
kes meil triigib kaalaräti?
10 Kepp meil peseb peeni särgi,
mõek meil triigib kaalaräti.

Otepää. H III 10, 321 (8). 1888.

Minema, minema, mehed,
podima, podima, poisid!

Juba liiga linna alla,
vägi suuri välja alla,
5 sõda suuri sõrva alla,
siis mind sõtta sõlmitie,
värviti Vene vägije,
panti pampu kandemaie,

tinatükki tõstemaie.

10 Tina oli tihke, raud oli raske,
mina mõistin, kohe kosten:
«Minu pihad pienikesed,
käevarred veigukesed,
sõrmed sõsteralülisla!»

Jõhvi. H II 1, 241 (352). 1888.

1745. KEISRI MATUS.

3638

Hans mees, kellad hüüavad!
Keda's meie matame?

Keisrit-härrad matame.
Millal keiser ära suri?

5 Pühapäe lõuna kellu kuus.
Millal kirjad kätte toodi?

Kirjad toodi teisepäe.
Kiri teil toodi Riia linnast,
paber toodi Paide'esta,
10 numbrid toodi Tartustagi,
peakiri Peterburist
pandi üles posti peale.

Homme lähme liisku võtma,
liisku võtma, sõtta tõtma.

15 Siis mind viidi linnaje,
vaht oli ees, teine taga.
Viidi mind Toompea lossi peale,
lükati mind mõedu alla —
üles ma tõstsin mõedulaua.

20 Lükati pahemat kätt,
pink mul alla pisteti,
tool mul alla tõsteti,
ennast peale heideti.

25 Tuled vene velskerida
kearid kuradil käessa,

kamm oli kuue varrukas.
Tuli minu peada piiramaie,
kuldakõrvu kammimaie.

Seal mu juuksed leigati,
30 kuldakõrvad kammiti.

Siis mind, siis mind, vennikene,
siis mind viidi mööda maada,
mööda maada, mööda merda,
seni kui Valge-Venemaale.

35 Seal anti mulle kätte õpimõeka,
õpimõek ja õpipüss,
püss kui veike palgike,
mõek kui laia lauake.

Hakkan püssa paugutama,
40 suuritükka summamaie.
Kostus koju eide kätte,
eide kätte, taadi kätte,
vassi vana memme kätte:

«Kuule kus, kuule kus minu poeg!

45 Minu poeg on sõjamees,
sõjamees ja sõja sees.»

Harju-Jaani. H III 23, 398/400 (12).
1896.

3639

Kui ma tiult koju tulin —
ei põld istme andijad,
ei supi laual kandijad,
ei leiva lahti leikajad.

5 Mina eite sõimama
ja peretaati laimama.
Isa mulle ütlemas:
«Pojake, nooruke!
Kui sa lähed kroonu alla —
10 põle sääl istme andijad,
ei supi laual kandijad,
ei leiva lahti leikajad!»
Juba mina seda ammu ootan.
Läksin mina kroonu alla,
15 sain ma laia laeva peale,
seal rahvas juttu ajasid
ja kõrki kõnet leikasid.
Ei mina mõista, mis nemad reaktivad.

3640

Mul pole naist, kes leiba teeb,
ega ole last, kes patsi lööb,
mul pole istme andijat,
kapsaleeme kandijat
5 ega puhta leiva lõikajat.

Parem läen siis kroonu alla:

3641

1747. NÜÜD MIND PESEB KROONUKÄSI.

Enne mind pesi eide käsi,
eide käsi, soe vesi.
Nüüd mind peseb kroonukäsi,
kroonukäsi, merevesi.

5 Enne sain sada rahada,
nüüd ei saa saiarahada,
kahte-kolme kopikada.
Teistel tehti pulmad pikad,

1.

Tuli sie õnnis õhtuaeg,
20 päris päevalooja aeg —
siis mo silmad nutavad
ja mo paled paistetand,
mis olid kurjast peksetud.
Siis tuli meele eide juttu,
25 isa halli õpetus!
Küll tuules koju tuleksin
ja laiast laevast lahkuksin —
ei mind enam lasta ära,
tuulest koju tullagi,
30 ei laiast laevast lahkuda.

Ma künnaks põldu põlvili
ja leikaks rukist rutusti.
Ei annaks halva eidele,
ei annaks halva toadile!

Jüri. ERA II 1, 829/30 (8). 1928.

2.

seal on istme andijad
ja kapsaleeme kandijad
ja puhta leeme andijad.

Ambla. ERA II 84, 388 (15). 1934.

valmistati varrud laiad.
10 Mul aga tehti teedad pikad,
valmistati maanteed laiad.

Mu tee läks pikka Peterburi,
maantee laia laeva peale.

Koeru. ERA II 41, 164/5 (2). 1931.

Uut-uut, uhked mehed,
 uut-uut, nuured mehed!
 Tartu turgu teid tuuakse,
 seal te karvad kuabitakse,
 5 kallid riided annetakse,
 seal te pea piiratakse!

Valged rihmad rinna ette —

siis lähad muada marsimaie,
 pitka tieda kõndimaie.

10 Ei õle kodu kusagi:
 kuusk sul kulla taadikene,
 kask sul hella eidekene!

Kodavere. H II 4, 639/40 (5). 1887.

1749. SOLDATI JA KODURAHVA JÕULUD.

3643

1.

Kui me luhtas niitu lõime,
 tutrus loogu tõmmasime —
 iki me varsti võidu saime.

Siis meid mõisa mõistetie,
 5 kohtu poolest kutsutie.
 Aeti meid Lihula liisu alla,
 Mõtsu mõisa mõõdu alla.
 Läksime Lihula liisu alla,
 Mõtsu mõisa mõõdu alla.
 10 Võtsi numri esimese —
 siis oli valmis venelane.

Sealt ma marsin Musku linna,
 Piterboori suuri linna.
 Muskus munder mõõdetie,
 15 Riiges riided annetie.
 Sealt ma panin Piterboori —
 Piterbori uhke linn.

Kõik siis minust maha jäid:
 härke adrad, sakste sahad,
 20 härä suured härjapaarid,
 proua pruugitud hobused
 Piterbooris, uhkes linnas,

esimesel jõuluööl
 olin ma seal vahe peal,
 25 vahe peal ja valli peal,
 oma pisikse putka sees.
 Siis need kuus mu kätte kostsid:
 Virtsu ranna trummid hüidsid,
 Koluvere mõisa koerad hauksid,
 30 Lihula mõisa loki hää!,
 Penija mõisa pillihää!,
 tüdrukute tantsuviis,
 Lihula mõisas lokki löödi,
 Karja Aadu luigetoon.

35 Siis hakkas hale tulema,
 silmist vesi veeremaie:
 siis ma tahtsin koeu tulla,
 oma suguvõsal jõuda;
 siis hakkas hale tulema,
 40 silmist vesi veerema.

Nõndab silmast vesi veereb,
 kut küll merest vesi keerab.

Varbla. H II 17, 647/8 (50). 1889.

2.

3644

Tulevad nee kallid jõulopäevad,
 teised söövad-juovad priskest —

mena aga marsin maased mööda,
 tammun Tarto radased kaude.

5 Pole mool selgas ema riidet,
pole mo vaesel isa armo.
Kus saab meie vaesel varjo?
Seel saab meie vaesel varjo,

10 kus see tuul on toa teinud,
vesi palgid veeretanud.

Pühalepa. H II 41, 237 (1). 1889.

3645

1750. SÓJAS POLE MATJAT.

Minu hella vennakene!
Olid kallis kasvamassa,
ilus pää ülenemassa —
et tõhtind tuas magada,
5 all ei räista, räägukene.
Ikka lakkaje ladusid,
aganikkuje asusid,
pitka õlgede piduje.

10 Ootid mööda tuometundi,
kõrvale kuninga käsku;
ei mend mööda tuometundi,
kõrvale kuninga käsku.
Ikka hallila aeti,
kimmelilla kierideti.
15 Kes sie hallila aelis,
kes sie kieris kimmelilla?
Kupjas hallila aelis,
kilter kieris kimmelilla.

20 Saadi kätte salmekene,
viedi mõisa virvekene,
kohtutuppa tuomekene.
Pea päältä lõigatie,
jalad alta argatie.
Selga sai sinine vilti,
25 puusile punane kuube,
mõisnikumõek ju vööle,
kuningakübar pähäje.

30 Veli viedi Viiburie,
talludeti Tallinaie.
Hakkas säält kodu tulema —

sai oma keriku kõhta,
lei silmad keriku pääle:
«Olessin mina siiski surrud,
kui mina kiikin kätkiessa,
35 nõtkin nõtrassa viussa.
Ma'a oles mattand eidekene,
ma'a oles mattand taadikene,
kerikaid oles kihland minda,
papiaraamat laulatanud.
40 Lell oles kallis kaevand havva,
õde ikkend kirstu pääle,
vend oles kellada kelistand!»

Küll on sõas tappajuid —
ei ole mahamattajuid;
45 küll on piigil pistajuid, —
ei ole kerstu kielajuid.
Päiva sõisad, vennakene,
päiva sõisad päälla mulla,
aasta ju päälla haua,
50 kuu kõrvalla keriku.
Lihad sul süüvad linna linnud,
vere jõid Viru varesed,
Harju hakid kaevid haua.
Siis sai maha maetusta,
55 kabelie kannetusta,
haudaje asutetusta,
sisse liiva liidetusta.

Jõhvi. H II 1, 336/8 (494). 1888.

3646

1751. KUI PÄÄSEKS SÓJAST TULEMA.

Minu veike veljekene!
Sinu sõlmeti sõdaje,
värviti Vene vägeje,

pandi pampu kandamaie,
5 laiu püssi laskemaie.
Tina loodi, rasket rauda —

sie käis sinu hinge päälle,
kahukese kaula päälle,
süömata südame päälle.

10 Minu veike veljekene!
Pääseksid sina tulema
kroonu puista, kroonu maista,
kroonu kuumista kivista,
teravista teivastesta —
15 ei sul maitseks jalad maada,
jalad maada, kannad tielda,
ei küljed küla kurusid,
varba'ad küla väravid

enne kui isani õvves,
20 venna vessetud tuassa.

Minu veike veljekene!
Tiedaksin ies minema —
siis ma jooseksin järele,
tiedaksin kõrvi kõndimaie —
25 jääksin sõrvi sõisamaie;
tiedaksin taga tulema —
siis mina jääksin ootamaie!

Jõhvi. H II 1, 413 (574). 1888.

1752. SOLDATI HOOPLEMINE.

3647

Mina meesi mürgitükki:
mind on tehtud terasest,
rauakangist kasunud!

5 Ei mind puutu Riia püssi,
ega nakka Narva nooli,
Tallinna tuura terava —
Riia ma rinnuli ringuti,
Põltsamaa põhjani põliti.

Sugu mind soovis soldatiks,

10 veli mind veeli venelaseks.
Panti pauna kandijaks,
halja raua raputajaks,
vene püssi pühkijaks,
rootsi mõõga rookijaks,
15 sõealipu kandijaks,
vaenupiigi pidajaks.

Rõuge. H I 2, 613 (2). 1889.

1753. PANI PÜSSID PUUSSE JOOKSMA.

3648

Eks mu eit võind hunta sööta,
taat võind karu kasvatada
enne kui tema mind aga meesta.

5 Mõttes must tue tulema,
arvas must abi ajama:
tuli aga tugi, kes ei tunne,
kasvas abi, kes ei arva.
Kasvin Turgilla tueksa,
keiseri pojale aviksa.

10 Mind aga ootsid Turgi tükid,
Turgi tükid, Riia püssid,
Ingeslandi laiad mõegad —
need aga ootsid noorta meesta,
noort aga meesta, poisikesta.

15 Veedi aga Turkije sõdaje,
Ingeslanti laskemaie.
Mina kui kaval poisikene:
mina panin püssi puusse jooksma,
suuretükki soosse jooksma,
20 mõegad aga murdu raiumaie.
Ei tapnud meie mehida,
vähendand meie vägesida.

Kõik jäivad mehed järele:
ülemad jäid hüdemaie,
25 kapralid jäid karjumaie,
kindralid jäid kiitlemaie.
Kuulasid kõik kroonu saksad,
ütlesid väeülemad:

«Kus on kasvand kallis meesi,
kus on see ilus imenud?
Kes nii kaval poisikene,
kes pani püssid puusse jooksma,
mõegad murdu raiumaie —
ei tappand meie mehida,
ei vähendand meie vägeda!

Jäivad kõik mehed järele,
ülemad jäid hüüdemaie.»

Siis minu hulgast otsiti,
kohe mind välja kutsuti,
au-mul-ristid anneti,
kohe minu koju saadeti!

Haljala. H II 9, 604/6 (7). 1888.

3649

1754. VAPPER MADRUS MÖISNIKKE KARISTAMAS.

Rookla, Ravila poisid,
Perila, Peningi poisid,
Maardu, Maniva poisid,
Kambi, Kivilu poisid,
Haljava, Anija poisid,
Jägala, Rebala poisid,
Kolga vallast Kõnnu poisid —
ei need hooli hõisatessa,
tõrgu healta tõste'essa,
meesteriita minne'essa,
poisteparve panne'essa!
Ei need karda linna liisku,
linna liisku, mõisa mõetu.

Ää tulid härrade käesta,
Toompea tohteri tuasta:
härra jäi härisemaie,
tohter jäi torisemaie,
majur jäi suuda matsutama,
linna liisk jäi liikumaie,
mõisa mõet jäi mõlkumaie,
alev jäi halisemaie,
kalaturu kaljumaie,
Vene turu vingumaie,
Suurturu tudisemaie!

Härral on häda käessa,
proual peenike piussa,
vahest oli kahju vallalagi,
mõnda kahju mõisinusse,
pisikestel poistel kahju,
vahest vaimulastel kahju.

Ei must saane soldatida,
ei must kasva kassakada —
ma olen, ma olen, poisikene,

ma olen tugev trummaliksi,
paras pasunapuhuja,
vilepilli vingutaja,
paralaika paugutaja,
trummikaikaid kandemaie.

Saaksin, saaksin, poisikene,
saaksin sõttaje minema!
Tuhatnelja läen Turgi sõtta,
panen Prantsuse rajale.
Seal ma potsin Pohla riigi,
seal ma ropsin Rootsi riigi,
Prantsuse panen puhkamaie,
Ingelandi hingamaie,
tulipommi lasen Turki,
Turgi tukiga põletan.

Siis hakkand Turgista tulema:
Turgist toon laevad tugevad,
Pohla need punased laevad,
Rootsi laevad ruutulised,
Musku mustekirjud laevad,
Prantsuse parajad laevad,
Ingelandi ilusad laevad.
Vene laevad veeretelle
talveks Talllinna alla.

Siis panen lipu linna alla
ja panen lipu linna peale,
lipu linna liiva peale:
turu ääre Turgi lipu,
sadamasse seitse lippu,
kaevandule kaheksa lippu,
Musku mustekirjud lipud,
Prantsuse parajad lipud.

Siis mind poissi kiidetakse

ja mul nime annetakse.

Selga panen kuningakuue,
võõle vürstimõegakese.

70 Keeratakse krips ja kraps,
poordid pandaks puusa peale,
tärnid teise õla peale.

Siis tulen välja kohtutuasta,
tua-uksed toon eesta,

75 käepidemed piussa,
uksekonsud kaendelassa.

Siis läen oma mõisinsusse
sundijaida surmamaie,

80 kepikandjaid kautamaie,
härrad ära tapemaie,
proud üles poodemaie.

Vahimees saab vastu kõrvu,
koka lööneb kummuliste,
tuapoisi pikaliste,

85 vanahärra vastu maada.
Hakkan preilnaid peksemaie,
noori härrad noomimaie.

Harju-Jaani. H II 15, 540/3 (29).
1889.

1755. RÖÖMUS NEKRUT.

1.

3650

Eidekesi, tadikesi,
Walla wannamorikesi,
Naabre nori naisokesi,
Perre plikkad, poisikesi,
Tüdrukuida tuttavaida
Nään ma nurgas nuttavada,
Nuttavada, nisuvada
Rõmo rinnast risuvada,
Et ma kippun kirve wasto
Wahhetama söa-riista.

Ärge tehke mulle häbbi,
Neidud, omma nutto läbbi,
Arraks mind ei allandage,
Meeste hulgast upputage!
Mees polle lodud lommerdajaks;
Koddo õues kommistajaks;
Ahjo argi armastajaks;
Toa nurgas norrutajaks:
Mees on tehtud tõde tarvis
Waeno wasto wõido tarwis!

Ma lään linna liisko wõtma,
Liisko wõtma, sõtta tött'ma.
Siis soen ennast saksa wisi,
Harrin ennast herra wisi,
Wiskan wisud, — kas sest kahjo? —

Musta kue kuma-ahjo:
Soldatiks saan sapad jalga,
Ausa halli mundre selga,
Soldatiks saan söa-mehhe
Rauast kübbara ma pähhä!
Kui siis jättan Jummalaga
Teid ma röömsa süddamega,
Wöttan püssi vapura käega,
Pannen pusa mörrast möega,
Uhke rihma rinna ette,
Krono walged kindad kätte —
Kas mind siis ei kaetse kaimud,
Walla wennad, perre waimud!
Kas te, neidud, siis ei õiska,
Söa-laulo mulle luiska!

See on õige, öekesed,
Minno waprad wennakesed!
Tõstke helledaste heäle,
Kõrgeks omma kulla-kele,
Laulge ni, et laggi laksu,
Laggi laksu, pörrand plaksu!
Sest, kui Jummal jõudo annab,
Wist mo rind aurista kannab,
Mis ma Wenne wäe al wõitsin,
Lahhingite läbbi leidsin.

Ei mind üksi uhkus hüa,
Omma ello sõtta wia;
Waid et saaksin tappa waenlast,
Kissun ennast emma kaenlast,
Issa armust, prudi põuest,
Wannematte waggast öuest;
Et saaks waenlast mahha heita,

Taewa Issa tahtmist täita,
Sunnib mehhe au mind sõtta,
Kässib möeka kätte wõtta.

J. P [etenberg], Neekruti laul.
Tallinn 1854, lk. 1—4.

3651

Ärge nutke, noored neiud,
kurvastage, kulla neiud!
Hädaks mind aga häbendage,
meiste hulgast uputage!

5 Mind põle loodud lomberdajaks,
kodu õue komistajaks,
ahjuhargi armastajaks.
Ma lähen linna liisku wõtma,
liisku wõtma, sõda tõtma!
10 Viskan viisad, neist põle kahju,
musta kuue kuuma ahju:

2.

sõjast saan ma saapad jalga,
uie halli mundri selga,
raudakübar minu piha,
15 vainu valged kindad käde.
Riide panen saksa moodi,
ehitan end härä moodi,
laulan siis, et lagi laksub,
lagi laksub, parand paugub!

Pöide. H II 18, 281 (10). 1888.

3652

Eidekesed, taadikesed,
vallal vanad moorikesed,
tere, plikad-poisikesed,
naised, noored naabrikesed!
5 Ärgem tehkem mulle häbi
liialt oma nutu läbi!

Ei ma tea ega mõista,
miks minu ära annetasse,
kauge'elle kaubeldasse?

10 Muile maile müüdi marja
selle halvalla rahalla,

3.

kulunulla kopikulla,
vana kui vaskiveeringulla.

Nüüd me poisid oleme
15 hulga hulgast otsitud,
valla hulgast valitsetud.

Tere, jumal teie tuppä,
Maria teie majäje,
püha risti pörmandalle!

Jõhvi. H II 1, 293 (453). 1888.

3653

Tütarlapsed, tühjakesed —
teid on luudud lomberdama,
kodu ümber komberdama.
Ahjuhargi armastajad,
5 koorekirnu kolistajad,
piimapüttide pesejad.

4.

Mehed on luudud liisku wõtma,
liisku wõtma, sõtta tõtma.
Viidi aga Riiga rooni alla,
10 Tartu linna torni alla.
Sial me piad piirati,
pikad lakad lõigati —

pisikesed piirikäärid,
lühikesed lõigurauad.

Esti sõalaaulu loola,
20 sõalugu mulle luiska!

15 Läksin alla vainuale —
sial mind nutsid neiud noored,
kahetsesid kardalakad,
muretsesid mustad kuued!

Maarja-Magdaleena. H II 28, 391
(62). 1888.

SISUKORD

V. LAULUD TÖÖST JA TÖÖTEGIJAST	7
VÄLISED TÖÖD TALUS	17
A. KARJANE JA KARI	17
636. Karjasepõli	17
637. Karjase pühapäev	18
638. Tõuse karja saatma!	19
639. Kari, metsa!	20
640. Karjane palub võileiba	20
641. Karjane palub pätsikest	21
642. Kivi leivas	21
643. Anna väista, vellekene!	22
644. Laisk karjane	22
645. Ajame pullid pusklema	23
646. Ajage kari siia!	24
647. Helletus	25
648. Meil on kaunis karjahelle	26
649. Söö, kari!	26
650. Kes on hea karjasöötja	27
651. Oma ja võõras kari	28
652. Ehitud kari	28
653. Karjane sai vilusse	28
654. Näljased karjased	29
655. Karjase matused	29
656. Kavalad karjased	30
657. Laulvale karjasele	30
658. Karjakellad	31
659. Kari kaugel	31
660. Valetab karjase peale	31
661. Karjasele tuli uni	31
662. Karjane kaotab karja	32
663. Kuld karja jälgedes	33

664.	Karjased kadunud	33
665.	Ligune, kellakael!	33
666.	Karjane lambale	34
667.	Hoidke karja hundi eest!	34
668.	Lambad allatuule	34
669.	Ei karda hunti	35
670.	Vahi väljalt vareseid!	35
671.	Hundi hurjutus	35
672.	Murra lehmad, jäta lammas!	36
673.	Karja riisujad	36
674.	Müüme ära karjakese	37
675.	Karjast ootavad kodus muud tööd	37
676.	Karjasel kuri kodu	37
677.	Kas on valmis vasikajook	37
678.	Karja koju oodatakse	39
679.	Koju karja hõigatakse	39
680.	Üles, kari, ilma vitsata!	40
681.	Karjane tuleb koju	40
682.	Karjase palk	41
683.	Kaua karjas käinud	42
684.	Karjaste kuningas	42
685.	Kõrvekarjane	42
686.	Parem karjas kui kütisel	43
B. ÕITS		44
687.	Õitsilekutse	44
688.	Õitsil on säng ilus	44
689.	Ema käskis kodus magada	45
690.	Kas on head õitsid	47
691.	Kuhu teeme õitsitule	47
692.	Kellele murrame oksi	48
693.	Ladvad lindudele	49
694.	Siin on ilus õitsipaik	50
695.	Anti halb hobune	51
696.	Õitsil pole hõlmulist	51
697.	Halb õitsipaik	52
698.	Kas on õitsid endised	52
699.	Õitsile hilinenud	53
700.	Õitsiliste pilge	53
701.	Sööge, härjad!	54
702.	Tall taeva all	54
703.	Kadunud nuga	54
704.	Õitsihelletus	54
705.	Öösel õitsis, päeval karjas	54

33	C. HEINATÖÖ	56
34	706. Vihun viie vikatiga	56
35	707. Vikat niidab, ma vilistan	57
36	708. Tule minu niitu niitemaie!	57
37	709. Lööme maha lõikeheina	57
38	710. Niidan — mets kajab	58
39	711. Lähme loojale loole	58
40	712. Lustiga loole	59
41	713. Heinamaa heliseb	59
42	714. Kuulus kuhjalooja	59
43	715. Kellele teeme heinu	61
44	716. Tüdrukud teevad heina	62
45	D. KÜTIS JA KÜND	63
46	717. Kõe küpseks, kütismaake!	63
47	718. Kütisetegijad	63
48	719. Oleksin kütisetegija	63
49	720. Tule mulle kündma!	63
50	721. Kivised põllud	64
51	722. Härjad murtud	64
52	723. Härjad väsinud	64
53	724. Parmud härja kallal	65
54	725. Härjad künnavad raha	65
55	726. Küsimused kündjale	65
56	727. Märjad maad	66
57	728. Halvad künnimaad	66
58	729. Laisk kündja	66
59	730. Sahn roostetanud	67
60	731. Tüdruku kündmine	67
61	732. Kündes külasse	67
62	733. Neiud kündmas	68
63	734. Jätan härjad	69
64	735. Eit ja taat kündmas	69
65	736. Tore kündja	69
66	737. Kange kündja — ei hukka ohakat	69
67	738. Jättis ruumi rohul kasva	70
68	739. Külmaga kündma	71
69	740. Orus pole odra ilusad	71
70	741. Lina ja kaer	72
71	E. LÕIKAJA JA LÕIKUS	73
72	742. Lõikusaeg	73
73	743. Viljad	73

744.	Päästame valla peiujala	73
745.	Põllupõimijad tulevad	74
746.	Poisid viinud lauljad põllult	75
747.	Lõikaja viiakse mehele	75
748.	Lõikame vihud vägevad	75
749.	Venna nurmed	76
750.	Nurgeline põld	76
751.	Meile ruttu tehakse	77
752.	Võidulõikamine	77
753.	Etterutanud lõikajale	77
754.	Mahajäänud lõikaja	78
755.	Taha jäänud taimekesed	78
756.	Oleks põld põrandal	79
757.	Ei laisa esi edene	80
758.	Madal vili	80
759.	Lõikaja sajatab vilja	80
760.	Siin on kündnud küürseljad	80
761.	Lindude sasitud vili	82
762.	Risus vili	82
763.	Väsinud lõikaja	82
764.	Halb sirp	83
765.	Jõest jõudu	85
766.	Enam on jumala jõudu	85
767.	Mehed metsas magavad	86
768.	Naiste nabad	86
769.	Küllap väli väheneb	87
770.	Võõral põllul	87
771.	Põld tahab head lõikajat	87
772.	Käte käskimine	88
773.	Vaikne paarimees	88
774.	Mis meid otsas ootab	88
775.	Lõikaja viskab sirbi maha	90
776.	Ei anta süüa	90
777.	Uuele eele	90
778.	Arupõllud	91
779.	Põld pikk, ma pisike	91
780.	Põllud põdema	92
781.	Põld paneb lõikaja põdema	93
782.	Väljad karja käia	93
783.	Ära taha talguid	94
784.	Lubasid jalul joosta	94
785.	Lõpe lõigates!	94
786.	Lõpe ära, suur väli!	94
787.	Kaualõigatud põld	95

73	788. Et ei jää tukka tuule lüüa	96
74	789. Jätan vihma vintsutada	96
75	790. Jätan lindude süüa	96
75	791. Põld tahab tõmbamist	98
75	792. Tõtake!	98
75	793. Sirbid seisma	98
75	794. Kuulus kuhelikulooja	99
77	795. Lõunaleib lõpeb	100
77	796. Lõpepuder	101
77	797. Lõikus ilma peksuta	101
78	798. Tänu kuiva ilma eest	101
78	799. Viljapeade noppimine	102
79	800. Päid jäänud põllule	102
80	801. Sirbiviskamise laul	103
80	F. TALGUD	105
80	802. Tahtsin minna talgutele	105
82	803. Isa ei andnud hobust	105
82	804. Tuulest talguhobu	106
82	805. Talgute laitja	107
82	806. Tule nõdrale nõuks!	108
82	807. Tule talgutele!	109
82	808. Halvad talgud	109
82	809. Kes sõtkub talguleivad	110
82	810. Põllul pulmad	110
87	811. Pane lammas laua peale!	111
87	812. Küll su viisud villendavad	112
87	813. Kas on puder keedetud	113
88	814. Ruttame enne muid	113
88	815. Söödil söögilaud	114
88	816. Siin tehtud tükk tööd	114
88	817. Talgute tänu	114
88	818. Olge terved, meie härrad!	115
88	819. Õnne õued täis	116
88	820. Oma ja võõra mõisa talgud	117
88	G. REHEPEKSMINE	118
88	821. Rehele, rahvas!	118
88	822. Kokku, koodimehed!	119
88	823. Millal peksan peiu rehe	119
88	824. Reht ei pekseta minuta	120
88	825. Halvemad rehel, paremad magavad	120
88	826. Rõõmus rehepeksja	121
88	827. Ma lähen rehele, rebane	121

828.	Rehelist minust riieldakse	122
829.	Ei kulu koodil	122
830.	Paksud lademed	124
831.	Maha peksin musta rehe	126
832.	Puhas rehepeksja	127
833.	Katki lõin koodi	127
834.	Katki lõin parred	127
835.	Pane parred reht peksma	127
836.	Kodu- ja mõisarehi	128
837.	Ega rikas reht peksa	128
H. PUUTÖÖ		129
838.	Tarbepuude raiumine	129
839.	Pandi paju raiuma	130
840.	Puuvedu	130
841.	Head härjad	131
842.	Ei ole puud pulli lüüa	131
843.	Vakassepp	131
844.	Vakassepp ja ratassepp	131
845.	Laisk viitsutaja	132
846.	Tüvest tünder	132
847.	Raiume üles raudse linna	132
848.	Kui seda tuba tehti	133
849.	Saani tegemine	133
850.	Teeme ree	133
851.	Poolik regi	133
852.	Ree ja vankri riid	133
853.	Auk aias	134
I. TEETEGEMINE		135
854.	Sillad teedele	135
855.	Sild sibulast	136
856.	Sõlest sild	137
857.	Sillategemine	137
NAISTE KODUNE TÖÖ		138
A. LÜPS JA VÕITEGEMINE		138
858.	Lüpsa ruttu!	138
859.	Piimal palju peret	140
860.	Piim teeb pere pehmemaks	140
861.	Hunt sööb sinu	141
862.	Ennem sõõrutab hobune	141
863.	Sõõru, muidu tapetakse!	142

864.	Kui ei sõõru — sõimatakse	142
865.	Mis luban sõõrujalle	142
866.	Lehm lööb jala lüpsikusse	142
867.	Anna piima!	143
868.	Sõõru mu sõnade tõttu!	144
869.	Saba alt anna saksa piima!	145
870.	Sõõru sõirapiima!	145
871.	Kokku, koorekene!	146
872.	Või võõrastele	147
873.	Ei viitsinud võid teha	148
874.	Võite võid teha	148
B. KÄSIKIVI JA KEETMINE		149
875.	Eks võinud meres mürada	149
876.	Veere, kivi, suvel ja talvel!	151
877.	Kivile kindad	151
878.	Keerge, keerge, kivikesed!	151
879.	Veskil	151
880.	Lopergused leivad	151
881.	Kee, pada!	152
882.	Kee, pada, tuleta!	152
883.	Kee, kosjad tulevad!	153
884.	Küll keeksid, kui teaksid mu nälga	153
885.	Pudrukeetmine	153
886.	Tuld toomas	153
887.	Peerg ja küünal	154
C. LINA JA VILL		155
888.	Lina elulugu	155
889.	Linakitkumine	156
890.	Linu katkudes sain märjaks	156
891.	Lina kasvas kui lint	157
892.	Mere kündmine	157
893.	Lambarauad Rootsimaalt	158
D. KETRUS JA KUDUMINE		159
894.	Kus on meie ketramine	159
895.	Mulle ruttu tehakse	159
896.	Jookse saksa pärast	160
897.	Saks ei sallind santi lõnga	160
898.	Kellele ketran	160
899.	Ketra, et ei sõimataks	161
900.	Pärast jõulu peenikest	161
901.	Kui ei ketra, siis põletan	161

902.	Ketra, Liisu!	161
903.	Kärme ketraja	162
904.	Siiski paistab paljas ihu	162
905.	Ei saa särki sääselegi	163
906.	Laisk viib villad virga kätte	163
907.	Laisk ketraja	163
908.	Vitsad laisale ketrajale	164
909.	Küllap hiired heietavad	165
910.	Ketran siidi	165
911.	Ketran mehele	165
912.	Mis annan ketrajale	166
913.	Ketrajal laenatud riided	166
914.	Soad suitsu surevad	167
915.	Kuduja hea põli toas	167
916.	Neiu hool	168
917.	Koo kuub küdile!	168
918.	Mina tunnen toime	169
919.	Ei kositud laiska kudujat	169
920.	Kalevikuduja	169
921.	Kaunis sukakuduja	169
922.	Kangakuduja naine	170
923.	Villast saksa saanitekk	170
924.	Kudujat oodatakse koju	170
925.	Kudumine	170
926.	Kolm rätti	170
927.	Lasksin vöö kududa	171
928.	Villavärvid	172
929.	Ma oleks värvind	172
930.	Neiud otsivad värvitaimi	172
E. RIETUS		174
931.	Imelik kasukas	174
932.	Kassinahast kasukas	174
933.	Remmelgane rüü	174
934.	Kolmed püksid	175
935.	Orja kingad	175
936.	Kuluge, kingad!	175
937.	Kümme nöopi	176
938.	Mitu mütsi	176
939.	Kõik kalevis, mina villases	176
940.	Saapakandjad	176
F. PESEMINE, PÜHKIMINE		177
941.	Tee mulle kuldne kurikas	177

181	942. Pesupesija	177
182	943. Pestud anumad	178
182	944. Saunas	178
183	945. Tere, saun!	179
183	946. Sihise, leil!	179
183	947. Tänu sauna eest	179
184	948. Veevedaja	180
185	949. Mehed toovad vett	180
185	950. Luuatoomine	180
185	951. Pühkmed merre	181
186		
186	AMETID JA ELUKUTSED	182
187		
187	A. SEPP JA SEPIS	182
188		
188	952. Suus sulatab raua	182
188	953. Vend sepaks	183
189	954. Sepal mustad lapsed	184
189	955. Rauta hobu!	184
189	956. Tee mul tinast lukk	185
189	957. Sepp sööb oma töövaeva	185
170	958. Ehete sepp	185
170	959. Isa — ilmasepp	186
170		
170	B. KALAMEES JA MERESÖIT	187
170		
170	960. Meremees	187
171	961. Meremehe riided	188
172	962. Meri mu hobune	189
172	963. Meri meheks teinud	189
172	964. Meri mind söötnud	189
173	965. Meri võtnud mitu meest	189
173	966. Meremehe teadmata saatus	189
174	967. Meres pole tuge	190
174	968. Meri tõuseb tormama	190
174	969. Rannaelu	191
175	970. Rannas süüakse kala	191
175	971. Rannas saab värsket kala	192
176	972. Rannapoisid ja -piigad	192
176	973. Mees ja meri katta	192
176	974. Mees on kalamees	193
176	975. Mees salakaubavedaja	194
176	976. Naine tahab kala	194
177	977. Lükkan teise mehe meresse	194
177	978. Kalajärv	194
177	979. Laudud kalajärv	195

980.	Meri õue all	195
981.	Laevad sõidavad õue alla	196
982.	Kalapüügile valmistumas	197
983.	Mehed lähevad merele	197
984.	Kuulen, kunas kalad koevad	197
985.	Kuhu kudema	198
986.	Võrgukudumise laul	198
987.	Mõrrad mõisa poole	199
988.	Teeme tõkked jõgedesse	199
989.	Kuldvõrguga kalale	199
990.	Kala kutsub noodale	200
991.	Lähme kiisku kiskumaie	201
992.	Lõhe ootab lõhkujaid	201
993.	Kalad kodu kudevad	202
994.	Kaugele kalale	202
995.	Kangrud kalal	202
996.	Kalade eest raha	203
997.	Kalapüük klaasipäeval	203
998.	Kui meri ei anna kalu — künnime üles	204
999.	Merepühkimine	204
1000.	Tark laevasepp	205
1001.	Lähme laeva lappima	205
1002.	Liivast laev	205
1003.	Luust laev	206
1004.	Laevasõit	209
1005.	Kaubalaev	209
1006.	Laev Riia all	210
1007.	Meri on must	210
1008.	Kolm laeva	210
1009.	Suure tuulega merel	211
1010.	Laevahukk	213
1011.	Hukkunud laeva kaebus	213
1012.	Mis annan sõudjale	214

C. KÜTT JA JAHT 214

1013.	Minu mees oli kütt	214
1014.	Vend on hea kütt	215
1015.	Vareselaskja	215
1016.	Jahimees arvati sõjaks	215
1017.	Oodake, pühin püssi!	216
1018.	Jahisaagi müük	216
1019.	Tapa kull!	216
1020.	Lind tõlda	217
1021.	Lind loogale	217

1022.	Hea jahikoer	217
1023.	Halb kütt	217
1024.	Linnukütt	217
1025.	Kütipõli — koerapõli	218
D. TALUPOEG		219
1026.	Talupoeg	219
1027.	Paja tegemine ei anna süüa	219
1028.	Viska sohu separiistad!	219
1029.	Püss ei toida	220
1030.	Tugev talupoeg	220
1031.	Meelepärane elu	221
1032.	Vikat niidab — ma vilistan	221
1033.	Talupoja nädal	222
1034.	Mitu tööd	222
TEEKÄIGU- JA SÖIDULAULUD		223
1035.	Tahan teele minna	223
1036.	Hakkame, mehed, minema!	223
1037.	Sain teele — hakkas sadama	224
1038.	Tee-ilu	224
1039.	Pikk tee	225
1040.	Kodu kaugel	226
1041.	Pikk tee — pime öö	227
1042.	Öösel käimas	227
1043.	Upume ojasse	228
1044.	Pilliroog pistab silma	229
1045.	Tunnen tee tuleta käia	229
1046.	Orjade tee	229
1047.	Kuld jälje peal	230
1048.	Jumala tee	231
1049.	Lähme loojale loole	231
1050.	Kulla põlemine	232
1051.	Lähme hilju	234
1052.	Tee on tehtud tingadesta	234
1053.	Millal ühte saame	234
1054.	Tee sõbra juurde	235
1055.	Teekäijale tere	235
1056.	Neiu linn	236
1057.	Tulge oomajale!	238
1058.	Heidame oomajale	238
1059.	Võsikule võõrsile	238
1060.	Lähme kuldkirikusse	239
1061.	Riia rikkumine	240

1062.	Lähme kuud kuulama	243
1063.	Kuu mängib kudrestega	244
1064.	Imemaa	244
1065.	Imed	249
1066.	Suure talu imed	251
1067.	Mustad mundrisse	251
1068.	Sõida, hobu!	251
1069.	Tiksub tinane saan	251
1070.	Mõeldi sõda sõitvat	252
1071.	Tore sõit	252
1072.	Päike ohje päästmas	253
1073.	Ehmunud hobu	253
1074.	Pühapäeval ehitult kirikusse	254
1075.	Ära joo jõest!	254
1076.	Postivedaja	254
TALUPOISS LINNAS		256
1077.	Hobu ei väsi linnateel	256
1078.	Linn paistab	256
1079.	Turg jäi tudisema	257
1080.	Ju turul tunti	257
1081.	Poed puhtaks ostetud	257
1082.	Linnas hobust otsimas	258
1083.	Linnas peetakse saksaks	258
1084.	Mis imet linnas nägin-egin	259
1085.	Linnas tüli tegemas	259
1086.	Linnast põgenemas	259
VI. LAULUD ELU HOOLEST JA MUREST		261
TÖÖKUS JA LAISKUS		269
1087.	Töö kiidab, töö laidab	269
1088.	Higi ihust	269
1089.	Töötegijaid kiidetakse	269
1090.	Kasvab tööga	269
1091.	Mis tühjast tühida	270
1092.	Ei laisa töö edene	271
1093.	Töö ei tüüta, viin väsitab	271
1094.	Tühi jutt tüütab	271
1095.	Tukkuja ja ärgas	271
1096.	Teised võöta, meie töös	271
1097.	Virgad ja laisad	272
1098.	Laisaks laidetakse	272

1099.	Laisk ootab õhtut	272
1100.	Laisa nädal	272
VÄSIMUS JA PUHKUS		273
1101.	Haigud	273
1102.	Uni ei anna uuta kuube	274
1103.	Uni saadab hulkuma	275
1104.	Andsin unele huule pääle	275
1105.	Uni metsa!	275
1106.	Uni, mine külasse!	275
1107.	Oota, uni!	276
1108.	Hulguvad unesulased	276
1109.	Uni tuleb, öled õlal	277
1110.	Õhtu toob õled tuppa	278
1111.	Koidu- ja ehatäht	279
1112.	Õhtu õnnega, hommik hoolega	279
1113.	Millal saan mina magama	280
1114.	Jalad viivad magama	280
1115.	Magama, rahvas!	280
1116.	Uni võttis hullukese	281
1117.	Aeg ärgata	281
1118.	Tõuske üles!	281
1119.	Hommiku hooled	282
1120.	Miks hilja tõusnud	283
ÕPETUSED		284
1121.	Teretamata möödujale	284
1122.	Kes tuleb teretamata	285
1123.	Kurja lapse sajatus	285
1124.	Õpetus küllaminejale	285
1125.	Uhke enda üle	286
1126.	Puud pole ühepikkused	287
1127.	Elame ilusti	288
1128.	Elame tülitu	289
1129.	Ühe ema lapsed, ärme riidleme	289
1130.	Vennaksed vihklevad, sõsarikud söimlevad	289
1131.	Ärge kodus kurvad olge!	289
1132.	Viha võtab vilja	290
1133.	Pole söest sündinud	291
1134.	Neidu laimatakse	291
1135.	Kõnnib kõnede seas	291
1136.	Valed vöö vahelt	291
1137.	Ei hooli laitmisest	292

1138. Tõuseb laimusoost	293
1139. Näe, kus näägutaja	293
1140. Ärge ära sööge!	293
LAIM, TÜLI, RIID	295
1141. Laisk naine naerab neidu	295
1142. Tühja jutu tee	295
1143. Mida luban laimajale	296
1144. Oleksin ussiks, pistaksin pilkajaid	296
1145. Rääkijale rattarasva	297
1146. Nukiraud	297
1147. Lõpeta tüli toast!	297
1148. Puud purelema	297
1149. Ärge verd välja tehke!	298
1150. Naised riidlemas	298
1151. Pigem peks kui sõim	298
1152. Peened löödi pilpaks	299
1153. Sõimati saksaks	299
1154. Virulase pilge	299
1155. Mulgi pilge	299
1156. Tartlase pilge	299
1157. Setukeste pilge	300
1158. Näiteid nimesõimust	300
NÄLG JA ÕNNETUSED	302
1159. Nägin näljapäevi	302
1160. Näljavöö	302
1161. Pere nälgib	303
1162. Koerad nälja kallale	303
1163. Nälja peksmine	303
1164. Õnnetused	304
1165. Loomad sõid vilja	305
1166. Loomad murtud	305
1167. Kõik otsa saanud	305
1168. Kõik kolm otsas	305
1169. Kolmes hädas	306
1170. Pere läheb laiali	306
1171. Varguse ohver	307
1172. Nõiutud kari	307
KERJUS	308
1173. Kust on sandid saanud	308
1174. Andke armetule!	308

1175.	Sandi tänu	309
1176.	Kerjakotil toidetud	309
1177.	Kuupa, kuupa kotti!	309
VARGUS		310
1178.	Minu meel tegi varga'alle	310
1179.	Viite velle vargile	311
1180.	Varga ja armukese õpetamine	311
1181.	Naine saadab vargile	314
1182.	Hernevaras	314
1183.	Ounavaras	314
1184.	Varast aetakse taga	315
1185.	Kättemaksuühvardus vargale	315
1186.	Varga söim	315
1187.	Varga hirm	315
1188.	Varga poomine	315
KASVATUS ASJATU		316
1189.	Asjatult loodud	316
1190.	Sündinud madalaks	317
1191.	Millest tütar must	318
1192.	Millest tütar kurb	318
1193.	Halval ajal sündinud	318
1194.	Kurvaks kasvatatud	319
1195.	Mutiks mätta alla	320
1196.	Kuhu pean minema	321
1197.	Hiljuke	322
1198.	Põlatud laps	323
1199.	Kasvatus asjatu	324
1200.	Tugi sai sellel, kes ei tundnud	326
1201.	Kasvas üks ja kangekaelne	327
1202.	Mis sai memmele minusta	328
MURE		329
1203.	Kus istun — seal itken	329
1204.	Kus istun — seal igatsen	330
1205.	Pisarate veeremine	330
1206.	Memm tegi vara vaevasärgi	331
1207.	Nutust ilus	332
1208.	Kellele kurdan	332
1209.	Kurva kodu	333
1210.	Jõin murekarika	334
1211.	Igav elu	335
1212.	Hool ja mure	335

SURM	339
1213. Katku maale karganeksi	339
1214. Tõbi mujale läinud	339
1215. Surm teadmata	340
1216. Kui teaks surma tulevat	340
1217. Täna peiu — homme surma kaenlas	341
1218. Surma sõitis sooda mööda	341
1219. Soov surijale	341
1220. Oleks surnud lapsena	341
1221. Suisa surma poole	342
1222. Kolm surma	342
1223. Surm ei võta	343
1224. Surma ootamine	343
1225. Sugu ootab surevat	344
1226. Sureks sugu, jääks naine	344
1227. Suvel parem surra	344
1228. Sureksin suveks	345
1229. Surm võõrsil	345
1230. Pole matjaid	345
1231. Küllap linnud matavad	346
1232. Kuulake minu järele!	346
1233. Kivine kirst	347
1234. Vaikne matusepaik	348
1235. Poisid leinavad neidu	348
1236. Oma ja võõras leinamas	349
1237. Leinab, kuni ristid roostetavad	349
1238. Katku ajal uppunud neid	350
1239. Itk surnud mehele	350
1240. Õed-vennad mullas	350
1241. Vale surmasõnum	351

VII. LAULUD ÜHISKONDLIKEST VASTUOLUDEST 355

RIKAS JA VAENE 369

1242. Ülbe ülemal, halb alamal	369
1243. Vaest neidu ei kosita	369
1244. Vaene naine kehvalt riides	370
1245. Vaese viisud	370
1246. Vaene rikka kirstu täitjaks	370
1247. Kehva kedrus rikka riidas	371
1248. Tasku tühi	371
1249. Tühjad vaese viljakotid	371
1250. Vaesel ikka mitmest puudu	371

251.	Vaese hobu	372
252.	Ei sünni suurte sekka	372
253.	Rikas hüüab reeks	374
254.	Vaesed pilkealusteks	374
255.	Rikka ja vaese juures abi palumas	375
256.	Võta ära rikkaste risust	375
257.	Rikka ja vaese lootus	376
258.	Vaesed laulma, rikkad muretsema	376
259.	Rikas — inetu, vaene — ilus!	377
260.	Ei hooli uhkeist	377
261.	Vaese neiu hooplemine	378
262.	Eest ära, rikkad tulevad!	378
263.	Rattad jooksevad raha	378
264.	Mitmesugune raha kodus	379
265.	Palju raha	379
266.	Kuidas keegi rikkaks sai	379
267.	Oh te hullud, Hummuli rahvas!	380
268.	Läätsed liiguvad linna poole	380
269.	Suurustajad võlgades	381
270.	Rikkad soolanäljas	381
271.	Rikka härg ja vaese vares	382
272.	Rikas härra ja vaene mees	384
273.	Rikas tappis hiire	384
274.	Isa tõi tüki Hiiumaad	384
275.	Peeter päratu rikas	385
276.	Ei püüa rikkaks	385
277.	Rikas sureb soode peale	385
278.	Rikas nutab surses	385
279.	Ei rikast rahasse panda	386
ORI JA ORJUS		388
280.	Itken endist orjapõlve	388
281.	Orjaks viheldud	388
282.	Halvasti kasvatatud — orjaks saanud	389
283.	Sestap kurb, et vööra ori	389
284.	Orja ohkamine	389
285.	Orjal koerapõli	390
286.	Kes kellegi ori	390
287.	Kümme orja	390
288.	Aasta läbi orjaks	391
289.	Ikka peab ori olema	392
290.	Kõik peab ori nägema	393
291.	Orjale otsitakse tööd	393
292.	Käte ja jalgade manitsemine	394

1293.	Orja hool	394
1294.	Ori ootab õhtut	397
1295.	Orja ase	398
1296.	Millal saab ori magama	399
1297.	Ori ei saa magada	399
1298.	Orja pühapäev	399
1299.	Orjusest ostja	400
1300.	Orjusest ei ole ostjat	402
1301.	Haud päästab orjusest	404
1302.	Kuu, osta orjusest!	404
KÜLA JA MÕIS		405
A. MÕIS		405
1303.	Hirmus mõis	405
1304.	Hea ja kuri mõis	408
1305.	Hea mõis	410
1306.	Korralik mõis	411
1307.	Korratu mõis	411
1308.	Naised käivad mõisateed	411
1309.	Härra tanumad tulevad	412
1310.	Kuri mõis nõuab kivist kingi	412
1311.	Hoidku kurja mõisa eest	412
1312.	Mõisast pääsemine	413
1313.	Põleta mõis!	414
1314.	Miks panid mõisad põlema	415
1315.	Mõisas kasvanud	415
1316.	Tütar mõisas	416
1317.	Mõisapidu	418
1318.	Mõnda nägin mõisas	419
1319.	Mõisateenija põli	419
1320.	Mõisapoiss, mis otsid talutuppa	419
B. SAKS		420
1321.	Saksad kaugel — elu hea	420
1322.	Saksu palju	422
1323.	Saks magab, ori töö	422
1324.	Saks ei künna ega külva	422
1325.	Ei künna, aga õlut joovad	423
1326.	Maamees toidab saksad-sandid	423
1327.	Saks ei luba naist	423
1328.	Silmad põllule põlevad	425
1329.	Saks sõidab saaniga	425
1330.	Saksa lapsed — sandid lapsed	426

1331.	Heale härrale	426
1332.	Härra toob helmed ilusad	426
1333.	Palve sakstele	427
1334.	Saksad söövad tööd-vaeva	428
1335.	Kättemaks sakstele	429
1336.	Saagu saksad santima	431
1337.	Härrast vooliksin hobuse	432
1338.	Kuhu saksad saavad	432
1339.	Saagu saksad surema	432
1340.	Saksad põrgu!	433
1341.	Saksad ja sundijad, põrgusse!	434
1342.	Ei karda santi saksa	435
1343.	Mina võõrsile, sina kurja saksa alla	435
1344.	Isa söidab sakste juurde	435
1345.	Täis	436

C. MÖIS RIKAS VALLA VAEVAST 437

1346.	Mõisad külas	437
1347.	Saksad sandid, maad madalad	439
1348.	Küla pandi kümnist maksuma	439
1349.	Härrad ilusad valla vaevast	439
1350.	Miks me, vaesed, vaeva näeme	440
1351.	Kust saks saapad saanud	440
1352.	Teeni saksa sada aastat	441
1353.	Saame saksale raha	442
1354.	Palju pearaha	442
1355.	Kalapüük mõisa jaoks	443
1356.	Konnad sakstele	444

D. MÖISATEGU 445

1357.	Tilluke teomees	445
1358.	Mis teeb tilluke teol	446
1359.	Teotatud teotüdruk	446
1360.	Ootasin koju lastavat	446
1361.	Pruut teol	447
1362.	Neiu õpib teol tööd	447
1363.	Korgi Niuhka	447
1364.	Vallatu teoline	448
1365.	Teopoisid teolt pulma	449
1366.	Kubjas, võta tütar teole!	449
1367.	Mõisatööd	450
1368.	Teotegu mõisatesse	450
1369.	Töötegu tänamatule	450

1370.	Jalad kõverad teol käimisest	454
1371.	Teotee väsitab	454
1372.	Teol käies vanaks jäänud	455
1373.	Haige jalg ahjule, terve — teole	455
1374.	Kodu ei tea, mis teol tehakse	455
1375.	Peremees kiidab teopõlve	456
1376.	Õeldi teole tikkuvat	456
1377.	Päevapalk pisike	457
1378.	Teoleminek	458
1379.	Hiire seljas teole	458
1380.	Teder teeb teopäevad	459
1381.	Teomehe nädal	460
1382.	Härra rehkendab teopäevi	460
1383.	Teol käisin — teljed murdsin	460
1384.	Vaimud, väljale!	461
1385.	Halb kündja mõisa väljal	461
1386.	Aeti arusse atru kandma	461
1387.	Surgu saksa selg	461
1388.	Kuradit kutsutakse mõisa põllule	462
1389.	Vihm — teoliste õnn	462
1390.	Kubjas kubu katsumas	463
1391.	Teopoisid, killale!	463
1392.	Mõisa märg vili	463
1393.	Sundija sulane	465
1394.	Pikk päev mõisas	466
1395.	Peeti pimedani	467
1396.	Videvikuni viibinud	468
1397.	Kohus koju minna	468
1398.	Õine heinategu	470
1399.	Õised orjad riideid kuivatamas	470
1400.	Õöd tuleme — õöd läheme	470
1401.	Õöl kui päeval tööl	472
1402.	Õötöö tulu tondile	473
1403.	Teivas — teomehe säng	473
1404.	Teomehe kolm sängi	474
1405.	Teoliste magamisase	474
1406.	Vaimutüdruku ase metsas	474
E. KUBJAS		475
1407.	Kuri kupjapõli	475
1408.	Kurat kupjaks	475
1409.	Kubjas kuri, kilter kiri	476
1410.	Kubjas tuleb rehe juurde	476
1411.	Härra hea, kubjas kuri	476

431	1412. Kohus olla kupjal kurja	477
432	1413. Kubjas ja teomees	477
433	1414. Kubjas, lase lõunale!	484
434	1415. Kubjas, lase õhtule!	487
435	1416. Kubjas, ära löö!	488
436	1417. Kuhu läheb orja ohkamine	491
437	1418. Kubjas, ära peksa peiu ees!	491
438	1419. Kubjas, lase magada!	491
439	1420. Kubjas teeb niidist piitsa	492
440	1421. Kubjas võõrusele	493
441	1422. Kubjas pulma kutsutakse	493
442	1423. Sundijale meelead	493
443	1424. Sundijale sukad	494
444	1425. Õnnetused sundijale	494
445	1426. Saagu sundijad surema!	495
446	1427. Sundija surnud	496
447	1428. Kubjas sureb kurja surma	496
448	1429. Valetatakse, et kubjas surnud	496
449	1430. Kubjas tülle!	497
450	1431. Kubjas ahju!	498
451	1432. Tuld-tõrva kupjale	498
452	1433. Kui saaks kubjast karistada	499
453	1434. Kubjas põrgu!	499
454	1435. Kubjas põrgu viiakse	503
455	1436. Kurat kubjast kummardagu	503
456	1437. Mis kupjast saab	504
457	1438. Kubjas kutsumata	505
458	1439. Kubjas põllupeenrasse	506
459	1440. Kupja kanda	506
460	1441. Kubjas kammitsasse	507
461	1442. Kubjas — kuhjavõru	507
462	1443. Kubjas kuke kugistaja	507
463	1444. Kiuh-kauh kaali läävä	508
464	1445. Kutsu kubjas sööma!	508
465	1446. Keedame kupjale	509
466	1447. Kuulus kupja naine	509
467	1448. Endine kubjas	510
468	1449. Enne leivamees, pärast susipill	510
469	1450. Kubjas läheb ära	510
470	1451. Kurat võtku kupjapõlve	510
471	1452. Ära kipu kiltri	511
472	1453. Kupja armuke	511
473	1454. Kubjas ja rikas tüdruk	512
474	1455. Kurat olgu kupja kuldne neiu	512

F. MUUD MÕISATEENIJAD	513
1456. Toatüdruk	513
1457. Kutsari kättemaks	513
1458. Usin rehepapp	513
1459. Metsavaht	514
1460. Pole tulnud vargile, vaid kirvest katsuma	514
G. PEKS MÕISAS	515
1461. Vereimeja	515
1462. Tuleb musta mõisa'asta	515
1463. Ju tuleb verevalaja	516
1464. Lööb, et luu näikse	517
1465. Kuus kurja	517
1466. Mõisapiits	518
1467. Laupäeval peksa saame	518
1468. Iga reede riisutakse	519
1469. Iga päev peksa saanud	519
1470. Eidetütart pekstakse mõisas	519
1471. Kupjal kuri kepp	520
1472. Pekstud teomehe piht	520
1473. Oleks ölad õunapuust	520
1474. Peksuhaavade vihtlemine	520
1475. Teomees tehtud teivastest	521
1476. Puust teopoiss	522
1477. Ei hooli peksust	522
1478. Saks ei pelga piitsahoope	523
1479. Põgenemas	523
1480. Võõrsile põgenenud	523
H. JOODIK JA VARAS TEOMEES	524
1481. Joome härra aida peale	524
1482. Teopoiss joobnult mõisasse	525
1483. Joome, kuni kubjas tuleb	525
1484. Teopoisid valjud vargile	526
1485. Mõisarehelt varastamas	526
1486. Mõisaaidast varastamas	528
1487. Vaida mõisas vargil käisin	530
I. OTSAS RASKE ORJAPÕLI	531
1488. Kiitus Vene keisrile	531
1489. Otsas raske orjapõli	532
1490. Otsas orja ohkamised	532
1491. Vald vaevast lahti	533

1492.	Lahti kupja kurjusest	533
1493.	Saksapõlve ootel	533
J. KOHUS		534
1494.	Õigus hõlma all	534
1495.	Koertetapja kohtus	534
PEREMEES JA SULANE		535
A. RASKE SULASEPÖLI		535
1496.	Millal orja otsitakse	535
1497.	Pandi vara võõra juurde	535
1498.	Andsid asjata külla	535
1499.	Kodus kolm head, külas kolm kurja	536
1500.	Teenijana käib kotiriides	536
1501.	Toidab teise mehe peret	536
1502.	Sulane õõsi hobuseid otsimas	536
1503.	Sulane vara kündma aetud	537
1504.	Anna õhtu õiget aega	537
1505.	Lase õed õhtule!	538
1506.	Millal orja kiidetakse	538
B. SULASE SÖÖK		540
1507.	Anna hästi orjale süüa!	540
1508.	Pere küsib süüa	540
1509.	Sulane palub leivakotti	541
1510.	Teolise leivakott	541
1511.	Koerareis kotis	542
1512.	Ori tahab süüa	542
1513.	Ennem emata kui lõunata	544
1514.	Söögitoojad surnud	544
1515.	Juba sörgib söögitooja	544
1516.	Tuuakse toobiga	545
1517.	Keev leem põletab suu	545
1518.	Keedeti kingaleent	545
1519.	Riknenud toit — orjale	546
1520.	Orja toit — umbrohi	547
1521.	Pereit, miks muretsed?	548
1522.	Sulasele seeni süüa	548
1523.	Söö oma häid sõnu	548
1524.	Liigsööja	549
1525.	Pererahva ja teenijate söök	550
1526.	Perenaine pillas peret	551
1527.	Ori ihaldab head sööki	551

1528. Sulase lõks	552
1529. Võtaksin minagi orja	554
C. SULASE PALK	555
1530. Sulane palub maad	555
1531. Orja palk	555
1532. Hollandi sulane	557
D. SULASE KÄTTEMAKS	562
1533. Halb kündja	562
1534. Sulase kättemaks	562
1535. Anna süüa, sõõri-lõõri!	565
1536. Sulane tuleb kõrtsist koju	565
1537. Sulane kõrtsis, pererahvas peksab reht	565
1538. Ori lahkub	566
1539. Sulase meelitamine	568
1540. Lähme taha Lätimaale	569
E. SAUNANAINE JA SULASENAINE	570
1541. Saunanaine palub paja-aset	570
1542. Sulasele	571
1543. Sulasenaise kodune elu	576
1544. Sulasenaise ja taluminia tööleminek	577
1545. Suur olgu sulase naine	578
F. SULASE VARA	580
1546. Orja põld	580
1547. Orja hobu	580
1548. Sulasel oli suksukene	581
G. PERERAHVAS JA SULASRAHVAS	582
1549. Perepoeg ja sulane kündmas	582
1550. Perepoja ja sulase künnihärjad	583
1551. Orjal head hobused, perepojal parmud	584
1552. Perepoeg ja sulane tulevad töölt	584
1553. Orja ja perepoja õnn	584
1554. Perenaiseks saanud	585
1555. Olin ise perenaine	585
1556. Laisk perenaine tööajal haige	585
1557. Laisk perenaine tanuta tares	585
1558. Perenaine — kulbivars, peremees — peerupakk	586
1559. Perenaine paks sealihä süües	586
1560. Talutütär	587
1561. Talutütrel palju tööd	587

1562.	Peretütär ei viitsi vett tuua	587
1563.	Peretütär läks sauna — sõi salaja	588
1564.	Peretütär ei viitsi vesile	589
1565.	Peretütär käis päeva aidadeed	589
1566.	Laisk peretütär tööajal haige	589
1567.	Peretütär ei oska keeta	590
1568.	Peretütär tige	590
1569.	Pererahvas magab, sulane ärkvel	590
1570.	Laisal pererahval pole puid	590
1571.	Orja tööle oodatakse	591
1572.	Ei ori järile jää	591
1573.	Pererahvas magab, tüdrukul tööd	592
1574.	Ori palub hobust kiriku sõita	592
1575.	Peremees lõi loogaga	592
1576.	Ori õue haukuma	593
1577.	Orjalast laisaks loeti	593
LESK		594
1578.	Mitu halba ilma peal	594
1579.	Kõik tuuled peale tulevad	598
1580.	Lese kündja kabelis	599
1581.	Ärge naerge lesknaist!	599
1582.	Toomed toita jäänud	600
1583.	Lese tugi Toonelas	600
1584.	Pole juurdevõtjat	601
1585.	Metsa läheb meheta naine	601
1586.	Lesemehe põli	602
1587.	Mehel lein lühike	602
VAESLAPS		603
A. VAESLAPS ITKEB ISA-EMA		603
1588.	Igas vallas vaeslapsed	603
1589.	Kuni elus eite-taati	603
1590.	Oleks vaksa valgem olnud	603
1591.	Vara vaeslapseks	604
1592.	Surma sajatus	605
1593.	Èma ja armud	606
1594.	Àra suri suuri kuuski	607
1595.	Èma käskis kasvada, ise suri	608
1596.	Mullas murepidaja	609
1597.	Liivas linategija	609
1598.	Vaeslaps nutab lihast linna	609
1599.	Ei pea peiu, vaid ema leina	610
1600.	Ei itke ehteid	610

1601.	Ema haul	611
1602.	Avanenud hauad	616
1603.	Kaks vaeslast	619
1604.	Häälitsevad loomad — nutavad vaeslapsed	619
1605.	Kes oli armas alta ilma	620
1606.	Orvud ootavad ema	620
1607.	Oleks ema näha saaks	620
1608.	Haud pole kullast	621
1609.	Tõmba tütar taevasse	621
1610.	Puude kasvandik	622
1611.	Kuusk — kulla taadike	622
1612.	Nõgese nõjale	622
1613.	Heinast eideke	623
1614.	Haledasti laulab halb	623
1615.	Vihatud vaeslaps	623
1616.	Ärge naerge vaeslast!	624
1617.	Ärge lööge vaeslast!	625
1618.	Nutan kärnase käsi	625
1619.	Tuule arm	626
1620.	Kibe süüa võõra leiba	626
1621.	Vaeslaps tõugata-tõmmata	626
1622.	Vaeslaps valla toita	627
1623.	Onude hoida	627
1624.	Isa loomad võõraste käes	628
1625.	Varajane vaeslaps	628
1626.	Pole kodu vaesellapsel	628
1627.	Pole külma küsijat	628
1628.	Vaeslaps tahab süüa	629

B. OMA EMA JA VÕÕRASEMA 630

1629.	Tuuakse võõrasema	630
1630.	Võõrasema oma ema asemel	630
1631.	Oleks olnud üksi eite	631
1632.	Käseb tules magada	631
1633.	Võõrasema ütleb nutvat noort meest	632
1634.	Võõrasema ütleb kodus kasvavat	633
1635.	Oma ema ja võõrasema ootavad koju	633
1636.	Oma ema ja võõrasema söök	635
1637.	Oma ema ja võõrasema äratus	636
1638.	Oma ema ja võõrasema manitsus	638
1639.	Võõras peksab, oma hoiab	638
1640.	Võõralt vitsa, omalt leiba	638
1641.	Oma ja võõra kurjad	639
1642.	Ennem oma õlgine ema	639

C. PERETÜTAR JA VAESLAPS	640
1643. Peretütär inetu, vaeslaps ilus	640
1644. Peretütäre ja vaeslapse magamisase	641
1645. Peretütär ja vaeslaps pühadel	642
1646. Peretütär ilu-, vaeslaps muremäel	644
1647. Vaeslaps tunneb tuleta käia	644
1648. Peretütär magab, vaeslaps töö	645
1649. Peretütär hiline, vaeslaps varane	646
1650. Peretütär ja vaeslaps kündmas	646
1651. Oma ja võõra juures kündmas	647
1652. Laisk tööle — nobe tantsima	647
1653. Peretütäre ja vaeslapse kangas	648
1654. Peretütäre ja vaeslapse võitegu	648
1655. Hädine peretütär, terve vaeslaps	649
1656. Kellest saab saajal sõita	649
1657. Kellelt ehteid küsime	650
1658. Millest tunneb vaeslapse	650
1659. Pole ehteid vaeslapsel	651
1660. Maahobune	651
1661. Lohakas peretütär, korralik vaeslaps	652
1662. Peretütär — kiidetav, vaeslaps — laidetav	652
VIII. LAULUD SÕJAST JA NEKRUTIST	653
SÕJALAULUD	663
1663. Sõjakuuldused	663
1664. Sõda tulemas	663
1665. Ettevalmistused sõjaleeris	664
1666. Tehke mõõgad sõja vastu!	664
1667. Sõtta pean minema	664
1668. Mehi vaja miilitsasse	665
1669. Ju vend sõja seas	665
1670. Sõda Riia all	665
1671. Rootslaste merelahing	667
1672. Rootsi Kaarel sõdimas	667
1673. Raamat Rantsuse sõjast	667
1674. Türgi sõtta	668
1675. Sõsar läks sõjamehele	668
1676. Neiud sõtta	668
1677. Venna sõjalugu	669
1678. Sõjamehe armsad koju jäänud	677
1679. Mees sõtta — naine koju	678
1680. Sõjas mõök ja hobu kallis	679

1681. Hobu tuleb koju, mees jääb sõtta	679
1682. Vend sõjas surma saanud	680
1683. Seni hoiab hobust, kuni pea peal	681
1684. Sõda surmanud omaksed	681
1685. Neiud, oodake peigusid sõjast!	682
1686. Peiud toovad tulles ehteid	683
1687. Noorelt sõtta — vanalt tagasi	683
MÄLESTUS MUISTSEST AJAST	684
1688. Riia rajamine	684
1689. Ennemuistne elu	685
NEKRUTILAULUD	686
A. KAS ME TEAME, KUS ME SAAME	686
1690. Kui oli Kadrina kuningas	686
1691. Noormeeste tundmata saatus	686
1692. Kuhu viimaks viiakse	687
1693. Muile pulmad — nekrutile teekond	687
1694. Tütred mehele — pojad soldatiks	688
1695. Asjata kasvanud — soldatiks saanud	689
1696. Soldatiks kasvanud	690
1697. Pojast ei saanud pärijat	690
1698. Poisid kurvad — viiakse soldatiks	691
1699. Sooviti soldatiks	691
1700. Negruti needus	692
1701. Põlatu soldatiks	693
1702. Eksinu soldatiks	694
1703. Vastuhakkaja soldatiks	695
1704. Koertetapja soldatiks	696
1705. Kõrtsiskäija soldatiks	696
1706. Ainus vend soldatiks	698
1707. Kui sai venda saksa teada	699
1708. Odralõikaja soldatiks	699
1709. Vaeslaps soldatiks	700
1710. Ametmeest ei anta soldatiks	701
1711. Väiksena tundmata — suurena soldatiks	701
1712. Küla hoidis künnimaid	702
1713. Karjapoisipõlvest nekrutieani	703
1714. Viimne vihtlemine	703
B. TULEB VENE VÕTTEMINE	704
1715. Tuleb vene võttemine	704
1716. Negrutite võtmine	704

1717.	Käisin Käbi külas	708
1718.	Nekrut redus	708
1719.	Sõnasaatmine linnuga	708
1720.	Ei viida vigast väe peale	709
1721.	Sõjamärk sõrme peal	709
1722.	Mõisaorjast ei saa soldatit	710
1723.	Oleks õlad õunapuust	711
1724.	Terve sünnib soldatiks	712
1725.	Komisjoni äraostmine	712
1726.	Nekrut põgenemas	713
1727.	Nekruti loetamine	714
1728.	Soldatiks saatmise sõnad	714
1729.	Nekruti jumalagajätt	714
1730.	Hakkab hale tulema	715
1731.	Miks ära anti	715
1732.	Soldatit kurdetakse taga	716
1733.	Neiud kurvad — poisid soldatiks	716
1734.	Ära viidud head poisid	717
1735.	Neiud nutsid, kuni purjed paistsid	717
1736.	Kus on meie mehed noored	718
1737.	Kuhu jäänud poiste hulka	718

C. NÜÜD MIND PESEB KROONUKÄSI 720

1738.	Soldati töotusvanne	720
1739.	Kroonu andis hallid riided	720
1740.	Pärnust päalik — Riiastr rihmad	721
1741.	Tina tihke, raud raske	721
1742.	Soldati hooled	722
1743.	Kes hoolitseb soldati eest	722
1744.	Juba sõda linna all	723
1745.	Keisri matus	723
1746.	Kroonu istmed	724
1747.	Nüüd mind peseb kroonukäsi	724
1748.	Pole kodu soldatil	725
1749.	Soldati ja kodurahva jõulud	725
1750.	Sõjas pole matjat	726
1751.	Kui pääseks sõjast tulema	726
1752.	Soldati hooplemine	727
1753.	Pani püssid puusse jooksmas	727
1754.	Vapper madrus mõisnikke karistamas	728
1755.	Röömus nekrut	729

Академия наук Эстонской ССР
Институт языка и литературы
ЭСТОНСКИЕ НАРОДНЫЕ ПЕСНИ

Антология

Том II

Выпуск 2

Под редакцией Ю. Тедре

На эстонском языке

Оформление: Э. Парис
Издательство «Ээсти Раамат»
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja E. Priidel.

Kunstiline toimetaja A. Jõers

Tehnilised toimetajad M. Rehema ja H. Rajamäe
Korrekторid A. Nurmoja ja M. Sepp

Laduda antud 9. VII 1969. Trükkida antud 30. IV 1970. Paber 70 × 90,16. Trükipaber nr. 1 —
Stalcele Paberivabrik, Läti NSV. Trükipoognaid 25,5. Tingtrükipoognaid 29,84. Arvestus-
poognaid 32,95. Trükiarv 9000. MB 03722. Tellimise nr. 4176. Hans Heidemanni nimeline
trükikoda, Tartu, Olikooli 17/19. II

Hind rbl. 1.98

7-4-5
113-70

Rbl. 1.98

XIV

195

Rbl. 198

XIV
1950

V-26054

EESTI RAHVALAVALVD II: 2

